

ISTORIA BISERICEEASCA

DE

688
1897

SOZOMEN

TRADUSĂ ÎN ROMÂNESCE

DE

I. P. S. IOSIF GHEORGHIAN

MITROPOLIT PRIMAT AL ROMÂNIEI

237486
B.C.U. - IASI

BUCUREȘCI

TIPO-LITOGRAFIA „CARTILOR BISERICESCI”

1897.

132

REINREGISTRAT

24 JUN. 1968

Biblioteca Universitatii Iasi

688/1897

SOZOMEN

I.

Biblioteca teologică română e una din cele mai sărace, fie în lucrări originale, fie în traduceri. De aceea ori-și ce lucrare pe terenul acesta este din cele mai bine venite. Avem în Istoria noastră bisericăscă bărbați, cari și-au consacrat întreaga lor viață scriind și traducând, însă atunci lupta era dusă în cea mai mare parte spre a face loc limbii române în serviciul bisericii. Lupta și activitatea lor și-a dat rodele și nu ne rămâne nouă acum de cât să desăvirșim lucrarea, căci totul ne e mult mai ușor în cale! Cum să nu rămânem noi uimiți și să nu ne entusiasmăm la muncă, când ne gândim la vremurile vitrige din trecut și cu toate acestea s'au găsit bărbați, cari au tradus în românesce întreaga biblie, viațile sfinților, predicile părinților bisericesci etc., etc..?! Mult este de reflectat în această privință!

II.

Acum un an a apărut de sub tipar *Istoria bisericăscă de Eusebiu de Cesareea, cum și viața lui Constan-*

tin cel mare de acelaș autor, traduse ambele în românesce de către I. P. S. Iosif Gheorghian, Mitropolit Primat al României. Am avut fericirea să introduc eu acea traducere cu un mic studiū asupra vieții și activității lui Eusebiū de Cesareea, Părintele Istoriei bisericești și terminam acel studiū cu următoarele cuvinte: «Dintre scrierile lui Eusebiū, I. P. S. Iosif Gheorghian ne presintă cu acésta în traducere Istoria bisericească și vieța lui Constantin, adică cele mai importante dintre scrierile lui Eusebiū. I. P. S. Sa face un mare bine literaturii noastre teologice și dorim din tot sufletul ca în curind să vedem ieșind de sub tipar și alte lucrări de soiul acesta». Și în adevăr, că dorința mea exprimată acum un an n'a rămas numai *un pium desiderium*, ci s'a realizat mai repede de cât gândiam. I. P. S. Sa ne pune prin acésta la dispozițiune *Istoria bisericească de Sozomen* tradusă în românesce. Avem deci în limba noastră cu acésta lucrare *două istorii*, cari tratéză despre biserica primitivă și despre conducătorii ei, datorite amândouă zelului și dragostei I. P. S. Iosif Gheorghian.

Cu acestea șise, să vedem acum, care este vieța și activitatea lui Sozomen.

III.

Puține informațiuni avem despre vieța lui Sozomen, așa că dacă nu ne ar fi lăsat el însuși câte-va, atunci n'am sci mai aprópe nimic! De aceea mare dreptate are *Cousin*, când se exprimă în prefața traducerii franceze a Istoriei lui Sozomen, că «sunt atât de puțin scriitori, cari au vorbit despre Sozomen, în cât n'am sci aprópe nimic în ceea ce privesce țara, familia, nascerea, educațiunea saū ocupațiunile sale, dacă n'ar fi avut grijă să ne lase el însuși câte-va informațiuni». ¹⁾ Prin urmare, pe temeiul propriilor sale date voiū căuta să arăt vieța lui Sozomen și în urmă voiū arăta și activitatea sa, cum și diferitele păreri asupra Istoriei sale bisericești.

¹⁾ *Cousin*, Hist. de L'église écrite par Sozomene, Paris MDCLXXVI.

IV.

Sozomen, căruia i s'a dat și numele de *Hermias* și de *Salamin* sau *Salaman* e de nascere din *Palestina* și pe cât se pare din orașul *Bethelia*, ținutul cetății *Gaza*. Bunicul său se trăgea din acest orașiu, după cum ne spune el însuși. ¹⁾ Acest bunic al său fusese păgân și a trecut la creștinism împreună cu întreaga lui casă și cu familia unui ore-care *Alafion* prin următorea împrejurare: Alafion era stăpânit de Duhul cel rău și n'a putut fi vindecat cu toate meșteșugurile și descântecile păgânilor și ale evreilor. Numai rugăciunile sf. pustnic *Ilarion*, adresate Dumnezeului celui adevărat au putut să-l mântuască! În urma unei asemenea fericite vindecări au trecut deci cu toții la creștinism. Bunicul său era dotat cu un spirit foarte pătrundător și escela în esplicarea sf. scripturii. Pe lângă acesta avea cunoștințe și de științele profane și scia ceva și din Aritmetică. Era deci un bărbat cu cunoștințe generale și cu profunde cunoștințe teologice. Înlesnirea cu care esplica locurile cele mai obscure din scrierile sfinte l'a făcut atât de iubit locuitorilor creștini din Ascalon și din Gaza, în cât ei nu se puteau dispensa ca să fie lipsiți de prezența lui. Familia lui Alafion, prietenă cu familia bunicului său și cu rudele sale era renumită prin virtuțile ei. Membrii acestei familii au întemeiat cele d'întâi biserici și monastiri în aceste ținuturi și le au îmbogățit cu sfințenia și cu milostenia lor. Mulți din membri acestei familii au fost cunoscuți de Sozomen și a avut cu unii din ei chiar relațiuni prietenești. De și el nu le spune numele, se pare însă, că ei nu sunt alții de cât *Salaman*, *Frescon*, *Malchion* și *Crispion*, foarte renumiți prin viața lor virtuoasă în aceste părți și în acest timp. În contact aproape zilnic a stat el cu acești virtuțiși bărbați, cari erau discipoli ai sf. Ilarion, cum și cu alții din discipolii acestui renumit sf. pustnic. Martor a fost el încă și la felul de viață al sf. *Zenon*, episcop de *Maiume*, aproape de Gaza. Sozomen sta în contact cu toți acei bărbați, cari și devotasera viața lor lui Dumnezeu;

¹⁾. *Sozomen*, Cartea V c. 15 p. 194—195.

cari trăiau numai cu El și prin El. Ne spune el însuși acésta. După ce ne arată în primul capitol al scrierii sale despre ce are să vorbescă, continuă mai departe: «Am crezut de asemenea că n'ași face ceva, care să se depărteze de chestiune, dacă ași vorbi de întemeetorii și de primii stareți ai monastirilor și de succesorii lor, pe cari i-am văzut, sau de care am auzit, că s'aun făcut renumiți în chemarea lor. Ast-fel se va vedea, că virtutea lor nu mi-a fost necunoscută și că nu le am refuzat laudele ce merită. Portretul ce le voi face, va putea să servescă de pildă acelor ce vor voi să-l imiteze și să-î conducă la culmea fericirii și a măririi». ¹⁾ În cercul celor mai pioși bărbați s'a cultivat el prin urmare în tinerețea sa. Și acésta primă educațiune și instrucțiune, a contribuit în mod temeinic la formarea vederilor, la formarea caracterului său. De aci se pôte și explica cu ușurință felul cum judecă el în scrierea sa evenimentele și persónele. Nu e deci nici o mirare, cum o fac unii, dacă el vorbește cu cel mai mare entuziasm despre viața călugărescă, despre faptele miraculoase, săvârșite prin rugăciunile acestor sfinți călugări!

Cei d'întâi ani ai tinereței i-a petrecut Sozomen în Asia. Despre acésta nu mai rămâne nici o îndoelă, căci pe lângă cele arătate mai sus reese și din cele spuse de el în alte locuri ale scrierii sale. Așa, el ne spune, că a fost în *Gaza* ²⁾, în *Tars* ³⁾ etc.. Nu pôte fi prin urmare adevărat, că el s'ar fi născut la Salamin, în Cipru. Dacă pörtă și numele de Salamin sau Salaman acésta nu pôte fi de cât conform obiceiului de pe atunci de a adăoga la numele său și pe acela al unei persóne scumpe sufletului său, așa că el a putut foarte bine să ia numele lui Salaman, unul din discipolii sf. Ilarion, despre care vorbește cu cea mai înaltă stimă în scrierea sa ⁴⁾ și care a putut să fie sau învățatorul și educatorul său, sau bun prieten al său. Tot în părțile acestea fiind, el și a făcut studiile sale de drept în *Beryt* sau Beirutul de azi. Se scie, că în Beryt se afla

¹⁾ Sozomen Cartea I c. 1, 3.

²⁾ Sozomen Cartea VII C. 28.

³⁾ Ibidem Cartea VII C. 29.

⁴⁾ Ibidem Cartea VI C. 32.

cea mai însemnată scôlă superiôră în Asia pentru *Retică*, *Poetică* și în deosebi pentru sciința dreptului. Din punctul acesta de vedere *Teodosiu al II-lea*, pe care Sozomen l cântă în scrierea sa ca protector al sciinților și artelor a ridicat orașul Beryt la rangul de *metropolă*. Din Asia, Sozomen trece în *Constantinopol*, unde se și stabilește. Aci însă de la prima sa sosire cade greū bolnav. Tare în credință, el nu se descoragéză, ci se adresează sf. Arhangel *Mihail*, căruia i se ridicase o mărêtă biserică în acest orașiu numită *Mihailon*, pe locul unde se credea, că s'a arătat acest sfint. Prin mijlocirea Arhangelului el e cu desăvirșire vindecat. Iată propriile sale cuvinte: «*Eū pot mărturisi de bine-facerile ce am primit prin mijlocirea sa (a sf. Mihail) și adevărul despre cele ce spun va fi confirmat prin prezența mai multor persóne, cari alergând la Dumneđeu în bólele și necazurile lor aū simțit ușurare*». ¹⁾ În Constantinopol, Sozomen se ocupa cu advocatura și n'a încetat de loc să profeseze acéstă carieră, chiar atunci, când și alcătuia Istoria sa bisericescă. Ne spune el singur despre acest fel de ocupațiune și anume, că *în fie care ți se întâlnea la trebunale cu un renumit advocat numit Aquilin*, care scăpase în mod miraculos de la mórte prin mijlocirea sf. Arhangel Mihail. ²⁾ Prin urmare, Sozomen se ocupa cu dreptul, cu artele frumóse și de aci se póte esplica și numele de *scolasticul* ³⁾ ce i s'a dat. În anul 439, când scrie Istoria bisericescă, el e în etatea mijlocie, așa că nu putem deduce de nicăiri din acéstă scriere, că el s'ar fi născut înainte de anul 400. Se crede, că el a murit pe la anul 450. ⁴⁾

1). Sozomen Cartea II C. 3.

2). Sozomen Cartea II C. 3.

3). Sozomenus (Hermias) scholasticus genant. Allgem. Hist. Lexicon. Lipsca 17 22 Tom. IV p. 388; Ceiller, Hist. gen. des Aut. sacr. t, VII p. 525; Phot., cod 30 p. 17.

4). Allgem. Hist. Lexicon l. c.

V.

Prima scriere a lui Sozomen e un rezumat de tot ce s'a petrecut în biserică de la *Inălțarea Domnului nostru Iisus Christos până la depunerea sa și la mórtea lui Licinius, adică până la anul 323*. Acéstă scriere s'a pierdut însă și n'am fi știut nimic despre ea, dacă nu ne ar spune-o însuși Sozomen în Istoria sa bisericească. Citez cuvintele sale: «Aveam planul întocmit, ca să încep de la origina bisericii, însă, fiind că mai mulți au început o astfel și au continuat o până în timpul lor, precum *Clement* ¹⁾ și *Hegesip* ²⁾, bărbați de o rară înțelepciune, cari n'au fost depărtați de veacul Apostolilor; *African* ³⁾ și *Eusebiu* ⁴⁾, supranumit Pamfiliu, foarte învățat în scriptură și în știința Grecilor, fie poezi, fie istorici; eu am prescurtat tot ce s'a petrecut în biserică de la Inălțarea Mântuitorului până la depunerea lui Liciniu și am formulat în două cărți ⁵⁾.

¹⁾. E vorba aici despre *Clemens Romanus*, unul din bărbații cunoscuți ai bisericii primitive și pe care *Irineu* îl face discipol al Apostolilor: „Κλήμης, ὁ καὶ ἑωρατὸς τοῦς μακαρίους ἀποστόλους“.

²⁾. *Hegesip* e scriitor bisericesc din veacul al II-lea d. Christos. El ar fi întocmit un fel de Istorie bisericească în cinci cărți, pe care Eusebiu de Cesareea o numește o dată πέντε συγγράμματα (Istor. bis. cartea V c. 8), iar altă dată, πέντε ὑπομνήματα (l. c. cartea IV c. 22). Scrierea acésta a servit mult lui Eusebiu după propria sa mărturisire: „Adese ori am împrumutat spusele lui Hegesip spre a descrie lucrurile ce s'au petrecut în timpul Apostolilor. El a coprins în cinci cărți scrise într'un stil foarte simplu, Istoria adevărată a celor făptuite de Apostoli“ (Istoria bis. l. c. cartea IV c. 8).

³⁾. *Sextus Iulius Africanus* e întemeietorul Cronologiei comparate creștino-păgână. Scrierea sa este intitulată: παντάβιβλον χρονολογικόν și tratéză faptele de la creațiune până la 221 d. Christos. Acéstă scriere nu ni s'a păstrat însă de cât în fragmente și pe care le a publicat *Routh* în partea a II-a a scrierei sale *Reliquiae sacrae*.

⁴⁾. Eusebiu de Cesareea 267—340. Veđi viața și activitatea lui în Istoria sa bisericească, tradusă în românește de I. P. S. Iosif Gheorghian Mitropolit Primat p. V—XX, Bucuresci 1896.

⁵⁾. *Sozomen* l. c. cartea I. 1, 2.

Tot lui i s'a atribuit și lucrarea intitulată, *Irrisio Gentilium*, care poartă numele lui *Hermias* ¹⁾.

Cea mai însemnată scriere a sa însă și pe care o posedăm e *Istoria bisericăscă în nouă cărți* cu o cuvintare la început, care nu e de cât un fel de dedicație, făcută împăratului *Teodosiū al II-lea* ²⁾, în care arată motivele ce l'aū determinat să-i dedice această scriere, cum și planul ce'l va avea în vedere în espunerea faptelor.

Istoria acēsta a lui Sozomen trebuia deci să coprindă evenimentele de la 324—439, adică de al treilea consulat al lui *Crisp* și *Constantin* până la al 17 consulat al lui *Teodosiū cel tînēr*. În fapt el nu espune evenimentele

¹⁾. *Bouillet*, Dict. universel d'hist. et de Geogr. Paris 1864 p. 1794, Susțin acēsta: *Hieronimus Wolf*, Annot. in libellum Hermiae, Basel 1580; *Lambecius*, comm. de bibl. Vindob. VII; *Tentzel*, Exercit. sel. Leipzig 1692 și alții. Scrierea acēsta poartă în grecesee titlul de „Ἐπιμίου φιλοσόφου διακουρός τῶν ἑξω φιλοσόφων. Era deci o scriere prin care se luaū în rîs cu mult talent diferitele teorii ale filosofiilor păgânî asupra lui Dumneșcū, asupra lumii, asupra sufletelor și asupra ființii lucrurilor. De ore ce acēstă scriere cum și autorul ei nu sunt amintiți de cei vechi, de aci mai multe păreri asupra persoanei, care a compus-o, cum și asupra timpului, când a fost compusă. Judecând însă după conținutul ei, scrierea acēsta datēză din timpul lui *Tatian*, adică dintre anii 180—200 d. Christos (*Herzog*: Real—Encyklop T. VI p. 42—43).

²⁾. Sozomen și-a dedicat scrierea sa lui *Teodosiū al II-lea* pentru meritele espuse în acēstă dedicație. Și în adevēr, cā în timpul lui *Teodosiū* s'aū petrecut multe fapte hotărîtore pentru biserică și s'a dat și o deosebită atențiune și artelor în general *Teodosiū al II-lea* era fiul lui *Arcadie* și nepotul lui *Teodosiū cel mare*. El a domnit de la 408—450; a domnit însă sub conducerea lui *Antemius*, cel mai înțelept bărbat din timpul său și amic intim al sf. *Afrante* și l. *Chrisostomul*; sub conducerea înțeleptei și pioșei sale sore *Pulcheria*, care de și numai cu două ani mai în vîrstă ca el, era însă dotată cu o înțelepciune și cu virtuți mai presus de vîrsta ei. Tōte tendințele *Pulcheriei* erau îndreptate în a face din el un împărat demn de bunicul său. El mai era influențat în guvernarea sa și de către *Atenais* sau *Eudoxia*, soția sa și de către eunucul *Chrysafe*, șambelanul său. În timpul său și-aū luat nascere eresiile *Nestorienilor* și *Eutichienilor*, cari aū fost condamnate în sinodul ecumenic ținut în *Efes* în anul 431. El era deci un aprig luptător pentru *Ortodoxie*, un aprig aderent al celor stabilite de sinodul ecumenic din *Niceea*. Tot în timpul său s'a redactat și cel dintăi codice oficial cunoscut și anume în anul 438. Acest codice poartă și numele de *Codex Theodosianus*.

de cât până la anul 423 sau 425. El promisese în cuvintarea-prefață să vorbescă despre Episcopatul lui Sabbatius Novatianul, despre revelațiunea reliquiilor sf. Ștefan, despre zelul Pulcheriei contra nouilor eresii. Ba încă *Gregoriu cel mare* îl muștră, că prea aduce laude mari lui *Teodor de Mopsuesta* ¹⁾. Despre toate acestea nu se află însă nimic în Istoria sa. De unde provine acesta? Care pot să fie adevăratele motive? Ele nu sunt de cât două: a) *Sau că el a murit înainte de a și termina lucrarea, și b) sau că partea din urmă a acestei scrieri a avut aceeași sôrtă ca și prima sa scriere*. Alt-fel nu s'ar pricepe de loc promisiunea făcută în prefață ²⁾.

VI.

Trei mari imputări s'aũ făcut și se fac încă lui Sozomen relativ la felul narării și descrierii faptelor, cum și relativ la aprecierile asupra lor și anume: a) *Că prea crede cu multă ușurință ce se spune la viața și faptele călugărilor*; b) *Că prea se exprimă favorabil despre novațieni, așa că el nu pôte fi de cât un novațian* și c) *Că în espunerea și arangiarea evenimentelor a imitat în totul sau mai bine dis a plagiat pe Socrate* ³⁾, care a scris cu puțin mai înainte de el.

Să esaminăm acuma rind pe rind fie care din aceste imputări și să vedem întru cât sunt justificate.

Am vedut mai sus, cum Sozomen și-a făcut educațiunea și instrucțiunea în mijlocul celor mai pioși și sfinți bărbați ai bisericii; cum le-a vedut el însuși felul lor de viață și sacrificiile de care erau capabili să facă pentru biserica lui Christos; cum vederile, sentimentele și tendințele lui Sozomen erau în felul vederilor, sentimentelor și tendințelor acestor sfinți bărbați, căci viața sa sufletescă era

¹⁾. *Gregoriu*, liber VI, epist. 30.

²⁾. *Ceiller*, l. c p. 526.

³⁾. *Socrate*, s'a născut în Constantinopol pe la anul 380. De la el avem o Istorie bisericescă în șapte cărți și în care tratază faptele de la 323—439 d. Christos.

alcătuită întocmai după viața lor. Cunoștem sfîntenia vieții călugărilor din timpul acesta; cunoștințele noastre corespund în totul celor narate de Sozomen și anume că: «Filosofia pe care o profesau călugării e unul din cele mai bogate daruri ce cerul a făcut vre odinioară pămîntului». «Ei combat cu bărbăție propriile patimi». «Ei nu se supără nici de cum pentru injuriile ce li se fac și nu gîndesc de loc în a'și răsbuna». «Ei nu perd curagiul cînd sunt bolnavi sau cînd sunt constrinși de sărăcie». «Ei se obișnuiesc în tot cursul vieții lor în a se mulțumi cu puțin». «Ei 'și obișnuiesc trupurile lor în a se mulțumi cu puțin și biruiesc neînfrînarea prin înfrînare, nedreptatea prin dreptate, minciuna prin adevăr». «Ei întrețin pacea și buna înțelegere între toți cei ce se apropie de ei și îngrijesc de prietenii și de streinii». «Ei înăngăie pe cei ce sunt în supărare și nu mîhnesc pe cei ce sunt în bucurie, etc., etc. ¹⁾». Prin urmare, nu pôte fi nici o exagerare în cele relatate de Sozomen relativ la viața călugărească, căci în această privință coincid toate datele ce avem din acest timp, așa că imputările ce i se fac nu sunt întemeiate. Relatările sale corespund adevărului istoric. El e adînc convins de ceea ce spune, fiind-că cunoștințele sale sunt căpătate din propria intuiție și de aci și sinceritatea cu care vorbește și care s'a părut unora ca o exagerare sau cu o măgulire.

Unii scriitori și în deosebi *Baronius* și *Harnach* îl acuză de a fi un novațian ²⁾, fiind-că prea aduce multe laude Novațienilor.

Acastă bănuelă sau mai bine zis această acuzare nu reiese din cele spuse de Sozomen în Istoria sa. Din contră el vede în Novațieni o sectă deosebită de biserica ortodoxă. Dovadă despre această. Atunci cînd vorbește despre planul lui Teodosiu de a uni pe toți ereticii în aceeași credință

1). Sozomen, l. c. cartea I c. 12 sequent.

2). *Novățian* a trăit în vîecul al III-lea și învăța, că acei creștini, cari s'au lepădat de credința lor, fie chiar în timpul persecuțiilor nu mai pot fi primiți în sinul bisericii; nu iertau chiar pe cei morți dacă se lepădau de credință. Dacă biserica ar mai avea între membrii săi pe unii ca aceștia, atunci ea nu mai represintă curățenia vieții (de unde se numiau și catari) și de aceea toți cei cari voiau să se întorcă în biserică trebuiau rebotzați.

afirmă, că Novațienii n'au avut nici o pierdere din discuția ce s'a urmat asupra punctelor de credință. fiind-că ei aveau *aceeași credință ca și biserica catolică despre natura dumnezească* ¹⁾. Novațienii formați deci o sectă religioasă o parte, căci episcopul lor *Agelius* a fost reprezentat la acea discuție pusă la cale de către Impărat, prin citețul său *Sisinie*, un cunoscător profund al sf. scripturii și foarte învățat în literile profane și în știința bisericii ²⁾.

Pe lângă acesta el mărturisește singur, că Dumnezeu a poruncit să se dea iertare păcătosului când o cere, chiar dacă ar fi cădut de mai multe ori în aceleași păcate. Și fiind-că e nevoie ca penitentul să-și mărturisească păcatele s'a însărcinat în acest scop un preot de o probitate încercată și de o discrețiune recunoscută, pentru ca penitenții mărturisindu-și greșalele, el să le impună penitențele cuviincioase și să le dea iertarea ³⁾. Față de această instituțiune a penitenții, mult plăcută sufletului său, Novațienii după cum am arătat aveau vederi cu totul contrarii. Insuși *Sozomen* spune că Novațienii nu aveau nici o stimă pentru penitență ⁴⁾. Ba încă, atunci când istorisește, cum *Nectarie*, episcopul de Constantinopol a desființat obiceiul ca păcătosul să se mărturisească înaintea unui preot duhovnic, el face nise reflexiuni cu totul opuse vederilor Novațienilor și prin aceste reflexiuni se distruge ori și ce umbră de bănuelă cum că el ar fi fost Novațian. Așa el spune, că era mai bine cu vechiul obicei și că prea s'a trecut repede de la vechea severitate la o extremă slăbire. Că păcatele erau fără îndoială mai rari atunci când cineva era întors de la ele prin rușinea de a le mărturisi și prin frica de a suferi condamnarea unui judecător sever ⁵⁾. *Sozomen* laudă încă pe Impăratul Constantin, fiind că a muștrat pe *Acesiu*, episcop novațian pentru rigorea cu

1) *Sozomen* l. c. cartea VII c. 12.

2) *Ibidem*.

3) *Sozomen* l. c. cartea a VII c. 16.

4) *Ibidem*.

5) *Sozomen* l. c. cartea VII. cap. 16. Veți încă *Cousin* l. c: „Un Novatien qui auroit écrit l'histoire de la revocation du Penitencier de Constantinople, se seroit bien gardé de parler de cette sorte. Il auroit loüé Nectaire, d'avoir supprimé un ministere inutile etc“.

care atât el, cât și cei din secta sa se purtau față de penitenții luându-le ori și ce speranță de a putea fi primiți vre-o dată la împărtășirea bisericii, dacă au comis vre-un păcat după botez ¹⁾).

Sozomen a fost ortodox în totă puterea cuvintului. Acesta se mai observă afară din cele spuse până aici și din laudele ce făcea Impăraților ortodoxi, cum și bărbaților bisericesci, celor mai devotați decisiunilor sinodelor ecumenice. Se mai poate dovedi acesta și din lauda ce face bisericilor întemeiate de Constantin, cum și din rugăciunile ce le făcea Arhanghelului Mihail în biserică închinată numelui său și unde se întruniau numai creștinii ortodoxi. Dacă laudă însă câte odată pe Novațienii o face acesta având în vedere virtuțile lor exterioare, iar nici de cum schisma și greșelile lor ²⁾.

A treia imputare și cea mai importantă pe lângă cea de a doua e, că Sozomen a plagiat în totul pe Socrate și că prin urmare scrierea sa n'are nici o valoare. Cu ôre care aparentă de știință imputarea acesta s'a făcut mai întâiu lui Sozomen de către *Valesius* în scrierea sa intitulată: *de vita et scriptis Socratis atque Sozomeni*. *Valesius* afirmă, că Sozomen a utilizat pe Socrate ca un plagiator, de ôre ce nu-i citează nicăiri numele și cu toate acestea amândoi scriu despre aceleași lucruri în acelaș chip; încep și termină la aceeași dată; Sozomen însă și începe lucrarea mai târziu ca Socrate. În timpurile moderne *Harnack* ³⁾ afirmă categoric, că dacă se compară scrierea lui Sozomen cu a lui Socrate, ea nu e de cât un plagiat și încă foarte bogat și complet. Apröpe trei părți din mate-

¹⁾ Sozomen l. c. cartea I c. 22. „Acesiu argumentând sistemul său de vederi, adică al sectei sale, Impăratul Constantin i-a răspuns: Acesie ia o scară și urcăte singur la ceriu“.

²⁾ *Ceiller* l. c. p. 534.

³⁾ *Adolf Harnack*, Real-Encyklop. der protest. Theologie T. 14 p. 416: Vergleicht man diese k. g. mit der des Sokrates, so ist offenbar, dass sie ein Plagiat ist und zwar ein sehr umfangreiches und vollständiges. Etwa drei viertel des Stoffs ist, wesentlich in der gleichen Anordnung einfach von Sokrates herüber genommen.,,

rial e luat din Socrate și încă în aceeași ordine.¹⁾ *Holzhausen* din contră într'o forțe importantă și dezvoltată disertațiune intitulată. «Commentatio de fontibus quibus Socrates, Sozomenus ac Theodoretus in scribenda historia sacra usi sunt» afirmă, că toți acești trei scriitori bisericesci au utilizat în mod cu totul independent aceleași isvóre. Cum că Sozomen a consultat și a reprodus chiar din Socrate nu mai încapă nici o îndoială. Acesta se dovedește prin compararea mai multor fragmente din scrierea lui Sozomen reproduse cu aceleași greșeli de fapt, cum se găsesc în Socrate.²⁾ Cu toate acestea Sozomen oferă mai mult ca Socrate și că a făcut studii proprii asupra diferitelor documente, cari au servit de basă și lui Socrate și că el a extras din ele aceea ce i-a convenit. Chiar Fotiu, care cel d'întâiu a făcut studii asupra scrierilor acestor două bărbați se exprimă, că scrierea lui Sozomen e *mai dezvoltată și mai bine lucrată.*³⁾

Socrate și Sozomen au scris asupra persoanelor și asupra evenimentelor din acelaș timp și după aceleași documente, pe lângă cele observate de fie care în parte. Reproduc spusele lui Sozomen cu care termin și această a treia obiecțiune, ce i s'a făcut.

Iată cuvintele sale: «Voiu spune lucrurile pe care le-am vădut, sau le-am auzit de la acei ce le văduseră și care s'au întâmplat în timpul meu, sau cu puțin mai înainte. Cât pentru acelea ce sunt mai vechi, m'am silit să le aflu din cercetarea ce am făcut asupra sinódelor ce s'au ținut, din canónele ce s'au făcut de acele sinóde; din scrisorile ce s'au făcut de către Impărați și de către Episcopi, dintre care unele sunt păstrate cu îngrijire în palaturile Principilor și în biserici, iar altele se găsesc în posesiunea învățaților Am cređut de datoria mea să cercetez cu îngrijire toate aceste documente etc..»⁴⁾ Prin urmare Sozomen

1) Părerăa lui Valesius și a lui Harnack e susținută de *Güldenpenning* și *Iffland* în scrierea lor intitulată: *der Kaiser Theodosius der Grosse Halle*, 1878.

2) Veđi D-r. *Ludwig Ieep*, *Quellenuntersuchungen zu den Griechischen Kirchen historiken*, Leipzig 1884.

3) Phot. Cod. 30 pag. 17.

4) Sozomen I, c. Cartea I. c. 1, 3.

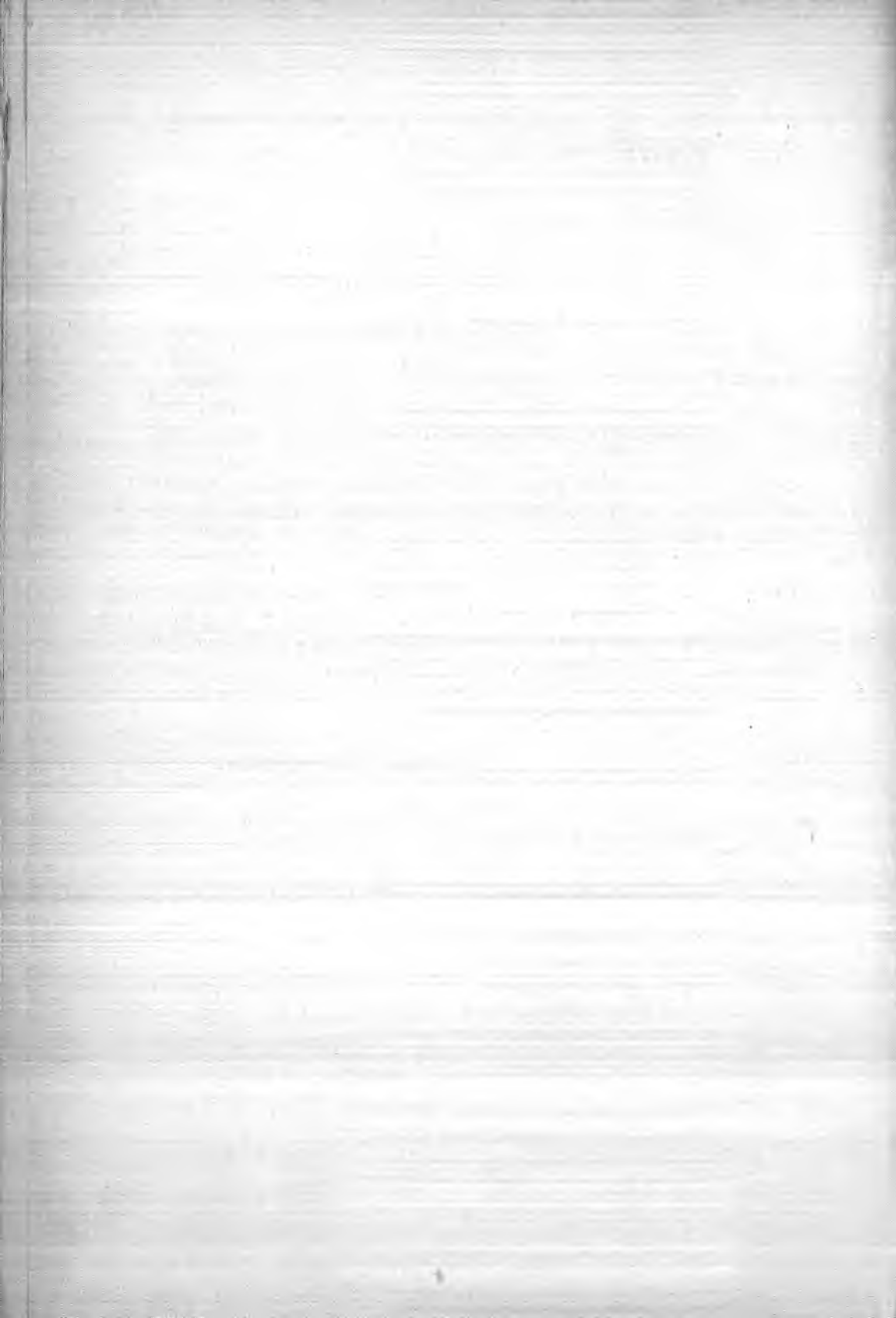
e un bărbat, care a muncit spre a putea să-și întocmescă Istoria sa bisericască.

VII,

Mult și variat material spre a ne îmbogăți mintea și inima se găsește în această scriere a lui Sozomen. Punerea acestui material la dispozițiunea noastră nu se datorește de cât I. P. S. Mitropolit Iosif Gheorghian, care după cum am mai spus 'i stă la inimă de a pune la dispozițiunea Clerului și credincioșilor români tot ce 'i pôte lumina și întări în credință despre trăinicia bisericii ortodxe, ca instituțiune adevărat dumnezească. Să răsplătim deciși noi munca și intențiunile I. P. S. Mitropolit prin edificarea noastră asupra celor petrecute în sinul bisericii în vécul al IV-lea și al V-lea, citind această scriere, tradusă într'o limbă ușoră, capabilă de a fi la dispozițiunea tuturor!

Incheiū cu dorință sinceră și cu urarea, ca I. P. S. Mitropolit Gheorghian să desăvirșescă lucrarea începută, adică să dea în graiul românesc și pe cei-l-alți istorici bisericesci, din veacurile de demult, căci numai bine se va face prin acésta literaturii noastre teologice.!

Petru Gârbovicénu.

CARTEA ÎNȚĂIA

Cuvîntare adresată Impăratului Theodosie, în care se espune rostul acestei Istorii.

N'a fost Impărat în vechime, care să nu fi avut o înclinare particulară. Unii au iubit stofele bogate, colorate ca purpura (roșii), cu corone și alte asemenea ornamente. Alții au iubit elocința, imaginațiunile poetice și invențiunile ingenioase. Alții au iubit războiul, vînatul, exercițiile corporale, a trage cu arcul, a arunca cu săgeța, și a călări.

Acei ce au știut cum se întreține sau să măgulăască înclinarea acelor Principi, n'au lipsit de a fi introduși la curtea lor. Unii le-au adus pietre scumpe a căror raritate fac să fie prețioase; alții stofă de o coloră deosebită și de o rară frumusețe. Alții au citit în prezența lor poeme sau panegirice; alții au inventat arme și mașini noi de război. Lumea se mulțumea dacă acești Principi aveau una din aceste însușiri, și credea că acesta e un bun destul de mare. Însă nici unul din ei n'a avut o prea mare îngrijire de pietate, de și ea e cea mai însemnată podobă a Diademelor și a Imperiilor. Numai voi, Theodosie, care conduși fiind de Dumnezeu ca de mână, ați căutat toate virtuțile, și v'ați împodobit cu blîndețea și pietatea, ca cu niște prețioase podobe ale demnității Suverane, ca cu purpura și coróna cea mai strălucită. Poeții, oratorii, guver-

natorii de provincii, oficerii, și cei-l-alți supuși ai voștri lucrăză cu toții spre a înălța faptele vóstre cu laudele lor. Voi vė dați părerea asupra lucrărilor lor cu competență deosebită. Voi aveți în vedere planul, ordinea, alegerea termenilor, dispozițiunea lor, stilul, raționamentele, cugetările etc., și dați fie-căreii părți drépta sa valóre. Voi cinstiți pe Oratori. nu numai cu aprobarea și aplausele vóstre, ci încă și cu daruri prețioase, și cu statui. Voi arătați față de ei aceiași liberalitate ce arătați odinióră locuitorii din Insula Creta față de faimosul Omer; Regii Thesaliei față de Simonida; Dionisie tiranul de Sicilia față de Platon, discipolul lui Socrate; Filip Regele Macedoniei față de Theopomp; Impératul Sever față de Oppien, care a scris în versuri despre natura peștilor, despre speciile lor și despre felul de pescuit. Locuitorii din Insula Creta recompensând o poemă a lui Omer cu o mie de moneđi de aur, gravară cu ele o inscripție pe o colónă spre a celebra ei însăși mărimea faptului lor. Regii Thesaliei, supranumiți Alevades, Dionisie și Filip ar fi ridicat ca și ei o colónă spre a servi ca monument al liberalității lor, dacă liberalitatea lor n'ar fi fost prea neînsemnată spre a fi ast-lel publicată. Impératul Sever a dat lui Oppien atâtea moneđi de aur câte versuri făcuse, de și acele versuri erau cu totul slabe, și au fost numite după aceia versuri de aur. Acestea sunt mărețele daruri ce s'au făcut odinióră de acei ce iubiau elocința și sciințele! Inșă nici voi nu sunteți întru nimic mai pre jos de acei ce au avut cea mai nobilă tendință de a încuragia pe ómenii de litere. Voi îi întreceți pre toți prin eminenta virtuților vóstre; voi sporiiți din și în și Imperiul vostru și studiați istoria Grecilor și a Romanilor, cari s'au făcut renumiți prin frumósele lor fapte! Se dice, că după ce ați întrebuintat ziua cu exercițiile corporale, în a regula afacerile supușilor voștri, în a judeca neînțelegerile lor, în a da ordinele necesare, și în a iscăli diferitele acte, voi vė petreceți nóptea cu cetirea cărților: vė serviți în acest scop de o lampă, în care untul de lemn curge de sine fără să fie obligat nici unul din casnicii voștri să vegheze spre a'l vărsa, și a se lupta contra somnului! Voi vė arătați blândetea și bunătatea către oficerii din casa vóstră, ca și către toți supușii voștri, după pilda Stépănului Impéraților, care răspăndesce plóia, strălucesce lumina Sól-

relui și varsă fără osebire cele-l-alte bine-faceri ale sale asupra celor buni ca și asupra celor răi. Auđ încă că ați avut o patimă atât de mare pentru știință, în cât cunoșteți ca Solomon petrele prețioase, plantele, puterea ce ele au de a vindeca bólele cele mai grele. Inșă voi'l întreceți în virtute: căci, pe când el era sclav patimilor sale, și n'a păstrat până la finele vieței sale pietatea, care era izvorul tuturor bunurilor sale, și chiar al înțelepciunii, voi ați făcut să triumfe în voi rațiunea, și v'ați deprins de a porunci patimilor vóstre cu o putere mai energică de cât chiar supușilor voștri. Și dacă trebuie să mă scobor în amănunțimea tuturor acestor lucruri, aflu că ați învins plăcerea de a bea și de a mânca, și că nu doriți nici smochine, nici alte fructe ce se caută într'un anumit ano-timp. Că dacă gustați din ele, faceți acésta cu multă cumpătare și numai după ce ați mulțămit lui Dumneđeu care ni le dă. Voi v'ați obicnuit să suferiți setea, frigul și căldura, și v'ați însușit o atât de puternică obicnuiță de cumpătare, în cât ea a devenit o a doua natură. Nu e mult timp de când, grăbindu-vă să porniți de a vedea Eraclea, cetate din Pont, spre a repara stricăciunile ce timpul îi făcuse, ați trecut prin Bithynia, vara, în timpul celor mai mari călduri posibile. Unul din servitorii voștri observând că pe la amiađă-đi erați plini de sudóre și de praf, v'a adus un pahar de o rară frumusețe și curățenie, cu o băutură delicioasă, și cu apă foarte răcoroasă. Voi ați luat paharul din mâna servitorului și după ce ați lăudat zelul său, ați reflectat că nu s'ar găsi nimeni în armata vóstră, care să nu pismuéscă fericirea vóstră, și care să nu doréscă o asemenea băutură spre a'și potoli setea, i-ați dat băutura înapoi servitorului spre a face cu ea ce va vroi. Mi se pare, că voi ați întrecut în acéstă privință pre Alexandru fiul lui Filip, cărui un soldat aducându'i apă pe când trecea printr'o țară, foarte secetósă dupre spusa unuia din ómenii săi, el o vésă în loc s'o bea. Voi sunteți mai demn de Imperiú ca nici un Impérat, care v'a precedat, spre a vorbi în termenii lui Omer. Căci, pe când unii n'aveau nici o calitate bună, și alții n'aveau de cât una sau două, cu care să se pótă recomanda, voi i-ați întrecut pre toți în pietate, în valóre, în cumpătare, în dreptate, în liberalitate, în mărire. Tóte vécurile vor serba domnirea vóstră, ca o domnire fericită

care n'a fost pătată de sângele nimănuî. Voi îndemnați pre supușii voștri la virtute cu muștrări părintesci și la împlinirea datoriei prin dragostea ce le arătați și prin rușinea de care ar li coprinși, dacă n'ar corespunde dragostei vóstre.

Tóte aceste considerații m'au obligat să vă dedic această Istorie Bisericească. In adevăr, cui a'și fi putut să adresez mai bine această lucrare de cât voué, în care descriu faptele mărețe ale atâtor bărbați bogați în sfințenie, cum și evenimentele cele mai însemnate ce s'au întâmplat în Biserică; Vijeliile ce au ridicat contra bisericii, furia inamicilor săi și siguranța și liniștea ce ea a găsit pe pământurile vóstre, și pe acelea ale părinților voștri. Faceți'mi mie deci grația de a primi cu bună voință această lucrare; voi care aveți tóte frumoșele cunoscințe, care posedați tóte virtuțile și mai cu sémă pietatea, care duple mărturisirea Scripturii e izvorul înțelepciunii. Aveți bunătatea de a o examina, de a o îndrepta, de a lăsa la o parte din ea și de a adăoga tot ce veți găsi de cuviință. Tótă lumea o va prețui de va avea fericirea să vă placă, și nimeni nu va găsi de dis nimic împotivă de veți onora-o cu aprobarea vóstră. Acastă lucrare începe cu al treilea Consulat a lui Crisp și al lui Constantin și se sfârșește cu al șapte-spre-decelea al vostru. O voi împărți în noué cărți. Intâia și a doua vor conține faptele întâmplate în Biserică sub domnirea lui Constantin; a treia și a patra acelea ce i s'a întâmplat sub domnirea fiilor acestui Principe; a cincea și a șasea starea în care a fost sub Iulian, vărul acestor fi ai lui Constantin și sub Iovian, Valentinian și Valens; a șaptea și a opta vor arăta ceia ce s'a întâmplat mai însemnat sub domnirea lui Gratian și a lui Valentinian, până la proclamarea lui Theodosie străbunul vostru, și ceia ce s'a făcut sub domnirea sa, până în timpul când Arcadie, părintele vostru a luat puterea suverană cu prea piosul Onorie, unchiul vostru; a noua va conține cele ce s'a petrecut în aceeași Biserică sub domnirea persoanei vóstre pioșe, căreia rog pre Dumnezeu de a'i da o prosperitate continuă, o desăvârșită și întrégă victorie asupra inamicilor săi, și grația de a avea supuși ascultători, și pre fiii săi de succesori prin harul Mântuitorului, prin carele și cu carele, glorie să fie Tatălui și Sfintului Duh intru toți vecii.

CAPITOLUL I.

1. Despre națiunea Evreilor. 2. De unde a extras autorul cele ce scrie? 3. Despre grija ce a avut să nu spună de cât adevărul.

Adese-ori m'am mirat, cum s'a găsit cele-lalte popóre mai bine dispuse de cât Evreii, să credă în Evangelie, de și aceștia au primit de la început adevăratul cult al lui Dumnezeu, și au fost înștiințați de către Prooroci despre Venirea Mântuitorului. Abraam, șeful națiunii lor și autorul tăierei împrejur, s'a învrednicit să vadă și să primescă pre Fiul lui Dumnezeu. Isaac, fiul său a avut onórea să fie figura sacrificiului său, când a fost pus pe rug de către părintele său, precum o mărturisesc cei ce au pătruns înțeleșul Sfintelor Scripturi.

Iacob a preșis taina, care făcea așteptarea națiunilor, și timpul când trebuia să se împlinescă când a dis, că vor lipsi dintre evrei Domni din seminția lui Iuda. El arăta timpul domniei lui Irod, care era născut dintr'un tată Idumeu și dintr'o mamă Arabă, și care primi de la Impăratul August și de la Senat guvernământul Iudeei.

Alți Prooroci au preșis Nascerea lui Iisus Christos, Zemisirea sa nespusă, familia sa, patria sa, și grația deosebită a mumei sale de a rămâne Fecióră. Alții au vorbit despre faptele sale cu totul dumnezeesci, despre mórtea sa și despre Înălțarea sa gloriósă. Și dacă cine-va nu cunoșce adevărul despre cea ce spun, îl va fi ușor de a'l cunoșce prin cetirea Cărtilor sfinte. Iosif, bărbat reșmit între Evrei și Romani a făcut o mărturisire, care nu se póte contradice, în favórea lui Iisus Christos. El se opune de a fi numit om, din cauza minunelor ce el a făcut, și a adevărului ce a propoveduit. Inșă îl numesce Christos, și dice, că el s'a arătat trei zile după ce a murit pre cruce. Se pare, că el a cunoscut predicerile ce au făcut Proorocii despre dînsul, și mărturiseșce, că mai mulți, atât Jidovi cât și Greci ce veniseră la el, rămaseră tari în învățatura sa, și că secta acelor ce pórta numele său s'a păstrat tot d'una. Mi se pare, că scriind ast-fel, el anunță sus și tare,

că el e Dumnezeu, și că mirat de mărimea minunelor sale, întrebuințază această procedare de a nu dice nimic contra celor ce creduseră în el, și de a aproba mai bine credința lor prin tăcerea sa. Când cuget asupra tuturor acestor lucruri, nu pot să nu fiu cuprins de o mare mirare și anume, cum n'aū îmbrățișat Evreii pietatea creștină înaintea tuturor celor-l-alte popore? Căci, de și adevărul misterelor ce trebuiau să se îndeplinescă în persoana lui Iisus Christos, aū fost pređise de către Sibyla, și de către alți Oracoli. nu trebuie însă a învinovăți pentru acesta pre toți Grecii de necredință, din cauză, că aceste Oracole fiind alcătuite, cea mai mare parte din ele în versuri, și în termeni intunecați și puțin înțeleși de popor, nu puteau fi cunoscute de cât de un mic număr de învățați. Acesta a fost, duple părerea mea, o înțeleptă conduită a Providenței de a descoperi Viitorul, nu numai Proorocilor săi, ci încă și celor ce se păreau depărtați de cunoscința adevărului, spre a uni poporele în una și aceeași credință. Ea se pare a fi făcut în acesta, ceva asemenea ca aceia ce fac musicanții când, pentru a cânta o nouă arie, ei ating corde nefolositoare. Iată ce aveam de đis despre Evreii, cari aū recunoscut mai târziu de cât celor-l-alte popore adevărul Religiei noastre, de și ei fuseseră înștiințați despre venirea lui Iisus Christos prin proorocii foarte lămurite și foarte positive. Nu trebuie prin urmare a găsi ceva straniu, că Biserica a crescut în începutul său prin convertirea Păgânilor. Dumnezeu face us în ocasiunile importante de aceste schimbări extraordinare, contra părerei de obște a omenilor. Religionea noastră fu întemeiată prin virtutea acelor ce o conduseră în nascerea sa; căci ei reușiră cu fericire în întreprinderile lor, de și n'aū învățat nici odată arta de a vorbi, nici de a întrebuința argumente subtile în a convinge pe auditorii lor. Când lumea vedu că ei renuntau cu dispreț posesiunea averelor lor; că sufereau cele mai crude munci cu aceeași răbdare ca și când le-ar fi suferit cu un corp străin; că nu erau nici atinși de mângăerile poporelor și ale judecătorilor, nici sdruncinați de amenințările lor; se credea că ei trebuia să aștepte mari răsplătiri pentru acesta. Ei n'avură deci nevoie de elocință spre a convinge pe alții de învățatura lor, fiind-că faptele și suferințele lor impuneau ore-care necesitate de a o primi.

2. Dumneđeũ aducẽnd o schimbare atãt de surprindẽtore în lume, în cât ómenii aũ renunțat la Religiunea părintilor lor și la legile țerii lor, n'ar fi óre ceva straniũ, ca cei mai renumiți scriitori ai Greciei, cãrora natura le dãduse mari calitãți spre a întreprinde și a isprãvi frumoșe lucrãri, sã se fi aplicat în a descrie Mistrețul de Caledonia, Taurul de Marathona, și alte lucruri asemenea ce s'aũ întâmplat, saũ care s'aũ arãtat în unele țeri, și eũ sã nu mẽ sillesc de a mẽ ridica mai presus de mine însumi spre a scrie Istoria Bisericii? Și fiind-cã evenimentele ce ea cuprinde sunt efecte ale puterii lui Dumneđeũ, mai mult de cât ale puterii ómenilor, aũ nu'ĩ va fi ușor lui Dumneđeũ de a mẽ face capabil sã vorbesc despre ele? Aveam planul întocmit sã încep de la origina ei, însă fiind-cã mai mulți aũ început'o ast-fel, și aũ continuat'o pãnã în timpul lor, precum Climent și Hegesip, ómeni de o rarã înțelepciune, cari n'aũ fost depãrtați de vécul Apostolilor; African și Eusebiũ supranumit Pamfilie, fõrte învẽtat în Scripturã și în sciința Grecilor, atãt Poeți cât și Istoricl, am prescurtat tot ce s'a făcut în Bisericã de la Înãlțarea Mântuitorului, pãnã la depunerea lui Licinius, și am coprins'o în douẽ cãrți. Mẽ voiũ sili acum, cu ajutorul lui Dumneđeũ de a scri urmarea.

3. Voiũ spune lucrurile pe care le-am vẽdut, saũ le-am aũdit de la acei ce le vẽduserã, și care s'aũ întâmplat în timpul meũ, saũ cu puțin mai 'nainte. Cãt pentru acele ce sunt mai vechi, m'am silit sã le aflu din cercetarea ce am făcut asupra Sinódelor ce s'aũ ținut, din canónele ce s'aũ făcut de acele Sinóde; din scrisorile ce s'aũ făcut de cãtre Impãrați și de cãtre Episcopi, dintre care unele sunt pãstrate cu îngrijire în palaturile Principilor, și în Biserici; iar altele se gãsesc în posesiunea învẽțaților. Hotãrîsem sã le reproduc în întregime în lucrarea mea, însă lungimea lor m'aũ făcut sã reflectez mai în urmã, cã așĩ face mai bine dacã arãt înțelesul lor în câte-va cuvinte, afarã numai când e vorba de vre-o cestiune asupra cãreia nu sunt toți de acord. Atunci nu voiũ cruța osteneța de a transcrie un document, care va servi la lãmurirea adevãrului. Nimenea decĩ sã nu mẽ învinovẽtescã cã am ascuns adevãrul neciind lucrurile, sub pretext cã s'ar fi gãsit relațiuni și memorii contrarii celor ce scriũ. Cãci trebuie sã se scie, cã

Episcopii certându-se între ei asupra dogmelor lui Arie și asupra altora cari s'au ridicat după aceea, au scris celor ce erau de credința lor, au ținut Sinode, au hotărît ce le-au plăcut, și adesea ori au condamnat pre acei ce nu erau de părerea lor, fără să-i fi ascultat. Ei au făcut tot posibilul spre a trage în partea lor pre împărați și pre cei mari ai Imperiului; și pentru a face să credă totă lumea, că învățătura lor era ortodoxă, ei au adunat scrierile ce se întocmiseră în favoarea lor, și au înlăturat pre acele ce le erau în contră, ceea ce vatămă, negreșt mult la descoperirea adevărului. Inșă, fiind-că este absolut necesar de a-l cunoște, când vroesce cine-va să alcătuiască o Istorie exactă, am cređut de datoria mea să cercetez cu îngrijire toate aceste documente. Și dacă descriu turburările și răscălele ce au făcut clericii, sau când au aspirat la întăle locuri, sau când au disputat cu îndărătnicie pentru apărarea dogmelor lor, rog pre acei ce vor lua ostenela să citescă lucrarea mea, să n'o ia în nume de rău și să n'o atribue nici unei intențiuni rele: căci după cum am spus, un istoric trebuie să prefere adevărul înainte a ori și ce. Pe lângă acestea silințele ce fac inimicii Bisericii spre a schimba învățătura, sunt o probă după care se recunoște curăția sa. Dumnezeu făcându-o tot-d'anna victorioasă, și dându-i puterea de a atrage și ași supune toate popoarele. Avusesem planul mai întâiu de a nu vorbi de cât de ceea ce s'a întâmplat Bisericii în întinderea Imperiului, inșă am cređut mai în urmă că ași face bine de a spune și aceea ce s'a întâmplat între Perși, și alte popoare. Am cređut de asemenea, că n'ași face ceva care să se depărteze de cestiune. Dacă ași vorbi de Intemeetorii și primii Stariți ai monastirilor, și de succesorii lor, pe cari i-am vedut, sau de cari am audit, că s'au făcut renumiți în chemarea lor. Ast-fel se va vedea, că virtutea lor nu mi-a fost necunoscută, și că nu le-am refusat laudele ce merită. Portretul ce le voi face va putea să servescă de pildă acelor ce vor voi să'l imiteze și să'i conducă la culmea fericirii și a măririi. Voi începe dar, rugând pre Dumnezeu, să'mi ajute în lucrarea mea.

CAPITOLUL II.

Despre Episcopii cetăților mari, în timpul domniei lui Constantin.

Silvestru conducea Biserica din Roma sub Consulatul lui Crispe și al lui Constantin; Alexandru, pre acea din Alexandria și Macarie, pre acea din Ierusalim. Antiochia, această cetate atât de renumită, așezată pe fluviul Oront n'avea Episcop de la moartea lui Roman, și e probabil, că persecuțiunea se împotrivi de a face alegerea. Inșă, Episcopii adunându-se curând după aceea, la Nicea, ei aveau o atât de înaltă stimă de meritul și de învățătura lui Eustație, în cât îl declarară demn să ocupe acel scaun apostolic, și îl aduseră de la Berea, spre a-l instala acolo. Creștinii, cari locuiau în Orient, în Libya, și aproape de Egipt, nu mai îndrăzneau să facă în public adunările lor în acel timp, pentru că Licinius își schimbase credința și perduse totă buna voință ce avea odinioară pentru ei. Inșă acei ce locuiau în Occident, în Grecia, în Macedonia, în Ilyria, își îndeplineau fără teamă îndatoririle Religiei lor sub protecțiunea lui Constantin.

CAPITOLUL III.

Constantin se convertesce la Religiea creștină prin vederea semnelui Crucii.

Evenimentele care am allat, că l-au îndemnat să îmbrățișeze Religiea creștină, au fost în deosebi vederea unui semn ce i s'a arătat pe Ceri. E probabil că atunci când a hotărît să facă războiul lui Maxentie, a început să se îngrijască de succes, și să cugete a cui protecție ar putea să ceară. Fînd preocupat de această cugetare, vădu pe Ceri o Cruce împodobită de lumină; și această vedere pricinuindu-i mirare, Ingerii lui Dumnezeu ce o înconjurau îi dîseră: Constantine, cu ajutorul acestui semn vei câștiga victoria.

Se dice chiar, că *Iisus Christos* i se înfățișă, și arătându'i stégul Crucii, îi porunci să facă și el unul asemenea, și a se servi cu el în lupte spre a învinge pre inamicii săi. Eusebiu, supranumit Pamfilie asigură, că l'a auzit pre el însuși istorisind cu jurămint, că a vedut pe la amiață-și trofeul Crucii strălucind de lumină, cu această Inscripție: ***Intru acest semn vei birui.*** Soldații în fruntea cărora el mergea îl vedură ca și el, și fiind-că se îndoia de ceia ce însemna, auși o voce ce venea din Ceriū. Iisus Christos i se arătă apoi în somni, cu același semn, și'i porunci de a face un asemenea spre a se servi de el în armatele sale. Fînd atunci pe deplin convins de adevărul dumnezeirii, trimise să cheme pre Preoții spre a învăța de la ei maximele Religiei. Preoții îi aduseră S-ta Scriptură, și'i explicară în ce chip Prorociile s'au împlinit în persóna Mântuitorului. Ei'i spuseră, că semnul ce el văduse era trofeul, prin carele El a biruit iadul, saū în cursul vieții sale muritoare, saū în timpul Patimii și al Inverii Sale, că toți ómenii vor învia la sfîrșitul vécurilor spre a trăi în vecinicie, și că unii vor primi recompensa virtuților lor, iar alții pedépsa crimelor lor. Că acei ce au făptuit pécate în timpul acestei vieți pot fi spălați de ele; adică, acei ce n'au participat încă la mistere, participând la ele dupre obiceiul Bisericii, și acei ce au participat la ele abținendu-se de pécate. Dar fiind-că o atât de rară fericire nu e dată de cât unui mic număr de persóne, Dumnezeu a avut bunătatea să institue un al doilea remediū, care e pocăința, prin care iartă celor ce au o sinceră căință, și cari'l mărturisesc cu faptele lor.

Anul D.N.
Constantin

CAPITOLUL IV.

*Constantin poruncesce să se pórte stégul Crucii
în armatele sale.*

Constantin admirând Prorociile ce'i explicaseră Preoții despre Iisus Christos, porunci celor mai buni meșteșugari să facă stégul Crucii, și să'l îmbogățescă cu aur și cu mărgăritar. El era mult mai frumos de cât cele-l-alte, pentru că trebuia să fie tot-d'auna purtat înaintea Impératului, și

să fie adorat de către Soldați. Eū cred, că acest Principe făcu din trofeul Religiei nōstre stēgul armatei sale, pentru ca Romanii avēndu'l neconținut înaintea ochilor, să renunțe puțin câte puțin la superstiția părinților lor, și să recunōscă pre singurul Dumneđeu, pre care Impēratul adora și prin ajutorul căruia a căștigat victoria. Acest semn era tot-d'a-Annul D.N. Constantin una în fruntea trupelor sale, și le servia spre apărare. Soldații erau cari il purtau rind pe rind și cari il opuneau atacurilor inamicilor. Se đice, că un soldat care'l purta, fiind cuprins de frică, il dădu unui altuia, și a luat-o la fuga, și când s'a depărtat de lovitura săgeții, primi o lovitură mortală, în timp ce acel ce ținea stēgul n'a putut fi nici odată rānit, de și inamicii trāgeau neincetat asupra lui. Tōte săgețile cădeau pe steag și nici una nu atingea pre soldatul ce'l purta. Se đice, că nici odată, nici unul din cei ce l'au purtat, n'au fost nici rānit, nici prins.

CAPITOLUL V.

Combaterea acelor ce spun, că Constantin s'a făcut chreștin cu ocasiunea uciderii fiului său Crisp.

Sciū că Pāgānii s'au obiceiuit să đică, că atunci când Constantin a pus să omōre pre unele din rudele sale, și a consimțit la uciderea lui Crisp, fiul său, 'i-a părut foarte rău, și întrebă pre Filosoful Sopater, care învăța în școla din Plorin, ce mijloc ar fi, să pōtă să'si expieze crimele sale. Că Sopater 'i-a răspuns, că n'ar fi nici unul, și că numai Episcopii 'i-au promis, că le pōte expia prin pocăință și prin botez. Că fiind foarte satisfăcut de răspunsul lor, el le admirase Religiuinea, o îmbrățișase, și a îndemnat și pre cei-l'alți să o îmbrățișeze ca și el. Tōte aceste Annul D.N. Constantin mi se pare că au fost iscodite de acei căror le place să desonoreze pietatea chreștină. Crisp, a cărui mōrte se preține că a avut nevoe Costantin să o expieze, n'a murit de cât în al două-đecilea an al domniei sale. Fīnd-că el avea primul loc după părintele său în calitate de Cesar, publicase împreună cu dīnsul mai multe legi în favōrea chreștinilor. Eū nu spun nimic care să nu pōtă fi ușor de justificat cu anii și cu date. Nu e adevărat, că Sopater ar fi

vorbit vre-odată cu Constantin, fiind-că acest Principe era atunci pe Ocean și spre Rhin. Căci neînțelegerile sale cu Maxentie, care domnia în Italia adusesese atât de mari turburări în Imperiū, că nu era ușor de a merge în Gallia, în Englitera, sau în cele-lalte Provinciū, unde e sigur că Constantin a mărturisit Religiunea creștină, înainte de a fi declarat rășhoiū lui Maxentie, și înainte de a fi fost în Italia și la Roma, dupre cum o arată și legile ce facu în favorea creștinilor. Inșă, presupunēnd că Constantin ar fi consultat pre Sopater prin scrisori, nu e probabil că acest Filosof să fi ignorat, că Hercule, fiul lui Almen s'a pătat prin uciderea fiilor sēi și a lui Iphit, óspele și amicul sēu, și s'a curățit la Athena prin misterele Deitei Ceres. Acest exemplu arată fórte lămurit, că Grecii prelindeau că au mijlóce de a expia cele mai mari crime, și că e o înșălătorie de a asigura, că Sopater ar fi răspuns contrariul, căci n'ași putea crede ca acēsta să nu fi fost cunoscută de către unul din cei mai învățați ómeni ai Greciei.

CAPITOLUL VI.

Constantie permite răspândirea Religiunii creștine și Constantin o desvoltă el însuși.

Anul D.N.
Constantin Biserica înfloria în timpul domnirii lui Constantin, și se desvolta din zi în zi. Ea se bucurase încă mai de înainte de pace. Căci pe când era persecutată în mai multe Provinciū ale Imperiului, ea avea libertatea profesiunii sale în întinderea Provinciilor de sub stēpânirea lui Constantie. Am auzit, că el a făcut într'o zi o faptă minunată, ce merită să fie amintită. Voind să încerce virtutea creștinilor, cari aveau dregătorii în casa sa, porunci ca acei ce ar dori să le conserve să jertfescă Deilor, iar acei ce n'ar vroi să facă acēsta, să se retragă. Acei oficeri împertindu-se deci în două cete, dintre care unii trădând Religiunea lor, iar alții preferându-o funcțiunii lor, el stimă și onoră pre acei ce rămăseseră tari în credința lor, și desprețui ca pe nisce mișei, pre acei ce și schimbaseră credința; nu vroi nici odată să se servescă de ei, și nu credu că ei ar putea

să'i fie credincioși, fiind-că nu fuseseră credincioși lui Dumne-deu. Acei ce locuiau în Galia, în Englitera, spre Pirine și până pe țermurile Océnului avură libertatea profesiunii Religiei lor. Inse după ce acele Provinci trecură în partea lui Constantin prin dreptul de succesiune, Biserica primi o însemnată desvoltare. Căci Maxentie fiul lui Herculius, fiind ucis, și țerile de sub ascultarea sa trecând sub ascultarea lui Constantin, popóarele ce locuesc laturile Tibrului, ale lui Po, și ale lui Aquilin, unde se dice că vasul lui Argos fu tras, avură o deplină libertate de a aduce lui Dumne-deu adorațiunile și închinăciunile lor. Se dice, că atunci când Argonauții fugiră de frică de a cădea în mâinele lui Actes, ei n'apucară același drum pe unde veniseră, dar că trecând marea Scitie, ei ajunseră în Italia prin gurile óre-cărui fluviu, și că rămânând acolo în timpul erno, întemeeră cetatea de Emon, și că vara următoare traseră vasul lor distanță de patru sute de stadii, cu ajutorul locuitorilor țarei, și'l puseră pe Aquilin care se varsă în Pó, și cu Pó în marea Italiei. In fine Grecii, Macedonenii, popóarele ce locuesc pe țermurile Dunătei în Achaia, și în I-liria, recunoscură pe Constantin după bătălia de la Cibala.

Anul D.N.
Constantin

CAPITOLUL VII.

Neînțelegere între Licinius și Constantin cu oca-siunea Chreștinilor. Invingerea lui Licinius și mórtea sa.

Licinius care se păruse că ar fi favorabil Chreștinilor și schimbă dispozițiunile în urma acestei bătălii, și începu să persecute pe Preoții, cari locuiau în întinderea Imperiului său, și pre o mulțime de alte persoane, și mai cu sémă pe Oficieri. Neînțelegerile ce avea cu Constantin îl înverșunară într'un mod extra-ordinar contra Chreștinilor, și căuta să'i maltrateze, atât pentru ca să supere pe Constantin, cât și pentru a'și rěsbuna de ceea ce el credea, că ei doriau să'l vadă singur în stěpânirea Imperiului. Fiind gata să'i dea o a doua bătălie, el sacrifică victime și

Anul D.N.
Constantin

către înșelătorii, cari-i promiteau victoria, el se dete cu totul la superstițiile păgâne. Păgânii ei însuși istorisesc, că Licinius consultând în acel timp pre Oracolul lui Apolon Didimean, care e în cetatea din Milete, asupra întâmplărei războiului, i se răspunse prin aceste versuri din Omer:

*Junii luptători în flăcările văștei lor,
Pe la finele zilelor tale, îți vor abate curagiul.*

Am recunoscut în mai multe ocațiuni îngrijirea deosebită ce are dumnezeesca Providență de a protege și de a răspândi Religiunea Creștină, dar am recunoscut-o cu deosebire în ocasiunea de care vorbesc. Căci, în momentul când Licinius era gata să persecute Biserica, se rădică războiul din Bitinia. Dumnezeu se arată acolo atât de favorabil lui Constantin, în cât el învinse pe inimicii săi pe mare și pe uscat. Licinius, fu constrâns de a se duce la Nicomidia, și după ce a rămas cât-va timp la Tesalonic ca simplu particular, fu ucis în cele din urmă acolo. El se făcuse foarte renumit la începutul domniei sale, atât în timpul păcii, cât și în timpul războiului, și avuse onorea de a lua în căsătorie pe sora lui Constantin. Însă mai pe urmă avu nenorocirea să se sfârșescă în modul cum am spus.

CAPITOLUL VIII.

Constantin autoriză practicarea Religiunii Creștine și dispune să se zidescă Biserici.

Anul D.N. 325
Constantin Când Constantin se vedu în stăpânirea pacinică a întregului Imperiū, publică un edict, prin care indemnă pe popoarele din orient să mărturisescă Religiunea Creștină, și să recunoscă un singur Dumnezeu, a cărui putere e veșnică; carele umple de bunătăți pe acei ce se închină lui; carele face să reușescă cu fericire toate întreprinderile lor; și carele pedepsește în tot timpul, fie în timp de pace sau în timp de război, pe acei ce-l supără. El adaugă, nu prin o ridiculă vanitate, ci prin o umilită recunoștință, că Dumnezeu, făcându-l onorea de a-l alege, spre a fi ser-

ritorul și executorul ordinelor sale, el a trecut de la Oceanul Britanic până în Orient, a dezvoltat acolo cultul adevăratei Religii, și a făcut să fie respectați acei ce expuseră credința lor prin îndrăzneala mărturisirii lor, sau prin statornicia lor în chinuri. După ce a spus aceste lucruri, și altele multe ce el credea că sunt proprii să aducă popoarele la pietate, el revocă tot ce se ordonase de către persecutorii Bisericii, rechemă pe Creștinii ce fuseseră sau isgoniți în Insule, sau condamnați la lucrarea metalelor, la muncile publice la manufacturi, sau la slujbele Curții. El dă libertatea acelor ce fuseseră lipsiți de dregătoriile în armată, sau de ale exercita ca și mai înainte, sau de a trăi în liniște. El nu se mulțumește de a le reda onorurile și demnitățile, ci îi și restabili în posesiunea bunurilor lor; și pentru că unii din acei ce fuseseră pe nedrept despuiați, muriseră, el ordonă că aceia ce li se răpise să fie dat moștenitorilor lor, și în lipsă de moștenitori, Biserica să se bucure de ele, fie că au fost usurpate de către particulari, fie de către Stat. În privința bunurilor cari fuseseră cumpărate de către Impărați, sau date, el promite să le restituie și pe acelea. Îndată ce această ordonanță a fost publicată, ea s'a observat pretutindenea foarte exact. Din acel timp dregătoriile Imperiului fură conduse de către Creștinii, și s'a oprit tuturor persoanelor de a jertfi Zeilor, de a consulta pe ghicitori, de a dedica Statui și de a observa sărbătorile păgânismului. Se desființară atunci obiceiuri foarte vechi. Nu se mai aduse în Templuri din acel timp măsura cu care se măsoară înălțimea și creșterea Nilului, ci se aduse în Biserici. Se opriră luptele Gladiatrilor între Fenicienii cari locuiesc Muntele Liban și cetatea Heliopole, nu se mai permit feciôrelor de a se prostitui înainte de a fi măritate. Se reparară Bisericile care erau destul de mari, și se măriră și acele ce nu erau în destul de mari. Se zidiră Biserici noi în unele locuri, și Impăratul dădu tot ce a fost necesar pentru cheltuélă. Scrise Episcopilor să cêră tot ce le-ar plăcea, și Guvernatorilor de Provincii, ca să dea Episcopilor tot ce vor cere. Prosperitatea Bisericii creștea din zi în zi; cu cât creștea și aceia a Imperiului. De la înfringerea lui Licinius, Constantin fu atât de fericit în toate războiele streine, în cât el în-

Aceste popóre locuesc dincolo de Dunăre, și fiind-că sunt forțe numeroșe, ele sunt mai tari de cât cele-l-alte națiuni, și nu găsesc rezistență de cât din partea Romanilor. Se dice, că Constantin ar fi avut visuri și vedenii în timpul acestui rășboi, prin care el recunoscă lămurit câtă îngrijire avea Dumneșcū de a-l protege. Căștigând deci victoria asupra tuturor inamicilor ce se împotrăviseră puterii sale, el și mărturisi recunoscința sa lui Dumneșcū prin zelul ce arată pentru adevărata Religione, și prin îngrijirea ce avea de a îndemna popórele să o mărturisescă. El dădu Episcopilor o parte din impozitele publice. Puse Crucea pe armele soldaților săi spre a-i obicinui să respecte acest semn al rescumpărării. Făcu să se zidescă un Oratoriū în Palatul său, și când mergea la rășboi, purta cu sine un cort în formă de capelă, unde putea să laude pre Dumneșcū, să facă rugăciuni, și să participe la sfintele mistere. Erau Preoți și Diaconi cari urmau trupele spre a-și îndeplini serviciul lor. De în acel timp fie-care legiune a avut în cortul său o capelă, Preoți și Diaconi. Afară de acésta Constantin a ordonat ca în ziua Duminicel, pe care Jidovii o numeau întâia după Sămbătă, și pe care Păgânii o consacraseră Sorelui, și în ziua din 'naintea Sămbetei, să nu se pledeze, nici să se lucreze, ci să se aplice la rugăciuni și la serviciul lui Dumneșcū. El onoră ast-fel aceste două zile, pentru că Mătuitorul murise în una și înviasă în cea-l-altă. El avea un deosebit respect pentru Cruce, atât în recunoscința victoriilor ce căștigase prin ajutorul său, cât și pentru că i s'a arătat în aer într'un chip miraculos. El desființă pedepsa Crucii, ce era în întrebuințare la Romanii. El dispuse să se sape pe monedele sale, și să se zugrăvescă cu portretul său. El atribui faptele sale, discursurile sale, și mai cu sēmă legile sale cultului lui Dumneșcū.

Anul D.N.
321
Constantin

El interdișe prostituția ce era permisă până atunci, după cum se dovedesce prin legile ce făcu asupra acestei cestiuni. Ași fi prea lung dacă așa vroi să le reproduc aici. Mă voiū mulțumi cu acele ce am descris în favórea Religioni, pentru că ele fac o parte însemnată din Istoria Bisericii.

CAPITOLUL IX.

Legi făcute în favórea clericilor și a acelor ce observău înfrinarea.

Era o lege vechie la Romani, prin care se hotára, că acei cari ar fi având mai mult de două-deci și cincî de ani și trăiaū încă în celibat, să nu se bucure de aceleași drepturi, ca acei ce erau însurați și mai cu sémă că n'ar putea primi nimic prin testament de la acei ce nu erau rude cu ei. Aceeași lege lipsea pe acei ce nu aveaū copii de jumétatate din bunurile ce li se lásase prin testament. Acei ce inventaseră acéstă lege, speraū să reîmpopuleze prin acest mijloc Roma și provinciile și să repare perderile ce avusese Imperiul în rěsbóiele ce purtase. Impěratul, considerând că acéstă lege punea pe acei ce trăesc pentru dragostea lui Dumneđeū, sau în feciorie, sau în celibat, într'o stare mai puțin avantagiósă de cât a acelor-l-alti, cređu că ar fi o absurditate de a'și închipui cine-va, că înmulțirea neamului omenesc ar fi un efect al îngrijirilor nóstre, în loc de a se convinge, că el crește și se micșoreză duple orinduiala providenții. El făcu deci o nouă ordonanță, prin care porunci, ca acei ce trăiaū în celibat și n'aveaū copii să se bucure de aceleași drepturi ca și cel-l-alti. El acordă aceleași privilegii acelor ce trăiaū în feciorie și în înfrinare, permițendu-le să facă testament înainte de timpul pubertății, contra usului primit în tot Imperiul. El crede că acei ce n'aū altă ocupație de cât studiul în țelepciunii, nici altă grijă de cât de a servi pre Dumneđeū, nu puteaū nici odată să facă o rea întrebuițare de bunurile lor. Vechii Romani hotăriseră pentru aceiași rațiune, că Vestalele ar putea să facă testament, de la vîrsta de șase ani. Legea ce el făcu în favórea clericilor e o probă însemnată de pietatea ce avea pentru Biserică. El permise tuturor părților ce ar avea neînțelegeri, să le aducă înaintea Episcopilor, dacă n'ar vroi să pledeze înaintea judecătorilor laici și porunci ca sentințele Episcopilor să prevaleze sentințele celor-l-alti judecători, ca și cum ele ar fi fost pronunțate de Impěratul, și ar fi fost puse în aplicare de către guvernatorii provinciilor. El porunci încă, ca Ca-

Annul D.N.
324
Constantin

nónele Sinódelor să rămână tari și nestrămutate. Fînd-că am ajuns atît de departe, nu trebuie să omit aceia ce el a poruncit în favórea celor ce sunt liberați în Biserică. Fînd-că era fórte cu greú, din cauza asprimei vechilor legi de a obține libertatea deplină prin care să devină cine-va cetățean Roman, chiar cînd stăpânii erau dispuși să o acorde, el făcu trei legi prin care porunci, că acei ce ar fi liberați în Biserică în prezența Preoților să o cîștige. Aceste trei legi sunt încă astă-đi cele dintăiú dintre acelea, unde se vorbește despre modurile de a cîștiga libertatea și ele servesc ca un monument al pietății acestui Principe.

CAPITOLUL X.

Despre Mărturisitorii, cari trăiau încă în timpul acela.

De și aceste privilegii de care am vorbit arată în mod deosebit strălucirea Religiei chreștine; virtutea acelor ce o profesau o arată încă și mai mult. Biserica era plină de un mare număr de persoane pioșe și conserva în mijlocul păcii, generoși apărători, cari și mărturisiseră credința în timpul violenței persecuțiunilor. Ea avea pre Osius Episcop de Cordova, pre Amfion Episcop de Epifania în Cilicia, pre Maxim care urmase lui Macarie în guvernămîntul Bisericii de Ierusalim și pre Pafnutie născut în Egipt, despre care se ăice, că Dumneđeu se servise spre a face mai multe minuni, spre a vindeca bólele și spre a isgoni demonii. Pafnutie și Maxim erau din numărul acelora pe cari Maximin îi condamnase la muncile metalurilor, după ce le-a scos câte un ochiú și le-a tăiat nervul piciórelor.

CAPITOLUL XI.

Anul D.N.
324
Constantin

Înalta virtute a lui Spiridon, Episcop de Chipru.

Spiridon, Episcop de Trimitundie în Chipru trăia în acel timp. Marele renume în care el e încă și astă-đi, e o probă

sigură de strălucirea virtuții sale. Minunile ce Dumnezeu a făcut prin el sunt în memoria și în gura celor ai țării. Voiu spune aicea pre acele ce au venit la cunoștința mea. El era fiu de țăran. În tinerețea sa a avut o femeie și copii și pentru acesta nu fu mai puțin considerat înaintea lui Dumnezeu. Se dice, că nisce tâlhari mergând într'o noapte la staulul său spre a fura din oile sale, ei fură legați de o mână nevedută. Spiridon, sosind în zorii de ziua și găsiindu-l în acea stare, îi deslegă și îi muștră, că a vroit să-i fure oile în loc de a i le cere. Dându-le drumul, el le dete și un berbec și le dise: nu e drept să vă fi dat atâta ostenelă zadarnică, nici să vă întorceți cu mâinile goale după ce ați priveghiat totă noaptea. Dacă această istorie e admirabilă, aceea ce voiu să istorisesc se va părea încă și mai mult. Un particular incredințând un deposit ficii sale Irina, ea îl ascunse în pământ spre a fi mai sigur și muri curând fără a spune nimănui. Acel ce incredințase depositul întorcându-se spre a-l cere, Spiridon îl căută în casă și negăsindu-l merse la mormintul ficei sale, o chieamă cu voce tare și o întrebă ce a făcut cu depositul. Când ea i-a spus locul unde-l ascunsesese, el se întorse acasă, îl găsi și îl înapoie aceleia cărui îi aparținea. Fînd-că am început să vorbesc de acest sfînt om, voiu adăoga încă ceva. Annul D.N. 324 El avea obiceiū să distribuie o parte din rodirile sale să-racilor și să împrumute în altă parte fără dobândă acelor ce aveaū trebuință. Când cine-va avea să împrumute, el îi arăta hambarul și îi dicea să ia cât ar voi. Când îl aducea înapoi, el îi dicea să-l pună de unde l'a luat. Un om venind într'o ți spre a aduce înapoi ceea ce împrumutase, Spiridon îi dise să-l pună în hambar. Inșă în loc de a-l pune acolo, el îl luă cu sine. Inșelatoria sa fu îndată descoperită, căci reîntorcându-se o altă dată spre a împrumuta grâu, Spiridon îi dise, să mērgă la hambar și să ia. Omul acela negăsind nimic în hambar, spuse lui Spiridon. Atunci acest sfînt om îi dise: Mē minunez cum numai tu singur găsești hambarul gol. Gāndesce-te puțin, dacă nu cum-va ai uitat să aduci înapoi aceea ce ai împrumutat, căci altmîntrelea ai fi găsit aceea ce ai nevoie. Aibi credință în Dumnezeu și vei găsi ceea ce cauți. Omul acela fiind surprins ast-fel, și recunoscū greșala și ceru ertare. Spiridon îndeplinea funcțiunile sale clericale cu o serioșitate

și o vigență ce produceau admirațiune. Se dice, că Episcopii de Chipru adunându-se pentru afacerile Bisericii, Trifilius Episcop de Ledra, om foarte elocent și care studiase mult timp legile Romane la Berit, fu ales spre a predica. Predicând și citând acest cuvânt din Evanghelie: *Scôlă-te, ia patul tău și umblă*, el întrebuiță un mod de a vorbi, ce i se păru mai elegant. Atunci Spiridon pătruns de indignare îi dise: Aū dōră mai mult ești tu de cât cel ce a dis, *ia-ți patul tău* și te rușinezi de a te servi de termeni de care el s'a servit? El îndată se sculă în prezența a tot poporul și muștră ast-fel vanitatea ce Trifilius trăgea din elocința sa. Virsta sa, serioșitatea moravurilor sale, și severitatea virtușii sale impunea respect. Ceea ce voiș istorisi aici pōte să ne arate în ce mod primca el pe strein. Un om venind să'l cerceteze în timpul, când postea cu tōtă familia sa și când, după ce mânca într'o di, petrecea cele-l-alte zile fără să mănânce, el dise ficei sale; spală piciorerele acestuș strein și dă'i de mîncare. Fica sa răspundēndu'i, că nu era nici pîne, nici făină în casă, pentru că ar fi fost de prisos de a păstra asemenea lucruri în timpul postuluș, el se puse la rugăciuni și cerēnd ertare luș Dumneșeuș, porunci ficei sale de a pune să fiarbă carne de porc sărată. Când carnea fierse el se așeză la masă, poști și pe strein cu dînsul, mîncă carne, și'l invită și pre el de a mîncă. Fiind-că el se opunea de a mîncă carne pentru că e creștin, Spiridon îi dise, tocmai pentru acēșta nu trebuie să te opuș de a mîncă, căci sfinta Scriptură învață, că tōte sunt curate pentru cei ce sunt curați.

Anul D.N.
324
Constantin

CAPITOLUL XII.

Despre modul de viețuire al călugărilor și al fundatorilor lor.

Aceș ce îmbrățișară în acel timp vieța călugăreșcă făcură mare onōre bisericii, și conformară foarte mult adevērul doctrineș sale prin curățirea moravurilor lor. Filoșofia pe care ei o profesau e unul din cele mai bogate daruri ce cerul a făcut vre odiniōră pămîntuluș. Ei nu se

ocupă de demonstrațiile matematice și de argumentele logicii, fiind-că sunt convinși că perd mult timp și că ele nu servă întru nimic spre a vieții bine și se dedau la prudența naturală, care distruge cu totul viciul, sau cel puțin îl micșorează. Ei nu pun în numărul binelui ceia ce ține ca mijloc între viciu și virtute, și cred că e păgubit de a se abține de la rău și a nu face bine. Ei caută virtutea pentru ea însăși, iar nu pentru laudele omenilor. Ei combat cu bărbăție patimile lor, fără a ceda nici nevoilor naturii, nici slăbiciunilor corpului. Fiind susținuți prin atot-puternicia Creatorului lor, ei îl privesc și îl adoră și și nopte și îl adresază neîncetat rugăciunile lor. Făcând ca cultul ce ei îi dau să consiste în curățirea inimii și în sfințenia vieții lor, ei nu își dau de loc ostenelă de curățirile exterioare. Ei nu cred că e adevărată pată, de cât aceea ce vine din păcat și ast-fel ei nu se îngrijesc de a spăla pe acelea ale corpului. Fiind-că ei sunt mai pre sus de accidentele și de pericolele ce se întâmplă în cursul vieții: nestatornicia ce domnesce cu atâta putere în lume și necesitatea ce exercită în lume o stăpânire tiranică nu îi fac nici odată să își schimbe simțimintul. Ei nu se supără nici de cum de injuriile ce li se fac și nu gândesc de loc în a își răsbuna. Ei nu perd curagiul când sunt atacați de bătă, sau constrinși de sărăcie.

Ei fac mai ales din acesta o glorie și o suportă cu răbdare. Ei se obișnuiesc în tot cursul vieții lor în a se mulțami cu puțin și prin acesta se apropie de independența lui Dumnezeu, pre cât e cu puțință slăbiciunii omenesci. Ei nu se îngrijesc spre a câștiga averi, fiind-că nu privesc această vieță de cât ca o trecere și nu fac provisiuni de cât atât pre cât nevoia îi silește. Ei laudă modul de viețuire cel mai simplu și nu cugetă de cât la fericirea ce e promisă. Ei nu respiră de cât pietatea și evită în discursurile lor necurățiile ce le-au isgonit din faptele lor. Ei își obișnuiesc trupurile lor în a se mulțami cu puțin și biruesc neînfrinarea prin înfrinare, nedreptatea prin dreptate, minciuna prin adevăr. Ei întrețin pacea și buna înțelegere între toți cei ce se apropie de ei. Se îngrijesc de amicii lor și de streini, dau ceea ce au celor ce n'au. Mângâie pre acei ce sunt în supărare și nu mahnesc pre cei ce sunt în bucurie. Fiind-că ei sunt serioși în toate și

Anul D.N.
324

Constantin

raportă toate faptele lor suveranului bine, ei învață prin înțelepte și blânde muștrări, unde nu e nici lingușire, nici asprime și unde cei ce le ascultă găsesc remedii mântuitoare, cari vindecă boalele sufletelor lor. Ei vorbesc între dinșii cu onoare și cu respect fără contestație, fără deridare, fără mânie, nefăptuind de cât prin rațiune. Ei înlătură toate mișcările ce sunt contrare rațiunii și poruncesc pasiunelor spiritului și ale corpului. Unii asigură că pro-rocul Ilie și Ión Botezătorul au fost cei două autori ai acestor sublime filosofii. Philon Pytagoreul dice, că cei mai buni oameni ce au fost între jidovi se adunară în timpul seii pe o colină aproape de lacul de Mareot spre a urma acest fel de viață. El descrie locuințele lor și ocupațiunile lor, așa cum sunt astăzi a le călugărilor. El mărturisește, că de îndată ce încep să se aplice la studiul înțelepciunii ei lasă averile rudelor lor, renunță la ocupațiuni și la căsătorie și se retrag în grădini, în afară de orașe. Că ei au monastiri și capele, unde celebrăză sfintele taine și unde cântă Psalmi și Imnuri; că nu mănâncă nimic mai înainte de apusul soarelui; că unii din ei nu mănâncă de cât odată în trei zile și alții mai rar; că se culcă în ore care zile pe pământ; că se abțin de vin și de tot ce a avut viață; că nu mănâncă de cât pâine, sare și isop și nu beau de cât apă; că sunt între ei feciore bătrâne, care au renunțat la măritiș spre a căștiga o mai înaltă perfecțiune.

Philon se pare a descrie prin acest discurs pre jidovii cari îmbrățișând religiunea creștină, țineau încă ore care ceremonii din țara lor; căci nu se arată nici o urmă de acest fel de viață între celelalte națiuni, ceea ce mă face să cred că din acel timp el a înflorit tot-d'a-una în Egipt. Alții asigură că acest fel de viață nu procede de cât de la persecuțiunile de care biserica a fost agitată din timp în timp și că creștinii ce se retraseră în pustietăți, în păduri și pe munți, s'au obicinuit să rămână acolo.

Amul D.N.
324

Constantin

CAPITOLUL XIII.

Anul D.N.
324

Constantin

Modul de viețuire al sfântului Antonie și al sfântului Pavel.

Fie că gloria, că a inventat această sublimă filosofie, să fie datorită Egiptenilor, sau altora, e sigur că ea a fost adusă de marele Antonie la o înaltă perfecțiune. Lumina cu care virtutea sa strălucia în mijlocul pustiului îndemnă pre Constantin să-I caute prietenia și-I oferi tot ce ar putea dori. El era dintr'un sat din Egipt, numit Coma, aproape de Heraclea. Perdând pre părinții săi în fragedă vîrstă, el lăsă moșiile ce avusese din moștenire rudelor din țara sa și vindînd mobilele sale, împărți prețul lor săracilor, în credința, că un adevărat filosof nu trebuie să se mulțumescă numai să se lipsescă de bunurile sale, fără să facă din ele o bună întrebuințare. El veni în contact cu toți acei din vécul său, cari erau cei mai eminenti în sfințenie și se sili de a-I imita. Șciind că grația virtuții e amară celor ce încep și că devine dulce celor ce au făcut orecare progres în ea, el se aplică la această practică ast-fel în cât se făcu din și în și mai sever cu șine însuși și reînoi neîncetat ardorea și zelul său. El înfrinse mișcările plăcerii prin asprimele penitenței și combătu pasiunile cele mai spirituale și mai subtile prin sfintele maxime ale înțelepciunii lui Dumneșeu. El nu mânca de cât pâine și sare și nu bea de cât apă și acesta numai după apusul sórelui. El petrecea adese ori două șile și câte odată mai mult, fără a bea și fără a mânca și când dormea, numai pe o rogojină și foarte puțin timp. Adese ori se culca pe pămînt. Nu se ungea nici odată cu unt-de-lemn și nu se scâlda nici odată și șicea, că acesta era o delicateță care moleșea corpul. Se șice, că nici odată el nu s'a vedut gol. El nu era de loc învêțat și nu stima șciințele, ci lăuda spiritul bun și bunul simț, care e mai vechi de cât șciințele și care le-au și inventat. El era foarte blând, prudent și generos. Avea o conversație cinstită și plăcută și nu supăra nici odată pre nimenea, nici chiar pre acei ce iubiau disputele și certurile. El întrebuința tot-d'a-una o dibăcie atât de admirabilă, așa că nu lipsea nici odată de

Anul D.N.
324

Constantin

a alina gâlcevele chiar în nascerea lor. De și Dumneșeu îi acordase cunoștința viitorului, ca recompensă a virtuții sale, el nu ținea, ca să fie o virtute de a cunoșce viitorul. Nu sfătuia pre nimeni să caute această cunoștință, pentru că cei ce n'o au nu vor fi pedepsiți și cei ce o au nu vor fi recompensați, și că adevărata fericire nu constă de cât în cultul lui Dumneșeu și în îndeplinirea voinții sale. Iar dacă totuși, adaogă el, cine-va doarece să câștigate cunoștința viitorului, să aibă grijă de a curăți sufletul său: căci cu cât el va fi deslegat de întunerecul păcatelor cu atâta va avea mai multă pătrundere și lumină. El nu era nici odată în nelucrare și îndemna pre toți a lucra neconținut, a se examina pre sine însuși, ași da socotela de ceea ce făcuse ziua și noștea și a spune greșalele sale, pentru a se rușina de ele și a se teme, ca să nu vină în cunoștința altora. El avea un zel mai ardețor, ca nimenea altul, pentru apărarea celor ce sufereau vre-o nedreptate și mergea adese ori în cetăți, după rugăciunea lor spre a vorbi în favoarea lor guvernatorilor și magistratilor. Nu era nimenea, care să nu fi fost încântat de a l vedea, de a l asculta și de a l acorda ceea ce dorea. Inșă el iubia mai mult să rămână ascuns și necunoscut, de cât de a se arăta și de a fi stimat. Indată ce și făcuse afacerile pentru care mersese în cetate, se reîntorcea în singurătatea sa și dicea, că călugărul în afară de chilia sa e ca peșcele pe uscat și precum peșcele mōre pe uscat, un călugăr perde serioșitatea și reputația sa în lume. El se arăta politicoș și modest și evita de a se arăta mândru și desprețuitor. Iată ce aveam de diș despre Antonie spre a descrie o imagină a excelentei sale filosofii.

Anul D.N.
324
Constantin

El a avut mai mulți discipoli, dintre cari unii înfloriră în Egipt, iar alții în Libia, în Palestina, în Syria, în Arabia și cari nemulțumiți de a urma virtutea sa și modul său de viețuire, învățară acestea pre mai mulți alții. Era totuși cu greu de a l găsi, fiind-că ei aveau atâta îngrijire de a se ascunde, pre cât alții aveau să se arăte. Nu vom lipsi de a vorbi și de cei mai renumiți și mai cu sēmă de Pavel, supranumit prostul. Se dice, că el locuea într'un sat, unde era o femeie frumōsă și că gășindu-o cu un alt om îl dișe ridēnd, că nu va mai rămănea nici odată la dinsa și indată se duse la Antonie. Se asigură, că el era

de o blândea și de o răbdare admirabilă și că Antonie încercându-l prin toate practicele vieții călugărești, cu care nu era de loc obișnuit, de și era foarte înaintat în vârstă, el le îndeplini în așa chip în cât a fost recunoscut capabil de a fi lăsat în propria sa purtare, ca un perfect pustnic, ce nu mai avea nevoie de un povățuitor. Dumnezeu, confirmă această mărturisire prin darurile ce-i dădu, prin harul de a face minuni, prin care Dumnezeu îl făcu mai renumit de cât Antonie însuși, cum și prin puterea de a isgoni spiritele necurate.

~~~~~

CAPITOLUL XIV.

Admirabila viață a lui Ammon și a lui Eutychian.

Ammon Egiptenul, se aplică în același timp la practica ^{Anul D.N. 324} vieții călugărești. Se dice că s'a însurat prin stăruința ^{Constantin} părinților săi, însă după celebrarea căsătoriei în loc de a se împreuna cu femea sa, el i spuse foloșele ce atribue sfânta Scriptură virginității și se sili să o convingă că e bine să se despartă.

Ea consimți de a-și păzi fecioria, însă i fu greu de a se lipsi de prezența sa. El locui deci împreună cu dînsa optspredece ani, dormind totdeauna în deosebă și observând cu strictetă regulile vieții călugărești. Femeea sa imitându-i virtutea în tot cursul acestui timp, ea creșu că nu se cuvine a-și ține mai mult în întuneric atâtea calități strălucite, și i propuse să se despartă cu locuința. El lăudă pe Dumnezeu pentru această hotărîre a femeii sale și se retrase într'un loc singuratic aproape de lacul de Mareot, în partea despre miază-zi, înprejurul muntelui Nitria și trăi acolo două-deci și două de ani în practicile neconținute ale sfintei Filosofii. El mergea să-și vadă femeea de două ori pe fie care an. Intemeie mai multe Monastiri în acele țări și înveță pre mai mulți discipoli, cari deveniră pe urmă foarte renumiți și despre cari vom vobi în cursul acestei lucrări. Călugării din Egipt au însemnat un mare număr din minunile sale, după lăudabilul obicei ce au ^{Anul D.N. 324} de a sărbători pre oameni mari de aceeași chemare. Nu voi ^{Constantin}

insemna aici de cât o parte din acelea ce au venit la cunoștința mea. Făcând într'o zi o călătorie cu unul din discipoli săi anume Theodor, ei se găsiră noiși să trecă un pârâu, pe care cei din localitate îl numeau Lycul. Ammon porunci lui Theodor să se dea în lături ca nu cumva să se vadă gol. Însă temându-se de a se vedea gol pre sineși, el fu dus pe cel-l-alt țărm al pârâului într'un chip miraculos fără să i se fi udat hainele. Theodor trecând pe urmă și vedând că hainele și picióarele sale erau uscate, îl rugă să-i spună cum s'a făcut acesta. Ammon se opuse mult timp de a-i spune, dar în sfârșit, silit de Theodor, el îi ceru să-i promită că nu va spune la nimeni în tot timpul vieții sale, și îi mărturisi cum se întâmplase acesta. Voiți isiorisi aici încă o altă minune asemenea acestia. Nisce ómenii rîi aducându-i pre un copil al lor, ce fusese mușcat de un câine turbat, și rugându-l să-l vindece, el le răspunse, că fiul vostru n'are nevoie de ajutorul meu. De vroiti să fie vindecat, dați înapoi houl acelor de la cari l'ați luat. Acest cuvînt fu îndeplinit, și houl fiind dat înapoi, copilul s'a vindecat. Se dice, că atunci când Ammon a murit, Antonie vedu sufletul său dus de Îngerii în Ceriú, cântând innuri. Fiind-că el privea această ceremonie cu o mare atențiune și mirare, și acei ce erau cu dînsul fiind surprinși, el le spuse aceia ce veduse. Vestea morții lui Ammon fiind apoi răspândită, adevărul vedeniei lui Antonie fu recunoscut. Toți mărturiseau că amândouă erau foarte fericiți: unul că a fost luat din această viață după ce a practicat tot felul de virtuți, și altul că a vedut în chip minunat cele ce se petreceau într'un loc depărtat de el, cale de mai multe zile. Cei ce au vorbit în intimitate cu Ammon și cu Antonie spun despre ei aceia ce amintiu. Am audiu că Eutychian practică același fel de viață sub aceeași domnire, în Bithynia, înprejurul muntelui Olymp. El era din secta Novatiienilor; primise de la Dumnezeú darul de a face minuni, de a vindeca bólele și era cunoscut și iubit de Constantia. Unul din ofierii Imperiului fiind aruncat în temniță în prejurul muntelui Olymp, sub óre care bănueli că ar fi conspirat contra stăpânului său, Eutychian fu rugat de a mijloci în favórea sa și de al ușura cel puțin de greutatea lanțurilor care'l apăsaú. Se dice că Eutychian trimise să roge pre strejari să aibă bunătatea de a i

Anul D. N.
324

Constantin

rădica férele; însă ei nevroind să asculte, Eutyhian merse spre temniță și la presenta sa uşele se deschiseră și lanțurile cădură de la sine. El se duse apoi la Impăratul Constantin și obținu fără greutate grația, acest Principe cinstindu-l prea mult pentru ca să-i refuze cererea. Iată ce aveam de dis în puține cuvinte despre acel ce se făcuseră cei mai renumiți în chemarea vicții călugăresci. Cei ce vor dori să scie mai în amănunțimi despre acestea, vor putea ceti viețele mai multora, ce s'au dat deja publicității.

CAPITOLUL XV.

Origina rătăcirii lui Arie. Progresul său. Cerțurile dintre Episcopi.

Anul D.N.
325

Constantin

De și starea bisericii era atunci foarte fericită, fie că se consideră strălucirea ce ea trăgea din virtutea pustnicilor a căror iconă am descris, sau din pacea de care pietatea lui Constantin o făcea să se bucure, ea începu totuși să fie turburată prin ôre care cestiuni, de care nu se auđise nici o dată vorbindu-se, și pe care unii le agitară sub pretext de a ajunge la o mai înaltă pietate și de a câștiga o mai perfectă conștiință despre Dumnezeu. Acel ce le propuse mai întâiu a fost Arie, preot din cetatea Alexandriei din Egipt. El se părea mai întâiu că apără sfinta Scriptură, dar mai pe urmă favorisă eresiile lui Meletie. Părăsindu-l mai în urmă, fu chirotonisit diacon de către Petru, Episcopul de Alexandria. El fu isgonit din biserică prin sine însuși, fiind-că nu putea suferi ca acest Episcop să excomunică pe partizanii lui Meletie și să nu le primescă botezul. Când Petru a suferit martirul, el ceru ertare lui Achilles și fu restabilit în funcțiunile treptei sale de diacon și redicat apoi la trépta de preot. El fu foarte apreciat de către Alexandru, sucesorul lui Achilles. Fiind-că el se aplica la arta de a raționa, el începu să rostescă discursuri foarte nerușinate și îndrăsni să predice în Biserică ceia ce nimeni nici o dată nu spusese și anume, că Fiul lui Dumnezeu a fost făcut din ceia ce nu era nici de cum mai înainte, că a fost un timp în carele el nu era, că fiind li-

Anul D.N.
326
Constantin

ber, el era capabil de a se da la viciu sau la virtute, că era creat și făcut, și mai multe alte lucruri, ce e obligat cineva să spună când voesce să susțină nisce asemenea teorii. Unii din acei ce au auzit, rostindu-se asemenea eresii, condamnau pre Alexandru, fiind-că suferea să se vorbescă așa. Insa acest Episcop, creștând că ar fi bine de a lăsa libertatea ambelor părți să dispute asupra unei materii întunecate, ca nu cum-va rădicându-le-o să se credea, că el ar fi liniștit neînțelegerea lor prin autoritate și prin forță, iar nu prin convingere și prin rațiune, de aceia stătu în mijlocul clerului său și permise fie căruia de a vorbi aceia ce ar vroi. Se întâmplă în această dispută aceia ce se întâmplă de obicei în toate disputele, adecă, că ambile părți se siliră să învingă. Arie apăra cu îndărătnicie credințele sale, și acei din partea contrară susținură, că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță cu Părintele său și vecinic ca și dînsul. Adunându-se a doua oră, ei disputară încă fără să se pōtă înțelege. Alexandru înclina când de o parte când de alta; dar în sfîrșit el se declară pentru cei ce susțineau, că Fiul lui Dumnezeu e consubstanțial și împreună vecinic eu părintele său și porunci lui Arie să fie de aceeași credință; și fiind-că el nu primi acesta l isgoni din biserică, cu preoții și diaconii, cari credeaū că învățatura sa e ortodoxă. Preoții erau Aitalas, Achillas, Carpon, Sarmat și Arie, iar diaconii, Euzoius, Macarie, Iulie, Minas, și Eladius. Mai multe persoane din popor, urmară credința lor, fie, că ar fi fost convinși, că ei apărau adevărul, sau că ar fi avut compătimire pentru disgrăția lor și ar fi crezut, că ei fuseseră pe nedreptul isgoniți din biserică. Partisanii lui Arie se grăbiră de a preveni pre Episcopii celorlalte cetăți și pentru acest sfîrșit le trimiseră profesiunea lor de credință, și i rugară ca în cazul, când ei ar găsi-o că e Ortodoxă, să scrie lui Alexandru, ca să înceteze de a-i persecuta; iar dacă ar găsi că e ceva de îndreptat, să aibă buna voință de a le-o spune. Această deputatiune nu le-a fost zadarnică, căci svonul de aceste neînțelegeri răspîndindu-se pretutindenea, ele începură să desbine pre păstorii. Unii scriseră lui Alexandru ca el să nu admită nici pe Arie, nici pe partisanii săi la comunicare, până când nu vor retracta învățatura lor, iar alții l rugară nă nu i înlătore de la biserică. Alexandru vedēnd, că Arie

Anul D.N.
325
Constantin

e sprijinit de multe persoane însemnate prin elocința lor și prin renumele pietății lor și între alții și de către Eusebiu Episcopul Nicomidiei, bărbat învâțat și foarte stimat la curte, scrise Episcopilor, ca să nu i primescă în comunicarea lor. Acastă scrisore întărită foarte tare spiritele, și inferbintă și mai mult disputa. Căci, după ce Eusebiu și partizanii săi rugară de mai multe ori pe Alexandru să nu rupă unitatea, fără a fi putut să l înduplice, ei începură să se plângă de asprimea sa și să susțină cu mai multă tărie credința lui Arie. Adunându-se deci în Bithynia, ei scriseră la toți Episcopii de a se împărtăși cu partizanii lui Arie, ca și cu cei-l-alți Ortodoxi și de a sfătui pe Alexandru să se împărtășescă și el cu dinșii. Alexandru necedând de loc rugăciunii lor, Arie trimise lui Paulin, Episcopul de Tyr, lui Eusebiu, supranumit Pamfilie, Episcopul de Cesareea, lui Patrofil, Episcopul de Scytopole, spre a le cere să i fie permis lui și celor-l-alți preoți din partidul său, de a îndeplini funcțiunile lor și de a aduna poporul duple obiceiul ce se observă încă și astăzi în Alexandria și anume ca preotii să aibă sub Episcopul bisericii unde ei adună pe credincioși. Acești trei Episcopi adunându-se cu cei-l-alți din Palestina, acordară lui Arie cererea sa, i permisera de a aduna poporul, duple cum era obiceiul, cu condiție de a rămânea cu toate acestea supus lui Alexandru și de a l ruga să l primescă la împărtășirea sa.

Anul D.N.
325

Constantin

CAPITOLUL XVI.

Impăratul Constantin îndemnează pe Episcopi să se unescă în cestiunea consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu și în cestiunea celebrării sărbătorii Pascelui,

După ce mai multe Sinode s'aun ținut în Egipt fără să se fi liniștit neînțelegerile, svonul ce ele produceau se răsândi până în palatul Impăratului Constantin, care rămase foarte supărat de a vedea că ele turbură religionea, în timpul când ea începea să se desvolte și că ele întorc pe mulți de a mărturisi această credință. El aruncă vina asupra lui Arie și asupra lui Alexandru, și i mustră, că au agitat

o cestiune zădarnică, ce nu trebuia nici odată să le fi intrat în minte, sau dacă le-a intrat, trebuia să fi fost îngropată sub tăcere. Că dacă ei ar fi avut diferite credințe, n'ar fi trebuit pentru acesta să se despartă: Că trebuie a ținea aceiași credință atingătoare de providența dumnezească; dar când nu se unește cineva asupra unor cestiuni subtile și grele trebuie să le țină în secret. Astfel el le porunci să renunțe la disputele lor și să se unescă în aceeași credință și adaose, că neînțelegerea lor l'a mișcat atât de mult în cât l'a împedecat să facă o călătorie în Orient. Iată ce trimise el să spună lui Arie și lui Alexandru, atât spre a desaproba îndărătnicia lor, cât și spre a-i îndemna la pace.

El avu încă o simțitoare neplăcere, că unii celebrau în orient sărbătorea Pascelui altmintrelea de cât ceia-l-alti; Anul D.N. 325 căci, de și nu rupseră unirea bisericii, urmau totuși obiceiul Evreilor și micșorau prin această deosebire, strălucirea acestei mari sărbători. El dorea cu multă patimă să termine aceste neînțelegeri, și alese în acest scop pe Osius, Episcop de Cordova, care se făcuse foarte renumit prin îndrăsnela cu care își mărturisii credința în timpul persecuțiilor și l' trimise spre a se sîrgui de a uni la biserică, atât pre acei ce țineau în Egipt o învățatură contrară credinții, cât și pe acei ce celebrau în orient sărbătorea Pascelui, după obiceiul Evreilor.

CAPITOLUL XVII.

Sinodul de la Niceea.

Osius găsind neînțelegerile prea întăritate spre a le putea liniști și reîntorcându-se fără a face nimic. Impăratul convocă la Niceea, cetate din Bithynia, pre Episcopii tuturor Bisericilor. Păstorii celor trei Biserici întemeiate de Apostoli veniră la acel Synod, adică, Macariu, Episcop de Ierusalim, Eustație, Episcop de Antiochia, cetate pe țărmurile fluviului Oront și Alexandru, Episcop de Alexandria. Iuliu, Episcopul de Roma nu putu veni din cauza virstei sale înaintată; însă Victor și Vincent, preoții ai Bisericii sale veniră în locul său. Se făcu acolo o minunată adunare de prelați din toate provinciile, dintre cari unii erau renumiți

prin știința lor, alții prin elocința lor, alții prin pietatea lor și unii prin toate aceste calități unite împreună. Erau acolo aproape trei sute douăzeci de Episcopi și o mulțime de preoți și de diaconi, cari îi însoțeau. Erau și bărbați deprinși în arta de a disputa, cari erau gata să-i ajute și să dispună tratarea cestiunilor. Mai mulți Episcopi privind ^{Anul D.N. 325} sinodul cum ar fi privit un tribunal, ce ar fi întocmit spre ^{Constantin} a decide asupra afacerilor lor particulare, interveniră să se reformeze aceia ce le displăcea și prezentară împăratului memoriu, ce conținea obiectul plângerilor lor. Fiindcă împăratul era importunat mai în toate zilele cu acușățiunile de acest fel, el amână pe toate la o zi hotărâtă. Când sosi ziua aceea, el duse: «Toate aceste plângeri vor fi judecate la ziua judecării, de către judecătorul comun al tuturor oamenilor. Nu-mi aparține mie de a le cunoaște, mie care nu sunt de cât un om, fiindcă acușății și acușatorii sunt Episcopi cari nu trebuiau să facă nimic și să-i supună în a fi judecați de către alții. Să imităm milostivirea lui Dumnezeu ertându-ne unii altora și renunțând la toate aceste acușățiuni; să ne unim a examina cestiunile de credință pentru care ne-am adunat.» După ce a vorbit ast-fel, el porunci să se arunce toate memoriile în foc și hotărî ziua în care să se începă a se discuta cestiunile pentru care se adunaseră. Mai înainte de a sosi ziua aceea Episcopii se adunară în particular, trimiseră să cheme pe Arie și fie-care își dete părerea sa. După lungi discuții, unii fură de părere să nu se introducă nimic nou contrar credinții și aceștia erau cei mai simpli, cari erau obișnuiți să credă adevărurile religiunii, fără a le examina cu prea multă subtilitate. Alții susțineau din contră, că nu trebuia să se urmeze credințele celor vechi fără să fie examinate. A fost acolo un mare număr de Episcopi și de alți clerici din suita lor, cari câștigară renume prin aceste discuții și cari se făcură cunoscuți împăratului și Curții Atanasie diaconul Bisericii din Alexandria, care însoțise pe Episcopul său, avu chiar de atunci principala parte în această importantă afacere.

~~~~~

Anul D.N.
325

Constantin

CAPITOLUL XVIII.

Două Filosofi convertiți la credința de către persoane simple.

La acel Sinod au fost și filosofi, cari se amestecară în discuții, unii de curioșitate să aflu de ce era vorba, iar alții de necaz, că Religiunea lor începea să 'și părădă vada și cu dorința de a disbina pe creștinii și de a întretine neînțelegerea dintre ei. Se dice, că unul din ei profitând de elocința sa pentru a insulta simplitatea preoților, un om simplu, dar care avusese curajul să mărturisască în public credința sa în timpul persecuțiunii, neputându-l suferi îndrăsnela îl propuse să discute cu dînsul, de și nu sciea nimic din arta de a raționa și de a vorbi. Cei mai puțin serioși cari cunoscău pe bătrân, rideau de îndrăsnela întreprinderii sale, iar cei mai serioși se temeau ca să nu se facă ridicol. Cu toate acestea prin autoritatea ce el își câștigase, nepermițându-le de a 'i impune tăcere, el putu vorbi ast-fel: «Filosofe! te conjur în numele lui Iisus Christos de «a mă asculta. Nu e de cât un Dumnezeu, carele a făcut «cerul și pămîntul și toate cele vădute, carele a făcut toate «prin puterea cuvîntului său și a întărit toate prin sfințenia «duhului său. Acest cuvînt pre care noi îl numim Fiul lui «Dumnezeu, avînd milă de rătăcirea omenilor și de necu-
«noscința în care trăiau ca dobitocele, a bine voit să se «nască din o femeie, a vieții între omeni și a muri pentru «mântuirea lor. El va veni într'o zi ca să judece pre fie-
«care pentru faptele vieții sale. Noi credem simplu toate a-
«cestea. Nu te mai încerca în zadar de a combate adevê-
«ruri ce nu pot fi înțelese de cât prin credință și nu mai
«căuta raționamente pentru a proba că ele au putut sau
«n'au putut fi îndeplinite. Răspunde-mi numai dacă crești». Filosoful surprins de acest discurs, răspunse că crede, mulțumi bătrânului că 'l-a invins, sfătui pe aceia a căror credință ținuse, de a urma pilda sa, spunîndu-le, că el fusese împins de o inspirație dumnezească să mărturisască Religiunea creștină. Se dice, că Alexandru, Episcop de Constantinople făcu o asemenea minune. Când Constantin se reîntorse în această cetate, câți-va filosofi i se plânseră de

Anul D.N.
325

Constantin

schimbarea ce el făcuse în Religione, și de noutatea cultului ce introdusese contra legilor tuturor predecesorilor săi și cerură să discute cu Alexandru asupra Religiei. De și acest Episcop nu era de loc obișnuit în a disputa, el primi acesta din respect, față de voința Impăratului; și când toți filosofii fură adunați, el le duse să alégă pe unul dintre ei spre a lua cuvîntul. Când ei au ales pe unul, Alexandru îi duse: În numele lui Iisus Christos îți poruncesc să taci și îndată tăcu. Las să judece toată lumea, dacă n'a fost o atât de mare minune de a lega ast-fel limba unui filosof, ca și aceia de a despica o pîtră prin puterea cuvîntului, duple cum am auzit, că a făcut odinioară un ôre care numit Iulian, născut în Caldeea.

CAPITOLUL XIX.

Cuvîntarea lui Constantin adresată Episcopilor

Anul D.N.
325

Constantin

Episcopii se adunău neconținut, și avînd pe Arie în mijlocul lor, examinau cu îngrijire aceea ce el rostise. Când sosi ziua în care trebuia să ia deciziunea, ei se adunară într'o mare sală a palatului, fiind-că Impăratul doria să fie și el de față. El trecu prin mijlocul lor, și aședându-se pe un scaun ce i se pregătise, le porunci să ședă pe băncile ce erau aședate de ambele părți de-alungul păreților. Atunci Eusebiu, supranumit Pamfilie se sculă și rosti un discurs în onôrea lui Constantin. Îndată ce isprăvi, acest Principe luând cuvîntul duse:

«Mulțumesc lui Dumnezeu pentru toate, dar mai cu sîmă pentru aceia, că mi-a făcut harul să adun în acest loc atâtea sfinți Episcopi. Nu'mi rămîne mai mult de cât a dori să vă ved uniți în aceeași credință, ne găsind nimic mai întristător de cât neînțelegerile ce desbină biserica. N'am avut nici o dată durere mai simțitoare, de cât de a afla, că aveți între voi certuri ce n'ar trebui să aveți, fiind, precum sunteți, servitorii lui Dumnezeu și împărțitorii păceli. Onôrea ce am de a mă afla pe tron și de a servi pe același Domn și stăpîn ca și voi, mă face să doresc un har care nu va fi mai puțin glorios voue de a'mi face

«cât și mie de a'l primi și anume: ca voi să examinați
«neînțelegerile și să le terminați, pentru ca să înălțăm toți
«împreună stégul păcei contra zavistiei demonului, care de
Anul D.N. 325 «turbare că am zdrobit puterea usurpătorilor și a tiranilor,
Constantin «ne-a ridicat aceste dispute și aceste certuri.» Impăratul
rosti acest discurs în latinesce și puse să fie esplicat și în
grecesce.

CAPITOLUL XX.

*Episcopii se unesc la aceeași învățătură. Partisanii
lui Arie sunt condamnați la isgonire.*

Episcopii începură apoi să examineze învățătura. Impăratul
îi asculta cu răbdare, aprobând pre acei ce ținea buna
credință, silindu-se a liniști pre cei îndărătnici și vorbind
tuturor cu bunătate, pre cât putea să'i înțelégă, nesciind
de cât slab limba Grécă. In fine ei se uniră și conveniră,
că Fiul lui Dumneđeș e de aceeași substanță ca Părintele
sěu. Se dice, că n'au fost de cât șapte-spre-dece cari a-
probară mai întâiă învățătura lui Arie, dar că cea mai
mare parte din aceștia reveniră la-părerea celor-l-alți. Im-
păratul atribuind unei rindueli particulare a lui Dumneđeș
potrivirea credințelor lor, declară că cei ce nu vor asculta
aceea ce s'a hotărit de Sinod, să fie ~~condamnați~~ la isgo-
nire, ca persone ce s'ar împrotivi judecății lui Dumneđeș
însuși. Credușem mai întâiă de datorie să transcriu Sim-
bolul ce fu întocmit în această sfintă adunare, spre a lăsa
posterității un monument public al adevărului; însă per-
sone virtuose, cu care sunt legat prin o strinsă prietenie,
sfātuindu-mă să trec sub tăcere lucruri ce nu trebuiesc să
fie cunoscute de cât de preoți și de credincioși, am cedat
Anul D.N. 325 părerii lor. Căci este probabil, că lucrarea mea va cădea
Constantin în mâinile unor persone ce n'au de loc cunoscință de tai-
nele năstre.

CAPITOLUL XXI.

Arie e condamnat și cărțile lui sunt arse.

De și nu vrea să descoper nimic din aceia ce trebuie să rămână secret, totuși nu mă pot dispensa de a spune că Episcopii definiră, că fiul lui Dumređeu e de aceeași substanță cu părintele său și că ei înlătură din biserică pe acet ce dîc, că a fost un timp, când el nu era, că n'a fost mai înainte de a fi fost făcut, că a fost făcut din ceea ce nu era mai înainte, că el are o altă natură și o altă substanță ca părintele său și că e supus schimbării. Acastă mărturisire de credință a fost aprobată de către Eusebiu, episcop de Nicomidia, de către Theognis episcop de Nicea, de către Maris episcop de Chalcedona, de către Patrofil episcop de Scytopole, de către Secund, episcop de Ptolemaida în Lybia. Eusebiu, supranumit Pamfilie, părea că stă la îndoială cât-va timp de a o aproba sau nu; dar în sfîrșit după ce a examinat-o, el o aprobă. Arie și partizanii săi fură exomuniați de către sinod și fu oprit de a intra în Alexandria. Scrierea ce el întocmise asupra acestei cestiuni și care avea ca titlu „*Thalia*“ fu condamnată, precum și expresiunile de care se servise spre a explica vederile sale. N'am citit această scriere, însă am auzit dîcîndu-se, că stilul e un stil ordinar și fără șir asemenea aceluia al odelor lui Sotade. E bine de a se Ann. D. N. 325 sci. că de și Eusdbiu episcop de Nicomidia și Theognis Constantin episcop de Nicea au consimțit la expunerea credinții ce se făcuse în sinod, ei nu iscăriră depunerea lui Arie. Împăratul Constantin îl trimise în exil și publică un Edict prin care era declarat ca eretic și porunci ca scrierile sale să fie arse, ca să nu mai rămână nici o urmă din învățătura sa, sub pedepsă de mörte contra acelora, cari în loc să ardă scrierile sale le va păstra. El scrisse mai multe scrisori contra lui Arie și a aderenților săi. Intre altele scrisse două către locuitorii din Nicomidia și din Nicea, spre a'i îndemna de a ține credința ce fusese propusă în Sinod, și de a alege Episcopi în locul lui Eusebiu și al lui Theognis pe care i codamnase la exil. El amenință prin aceleși scrisori de a pedepsi pre acei ce ar urma rătăcirile lor, și exprimă öre-care nemulțămire contra lui Eusebiu, pentru că

a favorisat odinioară partidul tiranului, și a urzit intrigi contra lui. Eusebiu și Theognis fiind alungați ast-fel din bisericile lor, Amfion și Chrest fură aleși în locul lor. După ce Sinodul a hotărît neînțelegerile atingătoare de credință, el regulă ca Sărbătorea Pascelui să se celebreze în aceiași di de totă biserica.

CAPITOLUL XXII.

Anul D. N.
325

Constantin

Acesiū, Episcopul Novatienilor e invitat să asiste la Sinod.

Se dice, că Impăratul Constantin dorind foarte mult să unescă pre toți creștinii, el invită pre Acesiū Episcopul Novatienilor de a asista la Sinod, și că arătându-i cele ce se hotărîse relativ la credință, și la celebrarea Sărbătorii Pascelui, 'l întreabă dacă consimte la acesta: și că Acesiū răspundându-i că nu era nimic nou în această definițiune, că el ținuse tot-deuna această doctrină și celebrase tot-deuna Sărbătorea Pascelui ast-fel, Impăratul 'i dîse, pentru ce dar vĕ d-spărțiți de la comunicarea acelora a căror învățatură țineți? Acesiū arătând deosebirea ce se născuse între Novat și Cornilie sub domnirea lui Decie, și declarând că el ținea și credea, că acei ce sĕvirșise după botezul lor vre unul din păcatele pe care Scriptura le numesc păcat de mörte, erau nevrednici de împărțășirea bisericii, și că er-tarea acelor păcate, depinde numai de voința lui Dumneđeu, iar nu de voința preoților. Constantin 'i dîse, ia o scară Acesie și sue-te singur la ceriū. Ceia ce mă convinge, că el 'i dîse acesta, nu spre a'l lăuda, ci spre a'l muștra, că fiind om, el se considera scutit de păcat.

CAPITOLUL XXIII.

Pafnutie împedică să nu facă Sinodul un Canon, prin care obliga pre clerici la celibat.

Sinodul dorind să reformeze moravurile clericilor, făcu mai multe legi ce se chiamă Canóne. Unii din prelați pro-

punând să nu mai fie permis pe viitor Episcopilor, Preoților, Diaconilor, și Ipodiaconilor de a locui cu femeele ce luaseră în căsătorie înaintea hirotonei lor, un anume Pafnutie se sculă și se opuse la acesta zicând, că căsătoria e o stare onorabilă, și o stare de castitate, că legea ce se propune ar fi cu greu de păzit și ar servi să dea loc la neînfrinare, atât clericilor cât și femeelor lor; că vechea tradițiune a bisericii era ca acei ce fuseseră înaintați la hirotonie în celibat să nu se mai pôtă însura; dar că cei ce se însuraseră înainte de a fi hirotoniți să nu se despartă de femeele lor. Iată propunerea ce făcu Pafnutie, de și el nu era însurat. Sinodul o admise, și în loc de a face un Canon asupra acestui subiect, lăsă la libertatea clericilor de a face cum le-ar plăcea. Sinodul făcu mai multe alte Canone pentru conducerea bisericii. Fie-care le pôte ceti, pentru că ele sunt în mâinele întregii lumi.

CAPITOLUL XXIV.

Anul D.N.
325

Constantin

Despre hirotoniile făcute de Meletie.

Sinodul examinând puterea ce avusese Meletie în Egipt, hotărî ca el să rămână în cetatea Licii cu calitatea de Episcop, fără a face nici o hirotonie. În privința acelor ce primiseră de la el hirotoniile, Sinodul le permise să rămână în împărțășirea bisericii și în exercițiul slujbei lor, cu condițiune numai să nu aibă rang de cât în urma celor-l-alți clerici și că ar putea totuși să le urmeze după mórtea lor, dacă vor fi apreciați ca demni de popor și dacă Episcopul va consimți la acesta.

Iată ce găsi Sinodul de cuviință să rostescă spre a pedepsi îndrăsnela cu care Meletie usurpase dreptul de a hirotoni în prejudiciul lui Petru, Episcopul de Alexandria, carele mai pe urmă luă cununa martirului, în timpul, când fu nevoit să se retragă spre a evita furia persecuțiunii.

CAPITOLUL XXV.

Anul D.N.
325 *Onoruri făcute Episcopilor din partea Impăratului.*

Constantin

Când Sinodul și-a terminat lucrările,—se făcură în al douăzeciilea an al domniei lui Constantin, veselii publice, cari se reînnoesc la toți zece ani, numărând de la începutul fiecărei domniri,—el dăde o masă mare și daruri Episcopilor și când erau gata să plece spre a se reîntorci la bisericile lor, el îi îndemna să țină cu toți aceiași învățătură fără a mai avea între ei vre-o neînțelegere. Congediindu-i el stăruie să se roge lui Dumnezeu pentru dînsul, pentru familia sa și pentru Imperiū. El scrisese la toate bisericile spre a le informa de cele ce se făcuse în Sinod și în deosebi bisericii de Alexandria, spre a o îndemna să primească definițiunea ce se hotărise după o serioasă cercetare și o matură deliberare, de către un mare număr de Episcopi, plini de duhul lui Dumnezeu.

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL I-Ū.

Anul D.N.
326

Constantin

Aflarea Crucii și a cuielor Mântuitorului

Sinodul din Niceea terminându-se astfel cum am spus, Episcopii plecară spre a se reîntorce la bisericile lor. Constantin fu încântat de bucurie să-i vadă uniți în aceeași credință și spre a mărturisi lui Dumnezeu recunoștința sa pentru acesta, dispuse să se zidescă o biserică în Ierusalim la locul numit Calvariū. Elena, mama sa, merse în aceeași cetate în același timp, cu scop de a face acolo rugăciunile sale și de a cerceta sfintele locuri. Zelul de care era însuflețită pentru Religione o făcea să dorască mai presus de toate să găsească Crucea Mântuitorului. Inșă nu era ușor de a o găsi, precum nici mormintul său, pentru că păgânii pentru a strivi Religia creștină în nascerea sa, umplusesse cu pământ locul Învierii și al Calvarului, l'închisese cu un zid și ridicase acolo un Templu în onórea lui Venus. Ei se convinseseră, că atunci când creștinii ar voi să mērgă la locul de care vorbesc, s'ar crede că ei ar adora pe Venus, și că timpul ștergēnd memoria primului obiect al cultului lor, n'ar lăsa de cât rătăcirea celui de al douilea, fără ca noi să avem vre un mijloc de a desamăgi popórele. Inșelătoria fu totuși descoperită și acest loc ce inimiții bisericii ascundeau cu atăta îngrijire, fu arătat de un evreū care păstrase în memorie de la părinții săi, unde

Anul D.N.
326
Constantin

era vorbit despre acésta, saũ mai bine fu revelat în timpul somnului saũ altfel unor persoane pioase. Căci, când vroesce Dumnezeu să facă ceva vedit n'are nevoie de serviciul oamenilor. După ce aũ săpat din porunca Impăratului, se găsi de o parte mormintul, de unde Mântuitorul înviase și de alta, trei cruci și o scrisóre pe care erau scrise aceste cuvinte în ebresce, în grecesce și în latinesce: *Iisus din Nazaret, Impăratul Jicovilor*. Acéstă scrisóre fusese făcută și pusă deasupra capului Mântuitorului din porunca lui Pilat, precum e scris în Evangelie. După toate aceste, era fórte cu greũ de a recunósce adevărata cruce, pentru că scrisórea fusese deslipită și crucele fuseseră aruncate fără regulă de către soldați, când deslegaseră trupurile. Istoria mărturisesce, că ei găsiră pe Mântuitorul mort pe cruce și că rădicându'l 'l dădură spre a'l îngropa. Iar celor două tálhari, le sdobiră fluerele pentru a le grăbi mórtea și aruncară crucele la întemplerare. Căci, fiind-că era târziũ și pentru că se grăbeaũ să se retragă, e probabil, că ei nu ș'aũ dat osteneală de a le așeða în rinduéla în care fuseseră puse pentru executare. Trebuea deci, ca Dumneđeésca putere să arăte vre un semn duple care să se recunósca crucea Mântuitorului și iată semnul ce a binevoit a da. Era în Ierusalim o dómná de bun ném, fórte bolnavă, la care merseră Macarie Episcopul acestei cetăți, cu Elena mama Impăratului și după ce aũ făcut rugaciunile sale, el declară adunării, că crucea prin care acea dómná s'ar vindeca, aceia va fi recunoscută de cea adevărata. Făcându-o deci să se atingă de câte trele cruci, cele două dintăiũ nu'i aduseră nici o alinare, iară cea de a treia o vindecă atât de perfect, că îndată ce se atinse de ea, bolnava deschise ochil, își recăpătă puterea și se sculă. Se ȓice, că și un mort fu înviat tot în același chip. Partea cea mai mare din acéstă cruce se păstrează încă și astăzi la Ierusalim într'un sicriũ de argint. Cea-laltă parte fu trimisă cu cele trei cuie de Impăratésa Elena, lui Constantin fiul seũ. Se ȓice, că el făcu din ele o cască și o zăbală, ca și cum spre a indeplini acéstă prorocie a lui Zahariea: *și va fi cea de preste triul calului teũ sfínt Domnului celui Atot-puternic*. Nu e de mirare acéstă prorocie, fiind-că însuși păgânii sunt de acord, că Sibilla făcuse o asemenea predicere în acești termini.

*Cât de fericit a fost lemnul, pe care Dumnezeu
a fost legat!*

Am spus toate aceste lucruri după cum le-am auzit la cei ce erau bine informați asupra lor, și cari le primiseră din tradițiune, sau cari le scriseseră pentru a le împărtăși și altora.

CAPITOLUL II.

Pietatea Elenei, mama lui Constantin.

Impăratul Constantin, hotărînd, după cum am spus, de a face să se zidescă o biserică în Ierusalim, însărcină pe Guvernatori să aibă grijă, ca biserica să fie cea mai măreță și cea mai frumoasă posibil. Elena, mama sa făcu altele două, una la Betleem locul născerii Mântuitorului și alta pe muntele Olivelor, de unde s'a înălțat la ceri. Intre probele ce ea dădu de o pietate deosebită se dice, că ea făcu un ospet unui foarte mare număr de sfinte feciore din cetatea Ierusalimului, că ea le dădu de spălat și le servi la masă. Visitând cetățile din Orient, ea făcu daruri bisericilor, îmbogăți pe acei ce fuseseră lipsiți de averele lor, mângăie pre săraci, rechiemă pre exilați, liberă pre cei închiși în temniță și pre cei ce lucrau la metaluri. Atâtea fapte sfinte n'au ramas lipsite de recompensa ce li se cuvenea. Ea s'a ridicat în cursul acestei vieți la culmea măririi omenesci. Ea a fost proclamată Impărătesă; Ea a făcut să se bată monedă de aur cu imagina sa; Ea a luat bani din tesaurul de iconomie și a dispus de ei cum a voit. Mărtea sa n'a fost mai puțin glorioasă de cât viața sa; căci murind la vârsta de opt-deci de ani, ea a lăsat pre fiul său și pre nepoții săi stăpâni ai lumii. Și dacă reputația ce remăne după mărtea face o parte din fericirea omenescă, numele său nu va putea să fie șters nici odată din memoria omenilor, fiind că sunt două cetăți, una în Bithinia și alta în Palestina, care'l vor conserva posterității.

CAPITOLUL III.

Intemeierea Constantinopolului.

Impăratul Constantin consacră toate îngrijirile sale pietatei și înălța biserici în toate părțile Imperiului. El înălța cele mai mărețe biserici în cele mai mari cetăți, precum în Nicomidia, în Antiochia și în Bizanț. El întreprinse să înalțe pre acesta din urmă la o mărime egală cu biserica din Roma. Căci, după ce reuși în toate planurile sale și a terminat cu fericire războiele, el se hotărî de a întemeia o cetate care se pörte numele său, și care să nu fie mai puțin renumită de cât Roma. Pentru acest strășit el alese un plaiu dealungul Hellespontului, unde era mormintul lui Ajax și unde fusese odinioară lagărul Grecilor, când ei asediara Troia. El proiectă acolo planul unei cetăți, și înălța porți ce se ved încă și astăzi, de cei ce călătoresc pe această mare. Inșă Dumnezeu i se arătă noștea în vis și-i porunci să alégă un alt loc. Conducându-l ca și de mână la Bizanț, cetate din Thracia, dincolo de Calcedonia, cetate din Bithinia, el i dîse să o reclădescă și să-i dea numele său.

Dupre poruncile lui Dumnezeu, el adaogă zidurile cetății din Bizanț, făcu să se zidescă mulțime de case frumoșe; și pentru că nu era acolo îndestui locuitori spre a le umplea, a dispus să vină din cei mai distinși, atât din Roma, cât și din provincii. El impuse dăjdi spre a le întrebuinta la înfrumusețarea cetății și la nutrirea popoului; făcu un hypodrom, fântâni, galerii, o numi Constantinopole și noua Roma, și o făcu Capitala Cetăților Imperiului, a laturilor de Nord de Orient și de amiață-și, de la Dunăre și cetatea de Duras, până la aceea de Cyrena și până la Lybia. Făcu acolo un Senat egal celui de la Roma, și i atribui aceleași onoruri și aceleași privilegii ca acele de care se bucură Romanii. In fine el reuși în planul ce avea de o egala cu vechia Capitală a imperiului, fiind sigur că ea e și mai populată și mai bogată.

Nu pot atribui o creștere atât de grabnică și atât de extraordinară, de cât pietății locuitorilor și liberalității ce ei au făcut față de săraci. Ei au un zel atât de mare pentru credință, că mai nu e evreu între ei, nici păgân pe

cari ei să nu-î fi convertit. Cetatea de Constantinopole începând a porunci națiunelor în același timp, pe când Religiunea noastră începuse să se răspândească și să se desvolte, ea n'a fost nici odată pângărită prin templuri, prin altare, nici prin sacrificii deilor, afară de cât sub domnia lui Iulian, care autoriză idolatria pentru puțin timp. Constantin dorind în mod pasionat de a onora această cetate, care purta numele său, înălță acolo un mare număr de biserici frumoase. Dumnezeu mărturisi prin semne vădute, cât 'l era de plăcută dedicarea lor.

Cea mai renumită și mai frecventată, atât de către ai țării, cât și de către streinii, e aceea, care e zidită în locul numit Hesties. Acum se numesce Mihailion. Ea e la drépta celor ce merg în cetate prin Marea-Négră; nu sunt de cât trei-zeci și cinci de stadii pe mare, dar sunt mai mult de șapte-zeci pe uscat, când se ocolesce golful. S'a numit así-fel, pentru că se crede că s'a arétat acolo sfântul Arhangel Mihail.

Eū pot mărturisi de binefacerile ce am primit prin mijlocirea sa; și adevérul despre cele ce spun, va fi confirmat prin experiența mai multor persoane, care alergând la Dumnezeu în bólele și în necazurile lor au simțit ușurare.

Ași fi prea lung, dacă așa vroi să spun cu de-amăruntul aceste vindecări miraculoase. Inse nu pot tăcea de a spune pre aceea a lui Aquilin, renumit avocat, cu care mă întâlnesc în toate dílele la tribunale.

Voiu spune deci ceea ce am vădut și ceea ce am auđit de la el însuși. Fínd cuprins de nisce friguri violente, ce proveniau din excesul bilei, el luă un medicament. Dar abia 'l luă și-l vèrsă îndată; opintirea ce o făcu vèrsându-o răspândi bila în corpul său în așa chip, în cât pelea sa i se coloră cu totul. El nu mai putea ținea máncaarea de atunci și medicii se desnédéjduiau de vindecarea sa. Fínd ca pe jumătate mort, el díse slugilor sale să-l ducă la biserică cu nádejde saū de a se vindeca saū de a muri. Când fu dus în biserică, Dumnezeu i se arătă nóptea în vis și-i porunci să ia o béatură compusă din miere, din vin și din piper. Și aceea béatură 'l vindicá, de și doctorii o cređură prea caldă pentru o bóla ce provenea din bilă. Am auđit, că Probiun, medicul curții fu de asemenea vindecat, prin o vedenie extraordinară, de durerile ce avea la picioare. El se făcuse creș-

tin și aproba toate adevărurile Religiei noastre, afară numai că găsea straniu ca oamenii să fie mântuiți prin cruce. Fiindcă avea această îndoială în spiritul său, el avu o vedenie, care îi arătă crucea ce era pe altarul acestei biserici și-i declară, că de când crucea a fost consacrată prin suferințele Mântuitorului, nu se mai făcea nimic fără ea, prin slujba îngerilor, nici a oamenilor, fie pentru binele comun al bisericii, sau pentru folosul particular al fie-cărui credincios. Neputând istorisi toate minunile ce s'au făcut în această biserică, am ales pre aceste între celelalte.

CAPITOLUL IV.

Anul D. N.

325

Constantin

Superstiția înlăturată de Constantin.

Cred că sunt obligat să spun cele ce porunci Constantin în privința unui loc ce e aproape de stejarul lui Manbri. Acel loc se chiamă acum Terebinte. El e la cinci-spre-zece stadii de Chebron și la două sute cincizeci de Ierusalim. Istoria Sfântă mărturisese, că Fiul lui Dumnezeu se arătă acolo lui Abraam cu îngerii, cari fuseseră trimiși contra Sodomitelor și-i prezise că va fi părinte unui fiu. Locuitorii țării, acei din Palestina, din Fenicia și din Arabia se adunau acolo în toți anii în timp de vară, spre a celebra o sărbătoare foarte solemnă. Acolo e și un concurs foarte extra-ordinar de neguțatori. Fie-care națiune și fie-care sectă are un motiv particular de a veni acolo. Evreii merg, pentru că ei se cred a fi scoborâtori din Abraam. Păgânii pentru că îngerii s'au arătat acolo și creștinii, pentru că acela ce s'a născut din o Fecioară pentru mântuirea oamenilor, a bine-voit odinioară de a se arăta acolo unui om pios. Fie-care aduce acolo închinăciunile sale după ideea ce are despre religie. Unii roagă pe Dumnezeu și alții invocă îngerii, sau versând vin, aprinzând tămâie, jertfind un bou, un țap, un miel sau un cocoș. Căci ei păstrează cu îngrijire cea mai bună victimă ce au, spre a o mânca cu ru-dele lor în acea sărbătoare. Ei nu se apropie în acel timp de femeile lor de și ele se arată atunci în public mult mai mult împodobite de cât în zilele ordinare; și acesta sau

pentru respectul ce aũ de sfințenia locului, saũ de fricã de a desplãcea lui Dumueđeu și de a atrage asupra-le pedepsele rãsbunãrii sale. Ei nu'și permit nici cea mãi micã libertate contrarie onestitãții, de și se culcã toți împreună sub corturi; cãci nu sunt de loc acolo case, afarã numai aproape de stejar și de puțul lui Abraam. Nu se scõte de loc apã din acel puț în tot timpul sãrbãtorii. Unii aprindeau acolo luminãri prin o superstiție pãgãnã; alții vãrsaũ vin; alții aruncaũ bani, plãcinte și arome; și fiind-cã apa era stricată prin amestecul tuturor acestor lucruri, nu beau din ea de loc în acel timp. Sócra Impãratului Constantin, ducẽdu-se în acel loc, în cursul timpului când se practicaũ acolo tãte aceste superstiții, ea 'l însciințã despre acẽsta și îndatã muștrã pe Episcopii din Palestina, de neingrijirea cu care ei suferiserã, ca sfințenia acestui loc sã fie profanată prin nelegiuirea libãtiunilor și a sacrificiilor, dupre cum se aratã prin scrisorile ce scrise asupra acestui subiect, lui Macarie Episcopul de Ierusalim, lui Eusebiũ, supranumit Pamfilie, Episcopul de Cesaria și celor-l-alți Episcopi ai provinciei, prin care scrisori le porunci de a dãrìma altarul, de a arde statuetele și de a face planul unei biserici pentru ca acest loc, departe de a fi pãngãrit prin religiunea sacrificiilor pãgãnitor, sã fie sfințit prin practicarea adevãratei religiuni. El le recomandã încã de a-l însciințã dacã vre unul ar continua sã aducã jertfe acolo, saũ de a face ore care ceremonie profanã, pentru ca sã fie pedepsit dupre cum ar merita. Guvernatorii și Episcopii îndeplinirã cu exactitate cele ce erau poruncite prin aceste scrisori.

CAPITOLUL V.

Dãrìmarea Templurilor Țeilor.

Fiind-cã erau în întinsul Imperiului o mulțime de cetãți și de popore, care printr'un rest de fricã și de respect ce păstraũ imaginilor Țeilor, rãmãneau legați de vechile superstiții și respingeau religiunea creștinã, Constantin se cređu obligat de a'î desamãgi și nu gãsi mijloc mãi bun

pentru acest scop, de cât de a'î obicînui puțin câte puțin să desprețuască templurile și statuele. Pentru acesta el nu avu nevoie de ostași; căci poruncile sale fură executate în cetăți și în sate de către chreștinii curții sale. Locuitorii nu îndrăsniră să facă nici o împotrivire de frică de a fi maltratați, iar preotii vedându-se părăsiți de popor părăsiră acele statue ce le erau atât de precioase și care diceau că sunt scoborite din ceriū și ezpuseră la vederea a totă lumea acele locuri unde ei erau obicînuți să intre singuri. Statuile de aur și de argint fură topite spre a fi prefăcute în monedă. Cele ce nu erau de cât de aramă, dar care erau bine lucrate, fură trimise la Constantinopole unde servesc încă de podobă în piețile publice, în Ipodrom și în palat. Acesta fu sorta statuei lui Apolon, prin care preotésa și spunea Oracolii săi, a statuelor Muselor cari fură aduse de la Helicon, a Tripediilor de la Delfi, a statuei atât de faimosă a lui Pan, pe care statue Pausanias Lacedemonianul și cetățile din Grecia o consacraseră după victoria câștigată asupra Meșielor. Se luară ușele și acoperîmintul templurilor, cari fiind părăsite ast-fel cădură cea mai mare parte în ruină. Se dărimă cu totul templul lui Esculap, care era la Egida, cetate din Cilicia și acela al lui Venus, care era la Afaca, aprópe de muntele Liban și de fluviul Adoris. Aceste două templuri erau foarte renumite și foarte frequentate de cei vechi. Locuitorii din Egida publicaū că Dumnezeū se arăta nóptea bolnavilor în templul lor și 'i vindică de boalele lor.

Anul D. M.
331

Constantin

Cât pentru templul din Afacă se vedea acolo în anumite zile un foc asemenea focului unei stele, care trecea pe de-asupra culmei muntelui Liban, și mergea de se stingea în apele fluviului. Și ei diceau, că acel foc era Uraniū sau Venus. Tóte acestea contribuiau minunat la planurile Impăratului. Căci, uni vedend, că templurile ce li se părăuseră odinioră atât de sfinte și atât de venerabile erau atât de mult desprețuite, în cât ele nu mai serveau de cât la a aduna paele și fânul, părăsiră propria lor religiune și 'și bătură joc de superstițiunea părinților lor. Alții pismuind fericirea ce aveaū creștinii de a fi stimați de Constantin credură de datorie să urmeze religiunii lor. Alții, examinând învățatura noastră fură îndemnați, ori prin vedenii și minuni, sau prin conferințele ce avură cu Episcopii și cu Călugării, să-i re-

cunoscă adevărul. După acesta cetățile și națiunile întregi se convertiră de buna voie la credința creștină. Locuitorii din Majuma, port al cetății Gaza, cari au fost tot-deuna legați de vechele ceremonii ale păgânismului se supuseră de odată la învățătura lui Iisus Christos: Și în favoarea unei atât de fericite schimbări, Constantin înălță satul la rangul de cetate, și-i dădu numele de Constanța, care era numele aceluia din fiili săi, ce-l era mai iubit. Am auzit, că Constantina, cetate din Fenicia primi acest nume tot cu o asemenea ocasiune. Ași fi prea lung, dacă așa insista să vorbesc de toate cele-lalte cetăți, cari îmbrățișară în acel timp de sine însăși credința creștină, și care și dărimară templurile și idoliu spre a înălța bisericii adevăratului Dumneșu.

Anul D.N.
331
Constantin

CAPITOLUL VI.

Convertirea mei multor neamuri streine.

Religiunea creștină răspândindu-se ast-fel în totă întinderea Imperiului Roman, ea începuse să se răspândească și între neamurile cele mai depărtate. Era deja mult timp de când cei ce locuiesc pe țărmurile Rinului, Celții cei mai depărtați de Galia, și cari se apropie de Ocean, Goții și cele-lalte popore, cari sunt ca și ei vecini ai Dunărei o primiseră și o dată cu primirea ei se obicnuiseră cu un fel de de viațuire mai nobil și mai civilizat, de cât acela ce aveau mai înainte. Războiele ce avuseră Romanii cu streinii sub Domniile lui Galian și a succesorilor săi serviră de ocașiune la convertirea acestor popore. Căci o mulțime însemnată compusă din deosebite națiuni trecând în acel timp din Thracia în Asia și făcând acolo o îngrozitoare stricăciune, mai mulți preoți ce fuseseră aluși captivi, vindecară bolnavii și isgoniră demonii cu singur numele lui Iisus Christos, duseră o viață sfântă și corectă, și biruiră invidia prin virtutea lor, ast-fel că aceste popore creșdură, că nu pot face nimic mai bine, de cât să-i imite și să recunoscă pre Dumneșu, pe care ei îl adorau. Fiind deci introduși de ei, în adevărurile religiunii noastre, ei primiră

din mâna lor sfântul botez, și fură primiți la împărtășirea bisericii.

CAPITOLUL VII.

Convertirea Iberilor.

Anul D.N.
331

Constantin

Se dice, că sub domnirea aceluiași Constantin Iberii veniră la cunoștința lui Iisus Christos. Acesta e o națiune foarte numerosă și foarte războinică, și locuiește dincolo de Armenia, în spre partea Nordului. O creștină, ce era captivă între ei fu cauza că ei renunțară la superstiția părinților lor. Ea avea o credință și o pietate atât de statornică, în cât nu lăsa nimic din asprimea sfințelor sale exerciții în starea în care Dumnezeu permise ca ea să fie adusă și anume ca prizonieră între acești streini. Ea nu avea o mai plăcută ocupație de cât de a-și supune corpul la postiri, de a-și sfinți sufletul prin rugăciune și de a cinsti pe Dumnezeu prin laudele sale. Barbarii întrebându-o de ce 'și dă atâta ostenelă: Ea le răspunse toate simplu, pentru că Fiul lui Dumnezeu vrea să fie ast-fel servit. Barbarii mirați de acest răspuns, se informară de numele acestui Dumnezeu, și de chipul cum vrea să fie adorat. În acel timp se întâmplă, că un copil era bolnav, și mama sa 'l duse pe la toate casele, spre a vedea de e cine-va, care să-i dea un remediu. Copilul fiind dus și la acea streină și ea 'l dise: Eu nu cunosc nici un remediu cu care trebuie să-l ung, nici cum trebuie să înlătur răul, dar cred, că Iisus Christos, care e Dumnezeul cel adevărat pe care 'l adoresc, va vindeca pe fiul vostru. Și îndată punându-se la rugăciune, ea vindecă pe copil, pe când se credea că e aproape să-și dea duhul. Curând după aceea ea vindecă încă tot cu rugăciune pe femeea Regelui acelei țări, de o bolă primejdiosă, o introduse în adevărurile credinței lui Iisus Christos, și-i spuse că el e Stăpânul sănătății și al vieții, împărțitorul autorității, al puterii și al tuturor celor-lalte bunuri, de care pot să se bucure omenii. Regina cugetând asupra adevărului cuvintărilor sale prin proba ce ea făcuse asupra virtuții ei, credu cu statornicie, îmbrățișă Religia creș-

tină și avea o stimă deosebită pentru această streină, care o introdusese în credința creștină. Regele surprins de o vindecare atât de grabnică și atât de miraculoasă, și informându-se de la Regina, femeia sa, despre cauza ei îi duse, că trebuie să recompenseze pre acea streină. Regina îi răspunse, că ea nu pune nici un preț pe daruri ori cât de mari și bogate ar fi, și că nu se bucură de cât de cinstea ce se dă Dumneșeului său. Pentru acesta, dacă vom vroi să facem ceva care să-i fie plăcut, și care în același timp să ne fie și nouă spre cinste și folositor, să adorăm pre acel Dumneșeu, care are puterea de a vindeca și de a mântui, care menține când vroesce pre Regi pe tron, care smeresce pre cei mari, înalță pre cei mici, și liberază pre cei asupriți. De și Regina repetă adese-ori aceleași cuvintări și că ele se păreau probabile Regelui, bărbatul său, totuși el rămânea nehotărit, când se gândea cât de nouă și stranie l-ar fi întreprinderea. Și continua de a fi încă legat prin ore-care respect de religiunea părinților săi. Câte-va zile după aceea mergând la vînat, se ridicară de odată niște nori, care acoperiră sôrele și cuprinséră pădurea cu un întunerec orbitor.

Toți cei ce erau în suita regelui împrăștiindu-se, el rămase singur și ne știind ce să facă, se gândi la Iisus ^{Annul D. N.} Christos și se hotărî să-l recunoscă și să-l adôreze dacă l va ^{Constantin} scâpa din acel pericol. De abea luase această hotărîre și norii se risipiră, aerul se lumineă și sôrele se arată. Regele scâpând ast-fel de pericol, povesti Reginei, femeia sa ceea ce i se întemplantase, trimise să cheme pe streină și o întrebă, în ce chip Dumneșeu vroesce să fie servit și adorat. După ce i-a explicat acesta, pe cât i-a fost posibil: el adună pe supușii săi, le expuse binefacerele ce primise de la bunătatea lui Dumneșeu și le explică principiile adevăratei religiuni, de și el nu fusese admis la participarea misterelor. În fine el convinse pe bărbații de a se face creștini, iar regina și streina convinséră pe femei. Indată după aceea întocmiră planul unei biserici, cu consimțămîntul întregii națiuni. Când partea internă era gata, ei pregătiră mașini spre a așeza colónele. Se duse, că după ce au rădicat două, ei epuseră multă osteneală să ridice pe a treia, dar nu putură isbuti cu tótă dibăcia inginerilor și mulțimea ómenilor ce dăduse ajutor. Venind sêra și toți lucrătorii retrăgên-

du-se, streina rămase singură acolo și rugă pre Dumneșeu totă noaptea ca să bine voiască să facă astfel, ca să se așeze colona. Colona nu era ridicată de cât pe jumătate și era atât de infundată în pământ cu un capăt, că era cu neputință să o pôtă mișca cineva. Inșe Dumneșeu vroia să facă încă și acea minune prin această streină, spre a întâri din ce în ce mai mult credința Iberilor. El alergară dis de dimineță la zidirea bisericii lor și au rămas surprinși ^{Anul D.N.} de a vedea, că colona ce ei n'o putuseră ridica de la pământ, ^{Constantin} era atârnată în aer d'asupra bazei sale și mărturisiră cu toții, că Isus Christos e singurul Dumneșeu. Colona se scobori încetișor pe basa sa în prezența lor, fără ca cineva să se atingă de ea. Cele-lalte au fost puse fără greutate și biserica isprăvită în scurt timp cu un zel de necreșut. După acesta Iberii trimiseră dupre sfatul streinei o ambasadă la Impăratul Constantin, spre a-i oferi alianța lor și spre a-i cere preoți. El primi cu bucurie scrierea despre convertirea acestor popore la credința, în care sunt forțe tari încă și astăzi și le îndeplini cu mare bucurie toate cererile lor.

CAPITOLUL VIII.

Convertirea Armenilor și a Persilor.

Religiunea chreștină se întinse curind după aceea la națiunile vecine și primi o însemnată desvoltare. Am aflat că ea fusese îmbrățișată încă mai dinainte de către Armeni. Se dice, că Teridat, Regele acestei națiuni, fiind convertit la credință prin o minune ce se întâmplase în palatul său, dispuse să se publice printr'un crainic, că pe viitor toți supușii săi să mărturisescă credința chreștină. Ea se răspândi îndată după aceea între națiunile vecine și făcu un minunat progres. Eu cred, că cei dintâi Persi cari o îmbrățișară fură îndemnați la acesta prin exemplul locuitorilor Osroeniei și ai Armeniei și introduși prin convorbirile ce avură cu bărbații aleși din aceste două națiuni.

CAPITOLUL IX.

Creștinii persecutați de către Sapor.

Când numărul lor crescuse în cursul timpului și începuseră ^{Anul D.N.} să se adune și a avea diaconi și preoți, Magii cari posedă ^{Constantin} ca de drept succesiunea Sacerdoțiului între Perși și Evreii, cari sunt ca din natură pizmași și inimici ai prosperității creștinilor, denunțară pe Simion, Archiepiscop de Seleucia și de Ctesifon, cetăți renumite din Persia, înaintea Regelui Sapor și îl pârîră că are înțelegere cu Impăratul Romanilor.

Sapor dând credință acestor calomnii împovără pe creștinii cu imposite și însărcină să le percăpă pe nisce oameni nemilostivi, pentru ca asprimea cu care ei ar fi tratați și mizeria sub care ar geme, să-i siléscă să se lepede de credința lor. Porunci apoi să omóre pe preoți, să dărime bisericile, să confisce vasele și ornamentele și să aducă înaintea lui pe Simion, ca pe un trădător și inamic al statului. Bisericile fură dărimate în scurt timp prin furia Magilor și a Jidovilor. Simion fu pus în lanțuri și adus înaintea Regelui, înaintea căruia și arată virtutea și curajul său. Căci acest Principe nechemându-l de cât cu scop de a-l chinui, el nu arată nici o frică și nici vroi măcar să se prosternă la pământ spre a-l saluta. Sapor întrebându-l cu mânie, de ce nu i se închină după cum avea obiceiul? Pentru că, răspunse el, altă dată nu mă aducea pus în lanțuri spre a mă face să mă lepăd de adevăratul Dumnezeu. Atunci făceam după obicei, însă acum nu-mi e permis să o fac, pentru că vin să lupt pentru apărarea bunei învățături și a adevăratei pietăți.

Regele îi porunci să se închine Sorelui și-i promise de ^{Anul D.N.} a face această, să-l recompenseze, iar de nu l amenință ^{Constantin} să-l nimicéscă cu toți creștinii. Simion nelăsându-se nici înduplicat prin făgăduințe, nici sdruncinat prin amenințări și răspundându-i, că nu se va închina nici odată Sorelui și nu se va lepăda nici odată de religiunea sa, Regele l trimise în temniță, creștând că acolo ar putea să și schimbe credința. Usthazad, un bătrân Eunuc, care crescuse pe Sapor și care avea îngrijirea casei sale, vedându-l, se sculă spre a-l saluta cu respect. Simion de abia uitându-se la dînsul, îl muștră cu asprime de decadența cu care

adorase și se închinase Sorelui, după ce a mărturisit mai înainte religia creștină. Îndată Eunucul începând să plângă, lepădă haina albă eu care era îmbrăcat, luă alta neagră și care e haina de doliu și începu să strige la ușa palatului: Nenorocitul de mine, ce răsplată pot ascepta de la Dumneđeu de care m'am lepădat, fiind-că Simion, care odini-
ora era amicul meu intim își întorce fața despre mine, fără a vroi să-mi vorbescă? Sapor trimițend să'l cheme și întrebându'l care e cauza durerii sale și a plângerilor sale, și dacă i s'a întâmplat vre-o nenorocire în familia sa, el răspunse: Nu mi s'a întâmplat nici o nenorocire lumescă, dar mai bine ar fi fost să fi vroit Dumneđeu să mi se fi întâmplat toate nenorocirile lumesci, de cât aceea ce mi s'a întâmplat! Regret de a trăi și de a vedea Sorele căru'i m'am prefăcut că mă închin, spre a asculta poruncile voastre și de mult timp ar fi trebuit să mor, atât pentru că m'am lepădat de Iisus Christos, cât și pentru că v'am înșelat.

Anul D.N.

Constantin

Apoi se jură în numele lui Dumneđeu Creatorul cerului și al pământului că nu-și va mai schimba credința.

Convertirea atât de puțin așteptată a Eunucului, înfurie pre Regele foarte mult în contra creștinilor, pe cari'i învinovătea că l'aũ făcut să primescă religiunea creștină numai prin termecătorii. Cu toate acestea avend puțină afecțiune pentru acest bătrân, el făcu tot ce putu, fie prin blândeță, fie prin asprime, spre a-l sdruncina statornicia sa. Dar când vădu că tot ce făcea nu servea la nimic, și că Usthazad protesta, că nu ar fi nici odată atât de nebun să se închine creaturilor, în loc să se închine Creatorului, el porunci să i se tae capul. Pe când executorii îl duceau la supliciũ, el le ceru puțin timp spre sa spune ceva Regelui, și îndată trimise să-i spună prin un eunuc a căru'i credință o cunoscea. N'am nevoie de mărturia nimenui pentru a vă asigura de credința statornică cu care v'am servit din tinereța mea și pre Regele, părintele vostru fiind că sunteți mai bine informați despre acesta ca nimeni altul. Nu vă cer altă recompensă de serviciile mele, de cât de a nu permite ca acei ce nu vor sci cauza morții mele, se credă că o sufăr fiind că v'am iradat, sau pentru că am fost dovedit părtaș la vre-o crimă ore-care. Pentru acesta vă rog de a porunci unui crainic să publice, că se tae capul lui Usthazad, nu pentru că a comis vre o crimă, ci

pentru că e creștin, și pentru că n'a vroit să se lepede de Dumneșul său. Sapor porunci unui crainic de a publica aceea ce dorea Usthazad; creștând că nimenea n'ar mai vroi să fie creștin, când vor vedea, că el nu cruță pre un bătrân ce fusese odinioară guvernatorul său, și care-l pastrase tot-déuna o statornică credință; și Usthazad o doria spre a ridica în cât-va scandalul idolatriei sale și spre a îndemna pre creștini să móră cu statornicie, dupre exemplul său, în timp ce el sdruncinase credința mai multora cari se inchinau Sörelui.

CAPITOLUL X.

Creștinii persecutați de către Sapor.

Simeon află în temniță mórtea ce suferise Ushtazad pentru apărarea credinții și aduse mulțumiri umilite lui Dumneșul de puterea ce i-a dat. Dina următoare, care era a șasea a săptămânei, și care preceda imediat Duminica când se celebrăză serbătorea Invierii, Sapor porunci să tac și capul lui Simeon, care fiind adus cu cât-va zile mai înainte din temniță la palat, vorbise în fața sa cu multă îndrăsnelă despre adevărul religiunei creștine și respinsese cu statornicie de a se inchina lui și Sörelui. El porunci încă să scôtă din temniță și pe alți o sută, între cari se aflau episcopi, preoți, și alți clerici, și să-i omóre în fața lui Simeon. Pe când 'i ducea la locul de chin, primul din Magi înainte în mijlocul lor, și-i întrebă, dacă vroeau să-și păstreze vieța adoptând religiunea Regelui și inchinându-se Sörelui. Nici unul din ei ne vroind să primescă vieța în așa condițiune, calăii începură să-i ucidé. Simeon 'i îndemna să sufere cu statornicie mórtea, cu nădejdea unei invierii gloriose, și le arată, cu autoritatea sfintei Scripturi, că mórtea suferită ast-fel, e o adevărată vieță; în timp ce vieța celor ce se lepădă de Dumneșul mișelesce e o adevărată mórte; că în curënd ei tot vor muri, fără nici o violență streină, fiind că mórtea e o urmare firéscă a născerii; că dupé acéstă vieță, care e atât de scurtă, va tre-
An: 1 D. N.
Constantin

viată, care va avea resplătiri vecinice pentru virtute, și pedepse vecinice pentru crimă. Că dintre toate virtuțile nu e alta mai perfectă, nici mai glorioasă, de cât de a muri de bună voe pentru Dumnezeu.

Martirii ascultară cu bucurie această cuvîntare a lui Simion și merseră veseli la mörte. Când au fost omoriți, fu și Si-meon omorit cu doi preoți din biserica sa, dintre care unul se numea Abdecalas și cel-l-alt Anania.

CAPITOLUL XI.

Continuarea persecuțiunii.

Pusicie, intendent și director al lucrătorilor lui Sapor, care asista la acea sîngerösă execuție, vedënd că Anania tremură de frică, în momentul când se pregătea la muncă îi duse: Inchide ochii, și fii cu bărbăție, căci în curënd vei vedea lumina lui Iisus Christos. Abia termină acest cuvînt și fu prins și adus înaintea lui Sapor. El îi mărturisi curat, că era creștin; și pentru că-i vorbi cu o mare libertate despre adevărul religiunei noastre, și de nevinovăția martirilor, el fu condamnat la un fel de mörte cu totul barbară.

Calăii îi strepunseră gâtul deasupra mușchilor și pe acolo îi scösără limba.

Fiica sa, care dedicase lui Dumnezeu fecioria sa, fu denunțată la moment și condamnată la mörte. Anul viitor, în ziua când se serba amintirea patimilor Mântuitorului, și când se pregătea să serbeze amintirea Invierii sale, se publică în totă Persia un edict, prin care se poruncia ca
Anul D.N. Constantin totii creștinii să fie pedepsiți cu mörte. Se duse, că a fost un mare număr, care a trecut prin ascuțitul sabiei. Magii căutară în cetăți și în sate pre acei ce erau ascunși, și mai mulți se oferiră de la sine, temëndu-se să nu se pară că trădăză pre Iisus Christos prin tăcerea lor. Mai mulți fură executați în palat, și între alții, Azadas eunucul, de a căruia perdere Sapor avu o simțitoare părere de rău. El opri după acesta să se mai ucidă fără osebite orice creștin, și nu permise să se omöre de cât acei ce ar învăța pre alții doctrina creștină.

CAPITOLUL XII.

Martirul Tarbulei, sora lui Simeon.

Regina fiind coprinsă în acel timp de o bolă, Tarbula, sora Episcopului Simeon, feciără piósă, fu arestată cu sora sa, care fiind văduvă, renunțase la o a doua căsătorie, împreună cu o servitoare, carea ducea aceeași viață de pioșitate.

Ele fură prinse după invinovățirile evreilor, că ar fi întrebuințat vrăji contra Reginei, spre răsbunare, că Simeon a fost omorît. Fiind că bolnavii cred lesne lucrurile cele mai triste și cele mai funeste, Regina dădu credemint acestei acușatiuni, și o primi cu atât mai bucurósă, cu cât ea venea din partea evreilor, pe cari 'i credea foarte sincerî în cuvintele lor, și foarte credincioși față de ea. Ea era aderenta religiunii lor și observa toate ceremoniile lor. Magii prindënd pre Tarbula și pre cele-lalte două, le tăeră cu ferăștrăile, și legând corpurile lor pe niște furci, sfătuiră pre Regina să trecă prin ele, spre a sfărîma vraja și a fi vindecată de bóla sa. Se dice, că Tarbula era foarte frumoșă și că un Mag se îndrăgostise de ea și de aceea trimise să-i promită că o scapă împreună cu tovarășele sale, dacă ar vroi să consimță la propunerea sa. Inse în loc să consimță la acesta, ea 'i împută nerușinarea sa și alergă cu bucurie la mórte, preferind mai bine să-și përdă viața de cât fecoria. Fiind-că prin edictul lui Sapor nu mai era permis de a persecuta fără osebire pre creștini, ci numai pre preoți și pre doctori, Magii făcură o cercetare asupra lor foarte exactă, în totă Persia, și mai cu sémă în țerile Adiabeniienilor, unde se găsia un număr mai mare de creștini de cât în cele-lalte.

CAPITOLUL XIII.

Martirul Sfintului Aicepsima și a tovarășilor săi.

Ei prinseră în același timp pre Aicepsima, Episcop, și pre mai mulți clerici. Prindëndu-i, ei ținură sfat și liberară pre

clerici după ce i-au despoiat de averile lor. Era acolo un preot numit Iacob, care urmă de bună voe pre Aicepsima, și obținu de la Magi permisiunea să rămână în temniță cu dînsul. El 'l servea cu bucurie și-i lega ranele sale; căci Magii 'l bătuseră cu biciu de curele spre a'l sili să se închine Sorelui, și fiind-că n'a vroit să facă acésta, 'l aruncară iarăși în temniță.

Două preoți, dintre cari unul se numea Aithalas și celalalt Iacob, și două diaconi Azadan și Abdies fură tratați, pentru aceeași pricină, tot în același mod. Mult timp după aceea, primul din Magi întrebă pre Regele, ce i-ar plăcea lui să facă cu acei prizonieri, și obținend permisiunea de a-i trata cum ar crede de cuviință, afară numai de se vor închina Sorelui, el le făcu cunoscut părerea ce primise. Când ei i-au răspuns, că nici odată nu vor trăda pre Iisus Christos, nici se vor închina Sorelui, el porunci să-i muncescă cu o grozavă cruđime. Aicepsima muri rămânend statornic în credință. Corpul său fu luat și îngropat de către Armenii ce erau prizonieri la Perși. Cel-l-alti fiind bătuti cu biciul foarte cumplit, fără să moră de violența acestei pedepse, fură aduși iarăși în temniță. Aithalas fu din acest număr; lui i se rupseră brațele prin violența cu care 'l întinsese spre a'l bate, așa că nu mai putea să servescă cu mâinile, ci trebuia să i se dea hrană în gură. A fost acolo un număr nenumărat de preoți, de diaconi, de călugări, de sfinte fecióre și de alte persoane dedicate serviciului bisericii, a căror virtute fu încununată prin martir. Iată numele Episcopilor, după cum am aflat: Barbasim, Pavel, Gaddiab, Sabin, Mareas, Mocius, Ioan, Hormisdas, Papas, Iacob, Romas, Maares, Agas, Bochres, Abdas, Abdies, Ioan, Abraham, Agdelas, Sapor, Isac și Dausas. Acest din urmă fiind făcut prizonier de către Perși, și adus dintr'un loc numit Zabdee, el suferi mórtea cu bărbăție pentru apărarea credinții cu Mareabd Chorepiscop și aprópe cu două sute-cinci-deci de clerici.

CAPITOLUL XIV.

Martirul unui Episcop numit Mille. Cruđimea lui Sapor contra creștinilor.

Mille suferi în acel timp martirul. El purtase mai înainte armele între Perși; însă după aceea renunțase la această meserie spre a urma modul de viațuire al Apostolilor. Se ștece, că fiind hirotonit Episcop al unei cetăți din Persia, suferi acolo diferite munci, și că neputând convinge pre nimenia să se facă creștin, el pronunța blesteme contra cetății și o părăsi. Curînd după aceea cei mai distinși locuitori supărînd pre Regele, el trimise contra lor trupe cu trei-sute de elefanți; cetatea fu ruinată pînă în temelie, ast-fel că semănă grâu în locul chiar unde fuseseră odinioară casele. Mille merse din evlavie la Ierusalim, ne purtînd cu el de cît cartea Evangeliilor, și de aci în Egipt spre a vedea acolo pre călugări.

Sirienii, cari aũ scris viața sa, știu cît a fost plină de minuni. Eũ nu voiũ spune nimic mai mult, nici de el, nici de alții, cari aũ suferit martirul în Persia. Ar fi cu greũ să fac o povestire exactă de tot ce se referă la ei, și de a vorbi de numele lor, de țara lor, de felul muncilor lor, și de cruđimile noiũ ce fură inventate contra lor: Voiũ spune numai, că se asigură, că bărbații și femeele, al căror nume se cunoște, se urcă la șese-spre-ștece miĩ, și numărul celor-lalți e atît de mare, în cît Perșii, Sirienii și E-desienii n'aũ putut nici odată să'l scie adevărat, cu toate măsurile ce luaseră spre a'l afla.

CAPITOLUL XV.

Constantin scrie lui Sapor în favoarea creștinilor.

Impăratul Constantin fu cuprins de o mare durere cînd află cruda persecuțiune ce sufereau creștinii în Persia. Pe cînd el dorea din tot sufletul să-i liniștească, și nu sciea ce se facă spre acest slirșit, primi ambasadori din partea lui Sapor.

După ce le-a acordat cererile lor, și congedindu-l, el credea că a găsit o favorabilă ocaziune să scrie pentru alinarea creștinilor ce erau în Persia, și de a ruga pe Regele să îi trateze cu mai multă blândețe. «Nu e nimic, îi scrisese el, în Religiuinea lor, unde să se pôtă găsi ceva de blamat. Când ei vroesc să aline mânia lui Dumnezeu, ei nu se servesc pentru acesta de cât de rugăciuni; căci Dumnezeu lor nu iubesce de loc sângele. El nu cere de cât curățirea unui suflet, care tinde la virtute și la pietate». Împăratul face apoi pe Sapor să spera, că Dumnezeu îi va fi priincios de va trata omenesce pe creștini, și confirmă această speranță prin exemplul celor ce s'au întimplat atât lui Valerian cât și lui însuși. Cât pentru el, plecase atunci de la Ocean și de la extremitatea Occidentului cu ajutorul ceriului, ce-și atrăsese prin pietatea sa, și supusese sub ascultarea sa tot Imperiul, terminase cu fericire mai multe războaie, atât contra streinilor, cât și contra usurpătorilor casnici, și pentru acesta nu sacrificase nici jertfe, nici consultase pre ghicitori, ci făcuse numai o sfântă rugăciune, și purtase în fruntea armatei sale stégul crucii. Pentru Valerian, el domni cu mare fericire, pe cât timp se abținu de a persecuta biserica. Dar după ce începuse să persecute, dreptatea dumnezească îl dădu Perșilor, și îl lăsa să peră ticăloșesce în mâinile lor. Iată ce scrisese Constantin lui Sapor în favoarea creștinilor din Persia, nemulțumindu-se de a trata omenesce pe acei dintre ei, cari depindeau de sine, dar căuta să protégă încă și pe acei ce trăiau în țările streine.

CAPITOLUL XVI.

Eusebiu și Theognis sunt restabiliți în bisericile lor.

Arie obținu curând după Sinodul de la Nicea, permisiunea să iasă din locul unde fusese exilat, de și nu obținuse permisiunea de a se reîntorce în Alexandria. Vom spune în cursul acestei lucrări ceea ce făcu el spre a avea libertatea să se reîntorcă în Egipt. Eusebiu, Episcop de Nicomidia și Theognis, Episcop de Nicea se restabiliră puțin după aceea

în scaunele lor, și alungară pre Amfion și pre Chrest cari fuseseră hirotoniți în locul lor. Pentru a se restabili ast-fel, ei presentară Episcopilor o scrisore. coprindeând un fel de retractare, în termenii următori: «De și am fost condamnați de către pietatea voastră, fără să fi fost ascultați, noi n'am creșut de datorie să rupem tăcerea, spre a ne plânge de această condamnare. Inșă pentru că nu e drept de a o păzi într'un timp, când ea n'ar servi de cât a acredita calomnia în contra noastră: Noi vă declarăm, că suntem uniți cu voi în aceleași credințe, că n'am căduț nici odată în nici o rătăcire, și după ce am examinat cu luare aminte termenul de consubstanțial, noi primim pacea din toată inima noastră. Propunând pentru pacea și liniștea bisericii cugetările ce ne-au venit în spirit, și având grijă de a confirma pre acei, căroro noi eram obligați de a face această, am iscălit decisiunea credinței, fără a iscăli însă anathemele. Și acesta nu pentru că am fi găsit ceva de blamat în decisiune, dar pentru că nu eram convinși, că acusatul să fi fost așa cum se dicea despre el, și pentru că scrisorile ce el ne-a scris, și cuvântările ce el ținuse în prezența noastră, ne obliga să avem despre dînsul alte vederi. Noi aprobăm și confirmăm prin această scrisore tot ce a plăcut vouă să hotărîți în Sfîntul Sinod; noi aprobăm, nu pentru că ni se urășce de a rămănea în exil, ci pentru că nu vroim să dăm nici un motiv de a ne bănuir de eresie. Dacă ne veți face harul să ne permiteți de a veni la voi, veți recunoșce, că noi suntem în aceeași credință cu voi și cu desăvîrșire uniți la decisiunea voastră. Acusatul, îndreptățindu-se de cele ce i se impută și fiind rechemat, ar fi straniu ca noi prin tăcerea noastră să dăm probe calomniei contra noastră. Vă rugăm deci, pentru dragostea ce aveți pentru Iisus Christos, de a înfățișa rugăciunile noastre împăratului și de a porunci grabnic față de noi cele ce veți crede de cuviință». Iată cum Eusebiu și Theognis schimbăndu-și credința, fură puși iarăși în posesiunea bisericilor lor.

CAPITOLUL XVII.

Atanasie e hirotonisit episcop de Alexandria. Despre tinerețea și educația sa.

În timpul acela Alexandru, episcopul de Alexandria simțindu-se aproape de sfârșit, desemnă din orînduiala lui Dumneșcu, după cum sunt convins, pe Atanasie spre a fi succesorul său. Se dice că acest din urmă încercă să fugă de frică de a fi hirotonisit și că Alexandru îl sili să primescă. Apolinarie Sirianul, mărturisește despre acesta în acești termeni: «Nepietatea face un război neconținut pietății. Ea se declară mai întîiu contra prea fericitului dascăl al acestui sfînt om, căruia era supus, precum un fiu e supus părintelui său și apoi contra lui însuși, când fiind chemat la demnitatea episcopală, el fugi spre a o înlătura și fu găsit cu ajutorul lui Dumneșcu, care descoperise prea-fericitului său predecesor, că el era care trebuia să ocupe acel loc. Când el fu aproape de moarte, chemă pe Atanasie care nu era prezent. Un altul cu același nume, care era de față răspundându-i, el nu-i dîse nimic, pentru că nu pre el îl chemase și continuă neînțecat de a chema, nu pre acel ce era de față, ci pre celălalt ce era absent și pre care îl hotărî să-i urmeze. Prea-fericitul Alexandru fiind plin de duhul prorociei dîse: tu gîndesci că ai scăpat, Atanasie, dar n'ai scăpat, arătînd prin acesta că el era destinat să lupte». Iată ce spune Apolinarie. Arienii asigură, că după moartea lui Alexandru atît acei ce urmaseră partidul său, cît și acei ce urmau partidul lui Meletie rămaseră uniți și că episcopii din Thebaida și din Egipt adunându-se în număr de cincizeci și patru conveniră împreună și-și promisera reciproc cu jurămint, de a nu alege de cît în comun acord un episcop de Alexandria, dar că șapte din acești episcopi hirotoniră în secret pe Atanasie contra voinței celorlalți și contra jurămintului lor propriu și că din această pricină mai mulți atît din poporul cît și din clerul din Egipt se depărtară de împărtășirea sa. Cât pentru mine, eu sunt convins, că el a ajuns prin o orînduială particulară a providenței la demnitatea episcopală, fiind inteligent, elocent și curajos

spre a rezista planurilor inamicilor săi, ast-fel cum trebuia să fie un episcop în acel timp. El era foarte capabil de a învăța poporul și de a îndeplini cele-lalte funcțiuni păstorale și se pare, că el le-a învățat de la sine însuși. Se dice că i se întâmplă în tinereția sa ceea ce voiți povesti aici.

Locuitorii din Alexandria serbeză în toți anii cu o mare solemnitate serbătorea a unuia din episcopii lor, numit Petru, care a suferit odinioară martirul. Alexandru săvirșind Liturgia în ziua acelei serbători după obicei, așteptă pe acei ce trebuia să prânzescă cu dînsul; fiind singur, el aruncă ochii în partea mării și vedu de departe nisce copii ce se jucau pe țărmul mării și cari imitau ceremoniile bisericii. El observă cu plăcere această jucărie pe cât timp le credea nevinovate; dar când vedu că acei copii reprezentau ceia ce e mai sublim și ceia ce e mai secret în mistere, el se turbură puțin și chemând pe cei mai însemnați din clericii săi, le duse de a aduce la dînsul pe acei copii și-i întrebă cu ce jucărie se jucau și ce făceau acolo și ce diceau. De o cam dată ei nu voiră să mărturisésă adevărul; dar în fine, siliți fiind de Alexandru, ei mărturisiră, că Atanasie era episcopul lor și că el botezase câți-va copii. Alexandru trimitînd să-i aducă îi întrebă cu deamănuntul despre cele ce Atanasie le făcuse și le dusesese când se jucau, despre cele ce el i-au învățat și ce-i răspunseseră ei; și recunoscînd, că regula bisericii fusese punctual observată, el vorbi despre această cu preoții săi și crezură că n'ar trebui să boteze a doua oră pe acei copii, cari fuseseră atât de fericiți de a primi harul botezului în chipul acesta. El îndeplini numai cele ce depind cu totul de serviciul preotului. El trimise pe Atanasie și pe cei-lalți copii, ce avuseseră rolul de preoți și de diaconi la părinții lor, recomanându-le de a-i învăța ast-fel, în cât să devină într-o zi demni de funcțiunile ce ei voiseră să imiteze. Cîrînd după aceia el luă pe Atanasie în casa sa și se servi de el în calitate de secretar. Fîind-că el era foarte bine crescut și studiasse gramatica și retorica, el dădu probe de înțelepciune și de știința sa înainte de a fi fost ridicat la demnitatea de episcop. Dar după ce fu ales spre a urma lui Alexandru, reputația sa creșcu mult mai mult de cât mai înainte și fu susținută de o parte prin meritul virtuților sale și de alta prin mărturisirea marelui Antonie.

Acest sfânt pustnic mergea la el ori de câte ori îl chema și aproba credința sa asupra divinității fiului lui Dumnezeu. În fine, el fu tot-d'a-una amicul său intim și avea orore de inimizii săi.

CAPITOLUL XVIII.

Atanasie refuză să primescă pre Arie la împărțășire. Neînțelegeri între Episcopi.

Partisanii lui Arie și ai lui Meletie îl făcură foarte renumit: căci ori ce cursă'i întinseseră, el nu-l putură surprinde nici odată. Eusebiu, Episcopul de Nicomidia'i scrise, spre a-l îndemna să primescă pre Arieni la împărțășirea sa, și-l amenință de ai face mult rău, dacă ar refusa să-i primescă. Atanasie neînduplicându-se, nici la rugămintile sale, nici la amenințările sale și susținând, că nu trebuia nici de cum să se primescă în biserică autorii unei noi erezii și care fuseseră condamnați de Sinodul de la Niceea. Eusebiu făcu ast-fel, în cât Impăratul permise lui Arie să iasă din locul unde fusese exilat.

Voiu spune îndată în ce mod se petrecu acesta: Episcopii avură atunci neînțelegeri între ei, atingătoare de termenul de consubstanțial, pe care ei îl examinară cu multă exactitate. Unii credeau, că nu l'ar putea aproba fără neleguire, fără a ridica Fiului lui Dumnezeu subsistența sa, și fără a cădea în rătăcirea lui Montan și a lui Sabeliu. Cei ce'l susțineau n'aveau mai puțină îndepărtare de apărătorii credinței contrarii, pre cât aveau de păgâni și credeau că ei introduceau ca și dinșii, pluralitatea Dumnezeilor. Eusebiu, supranumit Pamfilie, și Eustație, Episcop de Antiohia luară mai mare parte de cât cei-l-alți în această dispută. Căci de și mărturiseau amândoi, că Fiul lui Dumnezeu are propria sa substanță, totuși ei nu încetau de a se învinovăți unul pe altul, ca cum nu s'ar fi înțeles. Eustatie învinovăția pe Eusebiu că a alterat ceea ce se hotărise în Sinodul de la Niceea și Eusebiu susținând, că el aproba tot ce se hotărise în acel Sinod, imputa lui Eustatie, că ținea la rătăcirea lui Sabeliu.

CAPITOLUL XIX.

Sinodul de la Antiohia.

Adunându-se un Sinod în Antiohia, Eustație fu depus din scaunul acestei biserici. Cea mai mare parte dic, că el n'a fost depus de cât din ura pentru că susținea credința Sinodului din Niceea și pentru că învinovăția de Arianism pe Eusebiu, supranumit Pamfilie, pe Paulin Episcopul de Tyr și pe Patrofil, Episcopul de Scythopole, a căror credință urmau mai toți Episcopii din Orient, de și s'a căutat un alt pretext, care era de a-l învinovăți, că a desonorat prin crimele sale demnitatea Sacerdoțului. Depunerea sa așită o rescălă atât de mare, că puțin a lipsit să nu ia armele poporul. Acesta îi făcu foarte mult rău înaintea Impăratului, căci îl bănuia că a fost autorul acestei neorândueli. El trimise totuși un oficer din palatul său pentru a o liniști prin singura sa autoritate și fără a da vre-o pedepsă. Acei ce depuseră pe Eustație, crezând că simțimintul lor ar fi îmbrățișat de toți, dacă ar putea pune pe scaunul bisericii din Antiochia un om, care să fie din partidul lor și tot de odată să fie cunoscut de Impărat și în mare vadă pentru învătătura și elocința lui și pentru acest sfârșit aruncându-și ochii asupra lui Eusebiu, supranumit Pamfilie, ei scriseră Impăratului, că poporul dorea de a-l avea ca Episcop. Este adevărat, că el fusese cerut de către toți atât din popor cât și din cler, cari nu erau amici cu Eustație. Însă el scriseră Impăratului, spre a se apăra de a primi această demnitate; și Impăratul aprobând apărarea sa, pentru că era oprit prin regulile bisericii de a trece de la o Episcopie la alta, îi scriseră, că era fericit de a fi crezut demn să fie Episcop nu al unei cetăți, ci al lumii. El scriseră și poporului din Alexandria, spre a-i arăta, că nu trebuie să dorască pre Episcopul unei alte cetăți, fiind-că nu trebuie să dorască bunul altuia. În fine scriseră Sinodului și în scrisoarea sa făcu laudă modestiei ce avea Eusebiu de a refusa Episcopia cetății din Antiohia. Și pentru că aușise, că Eutroniu din Capadocia și George din Aretusa erau doi preoți cu o doctrină foarte ortodoxă, el recomandă Episcopilor să hirotonisască pe unul din doi, sau pe un

altul ore carele ce'l vor crede demn. Episcopii primind această scrisore hirotonisiră pe Eufroniu. Am aflat, că Eustație a suferit această acusațiune calomniôsă și această depunere nedrăptă cu multă moderațiune. Era un om, carele, afară de marea sa probitate, câștigase o mare elocință, dupre cum se vede din lucrările sale ce sunt întocmite într'un stil demn de cei vechi și cu o mare eleganță și puritate.

CAPITOLUL XX.

Maxim urmază lui Macarie în conducerea bisericii din Ierusalim.

Marcu care urmasa lui Silvestru și care condusesese foarte puțin timp după dînsul biserica din Roma, murind, Iuliu fu ales spre a-i ocupa locul. Cât pentru biserica din Ierusalim, Maxim îi luă conducerea după Macarie. Se dice, că acest Macarie îl hirotonisise episcop de Diospole, însă că poporul din Ierusalim, pentru curagiul cu care mărturisise numele lui Isus Christos și pentru renumele celorlalte virtuți ale sale, îl opri, pentru că îl desemnase în taină spre a le fi într'o di păstorul lor. Téma de a nu se produce o răscolă, fu cauza că s'a ales un alt episcop de Diospole și că a lăsat pe Maxim la Ierusalim, pentru a-și îndeplini acolo funcțiunile sarcinii episcopale, împreună cu Macarie. Acei ce au examinat această afacere cu îngrijire, asigură că Macarie consimți la dorința poporului ce avea de a opri pe Maxim și după ce l'a hirotonisit episcopul de Diospole, se căi că nu l'a destinat mai bine spre a-i fi succesor în vederea purității credinții sale și a felului cum o mărturisise, care îl făcea atât de iubit poporului. El se temea ca nu cum-va Eusebiu și Patrofil, partisan ai lui Arie, să alegă unul după mórtea sa, care să fie adept al rătăcirii lor; și se temea de acesta cu atât mai mult temei, cu cât ei ațâțaseră deja turburări în timpul vieții sale și nu se țineau în liniște de cât numai după ce i-au înlăturat de la împărțășirea sa.

CAPITOLUL XXI.

Unirea dintre partisanii lui Arie și ai lui Meletie. Rătăcirea lui Arie favorisată de Eusebiu și de Theognis.

Neînțelegerea iscată între Egipteni, nu putuse încă să fie terminată. Sinodul din Niceea condamnase în mod absolut erezia lui Arie și primise pe partisanii lui Meletie cu condițiunile pe cari le-am spus. Când Alexandru se reîntorse în Egipt, Meletie îi dădu înapoi bisericile ce i le usurpase și petrecu restul vieții sale în cetatea de Lyco. Puțin timp după aceea simțindu-se aproape de sfârșitul său, el numi pe Ión amicul său intim, spre a fi succesorul său, contra hotărârii Sinodului și produse ast-fel noi turburări. Când Arienii vădură că sectatorii lui Meletie turburau biserica, începură și ei să se misce. Căci, după cum se întâmplă adese ori, că se despart în asemenea ocațiuni, unii aprobară doctrina lui Arie; cei-lalți susținură că era drept că acei ce fuseseră hirotonisiți de Meletie, să aibă conducerea bisericii. De și sectatorii lui Meletie și acei ai lui Arie fuseseră în trecut de diferite păreri, ei se uniră atunci din zavistie fiind-că poporul era foarte unit cu preoții bisericii catolice și se uniră și ei împreună contra clerului din Alexandria; atacă pe inimicii lor comuni și se apărară contra lor, ast-fel că cu trecerea timpului, cei ce erau de părerea lui Arie, fură numiți Meletieni în Egipt, de și aceștia nu avuseseră nici o neînțelegere cu catolicii, afară numai aceea ce se atinge de primat și de conducerea bisericii; în timp ce Arienii țin aceiași doctrină ca și Arie însă de și unii și alții nu erau uniți în ceea ce privesce fondul cestiunei și se condamnau unii pre alții în adâncul inimii lor, ei și ascundeau intențiunile spre a reuși în ura comună ce aveau contra catolicilor, și spre a-și ajunge planurile lor. Meletienii discutând adese-ori după aceea asupra materiilor contestate, admiseră credințele arienilor și începură să le susțină. Aceste neînțelegeri întăritară din nou spiritele, ast-fel că mai mulți atât din cler cât și din popor se despărțiră de la împărtășirea celor-lalți. Se reînoui disputa atingătoare de părerea lui Arie, la Constantinople și

În mai multe alte cetăți și mai cu sémă în acele din provinciile Bithiniei și ale Helespontului. În fine se dice, că Eusebiu Episcopul de Nicomidia și Theognis, Episcopul de Niceea, corumpend pre Secretarul în păstrarea căruii Constantin încredințase actele Sinodului din Nicea, și sterseră iscăliturile lor, și avură cutezanța să propoveduască, că Fiul lui Dumnezeu nu trebuie să fie numit consubstanțial cu Părintele său. Se dice, că Eusebiu fiind pârît despre această înaintea Imperatorului, el îi răspunse cu o mare îndrăsnelă : Dacă această haină, îi dise el, ar fi fost taetă în prezența mea, n'ași dice nici odată că părțile sunt de aceeași substanță. Impăratul fu foarte supărat de a vedea renăscându-se cestiuni, pe care el credea că Sinodul de Niceea le stinsese cu desevirșire. El găsi mai cu sémă foarte rău că Eusebiu și Theognis au primit la împărășirea lor pre ore-cari locuitori din Alexandria, a căror doctrină nu era de loc ortodoxă, și pre cari Sinodul îi supusese penitenții, și pre cari el însuși îi alungase ca pre principala autori ai turburărilor. Unii asigură, că el îi condamnă la exil pentru această pricină. Dar am spus deja, ceea ce aflasem despre această din povestirea acelor ce erau mai bine informați asupra acestei cestiuni.

CAPITOLUL XXII.

Intrigile Arienilor și ale Meletienilor contra Sfintului Atanasie.

Eusebiu și Theognis fură cei dintâi autori ai tuturor rezelor de care suferi Sfintul Atanasie. Fiind-că aveau mare vață pe lângă Impăratul, ei îi întrebunțară pentru a face ast-fel, în cât Arie cu care erau legați și cu prietenii și cu credința, să fie restabilit în Alexandria și Atanasie să fie alungat. Ei îi acusară înaintea Impăratului că a atîtat toate turburărilor de care biserica era neliniștită, că a închis singur ușa celor ce dorea din totă inima lor să reintre în ea; că spre a restabili pacea și buna înțelegere, numai el singur trebuia să fie depărtat. Aceste acușatțiuni erau sprijinite de către un mare număr de Episcopi, și de către alți clerici cari cereau cu Ioan, ce pretindea că e foarte or-

odox, și cari atribuiau lui Atanasie și Episcopilor de partidul său toate violențele ce fuseseră comise precum, aprinderea bisericilor, otrăvirile, chinurile și uciderile. Însă când Atanasie a scris Împăratului, și prin scrisoarea sa a împuțat sectatorilor lui Ioan, că hirotonia lor era nelegitimă, că ei rasturnaū ceea ce se stabilise la Sinodul din Niceea; că profesau o periculoasă învățatură; că intentaū acușaiuni calomnioase și ațitaū răscole contra celor ce țineaū o doctrină ortodoxă, privitoare la divinitate, acest principe nu sciea cui să dea credemint. Fiind-că el era foarte necăjit de acușaiunile ce amândouă partidele formaū necontentit, și că nu dorea nimic mai mult de cât pacea, el scrise lui Atanasie să numai refuze nimăruī intrarea în biserică, și dacă va afla că a refuzat-o, îl va isgoni din Alexandria. Iată termenii scrisoerei sale: «Fiind-că cunoșceți părerea mea, nu închideți biserica nimăruī din cei ce vor dori să intre în ea; căci dacă voiū afla, că ați închis-o, voiū trimite să ve depună și să ve ducă în afară de Alexandria». Însă Atanasie scriind iarăși lui Constantin și convingându-l, că Arienii nu trebucaū nici de cum să fie admiși la împărțșirea bisericească, Eusebiu se desnădējdui de a și ajunge planurile, în cât timp Atanasie le-ar împedeca și credu de datorie să se desfacă de el ori prin ce mijloc ar fi. Pentru că n-avea însă nici un pretext de a face o întreprindere atât de mare, el promise Meletienilor să le fie favorabil pe lângă Împăratul, numai să vroescă ei să intenteze o acușaiune contra lui Atanasie. Ei il acusară deci mai întâiū, că a impus Egiptenilor o dajdie asupra tunicelor de in, și acusatoriū asigurară că el le-a cerut, partea lor din acea dajdie. Însă Apis și Macarie preoți ai bisericii din Alexandria, cari erau atunci la curte se siliră de a înlătura această calomnie. Atanasie fiind chemat spre a răspunde la această, fu încă acusat că a conspirat contra Împăratului și că a trimis în acest scop o cutie plină cu aur unui ôre-care numit Filumen. Însă Împăratul recunoscënd adevărul permise lui Atanasie să se reintōrcă în țara sa și scrise poporului din Alexandria că e un bărbat cu o sănătōsă învățatură, și de o perfectă dreptate, și că recunoscuse, că el avea Duhul lui Dumnezeu și că nefiind acusat de cât din zavistie nevinovăția sa triumfase asupra calomniei. Și pentru că el aflase încă că erau mari neînțelegeri în Egipt în privința

lui Arie, și a lui Meletie, el îndemnă pre popor prin aceeași scrisoare să reflecteze serios asupra judecăților lui Dumnezeu să trăească în bună înțelegere, că a rămas încântat de convorbirea ce a avut cu el; și să depărteze pre acei ce turburau pacea. Iată cum acest Principe lua toate îngrijirile posibile spre a restabili dragostea și unirea între credincioși.

CAPITOLUL XXIII.

Sfântul Atanasie e pe nedrept acusat, cum că a tăiat mâna lui Arsenie.

Aceste dintâi acușări ne reușind Meletienilor, ei întentară altele noi; una că Atanasie a spart un vas, ce servea la celebrarea Sfintelor mistere, și alta că a ucis pre Arsenie, că i-a tăiat brațul spre a se servi cu el de a face vrăji. Se dice, că acest Arsenie era un cleric care comițând ore-cari crime se ascunsese de frică să fie dovedit și de a fi pedepsit de către Episcopul său. Acusatorul lui Atanasie căutând pre acest Arsenie cu îngrijire și găsin-du-l, i promiseră tot felul de protecțiune, și l duseră în secret într'o Monastire la un preot din amicii și din partidul lor numit Prim. După ce l-au ascuns ast-fel, ei publicară pretutindenți că Atanasie l-a omorît. Ei plătiseră pre un călugăr, numit Ioan spre a l face să sprijine această acușățiune. Svonul despre această răspândindu-se pretutindenea, și ajungând până la aușul Impăratului, Atanasie se temu ca să nu fie condamnat de judecători preveniți, și întrebuintă pre atâta dibăcie pre câtă rētate avea înimiciei săi, și nu uită nimic spre a împedeca, ca adevărul să nu fie întunecat prin calomnie. Era cu greū de a nimici acușățiunea alt-fel, de cât arētând, că Arsenie ce se dicea că el l-a omorît, e viu.

El trimise deci să l caute pe un diacon de a cărui credință era foarte asigurat. Acest diacon ducându-se în Thebaida, află de la nisce călugări că era ascuns la Prim, și mergând acolo, nu găsi pre Arsenie pre care l duseseră în Egiptul de jos, la primul svon al sosirii sale; însă el găsi acolo pre Prim și pre Ilie unul din amicii săi ce se dicea, că a dus pre Arsenie aiurea, și l denunță pre amândoi Coman-

dantului trupelor din Egipt, carele întrebându-l îi făcu să mărturisască, că Arsenie e viu; că el fusese ascuns în casa lor, și că se găsește în Egipt. Atanasie având grijă că toate acestea să fie raportate lui Constantin, acest Principe îi scrisese ca el să continue a-și îndeplini funcțiunile sale cu sîrguința obicinuită, fără să se supere de cursele ce Meletienii îi întindeau, că el sciea, căci nu i-au făcut de cât din zavistie aceste acușări calomnioase ce turburau pacea bisericii, și că îi va pedepsi după asprimea legilor de nu se vor liniști. El porunci ca scrisoarea sa să fie citită înaintea a tot poporul, pentru ca fie-care să cunoască intențiunea sa. Meletienii mirați de aceste amenințări, trăiră în orice-care liniște. Cu toate acestea toate bisericile din Egipt se bucurau de o pace deosebită sub conducerea unui atît de mare Episcop, și prosperau din zi în zi prin mulțimea de necreduți, atît de păgâni, cît și de eretici, pe cari el îi convertea la credință.

CAPITOLUL XXIV.

Indienii se convertesc la Religiunea creștină.

Am aflat, că în timpul acela, popoarele cele mai depărtate de Indiă, ce n'a aușiseră nimic din predicarea sfîntului Bartolomeu, fură convertite la credință prin predicarea unui preot numit Frumentius. E necesar de a aminti cu ce ocaziune a fost el hirotonit, spre a arăta, că Religiunea creștină nu e o invențiune omenescă, după cum o pretind ore-cari înșelători, ce spun minciunile cele mai decădute. Cei mai renumiți Filosofi ai Greciei au avut curiozitatea să călătorască în țările streine. Platon amicul lui Socrat a stat mult timp în Egipt, spre a afla misterele acestui popor. El s'a dus și în Sicilia, spre a vedea acolo munți de unde ies fluvii de foc, care inundând câmpiile le făcură atît de sterpe, în cît nu pot produce nici arbori, nici grâne, întocmai ca și câmpiile din Sodoma. Empedocle, faimosul Filosof, care a explicat doctrina sa în versuri eroice, observând cu atenție acele focuri și cercetând cauza isbucnirii lor, se aruncă în lăuntru, fără să scie pentru ce vrea ast-fel de morțe. Democrit, din Insula de Cō mărturisește el însuși,

că a călătorit mult și a petrecut opt-deci de ani în țările streine. Mai mulți alții din cei mai înțelepți ai Greciei, atât vechi cât și moderni au fost coprinși de aceeași curiozitate. Merope, Filosof născut în Tyr, cetate din Fenicia, vroind să le urmeze exemplul, se duse până la Indii însoțit de doi tineri ce erau rude cu el, și pe cari-i învătă, dintre cari unul se numea Frumentius și celălalt Edesius.

După ce au cutreerat Indiile și au văzut acolo tot ce i-au plăcut, se hotărî să se reîntorcă pe un vas ce era gata să plece pentru Egipt. Vasul ancorând la un port spre a lua apă și 6re care provisiu, Indienii cari rupseseră alianța ce era mai înainte între ei și între Romani, îi prinseră și-i uciseră pe toți cei ce erau pe vas, afară de Frumentius și de Edesius, a căroră tinerețe le insullă compătımire. Ei îi făcură dar Regeluî lor, carele numi pe Edesius, paharnicul său și pe Frumentius a căruî credință și prudentă o recunoscu îndată, visternicul său. După ce ei l'au servit în curs de mai mulți ani cu o perfectă credință, când era apr6pe să m6ră, i-a liberat și le-a permis să se ducă unde le va plăcea. Ei avea gândul să se reîntorcă la Tyr. Inșă Regina îi rugă să rămână la curte și să ia conducerea afacerilor, până ce Regele, fiul său va fi în vîrstă de a governa prin el însuși. Ei se induplecară la rugămintele acestei principese și luară administația Regatului. Frumintius, fie de la sine însuși, sau prin o inspirație dumnezească, se informă dacă sunt creștini în Indii, sau neguțatori Romani. Când se găsiră din aceștia și-i aduseră la dînsul, el îi primi cu multă bunătate și le porunci să zidescă biserici spre a se aduna în ele și spre a servi pe Dumnezeu dupre obiceiul și ceremoniile ce se observau în t6tă întinderea Imperiului Roman. Când Regele ajunsse la vîrsta de maturitate, ei îl rugară și pe Regina muma sa de a le permite să se reîntorcă în țara lor. De și plecarea lor fu f6rte intristăt6re pentru acest Principe și Principesă, totuși ei nu consimțiră să mai rămână. Edesius se duse la Tyr spre a-și vedea părinții acolo și după puțin timp fu înălțat la cinstea preoției. Frumentius preferând pietatea și serviciul lui Dumnezeu, iubirei de patria sa și de rudele sale, se duse la Alexandria, vorbi acolo cu Atanasie, îi descrise starea în care era religiunea creștină în Indii și nevoia ce aveau de

un Episcop. Adunând preoții ce erau atunci în clerul său și convorbind cu el asupra acestei cestiuni, fu de părere că nimeni n'ar fi atât de propriu ca Frumentius spre a fi Episcop de Indiî, fiind-că el aruncase deja acolo primele semințe ale credinții. Frumentius reîntorcându-se deci în Indiî, îndeplini acolo cu atâta demnitate funcțiunile sarcinei episcopale, în cât n'a fost mai puțin admirat de cât un apostol. Dumnezeu îl făcu renumit prin minunile și prin vindecările extra ordinare.

CAPITOLUL XXV.

Sinodul din Tyr. Depunerea sfântului Atanasie.

Răutatea inamicilor sfântului Atanasie născu noui încurcături și ațîțară contra lui ura Impăratului și un mare număr de acusatori. Principele importunat de plingerile lor și de strigătele lor, convocă un sinod la Cesareea, cetate din Palestina. Téma ce avu Ațanasie de a fi apăsât prin meșteșugirile lui Eusebiu, Episcopul de Cesareea, ale lui Eusebiu Episcopul de Nicomidia și ale altora din partidul lor, îl împiedică de a veni la acel Sinod, de și a fost invitat. El amână timp de trei-deci de luni de a se infățișa la Sinod, cu toate stăruințele ce se întrebuintară spre a-l face să vină. Dar în fine, el fu constrins să se ducă în acea cetate. Episcopii din orient ce erau acolo adunați îl siliră să răspundă la acușațiunea formată contra lui, din partea lui Ión, prin Calinic Episcopul și prin Ischirion preotul. Capetele acestei acușațiuni erau, că el distrusese un vas ce servea la celebrarea sfintelor Mistere; că răsturnase scaunul Episcopal; că de mai multe ori pusese în fiare pe acest Ischirion și că l'a acusat în mod calomnios înaintea lui Higin, guvernator de Egipt; că a aruncat cu pietre în statuile Impăratului; că a depus pe Calinic, Episcopul de Pelusa, ce se împărtășise cu Alexandru, din ură că a refuzat să se împărtășescă cu dînsul, până ce se va fi justificat de ceea ce era acusat, că a incredințat conducerea bisericii din Pelusa unui preot numit Marcu, de și el fu sese depus; că a pus sub paza soldaților pe Calinic, l'a-

muncit și l'a târit înaintea Tribunalului. Pe lângă acestea erau mai mulți Episcopi din partidul lui Ión, precum Euplu, Pachomie, Isac, Achilas și Hermeon, cari-l acusaă, că a comis violențe și ultragii. Mai mult, ei îl acusaă toți împreună că n'a fost ridicat la demnitatea episcopală de cât prin călcarea de jurămint a câtor-va persoane; pentru că Episcopii se uniseră cu toții, că nici unul nu va fi hirotonit, mai înainte de a se justifica înaintea lor de crimele ce'i erau imputate; că i-aă înșelat nevroind să le dea nici o satisfacere de când ei se despărțiseră de împărțășirea sa; ci din contră, că le-aă făcut violențe și i-aă aruncat în temniță. El reînnoiră după acesta acușățiunea, că a o-

Anul D.M. 335. timplă de obiceiă în afacerile unde mai mulți conspiră spre

Constantină perde pe un inamic comun, apărură de odată noui acusatori, cari pînă atunci trecuseră tot-déuna de amici a-i acusatului. În fine se citi o scrisore coprinđend aclamațiunile ce făcuse poporul din Alexandria cu acéstă ocașiune și prin care aclamațiuni se părea că refusă să se adune în biserică, ca după obiceiă. Atanasie fiind silit să se justifice și înfățișându-se de mai multe ori înaintea judecătorilor, respinse unele din acușățiuni ce erau formate contra lui și ceru timp spre a răspunde la cele-l-alte. El era într'o extremă nehotărire, când se gândea la trecerea ce aveaă acusatoriă seă pe lângă judecători, numărul sectatorilor lui Arie și ai lui Meletie, cari erau gata de a depune contra lui, indulgența de care usaă către acusatoriă seă, după ce el le-aă dovedit calomniă, precum era cazul lui Arsenie, căruia se dicea că el i-a tăiat brațul și în cazul unei femei, căreia se dicea, că el îi dăduse bani spre a o conrupe. Se recunoscuse forțe lămurit, nu numai falsitate, ci încă și nelegiuirea acestor două acușățiuni. Pe când acea femeie acusa pe Atanasie în prezența Episcopilor că a violat'o, Timoteiă, preotul bisericii din Alexandria care era lângă Atanasie și care se înțelesese cu el de a răspunde acestei femei îi duse: Ce! eă te-am violat? Femeea-i răspunse da! și-i arătă împrejurările locului și ale timpului. Cât pentru Arsenie, Atanasie îl presintă înaintea judecătorilor, probă că el avea două mâini și două brațe și ceru ca acusatoriă seă să mărturisescă despre brațul și despre mâna ce ei arătaseră spre a și sprijini calomniă lor. Se dice, că acest

Arsenie aflând că Atanasie era acusat că l'a ucis și era în mare supărare pentru această pricină, fugi din locul, unde'l ascuseseră și veni la Tyr în ziua precedentă zilei când era să se judece.

Aceste două acușățiuni fiind respinse ast-fel, nu se făcu^{Annul D.N.} nici o mențiune de cea dintâi în actele Sinodului; pen-^{335.}tru că ea se păru prea contrariă onestității și bune^{-Constantin} viințe. Cât pentru cea de a doua, acuatorii credeau să se justifice cu prisosință, dîcînd că un episcop numit Plusian arsesse casa lui Arsenie din porunca lui Atanasie și apoi l-a^u legat de un stîlp și l-a^u bătut într'un mod crud; și în fine, l-a^u închis într'o temniță strîmtă și că găsind mijloc de a fugi, el se ascusesse și că ei a^u avut dreptate să credă, că el murise, fiind-că nu se mai arăta; că reputațiunea ce el își câștigase prin curagiul cu care el își mărturisise credința în timpul persecuțiunii, făcîndu'l prea iubit episcopilor din partidul lui Ión, ei îl căutaseră cu toată îngrijirea ce le fusese posibilă. Când Atanasie reflecta asupra tuturor acestor împrejurări, nu se putea opri de a se teme de succesul judecării, nici chiar de a se teme că inimiile săi să nu-i întindă vre-o cursă spre a-l perde. În fine după mai multe ședințe Sinodul fiind în mare încurcatură și desordine și acuatorii strigînd în mod sgomotos cu o mulțime de alte persoane ce erau în jurul scaunelor, că Atanasie era om violent, un scelerat, un om nedemn de sacerdociu și că trebuia să fie depus. Cei ce erau puși din partea împăratului spre a menține ordinea și disciplina, îl scóseră în taină, de frică să nu fie sfișiat de către acei furioși. Iar el când vedu că nu putea să rămână în Tyr în siguranță, nici să spere vre-o dreptate de la judecătorii săi, cari erau devotați inimiilor săi, se duse la Constantinopole. Sinodul îl condamnă în absență, îl depuse și îl opri de a se mai întorce în Alexandria, spre a nu face acolo rescóle. Sinodul restabilii pe Ión și pe acei din^{Annul D.N.} partidul său în funcțiunile hirotonie^{335.} lor, declarând că ei fuseseră cu nedreptul lipsiți de ele. Acești episcopi trimi-^{-Constantin} seră apoi împăratului o relațiune de aceea ce făcuse în adunarea lor și scriseră și celorlalți episcopi spre a-i înștiința să nu mai întrețină mai mult nici o împărțășire cu Atanasie, pentru că el fusese dovedit criminal, fapt de care luaseră cunoscință și că modul cu care el s'a retras dă-

dea loc să se credă că era vinovat de crimele pentru care ei nu putuseră să-l judece. Ei declarară apoi, că au fost obligați să-l condamne după cum făcuseră. Mai întâiu pentru că în loc de a se presenta în anul precedent la Sinodul ce împăratul convocase la Cesareea, el a făcut pe episcopi să aștepte prea lung timp și a desprețuit toate ordinele principelui. Mai mult, pentru că episcopii adunându-se la Tyr, el a venit acolo cu o mare suită, cu scop de a face rescolă, că câte odată a refuzat să se justifice de crimele de care era acusat, câte odată a adresat ocări Prelaților și câte odată a refuzat să se supună judecății lor. Ei dăseră prin aceiași scrisore, că el fusese într'un mod arătat dovedit, că a distrus un potir și că acesta era justificat prin raportul lui Theognis episcopul de Niceea, al lui Maries episcopul de Chalcedona, al lui Theodor episcopul de Heracleea, al lui Valens, al lui Ursace și al lui Macedonie, cari fuseseră trimiși într'un sat din Egipt, unde faptul se petrecuse, spre a se informa despre acesta. Iată modul cu care acești episcopi prezentară capetele de acuzațiune ce fuseseră propuse contra lui Atanasie și le prezentară cu aceiași artă cu cari procedeză Sofiștii în scop de a le da ore-care față.

Au fost cu toate acestea mai mulți prelați în acel Sinod cari credură, că condamnarea era nedreptă. Se dice că Păfnutie mărturisorul luă pe Maxim, episcopul din Ierusalim de mână spre a-l îndepărta, dicând că mărturisorii lui Iisus Christos, cărora li s'au scos ochii și li s'au tăiat nervii picioarelor pentru apărarea numelui său, nu trebuie să șadă într'o adunare de nelegiuți.

CAPITOLUL XXVI.

Sfințirea unei biserici, zidită de Constantin la Ierusalim.

Biserica Calvarului ce se numesce marele Martir fiind isprăvită în al trei-decelea an al domniei lui Constantin, unul din secretarii săi, numit Marian, duse din partea sa o scrisore către episcopii adunați la Tyr, spre a le porunci să meargă cu grabă la Ierusalim și să sfințescă noua bi-

serică. De și acest principe dorea foarte mult această sfințire, el nu voise însă, ca episcopii s'o scie, mai înainte de a-și fi terminat neînțelegerile dintre ei. Acești episcopi ducându-se deci la Ierusalim sfințiră biserica și o mulțime însemnată de bogate podobe ce nu se puteau vedea fără admirare. Din acest timp s'a celebrat în toți anii serbătorea acestei sfințiri cu o solemnitate atât de mare, în cât s'a făcut multor acolo botezul, căci multe persoane vin din toate părțile lumii spre a visita sfintele locuri.

CAPITOLUL XXVII.

Arie e rechemat din exil de către împăratul și-i presintă confesiunea sa de credință.

Episcopii cari urmau rătăcirea lui Arie găsiră atunci o ocaziune favorabilă de a căuta restabilirea sa și aceea a lui Euzoius, făcând ast-fel, ca să se țină un Sinod în cetatea de Ierusalim. Iată cum ajunseră ei la acest scop.

Un preot care lăuda neconținut pe Arie, avea onoarea să viziteze adese ori pe Constanția, sora împăratului Constantin. Nimeni nu scia la început că el avea ast-fel de simțiminte, însă când a devenit în destul de familiar cu această principesă pentru ca să i le pôtă descoperi și luă libertatea de a se plânge ei de nedreptatea, de care suferea Arie și anume ca să fie obligat să trăiască departe de țara sa și de purtarea lui Alexandru episcopul de Alexandria, care îl înlătură de la împărtășirea bisericii. Stima, îi dăduse el, ce-și câștigase în popor, născu zavistia acestui episcop contra lui. Constanția credu, că acest preot îi spunea adevărul, dar nu întreprinse nimic totuși contra decisiunilor Sinodului din Niceea.

Cădând într'o bătă de care ea credu că nu pôte să se vindece, rugă atunci pe împăratul fratele său, care venise să o cerceteze, ca să-i acorde ultima grație ce avea să-i ceară. Această grație fu de a onora cu prietenia sa pe preotul de care vorbesc și de a-i da credință, ca unui om foarte ortodox. Pentru mine, adaogă ea, sunt aproape de morțe și nu mai am nici o grije de această viață. Sin-

gura frică ce-mi rămâne, e ca să nu vi se întâmple vre-o marea nenorocire, precum ar fi pierderea imperiului, sau în fine să nu suferiți vre-o pedepsă teribilă de la dreptatea dumnezească, pentru că ați condamnat omeni nevinovați la exil, după insinuările celor răi. De atunci împăratul primi pe acest preot în dragostea sa și dându-i de mai multe ori libertatea să vorbească cu el despre aceleși lucruri despre care el vorbise cu Constanția, sora sa, el credea că trebuie să examineze din nou afacerea lui Arie, ori că dădea credemintă cuvintărilor acestui preot, sau că avea numai scopul de a-l îndatora în urma recomandațiunii surorii sale. Curând după aceea el rechemă pe Arie din locul unde se găsea exilat și-i ceru mărturisirea credinței. Arie evită toate expresiunile noi ce el inventase mai înainte și nu se servi de cât de termenii cei mai simpli și cari sunt adese ori întrebuințați în sfânta Scriptură. Pe lângă acesta el încredință cu jurământ că ținea această învățătură și că nu avea nici un înțeles ascuns în sufletul său. Iată cum era formulată acea profesime de credință.

*Arie și Euzoius preoți, prea religiosului Împărat
și prea iubitului de Dumnezeu Constantin,
stăpânul nostru.*

«Dămine împărate! vă expunem credința noastră, după
«cum pietatea voastră ne-a poruncit și vă mărturisim în
«scris înaintea lui Dumnezeu, că noi și cei ce sunt cu noi
«credem sincer aceea ce urmăm. Noi credem într'un sin-
«gur Dumnezeu, Tatăl a tot puternic și în domnul nostru
«Iesus Christos, fiul său, pre carele l-a născut mai înainte
«de toți veci, Dumnezeu cuvintul prin carele toate s'a fă-
«cut ce sunt în ceri și pe pământ, carele s'a pogorit pe
«pământ și s'a făcut om, carele a suferit mărta, a în-
«viat, s'a suit la cer, de unde iarăși va veni să judece
«vii și morții. Credem în sfântul Duh, în învierea morților,
«în viața vecilor, în împărăția cerului, în o biserică cato-
«lică răspândită în tot pământul. Noi am învățat această
«credință din sfintele Evanghelii, unde Mântuitorul dăce
«Apostolilor săi: Mergând învățați, toate nămurile, botezându-i
«pre ei, în numele Tatălui, al Fiului și al sfântului Duh.
«Dacă noi nu suntem în această credință și dacă nu pri-

«mim cu adevărat pe Tatăl, pe Fiul și pe sfântul Duh după cum biserica catolică și sfânta scriptură ce noi urmăm în «tote învață, Dumnezeu să ne fie judecător și în vécul «acesta și în cel viitor. Pentru acesta rugăm foarte umilit «pe pietatea voastră, împărate, prea iubit de Dumnezeu, că «fiind-că avem onórea de a fi membri ai clerului, și pentru că ținem credința bisericii și înțelesul scripturii, să «ne împace cu această biserică care e mama noastră, pentru «ca cestiunile și disputele zadarnice fiind curmate, să în- «treținem toți împreună pacea și să facem lui Dumnezeu «rugăciuni solemne, pentru prosperitatea imperiului și pentru gloria familiei voastre». Unii asigură, că această mărturisire de credință era vicléră și de și se părea contrară învățaturii lui Arie, ea era în adevăr conformă ei; pentru că era alcătuită în termeni vagi, cărora se putea da felurite înțelesuri. Impăratul credea că Arie și Euzoius erau în aceeași credință cu episcopii Sinodului din Niceea și avu mare bucurie. Cu toate acestea el nu întreprinse de a-i restabili în împărtașire, fără participarea și aprobarea acelor care după regulile bisericii sunt judecătorii învățaturii. El îi trimise deci la episcopii care erau atunci adunați în Ierusalim, cărora le scrise să examineze mărturisirea de credință ce dăduse Arie și Euzoius și să judece afacerea lor favorabil, ori că vor cunoște, că ei țineau o învățatură ortodoxă și că n'au fost condamnați de cât din zavistia inamicilor lor, sau că neavând cuvânt să se plângă de condamnarea ce li se făcuse, ei au schimbat mai pe urmă credința. Cei ce doreau de mult timp să-i admită la împărtașire rămaseră încântați de a fi găsită această ocaziune și scriseră îndată împăratului, bisericii din Alexandria, episcopilor și clericilor din Egipt din Libya și din Thebaida spre a-i îndemna să-i primescă, fiind-că împăratul aproba credința lor și că aprobarea acestui principe era confirmată prin aprobarea întregului Sinod. Ei adaogă în josul scrisorii lor mărturisirea de credință a lui Arie și a lui Euzoius. Iată ce s'a făcut cu multă căldură în acest Sinod din Ierusalim.

CAPITOLUL XXVIII.

Scrisoarea lui Constantin. Exilul sfintului Atanasie.

Sfântul Atanasie fugind din cetatea Tyr, dupre cum am spus, veni la Constantinopole și se plânse împăratului de nedreptatea cu care fusese judecat și-l rugă să facă de a se examina în prezența sa aceea ce se hotărîse în cetatea Tyr. Împăratul găsind această cerere foarte dreptă scrisă Episcopilor în acești termeni: «Nu știu ce a hotărît adunarea voastră în încurcătură și în desordine; dar se pare că ea a hotărît ceva în prejudiciul adevărului și că neînțelegerile voastre cărora nu vroiți nici de cum să puneți capăt, vă împiedică de a considera aceea ce e plăcut lui Dumnezeu. Inșă providența dumnezească va risipi aceste neînțelegeri și mă va face să recunosc, dacă ați avut oarecare grijă de adevăr și dacă n'ați judecat din prietenie sau din ură. Doresc ca să veniți aici în grabă, spre a-mi da seamă de aceea ce ați făcut. Veți ști pricina pentru care vă chiem ast-fel. Pe când intram călare în această cetate fericită pe care o privesc ca patria mea și pe care am numit-o cu numele meu, Episcopul Atanasie, a apărut atât de neașteptat în mijlocul stradei cu alți câți va ce-l însoțeau, în cât am fost surprins de acesta. Dumnezeu care vede toate mi e martur, că nu l'am recunoscut de o cam-dată și că a trebuit ca unii din suita mea să-mi spună, cine era și de ce venea să se plângă. Nu vorbii cu el îndată. Fiind-că stăruia să-i dau o audiență, și eu i-o refusam și puțin a lipsit chiar ca să poruncesc să-l înlătore, el îmi dișe cu mai multă libertate și îndrăsnită ca mai 'nainte, că mă ruga numai să vă poruncesc să veniți aicea, pentru ca el să pōlă a se plinge în prezența voastră de nedreptățile ce suferise. Această rugăciune părându-mi-se rațională și conformă dreptății domnirii mele, am hotărît să vă scriu spre a porunci ca toți cei ce au asistat la Sinodul din Tyr să vină îndată în urma mea, spre a mă face să recunosc prin fapte, dreptatea judecării ce ați făcut mie, dic pe care nu veți refusa să mă priviți ca un credincios servitor al lui Dumnezeu. Pietatea mea a restabilit pacea în totă lumea și a făcut să se bine-

«cuvinteze numele lui Dumnezeu de națiunile, ce nu cunoșeau nici cum mai înainte adevărul. Și e evident, că cine nu cunoște adevărul, nu cunoștea pe Dumnezeu. Barbarii au învățat să cunoască și să-l servescă prin mijlocul meu, când ei au vădut, că el avea grijă în toate împrejurările de a mă protege, și ei îl respectă încă de frica ce au de puterea mea. Inșă noi cari părem că desvălim misterile milostivirii sale, căci nu voiū dice, că le păzim, nu facem nimic care să nu tindă la discordia și la ruina nēmului omenesc. Veniți deci toți aicea în grabă și fiți siguri, că voiū face tot posibilul spre a conserva legea lui Dumnezeu și spre a zdrobi pe inimicii săi, cari sub aparența unei sfinte mărturisiri introduc grozave blesteme». Acastă scrisore a Imperatului înspăimântă pe unii din Episcopi și-l făcu să se reîntorcă la bisericile lor. Eusebiu, Episcopul de Nicomidia și acei din partidul său, veniră la Constantin și-l încredințară, că Sinodul din Tyr nu rostise nimic, de cit foarte drept contra lui Atanasie și luând de marturi pe Theognis, pe Maris, pe Teodor, pe Valens și pe Urzacie îl făcură să credă, că el a sfărîmat un potir. În fine, calomniile lor invinuseră nevinovăția, sau că Imperatul a dat credemint cuvintărilor lor, sau că spera, că Episcopii ar întretine pacea între dînșii când Atanasie ar fi îndepărtat, el îl isgoni la Treva, cetate din Galia, unde fu condus îndată după aceea.

CAPITOLUL XXIX.

Alexandru, Episcopul de Constantinopole refușă să primescă pre Arie la împărtășirea bisericii.

Mórtea lui Arie.

Arie se duse în Egipt după Sinodul din Ierusalim; însă neputend fi admis la împărtășirea bisericii de Alexandria, se reîntorse la Constantinopole. Fiind-că toți cei ce susțineau învățătura sa și cari erau legați prin înțelegere cu Eusebiu, Episcopul de Nicomidia, se duseseră acolo cu scop de a ține un Sinod. Alexandru, Episcopul acestei cetăți se sili de a împedea adunarea; dar neputend reuși la acesta, el refușă pe față să admită pre Arie la împărtășire, și de

clară că nu era nici drept, nici conform regulilor bisericii de a răsturna învățătura Episcopilor ce se adunaseră la Sinodul din Niceea, din toate părțile lumii. Când partisanii lui Eusebiu vedură că nu puteau îndupleca pe Alexandru prin cuvintele lor, ei 'l încărcară cu ocări și-l amenințară cu jurământ, că dacă el nu va primi pe Arie la împărțășire, până în o sută de zile, 'l vor depune, și vor alege un alt Episcop în locul său, care ar consimți să se împărțășească cu Arie. Ast-fel se despărțiră. Partisanii lui Eusebiu așteptau termenul ce ei fixase spre a pune în lucrare răsbunarea lor, iar Alexandru se ruga lui Dumnezeu să bine-voiască a înlătura efectul ameninț. rilor Eusebienilor. Nimic nu-i pricinua atâta supărare, ca cunoștința ce avea, că Împăratul se lăsase să fie prins în partidul inamicilor săi. În ajunul zilei ce fusese fixată, el se prosternă la pământ înaintea altarului, și se rugă lui Dumnezeu totă noaptea de a nu permite să se pună în lucrare proiectele ce se formaseră. Spre seara aceleiași zile, Arie având dureri în pânțec întră într'un loc destinat pentru satisfacerea necesităților naturii. Fiind-că el rămăsese prea mult timp acolo, unii din cei ce-l așteptau intrară acolo și-l găsiră mort.

Acest mod de a muri nu fu privit de totă lumea în același fel. Unii cred, că prea marea lucrurie ce avea de bunul succes al intervenirilor sale 'i pătrunseră inima și-l asfixiă de o dată. Alții au creșut că acest fel de mörte era pedepsa nelegiuirii sale. Acei cari susțin părerile sale au răspândit verșea că a fost omorît prin mijlõce nedemne.

CAPITOLUL XXX.

Părerrea Sfintului Atanasie asupra morșii lui Arie.

Anul D.N. Nu va fi de prisos să amintesc aici aceea ce a scris

336. Atanasie Episcopul de Alexandria asupra acestei cestiuni.

Constantin «Arie, țice el, care a fost autorul acestei eresii și tovarășul lui «Eusebiu, fiind chemat de Împăratul Constantin, de fericită «memorie, dupre stăruința partizanilor lui Eusebiu de Nicomidia, și primind poruncă de a 'și da confesiunea sa de credință, o alcătuï într'un mod viclean, și dupre urmarea diavolului, ascunsă nelegiuirea sa sub cuvintele simple ale Sfintei

«Scripturî. Prea fericitul Constantin ȳicȳendu-l, dacă nu ascun-
«deți nimic în inima vȳostră contrar scrierii vȳostre, mărturisiți
«adevȳerul; iar dacă veți călca jurămintul, Dumnezeu vȳe va
«pedepsi: nenorocitul jură că nu ține nimic de căt ceea ce
«scrisesse și eșind îndată dupȳe aceea, fu pedepsit de căl-
«careea sa de jurămint și plesni prin mijlocul pântecelui.
«Viȳeța tuturor ȳomenilor se termină cu mȳorȳtea. Nu se cuvine
«nici o dată a insulta pre un mort, de și ar fi fost inimicul
«nostru, pentru că nu scim de vom trăi până de sȳeră. Inșă
«felul morții lui Arie e atăta de extra-ordinar, în căt am
«fost obligat să-l amintesc. Căci, pe când partisanii amenin-
«nȳețau să-l restabilȳescă în împărtășirea bisericii, și pe când
«Alexandru, Episcopul de Constantinopole se opunea amenin-
«nȳețarilor lor, Arie își punea tȳotă speranța sa în violența
«și în furia lui Eusebiu. Era într'o Sămbătă și el spera să
«reintre ȳiua viitȳore în biserică. Neînȳtelegerea era fȳorȳte în-
«versunată. Partisanii lui Eusebiu făceau mari ameninȳări, ^{Anul D.N.}
«și Alexandru nu recurgea de căt la rugăciuni. Dumnezeu ^{336.}
«curmă neînȳtelegerea și condamnă pre cei nedrepti. Puțin ^{Constantin}
«mai înainte de apusul Sȳorelui, Arie se simți grăbit să in-
«tre într'un loc public, unde el perdu viȳeța și speranța
«de a li restabilit în împărtășirea bisericii. Constantin de
«fericită memorie, fu mirat de acest fel de mȳorȳte, pe care o
«privi ca convicȳiunea călcării de jurămint. Fie-care recunosc
«atunci fȳorȳte lămurit, căt erau de slabe ameninȳările parti-
«sanilor lui Eusebiu, și căt era de zadarnică așteptarea lui
«Arie. Afară de acȳeșta, se arătase lămurit, că nelegiuirea
«lui Arie fusese condamnată de Măntuitorul, atăt aci, căt
«și în adunarea primilor părinți. Nu e deci de mirare, ca
«să se găsȳescă încă persoane, cari încȳercă să desvinovăȳescă
«pre acela ce a fost condamnat prin judecata Domnului,
«și de a apăra o rătăcire, ce el a declarat-o contrară cre-
«dinții, candt el n'a permis ca autorul sȳeu să intre în bi-
«serică. Am aflat, că Arie a murit ast-fel».

Se ȳice, că mult timp dupȳe aceea, nimenea nu vroi să se
servȳescă de scaunul pre care el murise. Fiind-că orȳi care in-
tra în acel loc public, nu se găsia nimeni care să nu evite cu
grȳză locul unde nelegiuirea primise o pedȳpsă atăt de
grabnică și atăt de înfricoșată. Căt va timp mai târȳiu, un
om bogat din partidul Arienilor, spre a șterge amintirea
acestei morți, cumpără locul și zidi pre el o casă.

CAPITOLUL XXXI.

Nouă turburări în biserica din Alexandria; scrisoarea împăratului Constantin.

Anul D.N. Sfirșitul vieții lui Aric nu fu și sfirșitul învățaturii lui
336. și acel ce o susțineau nu încetară să întindă curse acelor
Constantin ce erau de o credință contrară. Pe lângă acesta, poporul
din Alexandria se plângea în public de exilul lui Atanasie
și făcea rugăciuni lui Dumnezeu pentru reîntorcerea sa.
Marele Antonie scriea adese ori împăratului, spre a-l ruga
să nu dea credemint cuvântărilor Meletienilor și de a le
respinge ca pe nisce calomni. Inșă acest principe nu se
îndupleca nici de cum. El imputa poporului din Alexan-
dria ușurința și nebunia sa. El porunci clericilor și că-
lugărițelor de a sta în liniște, declarându-le că nu-și va
schimba hotărîrea și nu va rechema pe Atanasie, pentru
că era un răsvrătitor, care fusese condamnat de judecata
bisericii. În privința lui Antonie, el îi scrisese că nu putea
desprețui socotința unui Sinod, de cât atunci când unii ar
fi judecat din ură sau din părtinire; nu era nici o apa-
rență, că un număr atât de mare de buni episcopi să se
fi găsit în această rea dispozițiune, că Atanasie era un în-
drăsneț și un insultător, autorul desbinărilor și al turbu-
rărilor. Inimicii lui Atanasie îl acusaă de aceste crime,
pentru că sciaă că împăratul avea o mare aversiune de
ele. Acest principe aflând că biserica era desbinată în două
părți, dintre care una susținea pe Atanasie și cea-l-altă pe
Iôn : fu coprins de o mare indignare și isgoni pe acest
din urmă. Era acela care urmase lui Meletie și care fusese
Anul D.N. admis la împărțășirea bisericii și restabilit în funcțiunile
336. sale cu acei din partidul său de către Sinodul din Tyr.
Constantin Acest Iôn fu isgonit ast-fel cu tot creditul inimicilor lui
Atanasie, dar în fine fu isgonit fără să-l fi putut garanta
de acesta decretul Sinodului din Tyr; pentru că împăratul
era neînduplecat și neîndurat către acei ce erau bânuiți
că produc desbinări și turburări în popor.

CAPITOLUL XXXII.

Impăratul desființază diferite secte.

De și în convorbirile particulare învățătura lui Arie era susținută de către un mare număr de persoane, totuși ea nu formase încă un partid cărui să i se fi dat numele său. Toți creștinii se adunau în aceleași biserici și participau la aceeași împărțășire, afară de Novațieni, de Frigieni, de Valentinieni, de Marcioniști, de Paulianiști și de alți oșre-cară ce urmau răfăcirile inventate de mult timp; însă împăratul făcu atunci o lege, prin care el desființă oratoriile tuturor acestor secte și porunci ca ele să se întrunescă în biserica catolică, fără să se pōtă aduna, nici în case particulare, nici în vre un alt loc public și fură ast-fel mai tōte desființate prin această lege. Sub domnia împăraților precedenți, toți cei ce făceau mărturisiri de religiunea creștină, erau fără osebite tratați, întocmai ca și păgânii și persecutați cu o egală crușime, de și nu aveau aceleași credințe. Această persecuțiune chiar ce ei suferău în comun, îi împedea să pōtă afla exact și să deosibescă părerile unora de a le altora. Fie-care sectă se aduna separat și de și ea nu era compusă de cât de un mic număr de persoane, totuși se menținea. Inșă în urma acestei legi, ele nu mai putură să se adune, nici în public că era oprit, nici în particular, pentru că episcopii și clericii observău cu o stricteță de necreșut. Mai mulți se adunară în biserica catolică, de tēmă să nu fie maltratați. Cei-lăți muriră fără să lase succesori, pentru că neavând libertatea, ei n'ăvusesse nici un mijloc de ași comunica credințele lor și de a face discipoli. Cea mai mare parte din comunități erau reduse la început la fōrte puține persoane sau că acesta provenea din extravaganta părerilor ce se susțineau, sau din ignoranta celor ce le inventase. Numai Novațienii au fost cari găsind fōrte bune călăuze și cari păstrând tot-d'a-una aceluși credințe ca catolicii, privitoare la divinitate, rămaseră în fōrte mare număr, fără ca această lege să le fi făcut vre un prejudiciu. Constantin slăbi ceva din severitatea sa în favōrea lor, pentru că el avea planul numai să înspăimānte pe supuși săi, iar nu

să-î përdă. E probabil, că stima particulară ce el avea de sfințenia lui Acesie, care era atunci episcopul Novațienilor în Constantinople, servi acestei societăți ca un puternic sprijin. Frigienii suferiră același tratament ca și cei-l-alți eretici în toate provinciile imperiului afară numai de Frigia unde din timpul lui Montan, ei au fost tot-d'a-una în mare număr, după cum sunt încă și astă-zi. Eusebiu episcop de Nicomidia și Teognis, episcop de Niceea, începură atunci să combată prin scris confesiunea de credință, ce se făcuse în sinodul din Niceea. Ei nu îndrăsniră să respingă pe față propunerea, prin care Fiul lui Dumnezeu e numit Consubstanțial cu Părintele său, pentru că sciau că împăratul o susținea. Inse alcătuind o altă formulă de credință, ei comunicară episcopilor din Orient, că au primit pe aceea

Anul D.N.

336.

Constantin

CAPITOLUL XXXIII.

Depunerea lui Marcel episcop de Ancyra

În același timp Marcel episcop de Ancyra în Galatia fu depus de către episcopii adunați în Constantinople, ca aulor al unei noi învățături prin care susținea, că Fiul lui Dumnezeu începuse de a li. născându-se din Feciora și că Impărăția sa va avea sfârșit într'o zi; și pentru apărarea căreia el publicase și o carte. Ei dădură conducerea bisericii sale lui Vasilie, bărbat foarte renumit prin erudiția și prin elocința sa. Ei scriseră după acesta bisericilor din Galatia, ca ele să caute exemplarele cărții lui Marcel spre a le distruge și să readucă la învățatura bisericii pe acei ce s'ar găsi că țin la rătăcirile sale. Ei adăogară, că n'au transcris cartea întregă, fiind-că era prea lungă și că s'au mulțumit să insereze numai câte-va pasaje în scrisoarea lor spre a arăta că el susținea în adevăr reaua învățatură ce el condamnaseră. Unii diceau totuși, că el propusese numai cestiuni, fără să le resolve și că Eusebiu din răutate dusese aceste propuneri împăratului, ca rezoluțiunii. E sigur că partizanii lui Eusebiu erau foarte întăritați contra

lui, pentru că nu consimțise la aceea ce se hotărîse în Sinodul din Tyr, nici la aceea ce se făcuse în favoarea lui Arie în Sinodul din Ierusalim și pentru că n'a venit la sfințirea bisericii, de tēmă să nu participe la împărțirea lor. Ei nu lipsiră de a-l acusa în scrisoarea lor către împăratul, că n'a venit la acēstă sfințire, ca și cum cu acēsta el a avut în scop să-l nemulțumescă. Faptul e că un sofist născut în Capadocia numit Asterie a compus o carte conformă învățaturii lui Arie și care citindu-o în mai multe cetăți și asistând mai la tōte Sinódele, obligă pe Marcel să scrie spre a o combate. Inșă în loc să reușescă în acest scop, el cădu, fie cu reflexiune, fie din nebăgare de sēmă în greșelile lui Pavel de Samosata. Cu tōte acestea el a fost restabilit mai pe urmă în Episcopia sa, de către Sinodul din Sardica, după ce a justificat, că nu adoptase învățatura ce i se imputase.

~~~~~

CAPITOLUL XXXIV.

Mórtea lui Constantin.

Impăratul împărțind Imperiul între fiii săi și dând Occi-^{Anul D.N.} dentul lui Constantin și lui Constant, iar orientul lui Con-³³⁷ stantie și simțindu-se indispus, se duse la Helenopole, ce-^{Constantin} tate din Bithinia, cu scop de a face băi. Inșă bóla sa întărindu-se, el se duse în Nicomidia și primi botezul în una din mahalalele de acolo. Simțind o mare bucurie și mulțumind pentru acēsta lui Dumneđeū, își făcu testamentul, prin care, împărți Imperiul dupre cum dusei și dădu privilegii Romei vechi și noui. El încredință testamentul în mâinile aceluși preot care lăuda tot-d'a-una pe Arie și care-i fusese recomandat de Constanția sora sa, ca un om fórte de ispravă și-i porunci să-l dea în mâinile lui Constantie fiul său, de îndată ce se va reîntorce, căci toți fiii săi ceil-alți lipseau. El muri în puține zile după aceea, în al șase-decelea an al vârstei sale și în al trei-deci și unulea al domnirii sale. El fu un mare protector al religiei chrestine și cel dintâiu care făcu să prospereze biserica. El fu mai fericit în întreprinderile sale ca nimeni altul; fiind-că

Anul D.N. el nu făcu nici o întreprindere, precum sunt convins, fără
337. porunca lui Dumnezeu. El câștigă victoria în toate războiele
Constantin ce a avut, sau în contra Goților, sau în contra Sarmatilor.

El schimbă cu atât de puțin greutate forma guvernământului, în cât făcu un nou Senat și fondă o nouă Capitală cu numele său. El distruse de odată superstiția păgână, ce fusese păzită în curs de mai multe vécuri, de către principi și popóre. Corpul său fu pus într'un sicriu de aur, dus la Constantinople și depus în Palat, unde fu servit câte-va zile, ca și cum ar fi fost viu. Constantie, care era atunci în orient, veni în grabă la Constantinople, făcu măréță înmormintare Impăratului, părintele său, și depuse corpul în mormintul ce dispusese să se zidescă în timpul vieții sale în biserica Apostolilor. Impărații următori și avură acolo mormintul lor, precum și Episcopii, a căror denmitate e egală cu aceea a Impăraților și mai mare chiar în cestiunile spirituale.

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL I.

Invățătura Sinodului din Niceea e din nou combatută de către Eusebiu și de către Teognis.

Iată care fu starea bisericii sub domnia lui Constantin.^{Anul D.N. 337.} Îndată după moartea sa se începu să se examineze din nou învătura Sinodului din Niceea. Nimeni nu îndrăznise să^{Constantin} o combată în timpul vieții lui Constantin, de și erau mai^{Constantie} mulți, cari nu o puteau aproba. Însă, de îndată ce muri,^{și Constantin} unii o părăsiră și acei mai cu sémă cari erau bănuți, să o tradeze. Eusebiu și Teognis între alții, făcură toate încercările pentru a face ca învătura lui Arie să devie victorioasă. Ei pretindeau să ajungă cu lesnire la acest plan, dacă ar putea împedica reînțercerea lui Atanasie și a da conducerea bisericilor din Egipt, unui episcop din partidul lor. Preotul care obținuse de la Constantin reînțercerea lui Arie, favorisa foarte mult planurile lor. Serviciul ce el făcuse lui Constantie, depunând în mâinile sale testamentul Împăratului Constantin, părintele său, îi câștigase multă vață; ast-fel că el legase prietenie deosebită cu eunucii curții și avea intrare liberă la Împărătesă. Fînd-că Eusebiu mare partisan al lui Arie, avea atunci intența casei Împăratului, el nu lipsi să atragă pe Împărătesă și un mare număr de persoane de ale curții la credința sa. Ast-fel se reîncepu să se agite în public și în particular cestiunile contestate, să se insulte și să se producă neînțelegeri, ceea ce plăcea foarte mult lui Teognis și celor ce erau din partidul său.

CAPITOLUL II.

Anul D.N. *Reîntôrcerea sfîntului Atanasie. Întreprinderile ini-*
337- *micilor sîi contra lui. Mórtea lui Constantin.*

Constantin

Constantie Atanasie se reîntôrse în acel timp de la Treva la Alex-
și Con- andria. Rêposatul Impêrat avea în gând să-l rechieme și
stant se asigură chiar că poruncise acêsta prin testamentul sîu.
Însă fiind împedicat prin mórte, Constantin fiul sîu, care
comanda în Galia, îl rechiemă prin o scrisóre scrisă po-
porului din Alexandria, ce am găsît-o tradusă din latinesce
în grecesce, în modul următor:

*Constantin Cesar: Poporului Bisericii Catolice din
Alexandria.*

«Cred că cunósceți că Atanasie, acest venerabil interpret
«al legii lui Dumnezeu, a fost trimis pentru un timp în
«Galia, de tîmă să nu fie apăsát prin cruđimea inamicilor
«sîi cari conspiraú spre a-l nimici. El a avut poruncă să
«rêmână în țara de sub ascultarea mea și am avut grijă
«să'i procur tol ce i-a fost necesar, de și asprimea virtuții
Anul D.N. «sale, susținută prin harul lui Dumnezeu, îl face să des-
337- «prețuéscă necesitățile vieții. Constantin, Domnul și părin-
Constantin «tele meú de dumnezeésca memorie, avea ca scop să-l re-
Constantie «dea pietății vóstre; dar fiind-că el a fost împedicat de la
și Con- «acêsta prin mórte, am cređut de datorie, în calitate de
stant «moștenitor al sîu să aduc la îndeplinire voințele sale.
«Veți afla de la el cu cât respect l'am tratat. De aceea
«nu e de mirare că am făcut ceva în favórea unui om
«atât de mare. La acêsta am fost îndemnat prin stima ce
«am de virtutea sa și prin dorința ce voi aveați să-l reve-
«deți. Rog pe Dumnezeu să vă țină în pace. prea iubiții
«mei frați!».

Atanasie se reîntôrse la Alexandria în virtutea acestui
ordin al Impêratului și conduse bisericile din Egipt dupre
obiceiul sîu. Cei ce susțineau învêțătura lui Arie, avură
despre acêsta o mare dispłăcere și reîncepură să ațite rês-
côle contra lui și să'i întindă curse. Partisanii lui Eusebiu
il acusară înaintea Impêratului că e un resvrătitor și că

și-a luat iarăși în posesiune scaunul său, contra regulilor bisericii și fără autorizarea Episcopilor.

Voiți spune îndată cum fu alungat a doua oră din Alexandria, prin intrigile lor violente. Eusebiu, supranumit Pamfilie murind în acel timp, Acacie fu ridicat pe scaunul bisericii din Cesareea în Capadocia. El învățase de la dînsul chipul de a înțelege Sfînta Scriptură. Pe lîngă acesta el avea eleganța în expresiuni și compusese mai multe opere. Constantin declarînd războiul, curînd după aceea lui Constant fratele său, fu ucis aprîpe de Aquilea de către capii trupelor sale și ast-fel o parte din statele sale trecură în partea lui Constant, iar cele-l-alte în partea lui Constantie. 340.

~~~~~  
CAPITOLUL III.

Pavel e hirotonisit Episcop de Constatinopole.

Alexandru Episcop de Constantinopole murind în ace-^{Anul D.M.} timp, Pavel îi urmă. Arienii și Macedonienii asigură că e-^{340.} usurpă această demnitate, fără participarea lui Eusebiu E-^{Constantin.} piscopul de Nicomidia și a lui Theodor, Episcopul de He-^{și Cons-} racleea în Thracia, cari aveau dreptul, ca cei mai de aprîpe, ^{tin:} să-l hirotonisescă. Inșă mai tîtă lumea e de acord, că el fu hirotonisit de către Episcopii ce se aflaîu atuncî la Constantinopole, din cauza elogiilor ce îi făcuse Alexandru. Acest Alexandru fiind aprîpe să mîră, la vîrsta de opt-deci și nouă de ani, din cari petrecuse două-deci și trei în funcțiunile sarcinii Episcopale, clericii săi îl întrebă, cui trebuie să se încredințe după dînsul conducerea bisericii. De vroiti, le dîse el, un om cuvios și tot de o dată capabil să învețe poporul, aveți pre Pavel. Iar dacā vî place mai bine un om, care înțelege afacerile și care să fie în stare să le explice judecătorilor, atuncî Macedonia e bun pentru acîsta. Macedonienii chiar ei însăși recunosc, că Alexandru, murind, se exprimase pentru amîndoi în acest chip. Inșă ei spun, că Pavel era mai în stare să conluacă afacerile și să vorbescă în public, pe cînd Macedonia era fîrte recomandabil prin curăția virtuții și prin asprimea moravurilor sale. Ei acusă pre Pavel, că prea mult a iubit plăcerea și că a fost aplecat la desfrînări. Ceea ce e constant

prin propria lor recunoșcere, e că el era foarte elocent, și că predica cu mare renume. Timpul a făcut să se cunoască îndeajuns, că el nu era în stare să se descurce de întâmplările ce vin pe neașteptate, nici să trateze cu cei mari. Nici o dată n'a risipit intrigile inamicilor săi, precum face cei ce știu să intrigeze și au și dibăcie. De și el a fost iubit de popor, totuși n'a putut scăpa să cadă în mari nenorociri prin meșteșugirea celor ce răspingeau învățătura stabilită în Sinodul din Niceea. El fu mai întâiu alungat din biserica de Constantinople, ca și cum ar fi comis crime ce l-ar fi făcut demn de acest tratament. Apoi fu isgonit și sugrumat prin cruzimea inamicilor săi. Însă acesta se întâmplă mai târziu.

CAPITOLUL IV.

Răscolă produsă din cauza hirotoniei sale.

Hirotonia sa ridică o furiasă răscolă în biserica din Constantinople. În timpul vieții lui Alexandru, Arienii n'auură îndrăsnela de a întreprinde nimic, pentru că poporul era cu totul supus conducerii sale, și pentru că el privea mărtea atât de neprevădută și atât de extra-ordinară a lui Arie, ca o pedepsă a cerului, atrasă în mod vădut asupra lui prin meritul și prin rugăciunile acestui sfânt Episcop. Însă, după mărtea sa, el se despărți în două părți, și se începură disputele și certurile. Arienii intrigaū spre a face ca să fie hirotonisit Macedonie. Cei ce credeau, că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță ca Părintele său, vroeau să alba pre Pavel de Episcop, și partidul lor învinse. Cu toate acestea, când Imperatul se reîntorse la Constantinople, el avu o hirotonie foarte displăcută, ca cum ar fi ales un om cu totul nedemn de această sarcină. Adunând deci un Sinod prin intrigile inamicilor lui Pavel, l' depuse și alese pre Eusebiu, Episcopul de Nicomidia, în locul său.

CAPITOLUL V.

Sinodul din Antiochia. Depunerea Sfântului Atanasie. Două formulare de credință.

Impăratul se duse apoi la Antiochia, cetate din Siria, unde biserica pe cari răpausatul Impărat Constantin o începuse, prin îngrijirele lui Constantie, fiul său, fiind isprăvită, se credu, că acésta ar fi o ocasiune foarte potrivită spre a aduna un Sinod, fiind-că partisanii lui Eusebiu se pregătiseră la acésta. Ei se adunară deci din deosebite locuri, cu apărătorii opiniunii lor, în număr de nouă-deci și șapte de Episcopi, în aparență spre a sfinți acésta nouă biserică, dar în fapt spre a desființa decretalele Sinodului din Niceea, dupre cum faptele au arătat-o. Flaccillie care urmasa lui Eufronius conducea atunci biserica din Antiochia, și erau aproape cinci ani de când Impăratul Constantin murise. Episcopii adunându-se deci în prezența Impăratului Constantie: Cea mai mare parte și exprimară indignarea contra lui Atanasie, pentru că au desprețuit regula ce făcuse, reluând scaunul Alexandriei, fără permisiunea unui Sinod. Ei îl acuseră și de aceea, că reîntorcerea sa producând o răscolă, a fost cauza morții mai multor persoane, și că mai mulți alții fuseseră trași înaintea judecătorilor. Aceste acușățiuni făcându-l foarte urit, ei hotărâră, ca Grigorie să conducă în locul lui biserica din Alexandria. Tratând apoi cestiunile de credință, ei nu găsiră nimic de blamat în decisiunile Sinodului din Niceea și scriseră la toți Episcopii, că ei nu urmaseră pre Arie. Cum, dăseră ei, noi cari avem onorea de a fi Episcopi, să-l fi urmat pre el, care nu era de cât preot? Noi deci nu l'am urmat; însă, după ce am examinat învățătura sa, am admis-o. Ei declară prin aceeași scrisore, că nu țineaū nimic alt-ceva de cât credința, care a fost învățată de la început prin tradiție, și ei o explicară în josul scrisorii lor, fără a vorbi de substanța Tatălui și a Fiului, nici de consubstanțialitate și simulând un înțeles atât de îndoios și atât de obscur, în cât nici Arienii, nici apărătorii Sinodului din Niceea nu ar putea găsi de dăis nimic asupra termenilor, nici a pretinde că acei termeni nu se găsesc în Sfinta Scriptură. Ei respinseră cu plan tôte ex-

presiunile ce erau respinse de către unul sau altul din partide și nu întrebuințară de cât expresiunile ce erau în general primite. Ei mărturisiră că Fiul e cu Tatăl, că e Fiul unic și Dumnezeu, carele există mai înainte de toți vecii, că a luat trup omenesc, și a împlinit voea Tatălui său. Inșă ei nu țic nimic, nici că este, nici că nu este împreună vecinic și consubstanțial. Acest formular displăcându-le mai pe urmă, ei compuseră un altul, care e conform cu acela al Sinodului din Niceea, mai în totul, atară numai dacă nu ar fi un înțeles ascuns sub obscuritatea termenilor, ceea ce eu n'am vădit. Evitând cu toate acestea, nu știu pentru care cuvânt de a țice, că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță cu Tatăl său, ei au țis, că el este imutabil, că dumnezeirea sa nu e supusă schimbării, că e imagina fidelă a substanței, a sfatului, a puterniciei și a gloriei Tatălui său, și cel întâi născut din toate creaturile. Ei țiceau că găsiseră acest formular scris de mâna lui Lucian, martir din Nicomidia, om de o sfințenie admirabilă și de o știință rară în studul cărților sfinte. Nu știu, dacă ceea ce țiceau ei era adevărat, sau dacă n'o țiceau de cât spre a autorisa formularul lor prin numele acestui martir. Nu numai Eusebiu care fusese transferat de la biserica din Nicomidia la cea din Constantinople, când Pavel fu alungat de acolo, asistă la acest Sinod, ci și Acacie succesorul lui Eusebiu supranumit Pamfilie, Patrofil Episcopul de Scythopole, Teodor Episcopul de Heraclea, ce se numea odinioară Perinte, Eudoxie Episcopul de Germanicia, care mai pe urmă a condus biserica din Constantinople, după ce Macedonia a fost alungat de acolo, și în fine Grigorie care fusese ales Episcop de Alexandria. Nu era nimeni în acel timp, care să nu fi fost de acord, că toți acești Episcopi erau de aceeași părere atingătoare de credință. Dianius Episcopul de Cesarea în Capadocia, Georgie Episcopul de Laudicea în Syria, și mai mulți alți păstori de biserici Metropolitane, sau cel puțin de biserici foarte renumite, asistară de asemenea la această adunare.

CAPITOLUL VI.

Eusebiu de Emesa refușă Episcopia de Alexandria. Grigorie o primesce și o ia în stăpânire. Atanasie țuge la Roma.

Eusebiu, supranumit de Emesa, asistă de asemenea la acest Sinod. El era dintr'o familie nobilă din Edesa, cetate din Osroëna. El fusese învățat din tinerețea sa, după obiceiul țării sale în studiul Sfințelor Scripturi, și după aceea studiasse și științele profane. El câștigă în fine o exactă cunoștință despre Sfânta Scriptură, sub conducerea lui Eusebiu, supranumit Pamfilie și a lui Patrofil, Episcopul de Scythopole. Ducându-se la Antiochia, în timpul când Eustatie fusese acusat de către Cyrus și depus, el trăi foarte familiar cu Eufronius, succesorul său. Dar fiind-că el nu vroea să fie hirotonisit preot, se duse la Alexandria, și ascultă pre filosofii ce învățau acolo. Apoi se reîntorse la Antiochia și locui cu Flaccillie, care urmasa lui Eufronius. În timpul celebrării Sinodului din Antiochia, Eusebiu de Constantinopole, l' îndemnă să primescă Episcopia de Alexandria, în speranță că el ar slăbi prin renumele virtuții sale, și prin mărimea elocinții sale, dragostea ce poporul avea pentru Atanasie. Inșă el se apăra dîcînd că nu dorea să se expună la ura locuitorilor din Alexandria, cari nu vroeau nici de cum alt episcop de cât pre Atanasie. Astfel, el fu ales episcop de Emesa și Grigorie fu ales episcop de Alexandria. Când vroea să ia în posesiune biserica, poporul se resculă contra lui și l' acusă, că se ocupă cu Astronomia judiciară. Fugind de acolo, se retrase la Laodiceea și locui cu Georgie, Episcopul acestei cetăți, amicul său intim. Mergînd cu el la Antiochia, făcu ast fel în cât avu libertatea să se reîntorcă la Emesa. El era foarte înaintat în bunele grații a le Impăratului Constantie, pe care l' urma tot-deuna când făcea războiul Perșilor. Căci se dîce, că Dumneșeu făcea minuni prin el, după cum o mărturisesc Georgie de Laodiceea, care a spus multe lucruri, despre el, afară de cele ce spuseiū eū. Inșă de și avu atâtea eminente calități, el nu putu să înlătore zavistia aceloră, cărora virtutea altuia e pentru ei o pedepsă. Căci el

fu acusat că crede învățătura lui Sabellius. În acest Sinod din Antiochia, el fu de părerea comună a celorlalți Episcopi. Se dice, că Maxim Episcopul de Ierusalim nu vroi să vină acolo, fiind-că 'i părea rău, că a fost surprins și că a consimțit la depunerea lui Atanasie.

Nici episcopul de Roma, nici altul nimenea din episcopii din Italia și din provinciile cele mai depărtate n'a asistat la acest Sinod. În același timp Francesii făceau năvăliri în Galia, iar provinciile din Orient și mai cu seamă Antiochia erau sdruncinate prin un furios cutremur de pământ. Grigorie mergând la Alexandria cu o trupă de soldați, cari aveau ordin să 'i facă intrarea sigură și liniștită și fiind încă sprijinit de către Arieni, Atanasie care se temea ca poporul să nu sufere vre o violență din pricina sa, adună către sêră pre credincioși în biserică și când soldații luară în stăpânire porțile, el porunci să cânte un psalm. Soldații se opriră să intre în timp ce se cânta acel psalm și în același timp Atanasie scăpă și fugi pe mare la Roma. Grigorie luă ast-fel în posesiune scaunul de Alexandria. Poporul întăritat de violența făcută lui Atanasie, arse o biserică, căreia i se dăduse numele lui Dionisie, vechiul episcop al acestei cetăți.

CAPITOLUL VII.

Restabilirea lui Pavel în scaunul bisericii din Constantinopole. Mórtea lui Hermogen, Căpitanul miliției.

Iată cum reușeau planurile partizanilor rătăciți și cum ei depun pe Episcopii, cari susțineau în orient credința Sinodului din Niceea. Ei se făcuseră stăpini pe cele dintii scaune, al Alexandriei în Egipt, al Antiochiei în Siria și al Capitalei pe Helespont și țineau în mâna lor pe toți Episcopii cetăților de prin prejur. Episcopul de Roma și ceilalți Episcopi din orient, consideraū acesiă procedare ca o injurie și conservaū cu religiozitate credința Sinodului din Niceea, pe care o primiseră de la început. Ei primiră pe Atanasie cu bunătate și pretinseră că au drept să ju-

dece afacerea sa. Eusebiu întăritat de pretențiunea lor, scrise lui Iuliu ca să ia cunoștință de aceea ce se hotărîse contra lui Atanasie în Sinodul din Tyr. Inșă el muri curînd după celebrarea Sinodului din Antiochia și mai înainte de a fi putut afla care era părerea lui Iuliu. Pavel fu îndată dus la biserică, de către acei din locuitorii din Constantinopole, cari țineau învățătura Sinodului din Niceea. Pe de altă parte, Teognis, episcopul de Niceea, Teodor episcopul de Heracleea și alții din același partid, susținuți de fracțiunea Arienilor, hirotoniră pe Macedonie în o altă biserică. Acastă hirotonie ațîță o răscolă, care nu fu mai puțin sîngerôsă de cît un răsboi, fiind-că ea distruse un mare număr de locuitori; ast-fel că Impăratul, care era atunci la Antiochia, fu cuprins de o mare mînie și porunci ca Pavel să fie alungat afară din biserică. Hermogen căpitan de cavalerie, trecînd prin Constantinopole, vroi să execute acastă poruncă a Impăratului; inșă poporul departe de a o suferi, se puse să respingă forța prin forță. Pe cînd soldații năvăleau cu furie spre a îndeplini ordinele lor, răsvrățitorii intrară în casa lui Hermogen, îi puseră foc, îl uciseră și-l tîrîră de picior cu o frînghie dea-lungul cetății. Impăratul de abia primi noutatea acestei revolte și plecă cu poșta spre a pedepsi pe autorii ei. Inșă poporul eșind înaintea lui și implorînd milostivirea sa cu lacrimi el îl ertă. Le luă inșă apröpe în jumătate grînele pe care Impăratul Constantin părintele său le acordase asupra impozitelor din Egipt, cređînd pöte, că imbelșugarea prea mare îl făcea mai dispus la răscolă și la revoltă. El descărcă totă mânia sa asupra lui Pavel și porunci să-l ducă afară din Constantinopole. El se mai minie förte tare și asupra lui Macedonie, atit pentru că dăduse ocașie omoririi lui Hermogen și a mai multora altora, cît și pentru că fusese hirotonit fără consimțimîntul său. Cu töte acestea, el se reîntörse la Antiochia, fără să fi aprobat, nici să fie casat hirotonia sa. Arienii depuseră cu töte acestea pe Grigorie, ^{Anul D.N.} ca pe un om care susținea prea slab partidul său și care ^{Constantin} devenise urit locuitorilor din Alexandria, din cauza nenorocirilor publice întimplate sub pontificatul său și mai ^{scant} cu sémă de arderea bisericii. Ei puseră în locul său pe Georgie, născut în Capadocia, carele era în renume că are multă dibăcie și care se părea förte zelos în apărarea credințelor lor.

CAPITOLUL VIII.

Scrisoarea lui Iuliu Episcop de Roma către Episcopii din Orient. Răspunsul lor.

342.

Atanasie scăpând din Alexandria, duple cum am văzut, se refugiază la Roma. Pavel, Episcopul de Constantinople, Marcel, Episcopul de Ancyra și Asclepas Episcop de Gaza, se duseră acolo în același timp. Acest din urmă fusese acuzat de către Arienii, fiind-că le era un foarte mare adversar, că a resturnat un altar și Quintien fusese pus în locul său. Lucius, Episcop de Andrianople, care fusese depus pentru o altă pricină, locuia atunci de asemenea la Roma. Episcopul acestei cetăți luând cunoștință de starea lor și găsimd că ei erau de aceeași credință cu el și că țineau cu toți învățătura Sinodului din Niceea, îi admise la împărțășirea sa; și pentru că el e însărcinat cu îngrijirea tuturor credincioșilor din cauza demnității scaunului său, el le dădu înapoi bisericile lor și muștră pe Episcopii din Orient prin scrisoarea ce le trimise, că au judecat rău cauzele acestor Episcopi și că turbură starea bisericii, împotrivindu-se hotărârilor Sinodului din Niceea. El cită pe unii din ei la o și hotărâtă, spre a-și da sēmă de judecata lor și îi amenință cu pedepsă, de vor continua să mai introducă novisme. Atanasie și Pavel se aședară iarăși în scaunele lor și trimiseră scrisoarea lui Iuliu, Episcopilor din Orient. Acastă scrisoare supărându-i, se adunară în cetatea de Antiochia spre a face acolo un răspuns plin de eleganță și amestecat cu eronie și cu amenințări. Ei mărturisiră prin acest răspuns, că biserica din Roma merită mari onoruri, pentru că a fost întemeată de Apostoli și că se bucură de demnitatea de Mitropolie, de la începutul religiunii chreștine, de și primii Apostoli cari au răspindit acolo semințele credinței, au venit acolo din Orient. Ei adăogară, că nu trebuie să fie puși în al douăilea rang, pentru că n'au favorul mărimii cetății, sau al mulțimei poporului, căci ei au favorul statorniciei și al zelului. Ei acusară pe Iuliu, că au primit pe Atanasie la împărțășirea sa și îi exprimară pentru acesta o mare indignare, fiind-că a căutat să desonoreze adunarea lor și să le înlătore ju-

decata lor, ceea ce ei reprobau ca pre o faptă foarte nedreptă și foarte opusă regulilor bisericii. După toate aceste plingeri și toate aceste protestări, ei îi promisera să întrețină cu el pacea și împărtășirea, de va voi să aprobe depunerea celor pe cari îi alungaseră din scaunul lor și hirononia celor pe care ei aleseră în locul lor, iar de nu, ei nu vor mai întreține cu ei nici împărtășire, nici pace. Ei adăogară, că Episcopii din Orient, cari-i precedaseră, nu desaprobaseră depunerea ce făcuse la Roma, adică a lui Novatian. Ei nu intrară în amănunțimi asupra celor ce ei făcuseră contrariu hotărârilor Sinodului din Niceea și se mulțumiră să-i notifice, că ei aveau multe rațiuni, spre a justifica conduita ce aveau, de și nu vroiră atunci să intre în această justificare, fiind-că erau bănuți, că au violat dreptatea în toate privințele.

CAPITOLUL IX.

Pavel e alungat din Scaunul Bisericii de Constantinople și Macedonie e restabilit în locul său.

După ce au scris ast-fel lui Iuliu, ei se sfortară să descrediteze în spiritul Impăratului Constantie, pe acei ce-i depuseseră și făcură ast-fel, că acest principe, ce era atunci în Antiochia, să scrie lui Filip Prefect al Pretoriului, să alunge pe Pavel afară de Constantinople și să dea iarăși lui Macedonie stăpânirea bisericii. Prefectul temându-se că aducerea la împlinire a acestei porunci să nu ridice o răscolă în popor, îl ținu secret pe cit i-a fost cu putință și ducându-se la baia publică, ce se chiea baia lui Zeuxipe, chieamă acolo pe Pavel, ca și cum spre a-i comunica alte afaceri. Când veni acolo, el îi arată ordinul Impăratului și îndată-l conduse la mare, prin palatul care e aproape de bae și pe mare îl duse la Tesalonic, de unde se dicea, că erau strămoșii săi. Trimițându-l ast-fel, el îl opri să se apropie de laturea Orientului, fără să-l oprască să meargă de laturea Occidentului și spre Iliria. Apoi eși din Pretoriu spre a se duce la biserică, având pe Macedonie alătura de el. Poporul care se adunase de la începutul afacerii, alergă în număr foarte mare spre biserică; și ambele par-

lăude, atât Arienii cât și apărătorii lui Pavel, se sforțară cari mai de cari s'o ia în stăpînire. Cînd Filip și Macedonie se apropiară de biserică, soldații începură să respingă poporul și fiind-că era prea strîns spre a-l putea să-l dea înapoi și să facă loc, ei crezură, că avea intențiune să se opună ordinelor Impăratului și uciseră mai multe persoane. Aū fost și unii, cari aū fost zdrobiți în învălmășală. Iată cum fu Pavel alungat din Constantinopole, în timpul cînd se aștepta mai puțin la acesta și Macedonie pus iarăși în posesiunea bisericii. Atanasie fugise și sta ascuns în acel timp, de frică să nu fie omorît, după cum îl amenițase Impăratul, fiind-că Arienii îl făcuse să creadă, că era un răsvrățitor și că mai multe persoane fuseseră ucise, cînd s'a reîntors în Alexandria. Inșă nimic nu-l întăritase contra lui atât de tare, ca ceea ce aușise dîcîndu-se, că el a vîndut griul ce Impăratul Constantin, tatăl său, destinase pentru alinarea săracilor din Alexandria și că el ar fi profitat de prețul griului.

CAPITOLUL X.

342. *Scrisoarea lui Iuliū, episcop de Roma, către episcopii din Orient în favoarea lui Atanasie. Ei trimit în Italia trei dintre dinșii spre a-și justifica purtarea.*

Episcopii din Egipt scriind că aceste acușățiuni nu erau de cât calomnii și Iuliū crezînd că Atanasie nu e în siguranță, îl chemă la Roma. El întocmi un răspuns în acel timp la scrisoarea episcopilor ce se adunaseră în Antiochia, acușându-i că introduc în tăcere noșionul contrariu învătăturii Sinodului de Niccea; că aū violat regulile bisericii, ținînd un Sinod fără să-l fi invitat și pre el, fiind-că e un canon, care declară de nul, tot ce e făcut fără participarea episcopului de Roma; că n'a făcut nimic după rînduiala dreptății, nici la Tyr, nici la Mareot, contra lui Atanasie; că tot ce se făcuse la Tyr, era sfărîmat prin acușățiunea calomnioasă a mîinii lui Arsenie; și tot ce se făcuse la Mareot în absența lui Atanasie. La sfîrșitul răspunsului său, el se plîngea de mândria cu care era în-

tocmită scrisoarea lor. Tote aceste rațiuni îl îndemnau să ia apărarea lui Atanasie și a lui Pavel, dintre care cel dintâiu venise de curând în Italia spre a se plânge de violențele ce suferea. Inșă când vedu, că scrisorile ce scriea episcopilor din Orient nu serveau la nimic, el făcu recurs la împăratul Constant, care rugă pe Constantie fratele său să trimită pe unii din episcopii din Orient spre a-și da socotela pentru ce depuseseră pe Pavel și pe Atanasie. Trei au fost aleși pentru acest sfârșit, adică Narcis episcopul de Trinopole în Cilicia, Teodor episcopul de Heraclea în Tracia și Marcu episcopul de Aretusa în Syria. Când sosiră în Italia, întreprinseră apărarea Sinodului lor, în prezența împăratului Constant și se siliră să-l convingă, că sentința ce dăduseră era dréptă. Asupra întrebării ce li se făcu de a da socotela despre credința lor, ei suprimară formularul ce-l compuseseră în Sinodul din Antiochia și produsera un altul, care nu era mai puțin contrariu Sinodului din Niceea, de cât acela pe care îl suprimau. Constant recunoscând, că episcopii adunați în Antiochia întinseseră curse lui Pavel și lui Atanasie și-î respinsese de la împărtășirea lor, nu pentru crime, de cari ar fi fost culpabili, după cum se pronunța sentința, ci pentru neînțelegeri de doctrină: el concedia pe deputații lor, fără să fi dat vre un creșmînt vorbelor lor.

CAPITOLUL XI.

Sinodul din Sardica. Depunerea lui Iuliu și a lui Osius.

Trei ani după aceea, episcopii din Orient trimiseră celor din Occident un formular de credință, care fu numit Marcian^{Anul D.N. 347.}crosslich, din cauza prea marelui sale lungimi. In acel for-^{Constantin}mular ei nu vorbiră nici de cum de substanța lui Dum-^{și Con-}neșeu și excomunicară pe acei ce țic că Fiul e din nimic ^{stant}sașu de un alt ipostos și nu de la Dumneșeu și că a fost un timp, sașu un veac în care nu era. Acest formular fu adus de Eudoxie episcop de Germanicia, de Martirius și de Macedonie și respins de episcopii de Occident, cari țiseră că ei se mulțumiau cu hotăririle Sinodului din Niceea, fără

a voi după acesta să examineze mai mult cestiunile contestate. Împăratul Constant rugând pe Constantie fratele său de a restabili pe Atanasie pe scaunul său, fără a fi putut obține de la el acest har, din cauza intrigilor ce făcuseră ereticii pentru a împedica această restabilire, iar Pavel și Atanasie, cerând lui Constant, ca să bine-voiască a face să se adune un Sinod. pentru că ei erau persecutați de niște oameni ale căror întreprinderi nu tindeau la nimic mai puțin, de cât la ruina credinții, ambii împărați se înțeleseseră ca episcopi, atât din Orient cât și din Occident să se adune la o dată hotărâtă în Sardica, cetate din Illyria. Episcopi din Orient adunându-se mai înainte în Filipopole, cetate din Thracia, trimiseră să spună Episcopilor din Occident, cari erau adunați în Sardica, că ei nu vor veni la dinșii de nu vor alunga pe Atanasie din adunarea lor și de nu-l vor lepăda de la împărțășirea lor, pentru că el fusese canonicesece depus. Ducându-se mai pe urmă la Sardica, ei

Anul D.N. 347. protestară că nu vor pune piciorul în biserică, cât timp cei ce fuseseră depuși vor avea libertatea de a intra în ea.

Constantin și Cons- tant Episcopi din Occident răspuseră că ei nici odată nu i-au lepădat de la împărțășire și că nu-i vor lepăda nici atunci, pentru că mai întâiu, Iulie episcopul de Roma, nu i-a condamnat de loc după ce a examinat afacerea lor și pentru că încă ei erau de față și oferea să se justifice adouă ore de crimele ce li se imputa. Aceste scrisori și aceste răspunsuri ne servind de cât să-lirite încă mai mult ca mai înainte și termenul ce-și prescrisese spre a potoli neînțelegerile lor fiind expirat, ei se adunară a parte și se condamnară unii pe alții. Orientalii confirmară ceea ce ei hotărâseră contra lui Atanasie, contra lui Pavel, contra lui Marcel și contra lui Asclepas și depuseră pe Iuliū episcopul de Roma, pentru că el cel dintăiu i-a primit la împărțășirea sa și pe Osius mărturisorul, atât pentru aceeași pricină, cât și pentru că a fost legat priu o amiciție întinsă cu Paulin și Eustație, episcopi de Antiochia. Ei tratară tot ast-fel și pe Maximin episcopul de Treva, pentru că a primit unul din cei dintăiu pe Pavel la mărturisirea sa și l-a sfătuit să se reîntorcă la Constantinopole și pentru că a refuzat să admită la împărțășire pe episcopi din Orient, cari călătorea în Galia. Pe lângă toți aceștia, ei mai depuseră încă pe Protagen episcopul de Sardica și

pe Gaudenție : pe unul pentru că favorisa pe Marcel, de și el îl condamnase în trecut ; iar pe cel-l-alt pentru că avea o purtare cu totul contrarie aceleia a lui Cyriax predecesorul său și susținuse pe acei ce-l depusese. Ei scrieră apoi la toți episcopii, spre a-i înștiința de a nu întreține nici o împărtășire cu toți acei ce erau depuși, de a nu le scrie de loc și de a nu primi scrisorile lor. Ei le porunciră de asemenea să nu creadă privitor la natura lui Dumnezeu conform celor ce era coprins în formularul lor unde nu se făcuse de loc mențiune, că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași natură ca Părintele său și unde se declarase lepădați de biserică cei ce diceau, că sunt trei Dumnezei, că Isus Christos nu e Dumnezeu, că Tatăl, Fiul și sfântul Duh nu sunt de cât una și aceeași persoană, că Fiul n'a fost născut și că a fost un timp în carele el nu era.

~~~~~

CAPITOLUL XII.

Episcopii din Occident depun la rîndul lor pe cei din Orient și întocmesc un formular de credință.

Episcopii din partidul lui Osius adunându-se de altă parte declarară, că Atanasie era nevinovat și că episcopii adunați la Tyr îi întinsese curse. Ei făcură o asemenea declarație în favoarea lui Marcel, care protestase, că nu ținea de loc doctrina ce-i atribueau acuzatori săi, a lui Asclepas, care justificase prin acte autentice, că el fusese restabilit în episcopia sa prin judecata lui Eusebiu, supra-numit Pamfilie și a mai multor alți episcopi și în fine în favoarea lui Lucius, al cărui acuzatori fugiseră și scriseră popoarelor bisericilor lor, ca să-i recunoască de păstori lor legitimi și să se pregătescă de a-i primi în puțin timp, că departe de a da lui Grigorie titlul de episcop de Alexandria, nici lui Basilie acela de episcop de Ancyra, nici lui Quintian acela de episcop de Gaza, ei să nu aibă nici o împărtășire cu dinșii și să nu-i considere în numărul credincioșilor. Ei depuseră pe Teodor episcop al unei cetăți din Tracia, pe Narcis episcop de Trinopole, pe Acacie episcopul de Cesaria în Palestina, pe Manofant episcopul de

Efes, pe Ursacie episcopul de Singidon în Moesia, pe Valens episcopul de Mursa, în Panonia și în fine pe Georgie episcopul de Laodicea, de și acest din urmă n'a asistat la Sinodul episcopilor din Orient. Ei îi lipsiră de demnitatea lor și de împărtășirea bisericii, pentru că ei despărțiau pe Fiul lui Dumnezeu de substanța Părintelui său, că primiseră la împărtășirea lor clerici cari fuseseră depuși pentru rătăcirile lui Arie și pentru că-l promovaseră la hirotonii mai înalte. Apoi scriseră la toți cei-l-alți episcopi spre a-i ruga să confirme prin sufragiul lor aceea ce ei hotărâseră și de a ține aceeași doctrină. În fine, compuseră și ei un nou formular mai întins de cât acela al Sinodului din Niceea, de și el nu conținea de cât același înțeles și în mai multe locuri el fu întocmit chiar în aceeași termen. În sfârșit Osius și Protogen, cari aveau primul loc între episcopii ce se aflau la Sinodul din Sardica, temându-se să fie acușați, că s'aun abătut de la hotărârile Sinodului din Niceea, scriseră lui Iuliū că ei țineau foarte cu religiozitate acele hotărâri și că nu le explicaseră înțelesul în termenii puțin mai desvoltați de cât de temă, ca nu cumva Arienii să abuzeze de scurtimea acelorora de care s'aun servit Sinodul și să nu înșale pe cei simpli. Cele ce spuseu fiind făcute și de o parte și de alta, Sinodul și-a terminat lucrările și fie-care episcop se reîntorse la biserica sa. Acest Sinod s'a ținut un-spre-zece ani de la mórtea lui Constantin, sub consulatul lui Rufin și al lui Eusebiū. Au fost aproape trei sute de episcopi din Occident și șapte-zeci și șase din Orient, între cari se afla și Ischirion ce fusese făcut episcop de Mareot, de către inimicii lui Atanasie.

CAPITOLUL XIII.

Deosebiri de vederi între Orient și Occident.

În urma aceluși Sinod n'a mai fost împărtășire între bisericile din Orient și din Occident, ca între adunări ce mărturisesc aceeași credință. Cei din Occident nu mai aveau împărtășire dincolo de Thracia, nici cei din Orient dincolo de Iliria. Deosebirea simțimintelor producea pretulindenea desbinări și acușățiuni calomnioase. De și încă mai dinainte

ei nu se urau în privința doctrinei, totuși contestațiunile lor nu făcea prea mare rău, pentru că ele nu-i împedica să țină pacea. Tot Occidentul conservase cu religiozitate vechea tradițiune, fără a lua nici o parte la cestium și la dispute. Sforțările ce făcuse Auxentie episcopul de Milan, Ursacie și Valens episcopi de Panonia spre a introduce în aceste țări doctrina lui Arie rămăseră zadarnice prin rezistența ce episcopul de Roma și ceilalți o puseseră și prin măsurile ce luaseră spre a înăduși creștia în nascerea sa. Cât pentru biserica din Orient de și de la Sinodul din Antiochia fusese tot-d'a-una plină de sgomot și de turburări și se depărtase de credința Sinodului din Niceea, sunt convins, că cea mai mare parte din acei ce o compuneau mărturiseau că Fiul lui Dumnezeu e născut din substanța Părintelui său. E totuși adevărat că unii din ei respingeau acest termen cu hotărîre, pentru că refuzând mai întâiu de a-l admite, se rușinau de a primi părerea altora și de a recunoște că se înșelase. Unii din ei fiind convinși, după lungi dispute despre adevărul credinții în care trebuia să fie relativ la natura lui Dumnezeu, au rămas foarte alipiți de ea, fără să vroiască să se mai depărteze de la acesta. Alții ne dorind să intre în aceste contestații au urmat partidul, sau al amicilor lor, sau al celor mai puternici, sau au lucrat din alte motive asemenea, prin care omenii foarte adese ori au ușurința de a consimți la ceea ce ar trebui să respingă, sau a ascunde adevărul, ce ar trebui să-l spună liber. Alții credând că ar fi o nenorocire să-și consume totă viața în acestfel de dispute, se supuseră la cele ce se hotărîseră de către Sinodul din Niceea. Pavel episcopul de Constantinopole. Atanasie episcopul de Alexandria, renumitul Antonie care trăia încă, ucenicii săi și o mulțime însemnată de călugări și o mulțime de alte persoane, atât din Egipt cât și din alte provincii ale imperiului susțineau cu putere învățătura Sinodului din Niceea.

CAPITOLUL XIV.

Sfinții pustnici din timpul acela.

Fiindcă am avut ocaziunea să vorbesc de acești sfinți pustnici, voi u aminti în puține cuvinte despre acei ce am aflat

că au trăit sub domnirea lui Constantie. Voiți începe prin cei doi Macarii, acești două renumiți stareți de Skit și ai muntelui vecin. Unul era din Egipt și cel-l-alt din Alexandria. Amândoi erau atât de perfecți în practica vieții călugărești. În cât insuflău grăză demonilor. Ei prevedeau viitorul și făceau vindecări miraculoase. Se ține, că cel ce era din Egipt, a înviat un mort spre a convinge pe un eretic de adevărul învierii. El a trăit nouă-deci de ani și a petrecut șase-deci de ani în pustie. El făcu atât de însemnate progrese în studiul sfintei filosofii, de cum începu să se dedea la acesta. În cât călugării îi dădură numele de copil bătrân. El fu hirotonit preot la vârsta de patru-deci de ani. Cel-l-alt Macarie fu hirotonit mai târziu. El îndeplini foarte perfect practicele cele mai aspre ale vieții călugărești, din care unele le inventase el însuși. Se poate judeca despre asprimele postirelor sale prin aceea, că pielea sa se uscăse atât de tare și se sbîrcise, în cât barba sa nu mai creștea.

Pambon, Heraclide, Cronie, Pafnutie, Putubastie, Arsisius, Serapion cel mare, Piturion, care locuia aproape de Thebaida și Pahomie, starițul și învățătorul călugărilor numiți Tabenisieni se făcură renumiți în același loc și în același timp. Modul lor de a se îmbrăca și de a trăi, era puțin deosebit de al celor-l-alți călugări. Însă această deosebire nu împiedica să tindă la virtutea de a desprețui tot ce e pe pământ, de a înălța spiritul la ceri și de a-l pregăti să părăsească trupul cu bucurie. Ei sunt îmbrăcați cu piei, după cum era Ilie, spre a combate ca dînsul pofta trupescă ce tinde la plăcere și spre a se abține ca dînsul de la plăcerea lucrurilor, ce înveselesc simțirile, în speranța de a se obține o recompensă egală cu a sa. Se ține, că deosebirile ce se observă în hainele acestor călugări din Egipt, au ceva misterios și se referă la ore-care secret al sfintei lor filosofii. Ei poartă tunici fără minci, spre a arăta că mâinile nu trebuiesc nici odată să fie gata de a face răul. Ei poartă un culion spre a arăta că ei trebuie să viețuiescă în aceeași simplitate și în aceeași curățenie, ca pruncii ce nu se hrănesc de cit cu lapte și cărora li se acoperă capul cu o scufie de aceeași formă. Incingătorea lor și un fel de briu ce poartă îi înștiințase de a fi tot-de-una gata să servescă pe Dumnezeu. Știu bine, că unii au

dat alte explicații acestui mod de a se îmbrăca. Însă eu mă mulțumesc cu aceea ce am spus. Se ține, că la început Pahomie trăea singur într'o pesceră, însă că un Inger i se arătă din partea lui Dumneșu și-l porunci să adune călugări tineri și să-i introducă în practicile ce le exercitase cu atita exactitate, să le dea ori care reguli. Se mai ține, că Ingerul îi dădu o tablă scrisă, ce e încă și astăzi în mâinile pustnicilor, prin care tablă îi porunca să permită fie căruia să bea, să mănince, să lucreze și să postescă după puterile sale, de a obliga pe cei ce mănincă, la o mai mare lucrare de cit pe cei ce postesc, de a zidi mai multe chilii, de a pune câte trei călugări în fie-care și de a le da să mănince într'o trapeză comună în tăcere, cu un văl (cam lafcă) pe cap, astfel ca să nu se vadă unul pe altul și ca să nu potă privi de cit masa și ce ar fi pe masă, de a nu primi pe nimenea din afară să mănince cu ei, afară de streini, către cari se va exercita ospitalitatea; de a încerca în timp de trei ani prin exercițiile cele mai grele pe cei ce ar dori să îmbrățișeze modul lor de viață: de a se îmbrăca cu piei, de a-și acoperi capul cu scufe de lână, împodobite cu cuie roșii, de a avea tunică de pînă și încingători. De a dormi cu tunicile lor și cu hainile lor în strane închise din două părți care le va servi și de pat, de a se împărtași în toate primele, și în toate ultimile zile ale săptămînii și atunci să deschidă încingătoria lor și să scotă haina lor de piele. De a se ruga de douăspre-zece ori ziua și de atitea ori seara și încă de atitea ori noaptea. De a se ruga de trei ori la al noulea ceas; de a cânta un psalm înainte de a face rugăciunea ce precede ospetul. De a despărți comunitatea în două-zeci și patru de clase, dând fie-căria din ele numele uneia din literile alfabetului, cum de exemplu numele de *iota* celor mai simpli, acela de *zita*, sau de *xi* celor mai luminați. Iată regulile ce dădu Pahomie ucenicilor săi. El avea o blindețe minunată către oameni și o pietate atit de extra-ordinară către Dumneșu, în cit scia lucrurile viitoare și vorbea adese ori cu Ingerii. El locuia la Tabenesa în Thebaida, de unde vine că se numesc încă și astăzi Tabenisieni călugării ce trăesc în acel loc sub aceleași reguli. Ei s'au făcut atit de renumiți și s'au înmulțit atit de mult cu trecerea timpului, în cit s'au numărat pînă la șapte mii. Era

o mie trei sute cu Pahomie în singurul loc de la Tabenasa: restul era risipit în Egipt și Thebaida. Ei observă toți același mod de viațuire și nu posedă nimic, de cît în comun. Ei privesc comunitatea de la Tabenasa ca pe mama lor și pe cei ce o conduc ca pe părinții și învățătorii lor.

Apolonius se bucură în același timp de un mare renume în practicarea aceleiași chemări. Se știe, că el s'a dat la acésta în pustie, din vîrsta de cincisprezece ani; însă că la vîrsta de patruzeci, el primi poruncă din partea lui Dumnezeu, să mîergă în locuri locuite de oameni. Monastirea sa era așijderea în Thebaida. El era prea iubit de Dumnezeu și avea darul de a face minuni și vindecări supranaturale. El își îndeplinea foarte exact toate datoriile sale și arăta altora practica vieții călugărești cu o blîndețe și o bunătate minunată. El era atît de fericit, în cît obținea de la Dumnezeu tot ce-i cerea: însă era și atît de prudent că nu-i cerea nimic, de cît aceea ce bine voesce să-i acorde. Cred că venerabilul Anuf trăia în acel timp. Am aflat, că de cînd el a mărturisit în timpul persecuțiunii că era creștin, n'a dis nici odată nimic contrar adevărului și n'a pofțit nici odată nimic din bunurile lumii. El vedu după aceea toate rugăciunile sale împlinite și avea un Inger, care-l învăța să practice toate virtuțile. Iată sfinții pustnici ce a avut Egiptul, Palestina rîvnitoare de acéastă fericire, făcu să înflorască în același timp și dumnezeescul Ilarion. El era născut din Tanata, un sat în vecinătatea cetății de Gaza, despre amiață-și, aprópe de un păriu ce se varsă în mare și pe care locuitorii țerii îl numesc cu același nume ca al satului. Cînd studia gramatica în Alexandria, se duse să viziteze pe renumitul Antonie în pustie și după ce a vorbit cu el asupra modului său de viațuire, el se hotări să-l urmeze. Nebucurîndu-se acolo de liniscea ce dorea, din cauza mulțimei de persoane ce erau neîncetat în jurul aceluia ilustru pustnic, el se reîntorse în țara sa, unde găsind pe părinții săi morți, împărți totă averea fraților săi și sêracilor, fără să-și reserve nici o parte din ea. Apoi se duse să locuască într'o pustie la douăzeci de stadii de locul născerii sale. Chilia sa nu era de cît de cărămîdi, de olane sfărîmate și de paie. Ea era atît de josă, că nu putea cine-va să stea în picioare fără să-și plece capul, și atît de scurtă, în cît nu putea să se culce în ea fără să-și îndo-

escă piciorile. Iată cum înlătura el în toate lucrările comoditățile vieții și se obișnuia la suferință și la ostenelă. Nici odată nimenea nu întinse adevărata cumpătare mai departe de cât el și nu suportă mai cu multă statornicie frigul, căldura, foamea, setea, combătând neînțetat patimile sufletului și delicatetele trupului. El era neprihănit în moravurile sale, grav în cuvântările sale, sîrguitor la cetire și la studiul Sfintei Scripturi. El era atât de plăcut lui Dumnezeu, în cât bolnavii sunt vindecați, și îndrăciții sunt mântuiți încă și astăzi la mormîntul său. Murind în Insula Chypru, fu îngropat acolo cu mult respect de către locuitorii țării, cari se consideraū foarte fericiți să aibă un deposit atât de prețios. Însă Isichie, unul din cei mai renumiți din ucenicii săi luă pe ascuns trupul său, îl transportă în secret în Palestina, și îl depuse în monastirea sa. Din acel timp locuitorii au serbat în toți anii sărbătorirea sa, după obiceiul ce au de a onora ast-fel memoria acelor ce s'au făcut renumiți dintre ei prin sfințenia lor, după cum ei onorează memoria lui Aurelius, a lui Antedon, a lui Alexion, născut în Bethagaton, și a lui Alafion, născut în Asalea, cari alergând cu îndrăsnelă în câmpul de luptă al vieții călugăresci sub domnia lui Constantie, au trăit prin exemplul lor un mare număr de păgâni. Iulian practica în acel timp la Edesa, un mod de viață atât de aspru, în cât se părea că nu mai trăiesc în trupul său, și nu mai avea de cât pelea și oșele. Efreem născut în Syria a scris viața sa. Opiniunea favorabilă ce avuse omenii despre virtutea sa a fost confirmată prin mărturisirea lui Dumnezeu însuși, carele i-a dat puterea de a isgoni demonii, și darul de a vindeca boalele, nu prin puterea doctorilor, ci numai prin rugăciunile sale. Toate țările acelea, teritoriul de Edesa, de Amidia, și muntele Gaugalion a fost locuit de o mulțime de alți pustnici eminenți în sfințenie, dintre cari Daniil și Simeon au fost cei mai renumiți. Nu voiū mai spune nimic aici despre călugării din Syria. Voiū vorbi despre acesta mai exact cu ajutorul lui Dumnezeu într'o altă lucrare. Se dice, că Eustatie Episcop de Sebastia a instituit o categorie de pustnici în Armenia, în Paflagonia și în Pont. și că le-a stabilit reguli, în care li se arăta modul de viațuire; alimentele de la care trebuca să se abțină; hainele ce pot purta, cum și cele-l-alte practici. Unii asigura, că el e au-

torul Asceticilor ce se atribue în deobsce lui Basile de Capadocia. Se dice, că o prea mare asprime l'a împins până la ore-care observări forte extravagante și cu totul contrarii regulilor bisericii. Sunt totuși persoane care l' desvinovătesc de acestă acusațiune, și cari aruncă greșala asupra unora din ucenicii săi, cari condamnă căsătoria, cari refuză să rōge pre Dumnezeu în casele ȳmenilor însurați; cari despretuesc pre preoții ce au femei, cari postesc Duminica, cari fac adunările lor în case particulare, cari au aversiune față de cei ce mănăncă carne, cari în loc să se îmbrace, ca cei-l-alți au inventat o haină nouă și cuviōsă, și au introdus o mulțime de alte novisme. Se dice, că mai multe femei amăgite prin cuvintările lor și convertite la rētăcirile lor, s'au despărțit de bărbații lor, și că neputând mai mult după aceea să păzescă înfrinarea, ele au comis adulterii. Se adaogă, că unele s'au tăiat perii capului și s'au îmbrăcat ca bărbații. Episcopii din împrejurimele Gangrei, cetate Metropolitană din Paflagonia adunându-se, au considerat pre cei ce păziau aceste maxime ca lepădați din corpul bisericii, afară numai de nu le vor condamna. Se dice, că atunci Eustatie schimbă haina și nu se mai arēta îmbrăcat alt fel de cât ca cei-l-alți preoți, spre a arăta că nu din mândrie introdusese o practică contrarie, ci din dorința unei mai mari perfecțiuni. Fiind atâta de recomandabil prin viața sa, el nu era mai puțin de admirat prin cuvintările sale. E adevărat totuși că el n'avea adevărata elocință, și că nici o dată nu se ocupase cu regulile ei. Inșă de le natură era atât de capabil să convingă, în cât converti pre mai multe femei, și pre mai mulți tineri, cari făceau mai înainte un nenorocit comerț cu trupurile lor. Se dice, că un bărbat și o femeie cari după usul bisericii păstrau virginitatea, fiind acusați că au împreună un obicei neonest, el i îndemnă să se lase de acosta; dar că neputând câștiga nimic asupra spiritului lor, el scōse un adinc suspin și dise, că o femeie măritată auđindu-l într'o ȳi vorbind de folōsele înfrinării, ea fu atât de mișcată de cuvintele sale, că se lipsi de bună voe de plăcerea căsătoriei, care e o plăcere permisă, dar că aceștia după ce l'au auđit vorbind, continuau încă să se bucure de o plăcere care e oprită, arătau slăbiciunea elocinții sale.

De și Tracii, Ilirienii și cele-l-alte popōre din Europa n'au

avut cunoștințele de călugări, n'au lipsit însă să aibă câte-va persoane, cari au mărturisit Filosofia creștină. Martin a fost unul din cei mai însemnați. El era dintr'o familie nobilă din Sabaria, cetate din Panonia. În tinereța sa el purtă armele și comandă armatele. Însă pref-rând serviciul lui Dumnezeu, mărirelor lumii, el se retrase în Iliria și se dădu la practica virtuții. Acolo se luptă cu îndrăsnelă pentru apărarea învățaturii bisericii, contra Episcopilor ce susțineau partidul lui Arie, suferi rele tratamente și fu alungat de acolo. Ducându-se la Milan, trăi acolo în singurătate, dar curînd eși de acolo spre a evita cursele ce Auxentie. Episcopul acestei cetăți, partisan al lui Arie, îi întindea, spre a-l perde, și se retrase în insula Gallinaria, unde mult timp nu trăi de cât cu rădăcini. Aceea e o Insulă pustie și foarte mică a mării Tyrrena. După aceea fu ridicat la demnitatea de Episcop de Tours. El primise darul minunelor într'un grad atât de înalt, în cât a înviat un mort, și făcu și alte minuni atât de surprîndătoare ca și acelea ale Apostolilor. Am aflat că Ilarie bărbat renumit prin sfințenia vieții sale, și prin eminența doctrinei sale, trăia în același timp în aceeași parte a Imperiului. El fu exilat ca și Martin de ura zelului ce avut pentru curățenia credinței. Iată ce am aflat despre cei ce au fost cei mai renumiți în biserică prin pietatea lor și prin cele-l-alte virtuți creștine. Alții s'au făcut foarte cunoscuți în acel timp prin doctrina și prin elocința lor, precum Eusebiu Episcop de Emesa, Tit Episcop de Bostra, Serapion Episcop de Tmuis, Basilie Episcop de Ancyra, Eudoxie Episcop de Germanicia, Acacie Episcop de Cesarea și Cyrille Episcop de Ierusalim. Mulțimea și însemnătatea scrierilor ce au lăsat posterității, sunt o probă foarte sigură și foarte evidentă de aceea ce spun.

CAPITOLUL XV.

Persone renumite prin știința lor.

Didim, scriitor bisericesc și profesor de sfintele scripturi în cetatea de Alexandria, înflorea în același veac. El își îmbogățise spiritul cu tot felul de științe. El cunoștea po-

etii, oratoriil, geometria, astronomia, aritmetica și părerile diferite ale tuturor sectelor. El nu învățase nimic din toate acestea, de cât prin auz și prin spirit, perdându-și vederea din copilăria sa.

Când ajunsese în vîrsta de maturitate, el se simți atras de dorința să învețe artele liberale și urmă în școle, unde făcu atît de mari progrese, de și nu era ajutat de cât de auz, în cât înțelese cele mai grele teoreme de matematică. Se dice, că el învătă să cunoscă literile pipăind caractere săpate pe lemn și adunând silabele și cuvintele prin singura sfortare a imaginațiunii și a memoriei sale : ceea ce era fără îndoială ceva foarte greu. Mai multe persoane auzind vorbindu-se despre el, merseră înadins la Alexandria spre a-l asculta, saũ cel puțin spre a-l vedea. Modul cu care el susținea învățătura Sinodului din Niceea dispăcea foarte tare Arienilor. El convingea cu înlesnire prin blândețe, mai bine de cât prin puterea argumentelor sale și supunend el însuși probele sale la judecata auditorilor. El era stîmat și iubit de catolici, de călugării din Egipt și mai cu sîmă de marele Antonie. Se dice că mergend la Alexandria spre a sprijini prin adesiunea sa învățătura lui Atanasie, el dise lui Didim : «Nu e o nenorocire mare, nici foarte deplorabilă de a fi lipsit de ochii cu care guzganii, șorecii și cele mai de desprețuit animale sunt inzestrate ; ci e o fericire foarte de dorit de a avea ca ingerii ochii spiritului, prin care tu privești pe «Dumnezeu». In fine, Eusebiu și Ilarie, despre cari am vorbit deja și despre cari se dice că au cărți foarte ortodoxe, compuse contra ereticilor, au fost amindoi foarte renumiți în Italia și în Occident, prin renumele ce ei își câștigaseră de a scrie bine în limba lor. Lucifer, căpitenia unei secte ce pörtă numele său, înflorea în același timp. Aetie era de asemenea în mare stimă între eretici. El era învățat în arta de a raționa și foarte exercitat la dispută. Cutezanța cu care el întreprindea să vorbescă despre natura lui Dumnezeu făcu să fie supranumit ateu. Se dice, că el profesese mai înainte medicina în Antiochia, cetate din Syria și că găsindu-se adese ori în adunarea credincioșilor spre a vorbi asupra sfintei Scripturi, el avu onorea de a fi cunoscut de Galus, ce era atunci Cesar și care favorisa foarte mult religiunea și pe persoanele de pietate.

Dorința ce avu de a intra și mai mult în bunele grații ale acestui principe îl îndemnă, după cum sunt convins, a se deda la acest studiu cu o mai mare aplicațiune de cât mai înainte. Se dice, că el sciea în perfecțiune filosofia lui Aristot și că ascultase în Alexandria pe cei ce profesau această știință. Afară de cei de cari am vorbit, erau mai mulți alții foarte capabili de a învăța poporul, de a prevedea și de a vorbi asupra materiilor de doctrină. Inșă ar fi o prea mare lucrare de a enumera pe toți. In fine rog pe cei ce'și vor da ostentă de a citi această lucrare de a nu găsi straniu că am făcut laude căpiteniilor noilor secte, sau celor ce le-au favorisat. Admir mărimea elocinței lor și puterea raționamintelor lor ; dar las judecata doctrinei lor celor ce au autoritate. Nu'mi aparține mie de a'i judeca și pentru a mă achita de datoria unui istoric, n'am de cât să represint lucrurile în modul cum ele s'au întâmplat. Iată ce aveam de đis atât despre Grecii, cât și despre Latini ce s'au distins în erudiție sau în elocință.

CAPITOLUL XVI.

Erudiție, pietate, caritate, umilință și alte virtuți ale lui Efrem.

N'a fost niminea, care să fi meritat atât de mari laude, nici care să fi făcut atât de mare onóre bisericii ca Efrem. El era din Nisibia, cetate din Siria, sau din apropiere. El se obicinui încă din cea mai fragedă virstă a sa cu practica vieții călugăresci. De și el n'a avut nici de cum învățator și nimeni nu se aștepta, ca el să devină vre-odată învățat, el înțelese de la sine însuși cele mai grele cestiuni ale filosofiei, și'și făcu un stil plin de atitea figuri și podóbe și îmbogățit cu atitea cugetări sublime în cât nu e nimic care să nu fie mai pe jos în toate lucrările vechilor Greci. Dacă s'ar fi tradus în limba Siriacă cărțile acestor autori, ele n'ar mai avea nimic plăcut de îndată ce ar fi lipsite de frumusețele limbii grecesci. Cărțile lui Efrem n'au de loc acest neajuns. Ele s'au tradus în grecesce în timpul vieții sale și se traduc încă și astă-đi, fără ca în o limbă streină să perđă mult din frumusețea lor naturală. Vasile,

care a fost mai pe urmă Episcop de Cesareea, Mitropolia Capadociei, a admirat adâncimea doctrinei sale; și judecata atît de favorabilă a acestui Vasile, care era cel mai frumôs spirit și cel mai elocent din vécul său. înalța fără îndoială pe Efrem mai presus de tot ce s'ar putea scrie în favórea sa. Se dice, că el a scris aprópe o sută de mii de versuri că a avut mai mulți discipoli fórte uniți la doctrina sa. Cei mai principali aũ fost Abas, Zenobie, Abraam, Maras, Simion pe care tot ce e învățat între Sirieni îl privesce ca onórea națiunei lor. În acest număr se pune și Paulonas și Aranad, ca doui bărbați fórte elocinți, însă sunt acușați că s'aũ depártat de doctrina ortodoxă. Sciũ că aũ fost încă cîțiva învățați bărbați în Osroena și anume Bardesanes, autor al unei eresii cu numele său și Harmonius fiul său. Se asigură că fiind fórte bine introdus în sciințele Grecilor, el întreprinse cel dintâiu de a face versuri în limba sa și că le dádu ca să cante. Sirienii, cãntă încă fórte adese ori nu versurile ce el le-a lãsat, ci altele de aceeași măsură și de același număr.

Find-că Harmonius era puțin atras de rãtãcirile tatãlui său și de acele ale filosofilor greci, privitoare la natura sufletului, formațiunea, mórtea corpului și metempsicosa, el le-a introdus în lucrãrile ce a compus spre a fi cãntate. Cînd Efrem observă că Sirienii erau încãntați de eleganța termenilor și de potrivirea silabelor lui Harmonius, el se temu ca nu cum-va ei să cadă pe nesimțite în falșele sale pãrerii și de și el nu sciea nici de cum sciințele Grecilor. se sforțã să pricépã măsura versurilor și întocmi alte scrieri conforme învățaturii bisericii, precum sunt Imnurile sale și laudele sfinților. De atunci Sirienii le cãntă pe aria versurilor lui Harmonius. Acéstã operă e de ajuns spre a judeca despre mărimea spiritului său. Cît pentru vieța sa, el își făcuse un mare renume și anume prin curățenia moravurilor sale și prin asprimea disciplinei ce-și impunea sie-însuși. El era atît de serios și atît de grav și evita cu o îngrijire atît de exactă, nu numai cea mai mică cauză de cãdere, dar și cea mai ușorã ocaziune de vorbire de rãu, sau de bãnuiială, în cît nu se uita nici odată la o femeie. Se dice, că o femeie desfrinată, sau că ar fi avut ca scop sã-l ispitescă, sau că ar fi primit bani spre a face ceea ce făcea, se opri în'r'o ȃi înaintea lui pe stradă și

se uită la el cu atențiune. Efrem o mustră pentru nerușinarea ei și îi porunci să și întorcă vederea și să se uite la pământ. «Pentru ce să mă uit la pământ, îi răspunse «aceea femeie, fiind-că nu sunt născută din pământ, ci din «tine? E mai drept ca tu să te uiți la pământ, de unde «ai eșit, iar eu să mă uit la tine, fiind-că am eșit din tine».

Efrem minunându-se de răspunsul acestei femei făcu o scriere care conține totă istoria acésta, și care dupre părerea învățaților, trece de una din cele mai frumoase scrieri ale sale. Se spune, încă despre dinsul, că de și era din fire foarte supus mâniei, nu l'a vădut nici o dată nimenea mândios, de când a adoptat viața călugărească. În timpul când postea mai multe zile, sosind ora când trebuia se lase a-junarea, acel ce l servea scâpa talerul, în prezența sa, pe care îl aducea mâncarea. Efrem observând că se rușinează și e coprins de frică, îi dise: «Nu te turbura, mă voiî a-propieca cu de taler, fiind-că talerul n'a putut veni până «la mine». Și îndată se plecă și mănca mâncarea ce căduse de o dată cu sfărîmar a talerului. Ceea ce voiî să spun va face cunoscut tuturor, cât era el mai pre sus de ori-ce ambițiune și vanitate. Fiind ales Episcop al unei cetăți, i se aduse decretul alegerii, și vroiră să'l ducă spre a'l hirotoni. Indată ce află despre acésta, el se duse la târg și arătă un aer curios, se puse să mănânce înaintea întregii lumii, și se prefăcu că e nebun. Cei ce veniseră să'l caute, vedându-l în acésta stare, încetară să'l mai doréscă de Episcop și se reîntorseră la locul lor. El se retrase la rîndul său, și rămase ascuns până ce un altul fu hirotonit în locul său. Nu voiî dice mai mult nimic despre Efrem, de și acei din țara sa povestesc multe alte lucruri despre el. Ceea ce făcu puțin înaintea morții sale e prea deosebit spre a fi trecut cu tăcere. Cetatea Edesei fiind bântuită de fomete, el eși din chilia sa spre a imputa celor bogați nemilostivirea cu care lăsaū să móră cei săraci, în loc de a'i ajuta din prisosul averilor lor, ce le păzeau cu atâta îngrijire pentru propria lor condamnare, și pentru perderea sufletului lor, care e mai scump de cât toate vistieriile pămîntului. Bogații convinși prin cuvîntările sale, îi răspunseră că nu erau atât de alipiți de averele lor, dar nu scieau cui să încredințeze distribuirea lor; pentru că ei nu cunoscEAU pe nimenea care să nu fie prea interesat și capabil de a

face o rea întrebuintare cu aceea ce ei ar încredința în mâinile lor. Atunci Efrem îi întrebă, ce părere au ei despre dînsul și când îi răspuseseră că îl credeau de om foarte de ispravă, el se oferî să se însărcineze cu grija milosteniilor lor. Primind banii din parte-le, el făcu aprópe trei sute de paturi în galeriile publice, unde el îngriji atât pe acei din cetate ce se îmbolnăviseră de fómete, cât și pe streini. De îndată ce fómetea se potoli, el se reîntórse la chilia sa și se aplică la ocupațiunile sale obicinuite. Puțin timp după aceea muri. El n'a ajuns în biserică de cât la trépta de diacon, de și eminența virtuții sale, îi câștigase un renume nu mai mic de cât al acelor ce se bucurau de cinstea preoției. Iată o ușóră descriere a excelențelor sale calități. Căci ar trebui un alt om de cât mine pentru a face un portret adevărat al calităților sale, ca și de acelea ale celor-l'alte persoane renumite în aceeași profesiune și ar fi de dorit ca Efrem să fi pus mîna el însuși la acésta. Mărturisesc, că neînsemnătatea inteligenței mele și puțina cunoșcință ce am atât despre acești ómeni renumiți, cât și despre faptele lor importante, mă fac incapabil de o asemenea întreprindere. Unii s'au ascuns în pustietăți, alții cari au trăit în lume, s'au prefăcut ca să se pară că sunt persoane cu totul ordinare, de frică de a primi laudele ce ei meritaú. Căci, fiind-că virtutea lor nu tindea de cât la recompense vecínice, ea nu vroea să albă alt martor de cât pe Dumneđu singur, care le distribue și nu căuta să atragă privirile ómenilor asupra ei.

CAPITOLUL XVII.

Progresele religiunii creștine.

Maí tóte bisericile fiind atunci conduse de către Episcopi de o virtute exemplară, nu trebuie să se mire cineva că popórele au fost foarte alipite la cultul lui Dumneđu și că religiunea creștină a făcut din ói i ói noui progrese asupra páganismului. Impérații cari erau pe tron nu o favorisaú cu mai puțin zel, de cât cum făcuse Constantin párintele lor. Ei acordaú privilegiu clericilor, copiilor lor și sclavilor lor. Ei confirmaú legile prin care erau oprite jert-

fele păgânilor și cele-l-alte exerciții ale vechii superstiții și făceau altele noi. Ei porunciau să se închidă templurile de prin cetăți și sate. Dădeau pre unele din ele creștinilor când ei aveau nevoie sau de material, sau de locuri. Reparau bisericile ce se ruinaseră și ridicau altele din nou, cu o splendoră neasemănată. Biserica din Emesa e una din cele mai însemnate și din cele mai renumite pentru mărețta sa arhitectură și frumusețta sa. Ei opreau pre Jidovi să cumpere sclavi de altă religiune, sub pedepsa confiscării sclavului și sub pedepsă chiar de mörte la cas când ei l-ar fi tăiat împrejur. Căci avënd scopul de a desvolta prin tot felul de mijloce religiunea creștină, ei cređură de datorie să impedece pre Jidovi de a atrage la religiunea lor pre acei ai căror străbuni nu mărturisiseră religiunea lor și a reserva pe aceste persoane pentru biserica ce nu creștea și nu sporea de cât prin convertirea păgânilor.

~~~~~
CAPITOLUL XVIII.

Sentimentele Impăraților față de credință.

Impărații manifestară de la început simțimintele lui Constantin părintele lor și susținură învățătura Sinodului din Niceea. Constant rămase statornic până la finele vieții sale în aceleași simțiminte. Inșă Constantie se schimbă, când vędu că termenul de consubstanțial era depreciat. Cu tóte acestea el continua să mărturisescă, că Fiul lui Dumnezeu e asemănatil cu Părintele său în ceea ce privesce substanța. Eusebiu și alți câți-va Episcopi din Orient cari se bucurau de un mare renume de sfințenie și de doctrină, făcură deosebire între consubstanțial și asemănatil, relativ la substanță. Ei điseră, că termenul de consubstanțial convine propriu creaturilor corporale, precum: ómenilor, animalelor, arborilor și plantelor ce sunt produse de către alte ase-^{Ann D.N.} mănabile și, că termenul de asemănatil, relativ la substanță, ^{Constantie} are loc în ființele necorporale, precum sunt Dumnezeu și ^{si Con-} ingerii, cari sunt concepuți fie-care după substanța ce le e ^{tant} proprie. Constantie fu înșelat prin această distincțiune și de și după părerea mea el ținea în fond aceeași doctrină ca și părintele și fratele său, totuși schimbă termenul și se

servi de acela de asemănat, relativ la substanță, în loc de a se servi de acela de consubstanțial. Acei cărturari asigurau, că spre a vorbi cu exactitate, trebuia să vorbescă ast-fel și că alt-fel s'ar pune în primejdie de a concepe ca un corp, ceea ce nu are de loc corp. E adevărat totuși, că mai mulți găsesc această distincțiune ridiculă și dic, că nu s'ar putea exprima lucrurile necorporale fără să împrumute cuvinte luate din lucrurile corporale și care cad sub simțiri și că nu e nici o primejdie să se servescă de aceste cuvinte, numai să nu se fi înșelat în ideea ce și-au format despre lucruri.

CAPITOLUL XIX.

Sinodul din Rimini.

359. Nu trebuie a găsi straniu că, Impăratul Constantie s'a înșelat ast-fel, fiind-că mai mulți Episcopi cari credea în învățătura Sinodului din Niceea, n'au făcut opozițiune de a se servi de acest termen. Alții întrebuițau fără osebite pe amândouă termenii spre a exprima același înțeles. Pentru aceea, sunt foarte convins, că Arienii s'au depărtat foarte tare de la adevăr, când au publicat, că după Sinodul din Niceea, mai mulți Episcopi, între cari erau Eusebiu și Theognis, refuseră să recunoască, că Fiul lui Dumnezeu e consubstanțial cu părintele său și Constantin indignat de acest refus, îi condamnă la exil, că soru-sa având revelațiune sa în somn, sau altminterlea, că acei Episcopi ținea o învățatură ortodoxă și că condamnarea rostită contra lor era nedreptă, acest principe îi rechemă din locul exilului lor și-i întrebă pentru ce se depărtau de la credința Sinodului din Niceea, fiind-că ei o iscălisera cu cei-l-alți Episcopi. Că atunci acei Episcopi i-au răspuns, că iscălitura lor nu pornise din o convicțiune adevărată și că nu iscăliseră de cât de frică, că dacă contestațiile ar fi continuat într'un timp când de abia el începea să mărturisescă credința creștină și când el nu primise încă botezul, să nu se îndoască cum-va despre adevărul misterelor noastre, să nu se reintorcă la superstițiile păgâne și să nu persecute

biserica. Ei pretind, că Constantin mulțumit de acest răspuns se hotărî de a convoca un alt Sinod, dar că fiind împedat de la acesta prin moarte, el lăsă această grijă lui Constantie fiul său mai mare și-l înștiință, că nu i-ar servi întru nimic de a posedea autoritatea suverană, dacă s'ar face astfel, ca Dumnezeu să fie servit în unitatea unei aceleiași credințe și că Constantie, urmând ordinul împăratului, părintele său, adunase Sinodul din Rimini. Imprejurarea timpului în care acest Sinod s'a adunat, e singură de ajuns spre a-i dovedi de înșelătorie. Căci el nu fu adunat de cât sub Consulatul lui Eusebiu și al lui Hipatius, în al două-decî și douălea an al domniei lui Constantie. Și e sigur, că de la moartea împăratului Constantin pînă în acel timp, s'aû ținut mai multe Sinode, unde s'aû disputat asupra termenului de consubstanțial și asupra celui de asemanabil, relativ la substanță și că nici un Episcop n'a îndrăsnit să dică, că fiul lui Dumnezeu e neasemănabil cu părintele său cît privește substanța, afară de Aëtie, ceea ce Constantie găsind foarte rău, porunci Episcopilor să se adune la Rimini și la Seleucia spre a opri cursul acestei rătăcirii. Astfel Sinodul din Rimini fu adunat, nu din ordinul împăratului Constantin, ci cu ocaziunea falsei doctrine a lui Aëtie, ceea ce vom confirma mai temeinic, prin cele ce vom spune în cursul acestei istorii.

CAPITOLUL XX.

1. *Reîntorcerea lui Atanasie în Alexandria.*
2. *Episcopii de Antiochia.*
3. *Cererea făcută lui Atanasie de către Constantie.*
4. *Răspunsul lui Atanasie.*
5. *Felurite chipuri de a slăvi pre Dumnezeu la finele immurilor.*

1. Când Constant a fost informat de cele ce se petrecuseră în Sinodul din Sardica, el scrise lui Constantie, fratele său, spre a-l ruga de a restabili pe Atanasie și pe Pavel în scaunele lor. Fînd-că Constantie întîrziă să răspundă, el îi scrise a doua oră, că dacă n'ar vroi să-l restabilească, el se va pregăti de război. Constantie consultându-se cu Episcopii din Orient și creștînd că n'ar fi prudent să între-

prindă un război civil pentru această pricină, trimise lui Atanasie trăsuri publice și îi scrisese mai multe scrisori spre a-l invita să se reîntorcă. Atanasie plecând din Aquileea, unde era atunci, se duse la Roma spre a lua concediu de la Iuliu, carele părăsindu-l îi făcu mari mărturisiri de dragoste și îi dădu o scrisoare pentru clerul și poporul din Alexandria, în care vorbea despre dînsul cu o stimă deosebită, ca de un om ce devenise renumit prin primejdiile prin care trecuse, îi felicita de fericita reîntorcere a unui atât de bun păstor și îi îndemna să urmeze credințele sale.

2. De la Roma se duse la Antiochia, unde se găsea Impăratul Constantie atunci și unde Leontie se bucura de conducerea bisericilor. Arienii le luară în stăpânire îndată după ce Eustație fusese exilat. Primul Episcop ce ei avură acolo, fu Eufronie, al doilea Flaccilie și în fine Stefan. Acesta fiind depus, ca nedemn de această sarcină, Leontie fu ales în locul său. Atanasie îl evită ca pre un eretic și se împărtăși într-o casă particulară, cu acei se se numiau Eustatieni.

3. Fiind primit cu multă blindețe de către Impăratul Constantie, el îi ceru să fie restabilit pe scaunul său. Atunci acest principe îi duse după stăruința Arienilor: «Sînt «gata de a face în favoarea voastră tot ce v'am promis, când «v'am rechemat. Inșă e drept ca și voi să-mi acordați un «har, care e de a lăsa una din bisericile ce v' sunt su- «puse, celor ce fac opozițiune să participe la împărtășirea voastră».

4. «Ceea ce doriți, răspuse Atanasie, e prea rațional «și chiar prea necesar, spre a vroi să mă opun. Inșă v' «rog foarte umilit de a nu-mi refusa un asemenea har pentru «acei din Antiochia, cari nu se pot hotărî să participe la «împărtășirea acelor ce țin o altă doctrină ca noi: Să aibă «și ei o biserică unde să le fie liber să se adune». Cere-rea lui Atanasie găsindu-se drăpă de către Impăratul, Arienii creșură de datorie să se desiste de pretențiunea lor și să rămână în starea în care erau. Ei considerară că secta lor n'ar putea nici odată să facă mari progrese în Alexandria; pentru că Atanasie ar avea tot-deuna îndestulă putere spre a reține pre acei din împărtășirea sa și spre a atrage pre acei din alte împărtășiri: Că dacă s'ar acorda o biserică particulară în Antiochia acelor ce nu erau de cre-

dința lor, partisanii lui Eustatie, al căror număr era foarte mare, n'ar lipsi să se adune acolo și să întreprindă de a face schimbări în încredințarea, că orî care ar fi putut să fie rezultatul întreprinderii lor, ei n'ar perde pre nici unul din partidul lor.

Ceea ce întăria mai mult pe Arienii în această credință, era că ei vedeau, că de și erau stăpâni pre biserici, totuși se găsea un mare număr de persoane, atât din cler, cât și din popor, care nu ținea în învățătura lor. Fiind-că după obiceiul lor, ei erau împărțiți în diferite coruri spre a cânta, fie-care își exprima la finele fie-cărui imn credința sa. Căci unii dedeau glorie Tatălui și Fiului, ca la două persoane demne de o onoare egală, iar alții glorificau pre Tatăl prin Fiul, pentru a arăta prin această particulă, că Fiul e inferior Tatălui. Leontie episcopul Arienilor nu îndrăzni nici odată a opri să se aducă glorie lui Dumnezeu în termenii conform doctrinei Sinodului din Niceea, de frică ca nu cum-va poporul să se rescole. Se dice totuși, că puindu'și mâna pre cap, care era deja cu totul alb, dise : când această zăpadă se va topi, va fi mult noroiu. El vroea să înțeleagă prin acest tel de a vorbi, că aceste forme diferite de a aduce glorie lui Dumnezeu la finele imnurilor, va ridica după mórtea sa grozave rescóle în popor, pentru care succesorii săi nu vor avea aceeași bună voință ca dînsul.

CAPITOLUL XXI.

Scrisórea Impăratului Constantie în favórea lui Atanasie.

Impăratul Constantie trimițînd pe Atanasie în Egipt, scrise în favórea sa Episcopilor din această provincie. El scrise și poporului din Alexandria, spre a-i îndemna de a avea încredere în virtutea Episcopului lor și spre a-i îndemna să serve și să róge pre Dumnezeu sub conducerea sa. El adaogă că dacă óre-cari persoane, reu pornite, ar produce turburări, ele vor fi pedepsite cu asprimea legilor. Pe lângă această declară, că intențiunea sa era, ca tot ce el poruncise în trecut, atât contra lui Atanasie, cât și contra celor

din împărtașirea sa, să fie șters din registrele publice și ca clericii să se bucure ca mai înainte de imunitățile obișnuite și încunoscintă despre acesta și pe guvernatorii din Egipt și din Libya.

Cel dintâiu lucru ce făcu Atanasie când se reîntorse în Egipt, fu de a depune prepre preoții prè care îi cunoscuse că sunt favorabili doctrinei lui Arie și de a da conducerea bisericii Ortodoxilor, cărora le recomanda, mai cu sêmă de a rămâne supuși hotărîrilor Sinodului din Niceea. Se dice, că el făcu același lucru și în alte biserici ce nu depindeau de dînsul, când găsi preoți Arieni. E sigur, că mai pe urmă el fu acusat de către inimicii săi, că a făcut hirotonii în cetăți unde n'avea dreptul. Insc obținînd atunci restabilirea sa cu tot creditul inimicilor săi și intrînd chiar în bunele grații ale împăratului Constantie, el fu mai bine vădut ca nici odată. Mai mulți episcopi se împăcară cu dînsul, și'l admiseră la împărtașirea lor și între alții acei din Palestina cari îl primiră cu multă bunătate și cari adunându-se în cetatea de Ierusalim, scriseră în favórea sa scrisórea pe care o reproduc aici.

CAPITOLUL XXII.

Scrisórea Sinodului din Ierusalim în favórea lui Atanasie.

Sfintul Sinod adunat în Ierusalim, preoților, diaconilor și credincioșilor din Egipt, iubiții noștri frați: salutare în Domnul nostru.

«N'am putea nici odată, prea iubiții mei frați să aducem
«îndestule mulțumiri lui Dumnezeu, autorul și pázitorul
«tuturor creaturelor, pentru minunile ce a făcut în tot
«timpul și mai cu sêmă pentru acele ce a făcut acum în
«biserica vóstră, dându-vé iarăși pre Atanasie, păstorul vos-
«tru, Domnul și tovarășul nostru în sfinta slujbă. Cine ar
«fi îndrăsnit vre odată să nădăjduescă acest favor ce voi
«posedați? Dumnezeu a avut milă de biserica vóstră. El
«a ascultat rugăciunile vóstre. El a privit lacrimile și sus-
«pinurile vóstre. Voi crați ca nisce oi rătăcite și risipite
«care n'au păstor. Adevératul păstor care are grijă de turma

»sa v'a privit din înălțimea cerului și v'a dat pre acela pre
«care voi doriați. Iar noi cari nu respirăm de cât pacea
«bisericii și cari lucrăm împreună cu voi spre a o între-
«ține, l'am primit din totă inima noastră și l'am rugat de
«a se însărcina cu această scrisoare, prin care noi vă măr-
«turisim bucuria ce avem de restabilirea sa, pentru ca
«voi să recunoșteți, că noi suntem uniți în împărțășire cu
«dînsul. E drept ca voi să faceți rugăciuni pentru pros-
«peritatea prea pioșilor împărați, cari recunoscînd nevino-
«văția sa și dorința ce voi aveați de a'l revedea, vi l'a
«trimes iarăși într'un mod care îl face deosebită cinste.
«Primițiți deci cu bucurie și mulțumiți pentru această lui
«Dumnezeu prin Isus Christos Domnul nostru, prin carele
«mărire fie Tatălui întru toți veci».

CAPITOLUL XXIII.

Nevinovăția lui Atanasie recunoscută de Valens și de Ursacie.

Atanasie avu curînd după aceea satisfacerea de a vedea că nedreptatea cu care fusese condamnat la Sinodul din Tyr fu publicată de către chiar acei ce îl fusese odinioară cei mai mari adversari. Valens și Ursacie cari fuseseră însărcinați cu Teognis și cu câți-va alții spre a merge să se informeze în Mareota despre potirul ce Ischyron îl acusa că l'a sfărîmat, trimiseră lui Iulie o retractare coprinsă în scrisoarea ce urmează :

Ursacie și Valens, prea fericitului Domn, Papa Iulie : salutare.

«Fiind-că scrisorile ce am avut onórea de vă trimite în
»trecut, v'au produs foarte rele impresiuni despre Atanasie,
«și pentru că n'am satisfăcut de loc aceea ce doriați de
«la noi prin scrisorile vóstre, mărturisim în prezența tutu-
«ror preoților iubiți noștri frați cari sunt aici, că tot ce
«vi s'a spus pînă astă zi în defavórea lui Atanasie, e fals
«și presupus. Pentru această, noi intrăm cu bucurie în îm-
«părțășirea sa, mai cu sémă de când ați avut bunătatea

«de a ne erta greșala noastră. Noi vă declarăm încă, că
«dacă Episcopii din Orient, său Atanasie însuși ne-ar chiema
«cu scop rău în judecată, noi nu ne vom înfățișa fără con-
«simțimîntul vostru. Noi condamnăm pe ereticul Arie, cum
«am făcut deja prin scrisul ce am presintat la Milan și pe
«partisanii săi cari dic, că a fost un timp, în carele Fiul
«lui Dumnezeu nu era, că el a fost făcut din nimic și
«cari tăgăduesc că el a fost mai înainte de toți vecii. Noi
«condamnăm încă odată arienismul și pe autorii săi. Eū
«Ursacie, am iscălit această profesiune de credință, și Valens
«de asemenea». Iată ce scriseră ei lui Iuliū. Să vedem
acum aceea ce scriseră și lui Atanasie.

CAPITOLUL XXIV.

Scrisórea lui Ursacie și a lui Valens către Atanasie.

Ursacie și Valens Episcop, Domnului Atanasie, fratele nostru.

«Găsind ocasiunea prin Muscu fratele și tovarășul nostru
«în preoție, care venea la voi. prea iubite al nostru frate,
«noi vă salutăm din tótă inima noastră și dorim ca să pri-
«miți în bună sănătate scrisórea noastră. Dacă ne veți o-
«nora cu un răspuns, ne veți da libertatea de a vă scrie
«mai adese-orî. Să sciți că noi întreținem cu voi pacea
«și împărtășirea bisericii».

Atanasie reîntorcându-se ast-f-l din Occident în Egipt,
Pavel, Marcel, Asclepas și Lucius cari primiseră asemenea
de la Impăratul permisiune să se reîntórcă la bisericile lor,
se restabiliră acolo. De îndată ce Pavel se reîntórse în Con-
stantinopole, Macedonia se ascunse și nu făcu de cât adu-
nări particulare. La Ancyra a fost un mare sgomot cînd
Marcel reluă stăpînirea scaunului său și Vasilie fu alungat
de acolo. Cei-l-alti Episcopi se reîntórseră în bisericile lor
cu mai puțină ostenelă.

CARTEA A PATRA

CAPITOLUL I.

Mórtea Impăratului Constant.

Patru ani după Sinodul din Sardica, Constant fu ucis Anul D.N. 350. în Galia. Magnenție care'i întinsese cursă spre a-l ucide, u-
surpă statele sale. În același timp Vetranion fu proclamat Constantie Impărat la Sirmich de către trupele din Iliria. Nepotian fiul unei surori a repausatului Impărat Constantin, luând stăpânire pe de altă parte pe puterea suverană, prin ajutorul unei trupe de Gladiatori, vechia Roma fu simțitor neliniștită prin aceste schimbări; căci Nepotian fu ucis de către soldații lui Magnenție. Constantie vedându-se ast-fel singur stăpân al Imperiului, se pregăti să distrugă puterea usurpătorilor. Cu toate acestea Atanasie restabilindu-se în scaunul bisericii sale de Alexandria, adună acolo pe Episcopii din Egipt și făcu să se confirme ceea ce se hotărise în favorul său la Sardica și în Palestina.

CAPITOLUL II.

Constantie favorisează pe Arienii și isgonese pe Episcopii Catolici.

Impăratul înșelat prin calomniile Arienilor își schimbă Anul D.N. dispozițiunea, și în disprețul Sinodului din Sardica isgoni Constantie încă odată pe Episcopii ce fuseseră restabiliți în bisericile

lor. Marcel fiind deci alungat din Ancyra, Vasilie reluă în posesiune scaunul său. Lucius fu pus în temniță, unde muri. Pavel fu dus la Cucusa, cetate din Armenia, unde și el muri. Inșă nu știu, dacă mórtea sa fu violentă sau dacă fu naturală. Svonul există încă și astăzi, că el fu sugrumat de către Macedonienii. De îndată ce el fu alungat din biserica de Constantinopole, Macedonie o luă și întărindu-se de mai multe comunități de călugări, ce întemeiasă și de citi-va Episcopi ai bisericilor vecine, el făcu, după cum se dice, o crudă persecuție sectatorilor lui Pavel. Mai întâiu îi alungă din biserică, apoi îi constrinse să participe la împărțșirea sa, mai mulți muriră în timpul muncilor de grós-nice dureri. Alții fură despuiați de averile lor; alții de dreptul de cetățen : alții fură însemnați pe frunte cu un fier ferbinte. Impăratul desaprobă aceste violențe și aruncă vina asupra lui Macedonie.

CAPITOLUL III.

Mórtea lui Martiriū și a lui Marcian.

Aceste violențe ajunseră până la uciderea mai multor persoane. Martiriū și Marcian fură din acei ce muriră de chinuri. Ei fusesseră casnici ai lui Pavel și fuseră dați pe mâna guvernatorului de către Macedonie, ca vinovați de mórtea lui Hermogen și ca autori ai rescólei în urma căreia el fusese alungat din biserica de Constantinopole. Martiriū era ipodiacon și Marcian cântăreț și citeț al sîntei Scripturi. Mormîntul lor e în fața zidurilor cetății și cuprins în lăuntru unei biserici ce a fost începută de Ión și isprăvită de Sisinie, episcopi ai acestei cetăți. Acești prelați credeau că n'ar fi de cuviință, că ei să fie lipsiți de gloria martirului înaintea ómenilor, pe când Dumneđeu îi onóra cu puterea de a face minuni. Căci locul unde era mormîntul lor servind odinióră pentru espunerea capetelor celor ce fusesseră executați la mórte pentru crimele lor și rămânend pustiū din cauza părerii poporului, cum că acolo vin spirite, el deveni fórte frequentat și fórte renumit prin minunile ce se făceau acolo. Iar dacă cele ce spun eu

despre Martiriū și despre Marcian s'ar părea unora ca lip-site de adevăr, ei pot întreba pe acei ce sunt mai bine informați despre acesta și vor afla pōte din gura lor lu-cruri mult mai surprindētore de cât acele ce spuseiū eū.

CAPITOLUL IV.

Expedițiunile lui Constantie contra usurpatorilor autorității sale.

Anul D.N.

351.

Constantin

Constantie

și Con-

stant.

Atanasie retrăgēndu-se, Georgie trată fōrte răū în Egipt pe toți acei ce refusară de a se conforma credințelor sale. Impēratul se duse cu trupele sale spre Illiria și ajunse la Sirmich, unde Vetrenion se dădu prins printr'o înțelegere făcută între ei. Soldații cari il proclamaseră împērat schimbându-și de odată dispozițiunea și salutând numai pe Con-stantie singur în acēstă calitate, el recunoscū că e trădat, se aruncă la picidorele lui Constantie și-i ceru iertare. Acest principe il desbracă de semnele autorității, il reduse la o stare simplă, îi asigură venituri și'l sfātui să trăescă în li-niște, fără a mai vroi într'o vīrstă fōrte înaintată, să se mai ocupe cu treburile guvernămīntului. Apoi trimise o puternică armată în Italia contra lui Magnentie. In fine, el declară pe Galus vērul sēū Cesar și'i porunci să se ducă în Siria spre a păzi fruntariile despre Orient.

CAPITOLUL V.

Arătarea unei cruci.

In timpul pe când Cyrille urmasē lui Maxim la condu-
cerea bisericii din Ierusalim, se arată pe cer o cruce a
cārei lumină era concentrată și vie, pe când lumina
metelor e de obiceiū împrăștiată și palidă. Lungimea sa
era aprōpe de cinci-spre-dece stadii, de la calvariū până
la muntele Olivelor și lățimea proporțională. O minune atât
de extraordinară și atât de nouă umplu tōte spiritele de
admirație și de spaimă; ast-fel că n'a fost nimenea orī de

Anul D.N.

351.

CO-Constantie

ce vîrstă, sau de orî-ce condițiune, care să nu fi alergat la biserică spre a face rugăciuni. Noutatea acêsta fu curînd răspîndită în tôte provinciile prin streinii ce fuseseră marturi. Insuși împêratul fu informat despre acêsta, atît printr'o scrisóre a lui Cyrille, cît și prin relațiunile cãtor-va altor persóne. Se dice, cã acêstă minune, fusese pređisã prin o prorocie coprinsã în sfînta Scripturã. Ea servi la convertirea unui mare numér de evrei și de pãgãni.

CAPITOLUL VI.

Sinodul din Sirmich. Condamnarea lui Fotin. Trei formulare de credință.

Anul D.N. Fotin episcopul de Sirmich avu atunci cutezanta să pu-
351- blice în prezența împêratului nisce opiniuni pe care le in-
Constantie ventase cãt-va timp mai înainte.

Inlesnirea ce avea de a vorbi îl făcea capabil să convingã; ast-fel cã atrãgea la credința sa multe persóne. El mărturisia, cã nu era de cãt un singur Dumneđu Alotputernic, care crease lumea prin cuvîntul sãu; insã de parte de a recunósce, cã Fiul a fost nãscut mai înainte de toți vecii, el đicea, cã Fiul începuse de a fi, cãnd se nãscuse din Maria. De îndatã ce acêstã opiniune fu cunoscutã, ea isbi de o potrivã pe episcopii din Orient și din Occident și fu respinsã, atît de cei ce primiserã învêțatura Sinodului din Niceea, cãt și de cei ce admiteau rãtãcirile lui Arie. Impêratul, care era atunci la Sirmich, fu pãtruns de indignare și adunã un Sinod în aceea cetate. Dintre episcopii din Orient, Georgie episcop de Alexandria, Vasilie episcop Ancyra și Marcu episcop de Aretusa asistarã acolo. Dintre cei din Occident, Valens episcop de Mursa și Osie mărturisorul venirã acolo. Acest din urmã venise sãrã voea lui. El asistase la Sinodul din Niceea și pe urmã fusese exilat prin intervenirea Arienilor. Ei convinserã pe împêratul sã'l oblige sã vinã la Sirmich, în credința, cã dacã el ar putea atrage prin blãndețea, sau prin forță la credința lor pe un om de un merit atît de mult recunoscut, partidul lor ar gãsi în persóna sa un puternic sprijin. Anul în care ei se adunarã, fu anul dupê consulatul lui Sergie

și al lui Nigrinian și în carele nu era de loc consult, nici ^{Anul D.N.} în Orient, nici în Occident, din cauza turburărilor iscate ^{351.} din partea tiranilor. Episcopii din acel Sinod depuseră pe ^{Constantia} Fotin, ca pe unul ce ținea aceleași rătăcirii ca Sabellie și ca Pavel de Samosata. După acesta compuseră trei formulare contra tot ce se hotărise mai înainte. Cel dintâiu era în grecesce și cele-l-alte două în latinesce. Inse ele nu erau nici conforme între ele, nici conforme cu nici unul altul precedent, fie relativ la termenii, fie la înțeles. În formularul grecesc nu se dice de loc, că Fiul lui Dumnezeu e consubstanțial cu părintele său, nici de asemănabilă substanță; ci e declarat, că acel ce dice, că Fiul n'a avut început și acel ce cred că el a fost făcut prin o extensiune a substanței lui Dumnezeu și că e unit cu părintele său fără a fi supus, sunt în afară de biserică. În unul din cele două ce sunt compuse în latinesce, e oprit de a se servi de termenul de substanță și de a dice, dacă Fiul e de aceeași sau de asemănabilă substanță cu părintele său, pentru că nu se vorbește de loc despre acesta în sfânta Scriptură și că acesta e mai presus de spiritul omenesc. Acolo e poruncit de a recunoște, că Părintele e mai mare de cât Fiul său în onoare, în demnitate, în divinitate și în calitate de Părinte, că Fiul e supus Părintelui, ca creaturele, că Părintele nu are început și că generațiunea Fiului nu e cunoscută de cât de părintele. Se dice, că după ce acest formular fu publicat, Episcopii cunoscându-i greșalele făcu tot ce putu pentru a retrage copiile și a-l corige și că împăratul amenință pe cei ce le-ar reține în loc să le aducă. Inse cu toate măsurile luate, fu cu neputință de a-l suprima. Al treilea formular e conform cu cele două relativ la înțeles. El opresce de a se servi de cuvintul de substanță și dă argumente pentru acesta în termenii următori : « Noi am găsit de cuviință să respingem cu desăvîrșire numele «de substanță, care fiind întrebuințat de sfinții Părinți cu «prea mare simplitate și nefiind nici de cum înțeles de «popor, a fost multora un mijloc de cădere. Noi suntem «de părere să nu se mai vorbească de el când se va vorbi «de Dumnezeu, pentru că nu e dis nici într'un loc al sfintei «Scripturi, că Tatăl, Fiul și sfântul Duh n'aū de cât o aceeași substanță. Inse noi dicem, că Fiul e asemănabil cu «Părintele, după cum sfânta Scriptură o mărturisește ». Iată

ce a fost hotărît în acest Sinod privitor la credința în prezența Impăratului. Osie refuză de o cam dată să consimță la acesta; însă consimți în fine prin forță și după ce a fost precum se țice încărcat de lovituri într'o extremă bătrânețe.

Episcopii se siliră să facă pe Fotin să își schimbe credința și îi promisera să l restabilască pe scaunul său, dacă ar vroi să iscălască Formulariul lor. Inșă departe de a și retracta rătăcirile, el se oferi să le susțină și ceru pentru acest scop o conferință. Prelații adunându-se în ziua ce fusese hotărîtă în prezența Judecătorilor, cari presidau în numele Impăratului, însărcinara pe Vasilie Episcopul de Ancyra de a lua cuvintul contra lui Fotin. Disputa fu foarte lungă din cauza mulțimei de întrebări și de răspunsuri ce fură făcute și din o parte și din alta și care fură notate de către secretari. Inșă Vasilie câștigă în cele din urmă victoria. Fotin fu exilat și continuă în exilul său să și susțină rătăcirile și să facă scrieri atât în grecesce cât și în latinesce, prin care pretindea să dovedască, că numai doctrina sa era adevărată. Iată ce aveam de țis asupra acestei cestiuni.

CAPITOLUL VII.

Mórtea lui Magnentie, a lui Silvan și a lui Gallus.

353. Magnentie luând în stăpânire vechia Roma, ucise acolo o mulțime de persoane atât din senat, cât și din popor. Informându-se că trupele lui Constantie erau aprópe, el se retrase în Galia, unde avu mai multe mici lovituri cu diferite succese, fiind câte odată învingător și câte odată în perdere. Fînd învins. în fine el fugi la Mursa fortul Galiei, unde se silí să ridice moralul soldaților săi, care era abătut în urma învingerii lor. De îndată ce l vedură, începură să l salute cu aclamațiuni ordinare. Inșă în loc să l proclame pe el, ei proclamară pe Constantie. Magnentie considerând această faptă a soldaților ca un semn. că Dumnezeu nu l destina Imperiului, plecă de la Mursa și se retrase mai departe. Armata lui Constantie urmărindu l îndată el fu constrins să se lupte aprópe de muntele Seleucus și scăpând singur după fuga trupelor sale, se retrase la Lyon.

Când ajunse acolo ucise mai întâiu pe mama sa, apoi pe fratele său pe care îl proclamase Cesar și în fine se ucise pe sine însuși. Decentie, care era un altul din frații săi, se sugrumă și el curînd după aceea. Mórtea atâtor persoane nu restabili liniștea publică. Silvan întreprinse în același timp în Galia o luptă, cu scopul de a usurpa autoritatea suverană. Însă căpeteniile armatei lui Constantie îl uciseră. Evreii din Diocesareea luând armele și făcînd alergări în Palestina Anul D.N. 353. și în împrejurimi, cu scopul de a înlătura jugul stăpînirii Romane, Gallus care era atunci în Antiochia trimise în contra lor trupe, îi învinse și distruse Diocesareea până în temelie. Însă, neputînd să se modereze în vederile sale, el se hotărî să se facă stăpîn al Imperiului, dar pentru că marele Vistier și Domelian Prefect al Pretoriului de Orient înscințase pe Constantie despre planurile sale, el îi ucise. Împăratul trimițîndu-i poruncă să vină la curte, nu îndrăzni să n'asculte și porni spre el. Însă cînd ajunse la Insula de Flavona, fu ucis din porunca Împăratului în al treilea Consulat al său și al șaptelea al lui Constantie. 354.

CAPITOLUL VIII.

Sosirea lui Constantie la Roma. Intrigile Arienilor contra lui Atanasie.

Constantie sperînd să se bucure de un temeinic repaus după mórtea răsvrătiților Imperiului, plecă din Sirmich spre a se duce la Roma și spre a primi acolo cinstea triumfului său. El avea și planul să convöce un Sinod în Occident și de a întruni acolo, de ar fi posibil, pe Episcopii cu aceeași învățatură. Iuliu murind în același timp, după ce a condus douăzeci și cinci de ani biserica de Roma, Liberie îl urmă. Acei ce respinseră credința Sinodului din Niceea, creșînd că au găsit un timp favorabil spre a descredita pe partizanii doctrinei contrarii, făcură toate sfortările la curte, spre a face imposibil pe acei, pe cari ei îi depuseseră și spre a face să fie alungați, nu numai ca nisce făptuitorii a unei dogme primejdiöse, ci încă și ca pe nisce inimicii Anul D.N. 354. ai liniștei publice, cari în timpul vieții lui Constant se silișeră de a compromite pe amîndoi Împărații. Constantie

E sigur, că Constant amenință pe fratele său de a'i declara război, dacă nu va primi pe Pavel și pe Atanasie, după cum am spus. Sfortările calomniilor lor cădeau mai cu seamă asupra lui Atanasie, pentru care aveau o aversiune atât de puternică, în cât nu putură să se oprască de a'i da probă de o asemenea aversiune chiar în timpul când Constant îl protegea și când Constantie părea că are pentru el afecțiune. Narcis Episcopul de Cilicia, Teodor Episcopul de Thracia, Eugenie Episcopul de Niceea, Patrofil Episcopul de Scytopole, Menofast Episcopul de Efes și alți până la numărul de trei-deci, adunându-se în cetatea de Antiochia trimiseră o scrisoare la toți Episcopii lumii, prin care îi înștiințau, că Atanasie reluase în posesiune scaunul de Alexandria, contra regulilor bisericii, fără să se fi justificat mai înainte într'un Sinod și îi îndemnau să nu întrețină nici o împărtașire cu dînsul, ci a o întreține mai bine cu Georgie, care fusese ales și hirotonit spre a'i urma. Atanasie desprețui aceste sfortări ale inamicilor săi. Insa el era cu toate acestea, destinat la persecuțiuni mai crude de cât acelea pe care le suferise. De îndată ce Magnentie a fost ucis și Constantie rămase singur în posesiunea Imperiului, el puse toate stăruințele spre a atrage pe Episcopii din Occident la credința celor ce susțineau, că Fiul lui Dumnezeu e asemănat cu Părintele său în ceea ce privește substanța. El nu și întrebuința cu toate acestea autoritatea sa în acest scop. El se mulțumia de a face acesta prin convingere creștând, că dacă ar putea face pe toți prelații să consimtă și să subscrie aceea ce se rostise contra lui Atanasie, i-ar fi atunci lesne de a termina toate neînțelegerile din biserică.

CAPITOLUL IX.

Sinodul din Milan. Fuga lui Atanasie.

Anul D.N. 355. Impăratul silind deci foarte mult, ca să se țină un Sinod în cetatea de Milan, venira acolo prea puțin Episcopi din Orient: unii scuzându-se din cauza virstei lor prea înaintată, alții din cauza îndepărtării și dificultății drumurilor.

Însă veniră mai mult de trei sute de Episcopi din Occident. Cei din Orient vroind numai de cât ca Atanasie să fie condamnat, ca apoi să fie alungat din Alexandria, cei-l-alți consimțiră la acesta, fie de frică, fie prin surprindere sau din necunoscință. Numai Dionisie Episcopul de Alba, Mitropolia Italiei, Eusebiu Episcopul de Verceil în Liguria, Paulin Episcopul de Treva, Rodanus și Lucifer cari reclamară și protestară, că nu trebuie să condamne cu atâta ușurință pe Atanasie, că dacă l-ar condamna ast-fel, condamnarea ar cădea asupra doctrinei ortodoxă și că acesta era o meșteșugire a Împăratului și a Arienilor, cari căutau să nimicească prin acest mijloc credința Sinodului din Niceea. Acestă generoasă libertate fu pedepsită îndată cu isgonirea, când și Ilariu fu condamnat împreună cu dinșii. În sfârșit împrejurările au făcut să se recunoască în de-ajuns, că Sinodul de Milan nu fusese convocat de cât în acest scop. Căci Sinódele din Rimini și din Seleucia, ce fură convocate puțin timp după aceea, se sfortară de a sdrobi aceea ce se stabilise la Niceea, după cum vom vedea îndată.

Atanasie fiind convins că la curte se încenau intrigi ^{Anul D.N.} spre a-l pierde, nu credu că trebuie să se espună de a se ^{355.} duce acolo. Însă, alegând cinci Episcopi din Egipt, între ^{Constantin} cari era Serapion Episcopul de Tmuis, prelat recomandabil prin eminența virtuților sale și prin mărimea elocinței, îi trimise cu trei preoți la Împăratul, care era atunci în Occident, spre a căuta să-l liniștească, de a răspunde dacă ar fi nevoie, la acușările inamicilor săi și spre a face tot ce ei ar crede mai folositor bisericii și lui. Abia plecaseră și el primi o scrisore, prin care Împăratul îi poruncia să vină la el. Acestă poruncă îi procură o mare neliniște și la întreg poporul din Alexandria. Căci ei nu vedeau nici o siguranță, nici în a asculta, nici a nu asculta pe acest principe Arian. Totuși el se hotări să nu plece din Alexandria și acel ce adusese ordinul se reîntorse fără să fi făcut ceva. Vara viitoare sosi cu Guvernatori Provincei un bărbat trimis cu un alt ordin, care sili pe Atanasie să plece și care neliniști foarte mult pe clericii. El se reîntorse totuși fără să fi făcut ceva, ca și cel d'întăiu, când vedu că poporul se revoltă și e gata să apuce armele. Curind după aceea se trimiseră trupe din Egipt și din Libya și pentru că se aflase că Atanasie era ascuns în biserica lui Theon, co-

mandantul trupelor și Ilariu, pe care îl însărcinase Impăratul să aibă o grijă deosebită pentru această afacere, porunci să sfărâme ușa, intră îndată în biserică cu mâna armată, dar nu găsi pe Atanasie. Se dice, că făcându-i-se cunoscut această năvălire, el o înlăturase ca pe mai multe alte primejdii, printr'un mijloc vizibil al protecțiunii Cerului. Soldații nu intraseră de cât puțin mai în urmă, după ce el eșise și puțin a lipsit să nu cadă în mâinile lor.

~~~~~
CAPITOLUL X.

Atanasie a scăpat ca prin minune din mai multe pericole. Georgie întreprinde mari violențe.

Anul N.D. Nu e permis de a se îndoi cine-va că el n'ar fi fost foarte plăcut lui Dumnezeu și că n'ar fi cunoscut viitorul. Despre Constantie acesta sunt probe mai lămurite și mai surprinzătoare de cât acelea ce arătaiu. Constantie încercând să'l maltrateze în timpul când Constant trăia încă, el se retrase la unul din amicii săi și rămase mult timp ascuns într'un loc întunecos. Nimeni nu scia, că el se afla acolo de cât numai o femeie care'l servea și pe care o creduse îndestul de credincioasă, spre a ține în secret acesta. Fînd-că ereticii își puneau totă sîrguința, ce se pôte inchipui, spre a'l prinde viu, ei căutară, fie prin daruri, fie prin măguliri pe lângă acea femeie, în cât ea se hotărî să spună unde se găsește. Inșă mai înainte ca ea să le fi spus, el avu revelațiunea trădării și fugi de acolo. Servitorea fu pedepsită, pentru că a depus falș contra stăpânilor săi, cari fugiseră cu Atanasie. Căci atunci nu era o crimă ușoră de a primi cine-va la sine pe un Episcop și de a'l fi ascuns. Acesta era o ne-supunere criminală la ordinea Impăratului și o întreprindere contra liniștei publice, pentru care cine-va era târît de către Arieni înaintea tribunalelor judecătorilor. Am aflat că el a putut altă dată, tot prin o revelațiune, să scape de a cădea în mâinile inamicilor săi. Pe când el naviga pe Nil spre a se duce mai înlăuntrul Egiptului, acei ce'l căutaui înștiințându-se despre acesta îl urmăriră îndată. Inșă Dumnezeu făcându-i cunoscut primejdia în care se găsea, el se reîntorse spre Alexandria, scoborînd cursul apei, pe

când acei ce'l căutaŭ navigaŭ în susul ei și sosind în această ce-^{Annul D.N.} tate, se ascunse cu înlesnire în mijlocul marelui popor, de care ^{356.} era plină. Chipul cu care prevădu și evită aceste primejdii și ^{Constantin} mai multe altele făcură pe păgâni și pe eretici să-l acuse de magie. Se dice, că într'o ȃi, pe când mergea el pre stradă, o cioră ce sbura în aer cărai și că o trupă de păgâni ce erau de față întrebându-l în batjocură ce însemnă acel strigăt, el le răspunse zîmbind, că acest cărăit, adică măine în limba Romanilor însemnăză, că ȃiua de măine nu va fi o ȃi fericită pentru voi, că nu veți avea libertatea de a celebra sərbătórea vóstră. De și acest răspuns li se păru ridicol păgânilor, el fu confirmat cu fapte. Căci ȃiua viitóre, Magistrății primiră ordin de la împératul să nu permită să se adune idolatrii în templurile lor spre a'și face ceremoniile lor ordinare și ast-fel sərbătórea cea mai solemnă, ce aveaŭ, se desființă. Ceea ce spuseiŭ e prea de ajuns, dacă nu mă înșel. spre a dovedi, că acest mare bărbat primise de la Dumneȃeŭ darul prorociei. După ce el a evitat să cadă în mâinile acelor ce'l căutaŭ să'l prindă, poporul și clerul supus conducerii sale rămase în posesiunea bisericilor, până când guvernatorul de Egipt și comandantul trupelor îi alungară din ele spre a le da acelora din partidul lui Georgie. Georgie sosind el însuși curînd după aceea luă în stăpânire bisericile și se purtă într'un mod departe de blândețea unui păstor, făcându-se temut întregii lumii, arătând o ură neîmpăcată celor ce favorisaŭ partidul lui Atanasie și punend în temniță și muncind cu cruȃdime o mulțime de bărbați și de femei, în cât își atrase asupra'și ura publică ca și un tiran; ast-fel, că poporul resculându-se ^{Annul D.N.} atacă în biserică și puțin a lipsit să nu'l sfășie în bucăți. ^{356.} Inse scăpând se retrase lângă Impératul, iar acei ce par-^{Constantin} ticipaŭ la împărtășirea lui Atanasie și luară în posesiune bisericile. Ei nu le posedară însă mult timp. Căci guvernatorul de Egipt ducându-se curînd după aceea la Alexandria le înapoiă iarăși partisanilor lui Georgie. Un secretar al Impératului fiind trimis în același timp, spre a pedepsi pre resvrătitori, porunci. ca mulți din ei să fie munciți cu multă asprime. Georgie se reîntorse, nu numai mai teribil, ci mult mai urit de popor ca nici odată; pentru că el aprinsese mânia Impératului și'l aprinsese la mari violențe. Pe lângă acésta călugării, ale căror cuvintări gă-

siaŭ cu atât mai mult credemint în spiritul poporului, cu cât ei erau susținuți prin stima ce aveau de virtutea lor, îl descreditaŭ ca pe un om plin de o îngânfare și de o aroganță cu totul nesuferită.

CAPITOLUL XI.

Exilul lui Liberie episcopul de Roma.

De și toate câte spuseli nu s'au întâmplat în același timp lui Atanasie și bisericii de Alexandria, le-am raportat îndată spre a le pricepe mai bine. Sinodul din Milan terminându-se fără nici un succes, Impăratul condamnă la isgonire pe cei ce se împotriviseră planurilor inamicilor lui Atanasie. Fiind-că el dorea foarte mult de a stabili o credință uniformă în totă biserica și de a uni pre toți episcopii în mărturisirea unei același doctrine, el hotărî să'i adune în acest scop în Occident. Vasta întindere a mărilor și a drumurilor pe uscat, ce trebuia să parcurgă făcea anevoioasă această întreprindere. Totuși nepărăsind'o cu totul înainte de a reintra în Roma și a se arăta poporului cu pompa și splendoroa unui învingător, care a redus pre inimicii săi sub ascultarea sa, el trimise să chieame pre Liberie și se sili să'l convingă de a se conforma credinței episcopilor, ce erau în suita sa și între cari se afla și Eudoxie. Liberie respingând propunerea sa și protestând că nu va face nici odată nimic din aceea, ce el dorea, porunci să'l conducă la Bereea, cetate în Thracia. Se dice, că un alt motiv, pentru care el fu ast-fel isgonit, e că el nici odată nu voise să se separe de împărțășirea lui Atanasie, de și Impăratul îl acusa că a adus ofensă bisericii, că a fost cauza morții celui mai mare din frații săi și că a aruncat semințele de dușmănie între cel-l-alt și între dînsul. Fiind-că Impăratul se servea contra lui de autoritatea judecăților ce se dăduseră în toate Sinodele și mai cu sēmă în acel din Tyr. Liberie îi răspunse, că nu trebuia să aibă mare considerație pentru judecata acestor episcopi, cari nu condamnaseră pre Atanasie de cât din ură, sau de frică, sau prin favore. El ceru ca toți prelații să iscălescă credința Sino-

dului din Niceea și cei ce erau în exil fiind-că au aprobat-o spre a fi rechemăți. Că după acesta episcopii să se transporte la Alexandria fie-care cu cheltuiala sa, fără să fie în sarcina nimăruî, publicul să nu le procure nici trăsură, nici bani și acolo să se informeze exact despre adevăr, fiind-că acei ce făcuseră injurii și acei ce le suferiseră, acolo locuia și că proba despre acesta era mai ușor în acel loc de cât în nici unul altul. În fine el îi arată scrisoarea alcătuită de Valens și de Ursacie și trimise lui Iuliu predecesorul său prin care recunoscea nevinovăția lui Atanasie și îi cerea ertare de falsele informațiuni ce ei dăduseră în Mareot contra lui și rugă pre împăratul să nu condamne pre un Episcop absent și de a nu avea nici o considerație pentru judecata ce se făcuse contra lui, pentru că e vădit, că acesta nu era de cât o cursă a inamicilor săi. Cât pentru injuria, despre care se plângea relativ la frații săi, el îl rugă să nu își răsbune prin mâna preoților pe care Dumnezeu va consacrat la sfințirea omenilor și la tot felul de fapte bune. Împăratul vedându-l atât de puțin dispus să îi urmeze planurile sale îi dădu două zile de gândit. Însă Liberie în loc să le primescă îi dăse: sunt cu totul hotărît și sunt gata de plecare. Se dăce că atunci, când îl conduceau la locul isgonirei sale, Constantie îi trimise cincî sute de monede de aur. Însă, că Liberie nu le primi, dăcând celui ce i le da: Spuneți celui ce v'a dat acest aur, să îl păstreze pentru lingușitorii săi și pentru curtesanii săi, pre cari nesățioasă lăcomie îi ține tot-d'a-una în sărăcie. Isus Christos carele e în toate asemenea cu părintele său, îmi dă cu prisosință aceea ce 'mi e de trebuință. Liberie, fiind ast-fedespoiât de episcopia sa de Roma, conducerea ei fu încredințată lui Felix diaconul. Se dăce, că el rămase tot-d'a-una foarte alipit la credința Sinodului din Niceea și că nu s'a găsit nici odată nimic rău de dăce de purtarea sa, afară numai de aceea că înainte de a fi hirotonit, el a participat la împărțășirea ereticilor. Când Împăratul intră în Roma, poporul îi ceru pre Liberie cu mare șgomot. Acest principe delibărând cu episcopii, trimise răspuns popoului, că el le va reda pre păstorul lor, dacă va vroi să se unescă în credință cu cei ce erau în suita sa.

CAPITOLUL XII.

Aëtie își publică părerile sale rătăcite. Eudoxie ia în stăpânire biserica din Antiochia.

Aëtie își publică în acel timp părerile sale rătăcite asupra naturii Dumnezeesci. El era atunci diacon al bisericii de Antiochia și primise această hirotonie prin punerea mâinilor lui Leontie. El susținea ca Arie, că Fiul lui Dumnezeu o creatură, că el a fost scos din neant și că e neasemănil cu Părintele său. Fiind-că era foarte îndărătnic în dispută, foarte îndrăzneț în a agita cestiunile cele mai sublime ale Teologiei și foarte subtil în raționamentele sale, aceia chiar cu cari el era de acord asupra doctrinei, îl creșură eretic și îl înlăturară de la împărțășirea lor. El se prefăcu atunci că nu vrea să aibă nici o parte la acesta, din cauza împărțășirei ce ei dăduseră lui Arie contra dreptății, după ce el călcase jurământul, protestând cu jurământ Impăratului Constantin, că era de credința Episcopilor Sinodului din Niceea. Iată ce se povestesc despre Aëtie.

Scirea morței lui Leontie. Episcopul de Antiochia fiind adusă în timpul când Impăratul era încă în Occident, Eudoxie îi ceru permisiune să se reîntorcă în Syria, spre a lua în îngrijire afacerile bisericii și obținând-o, el se duse acolo cu grabă și luă în stăpânire demnitatea Episcopală, fără participarea lui Georgie Episcopul de Laodiceea, a lui Marcu Episcopul de Aretusa și a celor-l-alți, cărora le aparținea dreptul hirotoniei. Svonul se răspândise, că el nu făcuse nimic de cât cu consimțimintul Impăratului și prin favoarea Eunucilor palatului, cari urmau credința lui Aëtie și asigurau, că Fiul lui Dumnezeu e neasemănil cu Părintele său. Când luă în posesiune biserica de Antiochia, el luă pe față protecțiunea acestei rălăcirii și adunând și alți prelați cari o favorisau ca și el, între cari era Acacie Episcopul de Cesarea în Palestina și Uranius Episcopul de Tyr, el respinse absolut termenii de consubstanțial și de asemănil în ceea ce privesc substanța, sub cuvint, că Episcopii din Occident le respinseseră așijderea. E adevărat, că Osie spre a opri îndărătnicia lui Valens, a lui Ursacie și a lui Germinius, consimți prin forță, precum

am spus cu câți-va alți Episcopi ai Sinodului din Sirmich ca să nu se mai servescă pe viitor de termenii de con-substanțial, nici de asemănabil, pentru că acești termeni nu se găsesc nici de cum în sfânta scriptură și că natura lui Dumnezeu e mai pre sus de spiritul omului. Eudoxie le scrise ca la nisce persoane, ce exprimaseră cu credință cugetarea lui Osie și mulțumi lui Valens, lui Ursacie și lui Germinius, că au fost atât de fericiți să facă pre Episcopii din Occident să îmbrățișeze doctrina ortodoxă.

CAPITOLUL XIII.

Scrisoarea lui Georgie Episcopul de Laodiceea, deputaților Sinodului din Ancyra. către Constantie.

Maî mulți cari voiseră să se opună acestor novisme ale lui Eudoxie, fiind alungați din biserica de Antiochia, se retraseră la Georgie, Episcopul de Laodicea care le dădu o scrisoare pentru Basilie Episcopul de Ancyra și pentru ceilalți Episcopi ce el invitase să asiste la sfințirea unei noi biserici.

Ea era întocmită în acești termeni :

Georgie, prea onoraților săi domni: Macedonie, Basilie, Cecropius și Eugenie. Salutare în Domnul Nostru.

«Naufragiul lui Aëtie, s'a răspândit maî în totă cetatea de Antiochia. Discipolii săi pe cari voi i-ați respins au fost primiți de către Eudoxie și înaintați la sfințele hirotonii și ereticul Aëtie a primit de la el onoruri deosebite. «Ajutați deci grabnic această mare cetate, ca nu cum-va naufragiul său să inundeze și restul lumii. Adunați-vă în cel maî mare număr ce ve va fi cu puțință și cereți și semnăturile celor-lalți Episcopi prin care să se poruncască ca Eudoxie să alunge pre Aëtie din Antiochia și să ștergă din catalogul clericilor pre discipolii acestui eretic pre cari el i-a hirotonit. Că dacă va continua să dîcă cu Aëtie, că Fiul lui Dumnezeu e neasemănabil cu

«Părintele său și dacă va prefera pre acei ce o ȳic altora, «cetatea de Antiochia e perdută pentru voi». Iată ce co-prindea scrisórea lui Basilie.

Episcopii, cari se adunaseră la Ancyra, recunoscând lámurit prin decisiunea ce Eudoxie făcuse în Antiochia cu câți-va alții, planul ce îl avea să aducă schimbare în doctrină, însciințară despre acésta pre Impératul și îl rugară de a face ast-fel, ca aceea ce se hotărîse în Sinódele din Sardica și din Sirmich să rămână nestrămutat; adică, că Fiul lui Dumneđeú e aseménabil cu Părintele său, în ceea ce privesce substanța. Se trimiseră ca deputați la Impé-ratul, Vasilie Episcopul de Ancyra, Eustatie Episcopul de Sebastia, Eleusius, Episcopul de Cyzic și Leontie, carele după ce a fost odinióră servitor de cameră al Impératului fusese după aceea ridicat la hirotonia de preot. Când so-siră la curte, găsiră acolo pre Asfal, preot din Antiochia, apêrător pasionat al doctrinei lui Aétie, carele terminându-și deja afacerile pentru care întreprinsese acésta călătorie și obținênd o scrisóre de la Constantie, se pregătea să se reintórcă. Constantie aflând de la deputații Sinodului din Ancyra, rătăcirea ce susținea Eudoxie, îl condamnă, și re-trase scrisórea sa din mâinele lui Asfal și în locul aceș-tiea scrise pre aceea ce urméză.

CAPITOLUL XIV.

Scrisórea lui Constantie contra lui Eudoxiú.

Constantie învingétor, prea mare, August, Sfintei bisericii de Antiochia.

«Eudoxiú a venit la voi fără să'l fi trimis eú. Nici nu «m'am gândit să favorisez persóne ca el. Dacă ei impun «în alt ceva ca și în acésta, atunci dovedesc, că 'și bat «joc de Dumneđeú. De ce moderațiune ar putea fi capabili «nisece ómení, cari trec cu nerușinare din cetate în cetate, «și cari caută cu ori ce chip necuviincios toate ocasiunile «să se îmbogățescă? Svonul e că între dinșii se află Sofiști «și înșelători, al căror nume e detestabil și comerțul lor «nelegiuit. Voi sciți cine e acest partid și cunósceți, că eú «vorbesc de Aétie și de Sectatorií sêi, a căror ocupațiune

«cea mai ordinară e de a căuta să abuzeze de ignoranța
«poporului. Acești oameni vicleni și mincinoși au avut ne-
«rușinarea să publice, că eu aprob hirotonia lor. Inșă a-
«cēsta nu e nici adevērat, nici aprōpe măcar de adevēr.
«Aduceți-vē aminte, vē rog, de cuvintele de care noi ni-am
«servit de la început spre a exprima credința nōstră, prin
«care cuvinte am declarat, că Fiul lui Dumneđeū e ase-
«mēnabil cu Părintele sēu în ce privesce substanța. Inșă
«acești oameni au catezanța de a spune despre natura lui
«Dumneđeū, tot ce le-a trecut prin minte, ūin o doctrină
«contrarā adevērului, și se silesc de a o inspira și altora. Anul D.N. Constantinie
«Eū sunt fōrte convins, că acēstā întreprindere va cădea
«asupra capului lor. Cāt pentru acum e de ajuns de a i
«excluce din adunări. Cāci nu voesc să vorbesc acum des-
«pre pedēpsa ce ei vor suferi, dacā vor persista în furia
«lor. Inșă ce rēu nu fac ei cānd adunā pre cei mai sce-
«lerai, pre autorii rētăcirelor condāmnate, pre cari rīdi-
«cāndu-i la ministerul sfīnt, ei infectēzā clerul, ca și cum
«le-ar fi permis de a rēsturna ordinea și disciplina bisericii?
«Cine ar putea suferi pre aceste persoane care umplu ce-
«tățile de nelegiuire, cari mājnesc țerele cele mai depārtate
«prin sacrilegiile lor, și cari nu doresc nimic cu o ardōre
«atāt de excesivā de cāt de a vātāma pre omenii de bine?
«E timpul ca acei ce au fost crescuți în cunoșcința ade-
«vērului să se arate. Cāci meșteșugirea acestor nelegiuți
«e atāt de clar descoperitā, în cāt nu le rēmāne nici un
«mijloc de a o ascunde. Datoria persōnelor de cinste, e de
«a conserva credința părinților lor și de a o spori, fără
«a și da ostenelā pentru nimic alt ceva. Indemn din tōtā
«inima mea pre cei ce au eșit de și tārđiū din prāpastia
«acestei eresii, să se conforme credinții Sfinților Episcopi».

Iată cum a lipsit fōrte puțin ca acēstā eresie, ce se nu-
mesce eresia Anomeenilor să nu se desvolte în acel timp.

CAPITOLUL XV.

*Liberie are permisiune să se reīntōrcă la Roma
și să conducă biserica împreună cu Felix.*

Impēratul reīntorcēndu-se în curīnd dupē, aceea de la
Roma la Sirmich, primi acolo o deputațiune din partea E-

piscopilor din Occident și rechemă pre Liberie de la Bereea. El 'l sili în prezența deputaților Episcopilor din Orient, și în prezența Episcopilor ce erau în suita sa, să recunoscă, că Fiul lui Dumnezeu nu e nici cum de aceeași substanță cu Părintele său. La acesta el era îndemnat de Basiliu, de Eustatie și de Eleusius, cari aveau mare trecere pe lângă el, și cari făcând un mic resumat din aceea ce se hotărise în Sinodul din Sirmich contra lui Pavel de Samosata și contra lui Fotin, și dintr'un formular compus în Antiochia în timpul sfințirii bisericii celei noi, ca și cum unii ar fi avut planul să introducă o erezie particulară sub numele de consubstanțial, făcu ast-fel, în cât Liberie, Atanasie, Alexandru, Severian și Criscentie, episcopi din Africa, consimțiră la acest formular, la care Ursacie, Germinius Episcopul de Sirmich, Valens Episcopul de Mursa și toți Episcopii din Orient prezenți consimțiră de o potrivă. Ei primiră o profesiune de credință a lui Liberie, prin carea el declară ca lepădați de biserică pe acei ce țin, că Fiul lui Dumnezeu nu e asemănabil cu Părintele său în toate, și în ceea ce privește substanța. Eudoxie și cei ce favorisau cu el rătăcirea lui Aëtie abia primise în Antiochia scrisoarea lui Osie, și publicară, că Liberie condamna termenul de consubstanțial, și mărturisia, că Fiul lui Dumnezeu e neasemănabil cu Părintele său. După acesta Impăratul permise lui Liberie să se reîntorcă la Roma. Episcopii cari se adunaseră la Sirmich, scriseră lui Felix care conducea atunci pre credincioșii din această vechie capitală, și clerului ca să primescă pre Liberie și se rămână amândoi pre scannul Apostolic, se îndeplinescă în bună înțelegere sfintele funcțiuni ale slujbei lor, și să uite tot ce se întâmplase dureros, fie în hirotonia unuia, fie în isgonirea celui l-alt. Poporul iubea pre acest din urmă ca pre un om de bine, care avuse curajul să se opună voinții Impăratului și de a apăra adevărul credinții și ridicase răscole pentru dragostea lui, și mersese până la vărsare de sânge. Felix ne trăind de cât foarte puțin timp după aceea, Liberie conduse singur biserica de Roma. Și pare, că acesta fu o rânduială particulară a Providenței, carea vroi să impedece, ca tronul Sfintului Petru să nu fie desonorat ca să rămână ocupat de doi Episcopi, ceea ce fiind contrariu regulilor bisericii, ar fi fost fără înduială un izvor de discordie.

CAPITOLUL XVI.

Cutremur de pământ în Nicomidia. Minuni făcute de Arsacie. Greutăți asupra locului, unde se va aduna un Sinod.

Se părea, că téma de a desplăcea Impăratului unise Orientul și Occidentul în mărturisirea aceleiași credințe. Acest principe hotărise de a convoca un Sinod în Niceea contra eresiei lui Aétie și contra novismelor ce se introduseseră în Antiochia. Inșă Basiliū și acei din partidul său ne dorind ca Sinodul să se țină în această cetate, pentru că mai fuseseră deja unul acolo, se hotărî că se va ținea la Nicomidia în Bitynia și va chieama acolo cât mai curând pe cei mai învățați și pe cei mai elocinți Episcopi din fiecare provincie, cari vor asista la Sinod în numele națiunii lor. Mai mulți erau deja pe cale, când svonul se răspândi că cetatea de Nicomidia era mai tótă ruinată, printr'un cutremur de pământ și fiind-că aceste svonuri se răspândesc de obiceiū foarte repede și fac réul încă mai mare de cum nu e, se făcu cunoscut, că Niceea, Perinta, cetățile de prin prejur și Constantinopolul chiar, fuseseră sguđuite de același cutremur. Episcopiū cari erau în bunele credințe fură foarte mișcați de această întimplare, pentru că inimiciū religiunii noastre luaseră motivul din căderea bisericii din această cetate, care era o biserică foarte măreță, să mǎrgă să spună Impăratulū, că mulțime de prelați, de bărbați, de femei și de copii ce se refugiaseră acolo, în speranță de a găsi un azil asigurat fuseseră îngropați sub ruine. Acésta totuși nu era adevărat. Cutremurul se întimplase la ora a doua din zi, care e o oră, unde nu e de loc adunare în biserică. N'au fost de cât doi Episcopi uciși, Cecropie Episcopul cetății inșăși și un altul din Bosfor, cari fuseseră amândoi surprinși în afară de biserică. Cutremurul nu dură de cât aprópe un minut, ast-fel că nimeni neavënd timp să se misce, fie care fu, sau scăpat, sau perdut în locul unde se afla.

Se dice, că Arsace prevăđuse această nenorocire. El era Persan de națiune și avusese odinióră însărcinarea de a nutri leii Impăratulū. Inșă mărturisind cu îndrăsnelă, că

el era creștin, sub domnirea lui Licinius, se lepădă de această sarcină și trăi de atunci în Nicomidia în practicarea vieții călugărești. Având o vedenie prin care i se poruncia de a eși grabnic din cetate, spre a nu fi învăluit în nenorocirea, de care ea era aproape să fie copleșită, alergă la biserică și îndemnă pe clerici să se pună la rugăciuni spre a imblânzi mânia Cerului. Inșă neputând să'i convingă, că aceea ce el le prețicea era adevărat, el se întorșe la un turn unde locuia de obicei și prosternându-se la pământ, rugă pe Dumneșeu să înlătore o primejdie atât de nenorocită. Pământul fiind șgduuit cu violență în acel timp, mai mulți periră și acei ce scăpară fugiră la câmp afară Focul care rămăsese aprins în căminuri, în băi și în cuptore rășturnându-se asupra materiilor forte combustibile, făcu ca în puțin timp întręga cetate să fie în flacări. Find-că numai era cu puțință de a mai intra în case, acei ce rămăseseră se duseră în citadelă, pe care o cruțase cutremurul și gășiră pe Arsacie mort în aceeași pozițiune în care se pusese spre a se ruga. Se șice, că el ceruse lui Dumneșeu mörtea ca un har, spre a nu fi martur ruinei unei cetăți unde el începuse să cunoșcă pe *Iisus Christos*, și să practice șfinta filosofie. Find-că rindul cuvintării mele m'a adus să vorbesc de acest renumit pustnic, voiș adăoga că Dumneșeu îl dăduse puterea să alunge demonii. Un om coprins de unul din aceste spirite necurate, alerga într'o di prin mijlocul țirgului cu șabia în mână și totă lumea fugea de el. Numai șingur Arsace a fost, care merșe înaintea lui și rostind numele lui *Iisus Christos*, alungă pe cel necurat și scăpă pe cel coprins de el. El a făcut mai multe alte fapte care sunt mai presus de puterile Naturii. Era acolo un ba'aur, saș un șarpe și anume într'o pesceră dealungul drumului, care ucidea pe trecători prin șullarea sa. Arsace transportându-se acolo și punându-se la rugăciuni, șarpele eși din pescera sa, își șfărâmă capul de stânci și se ucisē șingur. Tot ce șpuseiș s'a raportat de persoane care asiguraș, că le-aș aflat de la acei ce vęduseră pe Arsace. Cășatoria Episcopilor fiind oprită prin ruina Nicomidiei, unii așteptară o nouē poruncă de la Impēratul, iar alții își dădură părerea lor prin șris. Impēratul consultând pe Basiliă asupra îndoelii în care era, dacă trebuie să adune Șinodul, acest

Episcop îi dete un răspuns, prin care, după ce l'a consolat de ruina Nicomidiei, prin exemple trase din istoria sfântă, el laudă pietatea sa și îl îndemnă să termine o întreprindere atât de laudabilă ca aceea a Sinodului și să nu concedieze pe păstorii, cari erau afară de bisericile lor. El îi arată de asemenea, că Sinodul s'ar putea ține în Niceea, în loc de Nicomidia și că ast-fel cestiunile contestate ar fi cu totul terminate, în locul chiar unde ele fuseseră agitate de la început, ceea ce el credu, că trebuie să fie cu atât mai plăcut lui Constantie, cu cât chiar el mai înainte alesese această cetate spre acest scop. Impăratul primind acest răspuns de la Basiliu, porunci ca la începutul verei Episcopii să se găsească la Niceea, afară de acei pe cari bóla i-ar împidica să mérgă acolo, cu însărcinarea totuși, ca ei să trimită acolo preoți și diaconi, cari să declare părerea lor, pentru ca ei să se unescă cu toți asupra tuturor punctelor, ce erau în discuție. Că Sinodul să alegă de ce persoane din Occident și tot atâtea din Orient spre a raporta despre aceea ce s'ar fi hotărit, pentru ca el să examineze dacă ei s'au unit duple regula Sfintei Scripturi și să poruncescă ceea ce va crede de cuviință asupra celor ce ar trebui de făcut. Ținând apoi consiliu, porunci ca toți Episcopii să aștepte în bisericile lor, sau în locurile unde s'ar găsi până se va alege locul, unde s'ar ține Sinodul și până îi va însciința să se ducă acolo. După acesta el scrisese lui Basiliu ca să consulte pe prelații din Orient, spre a se care loc ar găsi mai propriu pentru ținerea Sinodului, spre a-l putea face cunoscut la începutul primă-verii. Căci el nu credea, ca Niceea să fie un loc potrivit, din cauză cutremurului de pământ ce sguduise provincia. Basiliu scrisese Episcopilor ca ei să avizeze împreună asupra alegerii unui loc spre a se aduna acolo și puse în fruntea scrisorii sale copia după scrisórea Impăratului. Episcopii neunindu-se asupra locului și unii alegând unul și alții altul, Basiliu se duse la Impăratul la Sirmich, unde locuia atuncea și unde găsi pe câți-va prelați ce veniseră acolo pentru afacerile lor particulare și între alții găsi pe Marcu Episcopul de Aretusa și pe Georgie Episcopul de Alexandria. Când s'a hotărit ca Sinodul să se țină la Seleucia, cetate din Isauria, Valens, care era atunci la Sirmich și acei din partidul său cari favorisau eresia Anomeenilor, făcură pe Epis-

copii care erau în curte să iscălescă un formular ce fusese întocmit înadins, unde numele de substanță nu era de loc. Pe când se pregăteau la Sinod cu mare grabă, Eudoxiū, Acacie, Ursacie, Valens și cei din partidul lor reflectând, că se aflau acolo Episcopi foarte alipiți la doctrina Sinodului din Niceea și că alții iubeau mai mult doctrina care fusese primită în adunarea făcută pentru sfințirea bisericii de Antiochia, dar că și unii și alții aprobau numele de substanță și credeaū, că Fiul lui Dumnezeu e în totul asemănabil cu Părintele său și că dacă ei s'ar aduna în un același loc, ei ar condamna fără îndoială doctrina lui Aëtie, ca contrară atât doctrinei Sinodului din Niceea, cât și aceleia a adunării de Antiochia, ei făcură ast-fel, ca Episcopii din Occident să se adune la Rimini, iar cei din Orient la Seleucia. Fînd-că e mai lesne de a convinge un mic număr de persoane despre ceea ce voesc cîine-va, de cât de a convinge pe toți, ei speraū, că atunci când Episcopii ar fi împărțiți în două adunări, ei le-ar atrage pe amîndouă la credința lor, sau ar atrage cel puțin pe una și că ast-fel ei n'ar fi condamnați în general de către toți prelații. Eunucul Eusebiū, servitor de cameră al Impăratului, prieten particular al lui Eudoxiū și care ținea aceeași doctrină și alte persoane ale curței, cari erau vesele de a obliga pe Eusebiū făcură mult să resolve această afacere și să convóce aceste două Sinóde.

CAPITOLUL XVII.

Sinodul din Rimini.

Anul D.N.

Constantie

353.

Impăratul convingându-se deci, că nu era în folosul nici al Statului, din cauza cheltuelii, nici al Episcopilor, din cauza lungimii călătoriilor, de a'i aduna pre toți în aceeași cetate, i împărți și scrise atât celor ce erau în Rimini, cât și celor ce erau în Seleucia, ca ei să decidă cestiunile atîngătoare de doctrină, și apoi să examineze cauzele Episcopilor cari se plîngeaū că aū fost cu nedreptul, sau depuși, sau trimiși în exil, cum făcea Ciril Episcopul de Ierusalim, și să judece acușățiunile ce fuseseră intentate unora. Eraū mai mulți în adevăr, cărora li se imputa crime. Georgie

«torul Imperiului vostru și Autorul prosperității văstre. Ar
«fi fost pre atâta estravauganță pre cât și nelegiuire, a
«schimba ceva din aceea ce a fost foarte cu sfințenie și
«foarte cu dreptate stabilit de către Episcopii, cari au asis-
«tat la Sinodul din Niceea cu Impăratul Constantin, părin-
«tele vostru, de glorioasă memorie. Doctrina lor a fost răs-
«pândită în toată lumea și a distrus rătăcirea lui Arie, și
«pre toate cele-lalte. E primejdios de a adăoga la ea ceva,
«sau de a tăia din ea ceva, și nu s'ar putea schimba cât
«de puțin, fără a da mijloc inimicilor pietății de a reuși
«în întreprinderile lor detestabile. Ursacie și Valens fiind
«infecțați de mult timp de această rătăcire, au fost înlăturați
«de la împărțășirea bisericii. Pentru a fi restabiliți, ei și
«recunoscără greșala lor, cerură ertare și o obținură de la
«Sinodul din Milan în prezența legaților bisericii romane.
«Formularul credinței de Niceea fiind compus cu toată îngri-
«jirea și cu toată exactitatea posibilă în prezența lui Con-
«stantin, care l'a ținut cu statornicie și când a primit Bo-
«tezul, și când a părăsit această viață spre a merge să se
«bucure de pace și de repaus, noi nu credem, ca se fie
«permis de a schimba ceva din el, nici de a face această
«injurie la atâția renumiți mărturisitori, la atâția demni suc-
«cesori ai martirilor, cari au conservat tot-deuna cu fideli-
«tate tradițiunea veche a bisericii Catolice, de a respinge
«vederile lor. Dumnezeu a făcut să ajungă doctrina lor
«până la domnirea voastră prin *Iisus Christos*, Dom-
«nul nostru, prin carele voi aveți Imperiul Universului. Cu
«tote acestea, acești nenorociți a căror rătăcire ne face
«milă, au fost atât de cutezători, în cât au publicat o doc-
«trină nelegiuită și care răstornă pre cea adevărată. După
«ce noi am primit scrisoarea voastră, prin care ne porun-
«ciți să examinăm cestiuunile credinței, acești omeni cărora
«le place să turbure pacea bisericii, fiind sprijiniți de Ger-
«minius, de Auxentie și de Caius, ne presentară un for-
«mular plin de o periculoasă doctrină. Când vedură că acest
«formular nu putea fi aprobat, ei credură că trebuie să'l
«schimbe în plin Sinod. Ei au făcut foarte adese-ori ase-
«menea schimbări; însă pentru a nu suferi mai mult ca
«liniștea bisericii să fie turburată ast-fel, noi am judecat,
«că trebuie să conservăm inviolabil vechea doctrină și să
«lepădăm de la împărțășire pre aceste persoane despre care

Anul D.N.

359.

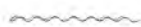
Constantia

«vorbirăm. Noi v'am trimis pre deputații noștrii cu scrisorile
«năstre, cari vor informa pre pietatea văstră și v'vor ex-
«pune intențiunile Sinodului. Noi nu le-am dat nici cum
«altă însărcinare de cât de a menține adevărul despre aceea ce
«s'a hotărît de către bătrîni și de a face să recunósceți că aceea
«ce Ursacie și Valens dic, nu e adevărat, că schimbându-se
«fórte puțin lucru, s'ar putea stabili pacea. Cum ar fi în-
«treținută pacea de către acei ce turbură? Ei vor duce în
«tôte cetățile și mai cu sémă în cetatea de Roma răsboiul
«și desbinarea în loc de pace. Pentru acésta noi v'rugăm
«de a primi cu bună-voință pre deputații noștrii, de a nu
«permite să se introducă nici un novism, spre rușinea ată-
«lor mari persóne, pre cari Dumneđeũ i-a chemat la el;
«ci de a conserva tradițiunea ce noi am primit de la bă-
«trîni, cari aũ fost ómeni fórte prudenti și pe cari îi pu-
«tem crede cu un temeiũ fórte legitim, că aũ fost conduși
«de duhul lui Dumneđeũ. Aceste novisme nu numai duc
«pre credincioși la necredință, ci întorc încã pre necre-
«dincioși de la credință. Noi v'rugăm încã fórte umilit
«de a porunci ca Episcopii, ce sunt departe de bisericile
«Constantie lor și dintre cari unii sunt împovărați de bătrînețe și
«strîmtorați de sãrãcie, sã se reîntórcã la ale sale pentru
«ca popóarele sã nu rãmãnã mai mult timp lipsite de în-
«grijirele vegherei lor pãstorale. În fine v'rugãm încã
«odatã, sã nu se lepede nimic din credință și sã nu se
«adaoge nimica la ea; ci sã rãmãnã neschimbat, cum a
«fost de la domnirea lui Constantin pãrintele voștru, pãnã
«la a vóstrã: sã nu mai fim obligați de a susține pe viitor
«ostenelile cãlãtorilor, ci sã rãmãnem în liniște cu popó-
«arele, fãrã a avea altã ocupațiune, de cât de a ruga pe
«Dumneđeũ pentru sãnãtatea vóstrã, pentru pacea și pros-
«peritatea Imperiului voștru. Deputații noștri v'vor arãta
«numele și semnãturele Episcopilor, și unii dintre ei vor
«da informațiuni pietãții vóstre și v'vor da probe de sãnã-
«tósã doctrinã estrasã din sfînta scripturã».

Anul D.N.

359.

Constantie

era acusat de Egipteni că a comis furturi și violențe. În fine el le porunci de a'i trimite zece Episcopi din fie-care Sinod, spre a'i informa de aceea ce s'ar fi hotărît acolo. Episcopii se adunară în urma acestui ordin. Adunarea din Rimini fu ținută mai întâiu. Erau acolo mai mult de patru sute de Episcopi. Cel ce erau mai inveninați contra lui Atanasie judecară ei însuși, că nu mai era nimic de pronunțat în privința sa. Când se începu examinarea doctrinei, Valens și Ursacie sprijiniți de Germinius, de Auxentie, de Caius și de Demofil, înaintară în mijlocul adunării și cerur: ca toate formularele de credință, ce fuseseră compuse în trecut, să fie suprimate și să nu mai rămăe de cât acela ce ei alcătuiseră de puțin timp în latinesce în Sirmich și care să fie primit și autorizat. În acel formular se învăța, că Fiul lui Dumnezeu e asemănabil cu Părintele său, după mărturisirea Scripturii; însă nu se făcea acolo nici o mențiune despre substanță. Ei asigurară, că Impăratul 'l aprobă, că Sinodul era obligat să 'l primescă, că nu mai trebuia să se țină socotelă cu alăta grijă de opiniunea fie-căruia, pentru că o discuție atât de scrupuloasă asupra termenilor, nu era în stare de cât a produce dispute, și că era mai bine să țină o sănătoasă doctrină asupra Divinității, de cât de a introduce expresiuni noi, voind cine-va a fi prea subtil. Ei pretindeau prin acesta, nu numai că numele e prea întunecos, ci de a condamna lămurit numele de consubstanțial, ca un nume ce nu se găsește de loc în Scriptură, și care nu e înțeles de cât de un mic număr de persoane; și a pune în locul său pre acela de asemănabil în toate, după mărturisirea Scripturii. După ce au cetit formularul ce conținea toate acestea, mai mulți Episcopi le diseră, că nu trebuia de loc formular nou, că acelea ce fuseseră făcute în trecut erau de ajuns, și că ei erau adunați din contra, spre a împedea să nu se facă nici o inovațiune. Ei siliră apoi pre autorii acestui nou formular, de a condamna pe față doctrina lui Arie, ca isvorul tuturor turburărilor ce agitase consciințele credincioșilor. Ursacie, Valens, Germinius, Auxentie, Demofil și Caius respingând această propunere, Sinodul dispune să se cetească atât formularele compuse de către diferite partide, cum și acela al Sinodului din Niceea, spre a condamna pre acelea și de a confirma pre acesta, ast-fel ca nimeni să nu mai pătă dice ceva în contra pe

viitor, nici a cere noui Sinóde. Că era un lucru ridicul de a compune atâtea formulare, ca cum ei ar fi început cel dintâi a primi luminele credinții și ar fi vroit să răspingă vechea tradițiune, dupre carea Biserica a fost tot-deuna guvernată, atât de ei cât și de predecesorii lor, dintre cari unii au avut onórea de a mărturisi credința în prezența persecutorilor, iar alții luaseră cununa martirului. Iată cum susținură ei, că nu trebuia să aducă nici o schimbare, nici să introducă vre un novism. Și pentru că Valens și Ursacie departe de a se supune părerii lor, contestară cu îndărătnicie spre a face să se primescă formularul lor, ei 'i depuseră și judecară că profesiunea lor de credință n'ar avea nici o autoritate. Ei găsiră, că inscripția prin carea se spunea, că ea fusese propusă la Sirmich în prezența lui Constantie Impărat vecinic, sub Consulatul lui Eusebiu și al lui Hypatius, era foarte nerușinată. Atanasie a făcut aceeași observațiune într'o scrisóre către amicii săi, unde dice, că e ridicul de a numi pre Constantie vecinic și de a face dificultate de a recunósce, că Fiul lui Dumnezeu e vecinic, și de a face o profesiune de credință, spre a condamna credința din tótă antichitatea. Valens și Ursacie întărități că au fost depuși, se duseră cu grabă la Impărat.

CAPITOLUL XVIII.

Scrisórea Sinodului din Rimini către Impăratul Constantie.

Sinodul alegând cu o aprobare unanimă două-deci de Episcopi, 'i trimise la Impăratul cu această scrisóre care a fost tradusă din latinesce în grecesce. «Noi credem, că «cu voia lui Dumnezeu, ca și din porunca pietății vóstre, «ne-am adunat din deosebite provinciî din Occident in Rimini spre a mărturisi acolo credința bisericii Catolice, și «a descoperi pre acei ce țin rătăcirii contrarii acestei credințe. Dupé o lungă și seriósă cercetare, noi am judecat, «că trebuia inviolabil să conservăm credința veche și carea a fost predicată de proroci, de evangeliști și de apostoli despre *Iisus Christos*, Domnul nostru, păstră-

aflău atunci trăsuri publice și că ei îi convinseseră de a traduce din latinesce în grecesce formularul ce ei cetise și de a-l trimite Episcopilor din Orient. Că ei speraseră, că prin acest mijloc, formularul ar produce efectul ce ei își propuneau, fără ca înșelătoria să fie descoperită, pentru că nu era nimenea, care să pôtă justifica, că Episcopii Sinodului din Rimini nu se abținuseră de bună voe de la termenul de consubstanțial; ci din ôre-care respect pentru Episcopii din Orient, cari aveau aversiune pentru acest termen. Acesta era însă o falșitate vedită; căci ei diceau mai tot, că Fiul lui Dumneđeu e asemnabil cu părintele său, cât privesce substanța; și unica diferență dintre ei este că unii diceau, că el era de aceeași substanță, în loc ce cei-l-alti diceau, că era de asemnabilă substanță. Iată cele doue chipuri cu care e raportată această cestiune.

~~~~~

CAPITOLUL XX.

Relele tratamente făcute apărătorilor consubstanțialității Fiului lui Dumneđeu. Biserica Novățienilor transferată dintr'un loc în altul.

Pe când cele ce am descris se petreceau în Italia, Orientul era plin de turburări și mai înainte încă de deschiderea Sinodului din Seleucia. Acacie și Patrofil alungând din biserica de Ierusalim pre Maxim, carele tusese hirotonit de Macarie, dădură conducerea acestei biserici lui Cyril carele primise de la același Macarie hirotonia de diacon. Macedonie făcu mari violențe în Constantinopole și în cetățile de prin prejur, atât el însuși, cât și prin Eleusius și Matatonijs, dintre care el făcu pre cel d'intăiu Episcop de Cyzic din ofițer al casei Impăratului și pre al douilea Episcop de Nicomidia, din administrator foarte energic ce era mai înainte, atât al spitalurilor săracilor, cât și al monastirelor de bărbați și de femei. Se dice, că ei erau amindoi ômeni de ispravă, dar că aveau o mare patimă de a persecuta pre acei ce cred, că Fiul lui Dumneđeu e consubstanțial cu Părintele său, de și ei nu întrebunțau acest cuvint în același fel ca Macedonie. Căci el, nemulțumit de a alunga pre acei ce refuzau să participe la împărțșirea

Anul D.N.

359.

Constantia.

sa, închisă pre unii din ei în temniță, aduse pre alții înaintea Tribunalului judecătorilor, constrinse pre alții să se împărtășească cu dînsul. Răpi femeii și copil spre a-i boțea și dărîmă bisericii sub pretext, că Impăratul poruncise, ca bisericile acelor ce cred, că Fiul lui Dumnezeu e consubstanțial cu Părintele său, să fie dărîmate. Biserica pe care Novațienii o aveau în Constantinople în cartierul lui Pelarge fu dărîmată până în temelie sub acest pretext. Se dice, că acei din această sectă făcură o foarte frumoasă faptă cu ajutorul Catolicilor, cu cari erau uniți în privința divinității Fiului lui Dumnezeu. Căci, fiind-că acei ce aveau însărcinarea de a dărîma această biserică grăbeau executarea, Novațienii o dărîmară ei însuși și duseră materiile în mahalaua de Syce, care e de cea-l-altă parte. Bărbații, femeile și copiii lucrară cari mai de cari la acesta și oferiră lui Dumnezeu lucrarea lor. Biserica fiind ridicată în foarte puțin timp, o numiră Anastasia. După mórtea lui Constantie, Iulian acordă Novațienilor același loc în Constantinople și le permise să'si reclădescă pe acel loc biserica lor, ceea ce ei făcură cu un zel de necredut și transportând aceleași petre din mahalaua de Syce. Inse acesta nu se întîmplă curînd. Puțin a lipsit ca să se unescă în acel timp Catolicii și Novațienii. Căci de ore-ce ei n'aveau nici o desbinare între ei asupra Naturei Dumnezeesci și pentru că sufereau o comună persecuție, ei se adunau și făceau rugăciunile lor în același loc. Catolicii nu mai aveau loc spre a se ruga, căci Arienii il luaseră. In fine deসা lor convorbire făcîndu'i să recunoscă că ei se despărțiseră fără pricină, aveau dorința să reintre în împărtășire unii cu alții și acesta s'ar fi săvîrșit, dacă zavistia unora nu s'ar fi opus la acesta, cari dîseră, că era o lege veche prin care această împăcaciune era oprită.

CAPITOLUL XXI.

Novățienii persecutați cu arme în Paflagonia. Transportarea corpului Impăratului Constantin.

Eleusie puse să se dărîme în același timp biserica ce aveau Novațienii în cetatea Cyzic. Locuitorii din restul

CAPITOLUL XIX.

1. Réua primire făcută deputaților Sinodului.
2. Răspunsul Impăratului. 3. A doua scrisóre a Sinodului. 4. Aprobarea formularului lui Valens și al lui Ursacie.

1. Ursacie și Valens apucând înaintea deputaților Sinodului, citiră formularul lor Impăratului și îi dădură rele informațiuni despre Episcopii cari asistaseră acolo. Acest principe, plin de indignare pentru că au respins o doctrină, care fusese primită și aprobată în prezența sa la Sinodul din Sirmich, făcu o primire foarte favorabilă lui Ursacie și lui Valens, trată cu cel mai mare respect pre deputații Sinodului și îi făcu să aștepte foarte mult timp, fără să le dea audiență.

Ann. D. N.

359.

Constanti.

2. La urmă totuși el scrise Sinodului, că expediția ce el era obligat să întreprindă contra streinilor, ne permițându-i să dea audiența deputaților, le-a poruncit să aștepte în Andrinopole până se va reîntorce, pentru ca fiind liber de ori-ce altă grijă, să pôta să se aplice numai și numai la afacerea lor, dorind să aibă un spirit fără ori-ce altă grijă la examinarea cestiunei ce privesce cultul lui Dumnezeu.

3. Sinodul îi dădu răspuns, că nici odată el nu se va depărta de la aceea ce se hotărise, după cum a scris deja și după cum el însărcinase pre deputați să declare, că Sinodul îl ruga de a-i privi cu ochi buni, să le dea o audiență favorabilă și să citescă scrisóreă lor. Să judece el însuși, că e un lucru foarte întristător, ca un număr atât de mare de biserici să fie lipsite sub domnirea sa de prezența păstorilor lor și de va bine-voi, ei să se reîntorcă înainte de iarnă. După ce au alcătuit această scrisóre și au umplut-o de rugăciuni foarte supuse, ei așteptară încă puțin timp: însă neprimind nici un răspuns, se reîntorseră fiecare la Eparchia lor.

4. Ceea ce am spus până acum, arată foarte lămurit, dacă nu mă înșel, că Episcopii cari asistară la Sinodul din Rimini confirmară ceea ce se hotărise la Niceea. Să vedem

acum, cum consimțiră ei la formularul de credință al lui Valens și al lui Ursacie. Se vorbește despre acesta în felurite chipuri: unii dic, că Impăratul simțindu-se ofensat, pentru că Episcopii plecaseră din Rimini fără consimțimintul său, permise lui Valens și celor din partidul său să conducă cum le-ăr plăcea bisericile din Occident, de a publica acolo formularul lor, de a depune pre cei ce ar refusa de a l'iscăli și de a pune pre alții în locul lor. Că Valens și cel-l'alți din partidul său constrinseseră în virtutea acestei puteri pre Episcopi de a iscăli profesiunea lor de credință și că ei alungaseră pre acei ce refuzaseră să consimță la acesta și între alții pre Liberiu Episcopul de Roma. Că trataseră apoi în același fel pre Episcopii din Orient și că trecend prin Thracia, ei sosiră la Niceea, cetate din această provincie și că adunând acolo un Sinod traduseseră din latinesce în grecesce, profesiunea de credință a Sinodului din Rimini și publicaseră pretutindenea, că ea fusese primită și aprobată de un Sinod general, pe care o numiseră profesiunea de credință din Niceea, spre a înșela pre cei simpli prin asemnarea numelor și pentru a i face să credă, că era profesiunea de credință ce fusese odinioră compusă în Sinodul din Niceea. Alții spun, că Episcopii fiind oboșiți și necăjiți de lungă petrecere ce făcuseră în această cetate, fără ca Impăratul să le fi făcut onorea de a răspunde la scrisoarea lor, nici să le permită de a se reîntorce la bisericile lor, partisanii rătăcirii lui Arie trimiseră să le spună prin câte-va persoane, că nu era drept ca toți clericii din lume să aibă între ei contestații vecinice pentru un cuvint, fiind-că era atât de lesne de a i uni suprimând termenul de consubstanțial și dicend că Fiul lui Dumnezeu e asemenabil cu Părintele său, că fără acesta păstorii din Orient n'ar fi nici odată în liniște. Că Episcopii convinși prin acest discurs consimțiseră în fine la formularul a cărui primire Ursacie și partisanii săi urmăreău cu atâta stăruință. Că acești partisanii temendu-se ca nu cum-va atunci când, deputații ce trimisese Sinodul la Impăratul, s'ar reîntorce, să nu declare câtă tărie avuseseră la început Episcopii din Occident și să nu descopere adevăratul motiv pentru care termenul de consubstanțial fusese suprimat, ei și reținură în Niceea, sub pretext, că drumurile erau foarte rele în timpul de iarnă și că nu se

Anul D.N.

359.

Constantin

Anul D.N.

359.

Constantin

piscolul de Alexandria, de Uranius Episcopul de Tyr și de alți trei-deci și două de prelați. A doua părere era susținută de Georgie Episcopul de Laodicea în Syria, de Eleusius Episcopul de Cyzic, de Sofronius Episcopul de Pompeiopolle și de alții în cel mai mare număr. Se bănuiau cu drept cuvânt partizanii lui Acacie de a se depărta cu scop de vederile generale privitoare la doctrină, spre a evita cercetarea acuzărilor ce fuseseră intentate contra lor. Căci, de și prin scrisorile ce ei scriseseră lui Macedonie Episcopul de Constantinopole, ar fi recunoscut, că Fiul lui Dumnezeu e asemănabil în toate cu Părintele său și de aceeași substanță cu el, ei aveau atunci nerușinarea să combată această credință. După lungi contestațiuni din o parte și din alta, Silvan Episcopul de Tarse ceru, că nu trebuia nici cum să se sufere de a se introduce alt formular de credință, de cât acela ce fusese primit la Antiochia. Acacie și cei din partidul său nefiind de această părere se retraseră, iar Episcopii, cari rămăseseră, citiră ceea ce se hotărise la Antiochia și a doua zi adunându-se în biserică și închidând ușile, ei îl confirmară prin o hotărîre luată în ascuns. Acacie desaprobând această conduită, arătă în particular lui Leonas și lui Lauricie formularul ce el susținea. Trei zile după aceea aceiași Episcopi adunându-se, Macedonie și Basiliu cari fuseseră absenți zilele precedente, se găsiră cu ei. Atunci Acacie și cei din partidul său refuzară să asiste la Sinod până când cei ce fuseseră depuși, sau cari erau acușați de vre-o crimă nu vor eși din Sinod. Ei eșiră în adevăr, iar acei din cel-l-alt partid consimțiră spre a ridica lui Acacie pretextul de a nimici adunarea, după cum dorea, atât spre a împiedica examinarea doctrinei lui Aëlie, cât și pentru a evita condamnarea celor din partidul său. Când toți prelații fură adunați, Leonas declară că avea înscris aceea ce-i dăduseră în mâinile sale partizanii lui Acacie. Era formularul lor de credință cu o prefață. Nimeni n'avea cunoștință despre acesta; pentru că Leonas care era de credința lui Acacie ținuse acest înscris foarte secret. Când a fost citit, provocă un mare șgomot. Căci el conținea, că de și Impăratul ar fi oprit să se amestece în profesiunile de credință vre un termen, care să nu fie estras din Sfînta Scriptură, totuși unui aducînd cu ei Episcopi, cari fuseseră depuși și alții, cari fuseseră

Anul D.N.

359.

Constantie

hirotoniți contra canónelor, aruncând injurii unora, răpind libertatea de a vorbi altora. Că ei nu respingeaū formularul ce fusese compus la Antiochia, de și cei ce se adunaseră în acea cetate l'au alcătuit cu ocasiunea cestiunii de care era vorba atuncea. Inșă, fiind-că termenii de consubstanțial și de asemēnabil, supăraū pe mai multe persoane și fiind-că unii vroiseră de puțin timp să asigure că e ne-

Anul D. N.
359.
Constantie

asemēnare între Părintele și Fiul, era cuviincios de a respinge termenii de consubstanțial și de asemēnabil, ca nisce termeni depărtați din întrebuintarea Sfintei Scripturi, de a condamna termenul de neasemēnabil și a mărturisi lămurit, că Fiul lui Dumnezeu e asemēnabil cu Părintele său. Căci dupre cum Sfintul Pavel dice într'un loc în Epistolele sale, că el e imagina lui Dumnezeu nevedut. Acastă prefață era urmată de un formular, care nu era conform nici cu profesiunea de credință din Niceea, nici cu aceea din Antiochia și care era conceput ast-fel, în cât s'etatorii lui Arie și ai lui Aëtie, il puteaū primi fără să facă ceva contrariū credinței lor. Căci, fără a întrebuinta, nici termenii de care Episcopii Sinodului din Niceea se serviseră spre a condamna doctrina lui Arie, nici pe aceia prin cari Sinodul din Antiochia declaraseră, că Fiul lui Dumnezeu e nemutabil în ceea ce privesce Divinitatea sa și imagina fidelă a substanței, a sfatului și a puterniciei Părintelui său, ei mărturisiră că credeaū pe Părintele, pe Fiul și pe Sfintul Duh și după ce au dat fie cărei persoane ore-care epitete comune, cari nu combăteaū, nici doctrina lor, nici pe aceea a celor-l-alti, ei declarară excomunicați pe cei ce erau de o altă credință. Iată ce conținea înscrisul ce presentă Leonas și care fusese iscălit de Acacie și de cei din partidul său. Când el a fost cetit, Sofronius Episcopul de Pompeiopole în Pamflagonia strigă: Dacă voim să primim în fie-care și opiniunile particularilor, ca profesiuni de credință, ne vom depărta de adevăr. Acacie răspundēnd, că nu era nici un inconvenient de a compune o nouă profesiune de credință, fiind-că aceea a Sinodului din Niceea fusese schimbată de mai multe ori. Eleusius dise: Sinodul nu e adunat spre a învăța ceea ce face deja, nici spre a primi o altă credință, de cât aceea care a fost aprobată de Sinodul din Antiochia și care s'a hotărit de a se conserva până la finele vieții sale. Discuția urmând ast-fel, ei

Anul D. N.
359.
Constantie

Paflagoniei și mai cu seamă Mantinienii suferiră o asemenea persecuție. Macedonie aflând că cea mai mare parte dintre ei erau din secta lui Novat și că clericii nu erau îndestul de tari spre a-i alunga, convinse pe Impăratul de a trimite patru batalioane de infanterie contra lor, crezând că atunci când aceste persoane ce nu erau obicinuite în mânăuirea armelor ar vedea soldați, ele ar fi coprinse de groză și s'ar supune la credința sa. Inșă lucrul se întâmplă cu totul altmintrelea; căci poporul, armându-se cu topore, cu cöse și cu tot ce găsi la îndemână, merse contra soldaților și îi ucise mai pe toți. Cei mai buni amici ai lui Macedonie îl blamară, că el a fost cauza unei atât de mari vărsări de sânge și însuși Impăratul din această cauză nu mai avu multă prietenie pentru dînsul. Acest principe avu încă și un alt motiv de a fi nemulțumit de acest prelat. Biserica, unde era sicriul lui Constantin amenințând să caadă, Macedonie avea scop de a-l transfera în altă parte. Poporul se împărți în două în această cestiune și dacă unui consimțeaū la strămutare, alții se opuneaū la acesta, ca și cum ar fi fost o întreprindere nelegiuită de a răsturna un mormînt. Acel ce mărturiseaū doctrina Sinodului din Niceea erau de părerea de pe urmă și nu voira să permită ca să se facă această injurie cenușei unui principe care fusese de credința lor. Sunt convins, că de altmintrelea, ei erau bucuroși să contrarieze planurile lui Macedonie. Cu tôte acestea fără a întârșia, el puse să se transporte corpul lui Constantin la biserica, unde e mormîntul Sfantului Martir Acacie. Poporul desbinându-se în două părți, alergă la arme, și se încăeră cu o ast-fel de furie, în cât biserica se umplu de sânge. Impăratul, care era atunci în Occident, atribui lui Macedonie injuria făcută memoriei lui Constantin, părintele său și masacrul poporului. Reîntorcându-se în Orient, el chiemă pe Iulian vărul său, îl proclamă Cesar și îl trimise în Galia.

CAPITOLUL XXII.

Sinodul din Seleucia.

359. Episcopii din Orient se adunară în același timp sub consulatul lui Eusebiu și al lui Hipatius în număr aproape de o sută șase-deci în Seleucia, cetate din Isauria. Leonas care avea una din cele mai însemnate direcții ale Imperiului, asistă și el acolo din porunca lui Constantie, precum și Lauricie, Guvernatorul provinciei, spre ași îndeplini serviciile ce depindeau de el. Au fost mai mulți Episcopi, cari nu asistară la prima ședință și între alții Patrofil Episcopul de Scytopole, Macedonie Episcopul de Constantinopole și Basiliu Episcopul de Ancyra. Ei întrebuițară diferite pretexte spre ași scuza absența lor. Patrofil se scuza cu o bolă de ochi și Macedonie cu o altă indispoziție. Inșă se presupunea, că ei nu absentaseră de cât de frică de a fi acușați de ôre care crime. Fiind-că Episcopii nu vroeau să examineze nici o cestiune din cauza absenței lor, Leonas porunci ca să nu prelungescă să le examineze. Atunci unii dîseră, că trebuia să începă cestiunile de doctrină, iar alții susținură că trebuia să examineze mai înainte viața și moravurile aceloră dintre ei, contra cărora se aflau acușatiuni, precum Cyril, Episcopul de Ierusalim și Eustație, Episcopul de Sevastia. Scrisorile Impăratului care erau neprecise și care le prescrieau de a începe când prin o materie, când prin o alta, le dădură loc de a forma această dificultate. Acastă mică contestație îi desbină ast-fel, în cât nu mai fu de atunci între ei nici o prietenie sinceră. Totuși, părerea acelor ce vroeau să începă prin cercetarea doctrinei reuși. Când se discutară cestiunile, unii găsiră de cuviință să suprimă cu totul numele de substanță și se serviră de autoritatea formularului ce fusese compus la Sirmich de către Marcu și primit de către mai mulți Episcopi, cari erau la curte și de către Basiliu Episcopul de Ancyra. Alții susținură, că trebuia să țină la prolesimea de credință, ce fusese publicată în adunarea făcută pentru sfințirea bisericii de Antiochia. Prima părere era susținută de Eudoxie, de Acacie, de Patrofil, de Georgie E-

Anul N.D.

359.

Constantie

pe cari îi adunase acolo diferite împrejurări, Honorat, cărui împăratul din cauza plecării sale în Occident, îi dăduse conducerea cetății, avu porunca să ia cunoștință despre afacerile lui Aëtie, cu câți-va Senatori. Împăratul luând el însuși ostenelă de a o examina cu câți-va judecători, s'a recunoscut lămurit că Aëtie ținea rătăcirii contrarii credinții, fapt de care acest Prinț și cei-l-alți rămăseră foarte scandalizați. Se dice, că acei din partidul lui Acacie prefăcându-se mai întâiu că nu au nici o cunoștință de aceste rătăcirii, se siliră de a face așa, ca Împăratul se ia cunoștință despre ele, crezând că nimic nu ar putea rezista elocinții acusatului, și că el ar face să triumfe credința sa asupra îndărătniciei inamicilor săi. Inșă când faptele au desmințit așteptarea lor, ei cerură ca deputații Sinodului din Seleucia, să aprobe formularul Sinodului din Rimini. Acești deputați protestând cu jurămint, că ei nu vor respinge nici o dată numele de substanță, partizanii lui Acacie le jurară de asemenea cu jurămint, că ei nu ținea de loc pre Fiul lui Dumnezeu neasemănil cu Părintele său, în ceea ce privește substanța, și că această ar fi o erezie, pe care ei ar fi gata să o condamne. Că acest formular le plăcea cu atât mai mult, cu cât Episcopii din Occident, cari îl compuseseră în Rimini, nu întrebunțaseră în el numele de substanță; căci diceau ei, dacă acest formular e o dată primit, nu se mai vorbesce nici de numele de consubstanțial, la care Episcopii din Occident sunt foarte alipiți, din respectul ce au pentru Sinodul din Nicea, precum nici de acela de substanță. In fine, Împăratul Constantie considerând marele număr de prelați, cari asistaseră la Sinodul din Rimini, și reflectând, că se pôte fără rătăcire a recunoște, că Fiul lui Dumnezeu e asemănil, sau consubstanțial cu Părintele său, și că abținându-se de termenii ce nu sunt de loc autorizați prin întrebunțarea Sfintei Scripturi, și servindu-se de alți termenii cari sunt echivalenți, și cari nu fac nici o greutate precum e acela de asemănil, nu se aduce nici o schimbare înțelesului, el se hotărî de a aproba acest formular, porunci Episcopilor de a consimți la acesta, și pregătindu-se ziua viitoare la pompa solemnă, cu care trebuia să fie proclamat Consul la începutul lunii lui Ianuarie, el convorbi cu deputații Sinodului din Seleucia, până ce ei iscăriră în fine formularul Sinodului din Rimini.

Anul D.N.

359.

Constantie

Anul D.N.

359.

Constantie

CAPITOLUL XXIV.

Formularul Sinodului din Rimini aprobat de către partisanii lui Acacie. Depunerea mai multor Episcopi.

Partisanii lui Acacie oprindu-se cât-va timp în Constantinopole, căutară să vină acolo câți-va Episcopi din Bithynia, între cari se afla Maris Episcopul de Calcedonia, Ulfila Episcopul Gotzilor, și găsindu-se în număr de cincideci, ei aprobară formularul Sinodului de Rimini cu această singură condițiune, ca nimenea să nu dică mai mult, că ar fi în Dumnedeu substanță saū ipostas, și că afară de acest formular, toate cele-lalte, atât acele ce fuseseră compuse în trecut, cât și acelea ce ar fi pe viitor, vor fi condamnate. După acesta ei depuseră pre Aëtie din rangul său de diacon pentru că a compus cărți pline de zadarnice dispute și de sciință depărtată de profesiunea clericală, pentru că a rostit în discursurile sale lucruri contrari pietății, și pentru că a turburat pacea bisericii. Unii asigură că acesta aū fost contra inclinațiunii lor că l-aū depus, și spre a șterge din spiritul Impăratului bănuéla ce el avea, că ei favorisau părerile sale. Abusând apoi de mâniea de care acest Principe era animat în contra lui Macedonie, pentru rațiunile ce am espus mai sus, ei 'l depuseră și depuseră încă și pre Eleusius Episcopul de Cyzic, pre Basilie Episcopul de Ancyra, pre Heortasie, Episcopul de Sardia și pre Draconcie Episcopul de Pergam. De și ei nu erau de acord cu acești Episcopi asupra doctrinei, totuși ei nu exprimară de loc prin sentința ce pronunțară contra lor, că pentru doctrină 'i depuniau. Ei formulară în general, că turburaseră regulile bisericii. Ei arătară în particular, că Basilie luase nisce hârtii ale lui Diogen preot din Alexandria, pe când trecea prin Ancyra, și 'l maltratară că el rugase pre Governatorii de provincie de a condamna la exil și la aspre munci, fără cunoscință de cauză pre nisce clerici din Antiochia, din prejurul Eufратului, al Ciliciei, al Galatiei și al Asiei; ast-fel că unii fuseseră încărcăți cu lanțuri și constrinși de a da banii soldaților cari 'i conduceau spre a scăpa de relele tratamente ce ei le-aū făcut să sufere. Ei arătară

Anul D.M.
359.

Constantie

trecură la o altă cestiune și întrebară pe partizanii lui Acacie, în ce recunosceau ei, că Fiul lui Dumnezeu e asemănat cu Părintele său. Aceștia răspundând, că el nu e asemănat de cât în voință, iar nu în substanță, cei-l-alți susținură că el îi e și în substanță asemănat și dovediră lui Acacie prin o carte ce publicase odinioară, că era atunci de credința lor. Acacie răspundând, că nu trebuia să tragă vre-un argument dintr'o carte contra autorului său și disputa ținând foarte lung timp, Eleusius Episcopul de Cyzic diise: Sinodul nu va să scie, dacă Basiliu și Marcu au făcut ceva în particular, sau dacă au ceva ași imputa sau celor-l-alți Acacienii, nu e de loc nevoie de a lua osenelă să examineze, dacă profesiunea lor de credință e bună sau rea; e destul de a ținea pe aceea care a fost confirmată în Antiochia de către nouăzeci și șapte de Episcopi, cari au fost înaintea lor. Că dacă cine-va vroiesc să introducă ceva mai mult, acela trebuie să fie lepădat din biserică, ca un nelegiuit. Acei ce erau de părerea lor aplaudând discursul său, ședința se ridică. A doua zi, partizanii lui Acacie și ai lui Georgie refuzară să asiste la Sinod și însuși Leonas care se declarase atunci pe față de părerea lor, nu vroi nici să se mai arăte nici odată cu toate rugăciunile ce i s'au făcut de ași lua locul său în Sinod. Cei ce fuseseră trimiși la el, îl găsiră cu persoane din partidul lui Acacie; și când îl invitară la Sinod, el se scuză sub pretext, că era acolo prea multă deosebire și că n'avea poruncă de a fi prezent la Sinod, de cât în cazul, când Episcopi ar fi de acord între ei. A fost mult timp ocupat cu discuții zadarnice, în timpul căruia cei-l-alți Episcopi invitați pre acei din partidul lui Acacie de a veni la adunare, dar aceștia cereau, când o conferință particulară în casa lui Leonas, când asigurau, că Impăratul le poruncise de a lua cunoștință de afacerile celor ce erau acușați. Căci ei nu vroiau nici să mărturisescă aceiași credință ca cei-l-alți, nici a se justifica de crimele de care erau acușați, nici a examina cauza lui Ciril pe care ei îl depuseseră; și nu era nimenea care să pôtă, sau care să voiască să-i constrângă să-și facă datoria. În fine cu toate acestea Sinodul depuse pe mai mulți Episcopi și între alții pre Georgie Episcopul de Alexandria, pe Acacie Episcopul de Cesarea, pe Uranius Episcopul de Tir, pe Patrofil Episcopul de Scitopole și pe E-

Ann. D.N.
350.
Constantin.

udoxie Episcopul de Antiochia. El înlătură de asemenea și pe mai multe persoane de la împărțășirea bisericii, până când vor fi curățite de crimele ce li se imputău. Apoi scrise tuturor Episcopilor aceea ce se hotărise. Prelații hironiră în locul lui Eudoxie Episcopul de Antiochia, pe Armian, Preotul de la aceeași biserică; însă acei din partidul lui Acacie prindându-l și dându-l în mâinile lui Leonas și ale lui Lauricie, el fu pădit cât-va timp de soldați și în fine trimis în exil. Iată pe scurt în ce mod s'a terminat Sinodul din Seleucia. Cei ce vor dori să aibă cunoștința mai amănunțită despre toate acestea, o vor putea găsi în actele care au fost întocmite în scris.

CAPITOLUL XXIII.

Deputații Sinodului din Seleucia primesc formula- rul Sinodului din Rimini.

Anul D.N.

359.

Constantin

După terminarea Sinodului cea mai mare parte din Episcopi se reintorseră la Bisericile lor. Numai acei din partidul lui Acacie se duseră în grabă la curte. Cei dece, cari fuseseră trimiși ca deputați la Impăratul cu o învoire comună, găsiră acolo atât pre cei-l-alți dece cari fuseseră de asemenea trimiși ca deputați de către Sinodul din Rimini, cât și pe partizanii lui Acacie, cari atrăseseră deja în partea lor pe cei mai însemnați ai curții, și câștigaseră prin mijlocirile lor bunele grații ale Impăratului. Se dice, că unii erau preveniți de rătăcirile lor, că alții fuseseră câștigați prin daruri făcute din averea bisericii, și că alții fuseseră înșelați prin subtilitatea cuvintărilor, și prin autoritatea cu care influențaseră asupra spiritului lor. În adevăr, Acacie nu era un bărbat de rînd. El avea mult spirit, vorbea bine și nu lipsea de tact spre a-și ajunge planurile sale. Pe lângă acesta, el conducea o biserică foarte renumită și se lăuda de a fi discipolul și succesorul lui Eusebiu, supra numit Pamfilie. Reputația scrierilor dascălului său părea că înalță știința sa și că-l pune mult mai pre sus de cât pre cei-l-alți. Avînd toate acestea în favorul său, el nu întreprindea nimic fără să nu reușescă. Fiind-că se aflau în Constantinopole dece deputați din fie-care Sinod și mulțime de alți prelați

încă, că Impăratul poruncind odinioară de a duce pre Aëtie, și pre câți-va din sectatorii săi, la Cécrope, pentru ca ei să răspundă înaintea lui asupra acușățiunilor ce se intentaseră în contra lor, Basiliu convinge pe acel ce primise această poruncă să facă ce i-ar plăcea. Că el scrisese lui Hermogen Prefect al Pretoriului și Guvernator de Syria, cari erau acel pe cari trebuia să-i exileze, și unde trebuia fie-care să fie trimis, și că atunci când Impăratul îi rechemă, el făcu tot ce putu spre a-i lipsi de această grație, opunându-se ast-fel autorității Principelui, precum și liniștei păstorilor bisericii. Ei adăogară, că el răsculase clerul din Sirmih în contra lui Germinius, și de și el scrisese, că admitea pre acest Germinius, pre Ursacie și pre Valens la împărțășirea sa, totuși i-au denunțat înaintea Episcopilor de Africa, ca culpabili de felurite crime și că atunci când a fost acusat că i-au denunțat, el a negat cu jurămint, că acest fapt nu adevărat, și că mai în urmă dovedindu-se acesta, el a recurs la glume spre a evita această imputare. Ei arătară încă că a pus pe o servitoare în temniță spre a o obliga să facă depuneri calomniose în contra concubinei sale; că botezase și hirotonise în diacon pe un om care întreținea relațiuni nelegiuite cu o femeie; că n'a lepădat de la împărțășire pe un medic, care umbla din țară în țară, spre a înșela popóarele și care fusese cauza morții a mai multor persoane; că făcuse jurămint și rugăciuni la sfinta masă cu clericii, prin care jurămint ei se obligaseră reciproc a nu intenta nici odată acușățiuni unii asupra altora. Se dicea, că acesta era o meșteșugire ce el întrebuințase spre a evita condamnarea ce merita. Iată rațiunile ce arătară pentru ce depuseseră pre Basiliu. Cât pentru Eustatie, ei îl depuseră, pentru că în timpul când nu era de cât preot, el fusese condamnat și lepădat de la împărțășirea rugăciunilor de către Eulalius Episcopul de Cesareea în Capadocia, părintele său. Mai mult, pentru că el fusese excommunicat de un Sinod ținut la Neocesareea, cetate din Pont și depus de către Eusebiu Episcopul de Constantinople, pentru că cu bună credință nu s'a purtat bine în óre-care afaceri. Afară de acesta el fusese lipsit de Episcopia sa de un Sinod din Gangra, pentru că a ținut și publicat o rea doctrină și a avut o conduită ce nu era neprihănită. El fusese încă dovedit de sperjur în Sinodul din Antiochia.

El se silise de a răsturna ceea ce se hotărise de către Episcopii adunați la Melitin ; în fine de și fu culpabil de mai multe crime, avu cutezanța să caute de a rămânea judecător și de a numi pe cei-l-alți eretici. Cât pentru Eleusius, ei îl depuseră, mai întâiu pentru că a dat hirotonia de diacon unui om numit Heraclius, născut în Tyr, carele după ce a fost preot al lui Hercule în acea cetate și a fost acusat acolo de magie, se retrăsese la Cyzic, unde se prefăcuse că e creștin și pentru că nu l'a înlăturat de la biserică după ce l'a cunoscut. În fine pentru că a hirotonit cu cutezanță ómeni condamnați de către Maris Episcopul de Calcedonia, care era față la acest Sinod. Cât privesc pe Hecortasie, ei îl depuseră, pentru că fusese făcut Episcop de Sardia, fără consimțimintul Episcopilor din Lydia. Ei depuseră pe Draconcie, Episcopul de Pergam, pentru că avusese mai 'nainte o altă Episcopie în Galatia și declarară, că în amândouă casurile el fusese hirotonit contra canónelor. Adunându-se o altă dată, ei depuseră încă pre Silvan Episcopul de Tharsa, pre Sofronius Episcopul de Pompeiopolé în Panflagonia, pre Elpidie Episcopul de Satalé și pe Neonas Episcopul de Seleucia în Isauria. Motivul pentru care Silvan fu depus, e că el se făcuse cap de partid în Seleucia și în Constantinople și că acolo îndemnase pe alți Episcopi la planuri nesocotite și estravagante. Pe lângă acestea, el dăduse Episcopia de Castabale lui Theofil, care fusese mai 'nainte hirotonit Episcop de Eleuteropolé de către cei din Palestina și care le promisese cu jurământ că n'ar primi nici odată altă biserică fără consimțimintul lor. Sofronius fu depus din cauza avariției sale și pentru că s'a silit să vîndă lucruri ce fuseseră date bisericii și de a profita de prețul lor. Ceea ce contribui mult la condamnarea sa, e, că după ce a fost citat de trei-ori, el de abia se înfățișă și în loc de a se justifica înaintea Sinodului de crimele de care era acusat, el făcu apel la judecători streini. Neonas fu depus pentru că a intrigat, ca Anian ales Episcop de Antiochia să fie sfințit în biserică sa și pentru că a hirotonit Episcopi, ómeni ce erau mai 'nainte Decurioni, cari nu scieau nimic din Sfinta Scriptură, din canónele Sinódelor, din disciplina bisericii și cari după ce au fost hirotoniți preferaseră plăcerea averilor lor, demnității Sacerdociuului și declaraseră prin scris, că țineau

Anul D.N.
359.

Constantie

Anul D.N.
359.

Constantie

mai bine să conserve direcțiile lor lumesci, de cât să renunțe la ele spre a îndeplini funcțiile Episcopatului. În fine, Elpidie fu depus pentru că s'a amestecat în toate intrigile lui Basiliu, pentru că a ridicat răscole și turburări, pentru că a restabilit pre Eusebiu în rînduiala preoției, contra Sinodului din Melitin, care'l depusese, pentru că a onorat pe Nectaria cu direcția de diaconesă, de și ea fusese lipsită de împărțășire, pentru că a comis o călcare de jurămînt și care după dispoziția canónelor, era nevrednică de orî ce dregătorie.

CAPITOLUL XXV.

Depunerea lui Cyril. Contestații contra acestor depuneri.

Pe lângă toți acești prelați, despre cari am vorbit, fu depus și Cyril Episcopul de Ierusalim, pentru că a admis la împărțășirea sa pe Eustatie și pe Elpidie, cari se siliseră să desființeze decretul Sinodului din Melitin, la care însuși Cyril asistasese, pentru că a admis la împărțășirea sa pe Basiliu Episcopul de Ancyra și pe Georgie Episcopul de Laodiceea, după ce ei fuseseră depuși în Palestina. Când luase în posesiune Episcopia de Ierusalim, el avu cîrtă cu Acacie Episcopul de Cesarea pentru dreptul de Mitropolie ce el pretindea că aparține scaunului său, ca unui scaun Apostolic. Acastă cîrtă aprindînd ură între ei, se acuseră unul pe altul, că n'au credințe ortodoxe asupra naturii dumnezeesci. E adevărat că amîndouă fuseseră bănuți; unul, adică Acacie, de a ținea rătăcirile lui Arie; și cel-l-alt de favorisa pe cei ce dic, că Fiul lui Dumnezeu e asemă-nabil cu Părintele său, în ceea ce privesce substanța. Acacie fiind deci în această stare și fiind sprijinit de Episcopii din Palestina, cari aveau aceleași simțiminte ca dînsul, apucă înaintea lui Cyril și'l condamnă pentru rațiunile ce voiî arăta aici. Cetatea de Ierusalim și țările din prejur fiind bîntuite de fomete, o mulțime nenumărată de săraci alergară la Cyril, ca la păstorul lor. Fiind-că el n'avea

Anul D.M.
359.
Constantia

banî spre a cumpăra cele necesare spre a-i hrăni, vindu podóbele și picturile bisericii. Se dice, că un om recunoscând, că o comediană era împodobită cu un dar ce el făcuse odinioară altarului, se informă de unde are acel obiect și află, că un neguțător îl vinduse Comedianei și Episcopul neguțătorului. Iată pretextul, de care am audit dicându-se, că Acacie s'a servit spre a depune pe Cyril. Și apoi partizanii lui Acacie alungară din Constantinopole pe toți Episcopii pe cari ei îi depuseseră. Dece Episcopi, din adunarea lor, refusând de a subscrie aceste depunerii, ei hotărîră ca să fie puși la o parte, unde n'ar putea îndeplini nici o funcțiune, până când nu vor aproba depunerile prin iscăliturile lor. Că dacă până în șase luni, nu'și vor schimba părerea și nu vor consimți la tot ce se făcuse și se hotărîse de Sinod, vor fi depuși și ei însuși și Episcopii din fie-care provincie vor fi ținuți de a se aduna spre a hirotoni pe alții în locul lor. După acésta Sinodul scrisese tutulor prelaților și tutulor clericilor inferiori, să nu lipsescă de a executa aceea ce ei hotărîseră. Ast-fel în curînd fură alți prelați stabiliți în locul acelor ce fuseseră depuși. Eudoxie fu pus în locul lui Macedonie, Basiliu în locul lui Atanasie, Eunomie, care publică mai pe urmă o erezie ce a păstrat numele său, în locul lui Eleusius, Meletie în locul lui Eustatie.

CAPITOLUL XXVI.

Mórtea lui Macedonie. Turburări provocate de Eudoxiü, succesorul său.

Macedonie fiind alungat din biserica de Constantinopole se retrase într'o mahala, unde muri curînd după aceea. Eudoxiü luă în posesiune locul său în al decelea consulat al lui Constantie și al treilea al lui Iulian. Se asigură, că predicând în ziua înnoirii bisericii Sfintei Sofii, el dise la începutul Cuvîntării sale: părintele e nepios, iar fiul e pios; și că poporul turburându-se la auđul acesteia adaose: nu faceți sgomot, părintele e nepios, pentru că nu respectă

pe nimenea, iar fiul e pios, pentru că respectă pe părintele său. Acastă explicare produse risul auditorului său. Apoi unindu-se cu Acacie, ei făcură împreună tot posibilul, spre a desființa aceea ce se hotărise în Sinodul din Niceea și trimițând în toate provinciile Imperiului formularul Sinodului din Rimini, cu adaosurile cu care îl deformată, ei întreprinseră în virtutea unei porunci a Împăra-^{Anul D.N.} tului, de a exila pe acei ce ar refusa să'l iscălască. Inșă ³⁵⁹⁻ această întreprindere, ce li se păruse atât de ușoră, fu un^{Constantie} isvor nenorocit de turburări, care agitară biserica și de o persecuție mai tot atât de nenorocită ca și aceea ce biserica suferise sub Principii păgâni. Căci, pe de o parte ea nu era atât de sângerosă, nici înarmată cu atât de teribile instrumente de tortură, pe de altă parte ea se părea atât de rușinosă, cu cât era făcută creștinilor de către alți creștini și că rudele făceau rudelor lor rele servicii, pe care legea lui Dumnezeu nu le permite să se facă streinilor.

CAPITOLUL XXVII.

O nouă eresie inventată de Macedonie și sprijinită de Maratonius.

Noutatea se răspândește tot-d'auna când e autorisată. Fărte departe de a se mulțumi de moderațiunea și de credința părinților noștri, ea desprețuesce tot ce anticitatea a consacrat, și întocmesce legi și o religiune dupre fantasia-sa. De îndată ce Macedonie a fost alungat din scaunul bisericii de Constantinopole, el renunță la doctrina lui Acacie și a lui Eudoxie, și începu să publice, că Fiul e Dumnezeu e cu totul asemănil cu Părintele său în ceea ce privesce substanța însă că Duhul sfânt nu e de același rang că el nu e de cât ministrul și servitorul, și dice de el, aceea ce fără rătăcire s'ar putea dice despre îngerii. Acastă nouă eresie fu îmbrățișată de Eleusius, de Eustatie și de toți cei-l-alți cari fuseseră depuși la Constantinopole, și cari fură urmați de cea mai mare parte din locuitorii Traciei, Bithiniei, Helespontului și provinciilor vecine. Ei aveau un exterior și un chip de viețuire în stare de a face

Anul D.N.

359.

Constantie

mare impresie asupra poporului. Ținuta lor era gravă, viața aspră, vorbia plăcut și spiritul lor propriu de a convinge. Se asigură, că toate aceste bune calități se găseau întrunite în persoana lui Maratonius. După ce a adunat averea în diregătoria de Vistiernic al trupelor, el fu administrator al spitalelor săracilor și după aceea se făcu călugăr duple îndemnul lu Eustatie Episcop de Sebastia, și întemeă în Constantinople o monastire, care există încă și astăzi. El sprijini ast-fel această eresie prin vața sa și prin banii săi, în cât acei ce fac profesiune ei, sunt numiți Maratonieni, în loc de a fi numiți Macedonieni și sunt foarte convins, că fără dînsul ea s'ar fi desființat. În adevăr, de când Macedonia fusese depus, Macedonienii nu mai avură, nici biserică, nici Episcopi, până la domnia lui Arcadie, fiind-că Arieni cari persecutați atunci cu cea mai mare violență pre toți acei ce nu erau de credința lor, nu vroiră să le-o permită. N'ar fi cu ușurință de a face o enumerare esactă de toți episcopii ce fură alungați în acel timp din scaunele lor. Căci mă îndoesc, că în întinderea Imperiului să fi fost vre-o provincie scutită de această violență.

CAPITOLUL XXVIII.

*Meletie e transterat de la Sebastia la Antiochia.
El propeveduiesce doctrina Sinodului din Niceea. El e exilat.*

În timpul când Eudoxie se afla în posesiunea scaunului bisericii de Constantinople, mai mulți pretindeau conducerea bisericii de Antiochia; Clerul și poporul neterminând încă neînțelegerile lor atingătoare de doctrină, și neputând să se unescă asupra chipului de a cânta Psalmi, pe care fie-care partid dorea să acomodeze la doctrina sa, și aruncau privirea asupra acelora prin cari sperau, că credința lor ar fi fost așa de favorisată, și se grăbeau cu atâta căldură spre a se face stăpâni pe alegere, în cât provocară pentru acest sfârșit certuri și desordine. Partisanii lui Eu-

doxiu creștură, că li-ar fi de un mare folos, dacă ar putea duce pe Meletie de la Sebastia și să-l pună pe scaunul acestei mari cetăți. Fiind-că el era din fire elocent, și convingea despre tot ce vroia și pe lângă acesta ei îl considerau ca foarte de ispravă și foarte alipit de credințele lor, sperau că reputațiunea sa, ar atrage pe locuitorii din Antiochia, și din cetățile vecine, și mai cu seamă pre acei din partidul lui Eustațiu, cari nu se depărtaseră nici odată de la doctrina Sinodului din Niceea. Inșă ei se înșelau foarte mult în speranța lor. Se țice, că atunci când a sosit el la Antiochia, o mulțime de necredut, atât din partidul Arienilor, cât și din a cei ce participaū la împărtășirea lui Paulin, alergară, unii spre a'și satisface curiositatea și spre a vedea, dacă meritul său răspundea la renumele ce avea, iar alții spre a afla ce va țice el, căci se răspândise deja svonul care în adevăr se realisă, că el aproba doctrina Sinodului din Niceea. Primele sale cuvântări nu fură de cât precepte de morală. Inșă mai pe urmă el predică pe față că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță cu Părintele său. Se țice, că Archidiaconul din clerul său 'i închise gura cu mâna, dar că atunci el vorbi prin semne poporului întindend trei degete, apoi închidendule, și ne ținend de cât unul singur întins. Archidiaconul lăsându-i gura spre a'î apuca mâna, el explică credința sa încă mai lămurit de cât mai înainte, indemnă pre auditorii săi de a rămâne foarte alipiți la hotăririle Sinodului din Niceea, arătand, că dacă s'ar depărta de ele, ei s'ar depărta de la adevăr. Fiind-că el repeta necontentit același lucru, pe cât timp avea gura liberă, și când Archidiaconul i-o închidea, el se exprima prin semne, partisanii lui Eustație 'și exprimară bucuria prin srigăte, iar sectatorii lui Arie 'și exprimară întristarea prin tăcere. Eudoxiu, și cei din partidul său fură foarte simțitor atinși de această cugetare a lui Meletie și prin intrigile lor făcură să'l alunge din Antiochia. Cu toate acestea ei 'i rechemară curind după aceea creșend că 'i pare rău că a susținut doctrina Sinodului din Niceea, și că ar fi gata să predice doctrina contrară. Inșă, rămânand tot-d'auna tare în aceeași credință, el fu exilat din porunca Impăratului. Euzoius care fusese deșus cu Arie, fiind ales în locul său, Sectatorii lui Meletie se despărțiră de Arienii și se adunară singuri la o parte. Acei cari de la inceput făcuseră profe-

Annul D.N.
359.

Constantin

Annul D.N. siunea consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu, refusa
359. să i admită la împărțășirea lor; pentru că Meletie fusese
Constantia hirotonit de Episcopi Arieni, și pentru că acei din partidul
său fuseseră botezați de preoți Arieni. Iată cauza ce i im-
pedecă să fie uniți în împărțășire, duple cum erau uniți în
credință. Impăratul aflând în acel timp, că Perșii se pre-
gătesc de rășboi, se duse la Antiochia.

CAPITOLUL XXIX.

Partisanii lui Acacie provocă noi turburări și favorisază doctrina lui Arie.

Partisanii lui Acacie neputând rămânea în liniște, se a-
dunară în Antiochia și rășturnară tot ce hotăriseră ei în-
suși. Ei scoseră numele de asemnabil din formularul ce
fusese citit la Rimini și la Constantinopole și publicară,
că Fiul lui Dumnezeu e cu totul neasemnabil cu părin-
tele său, atât în privința substanței, cât și în privința vo-
inței, precum învățase Arie mai întâiu. Sectatorii lui Aetie
carl avuseră cutezanța să predice cel dintăiu după Arie
aceiași doctrină și care pentru acesta fusese numit Ateu,
după cum și discipolii săi fuseseră numiți Anomeeni și
Exucontieni, se uniră cu ei. Atunci când cei ce susțineau
credința Sinodului din Niceea, întrebau pre Sectatorii lui
Acacie, cum îndrășnea ei să susțină că Fiul lui Dumne-
deu e neasemnabil cu Părintele său și că el a fost scos
din neant, contra termenilor din confesiunea lor de cre-
dintă, fiind-că ei mărturisiau, că el e Dumnezeu din Dum-
neđu, ei răspundeau că Sfintul Apostol Pavel a scris :
Constantia tôte vin de la Dumnezeu și că Fiul e coprins sub acest
termen de tôte și că în acest sens trebuie să se înțelégă
ceea ce ei adăogaseră în formularul lor după scripturi. În
fine, neputând satisface pre acei ce îi întrebau cu stăruință
asupra acestui punct, ei se despărțiră, după ce formularul
ce fusese aprobat la Constantinopole se citi și fie-care se
reintorse în țara sa.

CAPITOLUL XXX.

*Persecuțiunile lui Georgie Episcopul de Alexandria.
Episcopii de Ierusalim.*

Atanasie neîndrăsnind încă să se arate, Georgie se reîntorse la Alexandria și acolo întreprinse o crudă persecuție atât contra păgânilor cât și contra chrescinilor cari nu erau de credința sa. El constrîngea și pre unii și pre alții să servescă pre Dumnezeu în modul cum îi plăcea lui și când ei se opunea, el îi trata cu o extremă asprime. Mândria sa îl făcea uricios celor mari și puterea sa celor mici. Păgânii îl urau mai mult de cât cei-l-alți, pentru că el îi împedicase să facă jertfe și să celebreze sărbătorile lor și pentru că făcînd pre Guvernatorul de Egipt să intre în cetate cu trupe, el luase icónele și podóbele din templul lor, ceea ce îi causă mórtea dupé cum vom vedea acesta mai în urmă.

Cyril fiind depus, Herennius luă conducerea bisericii de Ierusalim. Heraclius urmă acestuia și Hilarie lui Heraclius: însé sub domnirea lui Teodosie, Cyril fu restabilit în scaunul său. Iată starea în care se găsiu atunci bisericile din Orient.

CARTEA A CINCEA

CAPITOLUL I.

Apostasia lui Iulian. Mórtea lui Constantie.

Anul D.M. 359. Constantie Cu tóte acestea Iulian bátu pe popórele ce locuesc pe țărmurile Rinului, ucise un mare număr și făcu mulți prizonieri. Acéstă victorie, mărindu'i renumele său și blândetea naturelului său, câștigându'i iubirea soldaților, ei îl proclamă de Impărat. În loc de a'și da ostenelă să facă pre Constantie ca să fie dispus pentru aprobarea acestui fapt, el schimbă pre Oficeri și arată la toți scrisorile prin care acest Impărat învitase pre streini să intre pe pămînturile imperiului spre a'i da ajutor contra lui Magnentie. După acésta el schimbă de odată religiunea și, în timp ce mărturisise că vrea să fie chreștin, el se declară suveran pontifice, intră în templurile păgânilor, aduse jertfe și se sili să convingă pre supușii săi de a'i urma pilda sa. Fiind-că era témă, ca Perșii să nu facă năvălire pe pămînturile Romanilor și fiind-că Constantie se dusesse în Syria spre a se opune planurilor lor, Iulian cređu că ar putea fără greutate să se facă stăpân pe Illiria și spre acest sfîrșit se apropie de ea, sub pretext de a merge să facă scusele sale Impăratului, pentru că primise fără consimțimîntul său semnele autorității severane. Se dice, că atunci când ajunse la fruntaria Illiriei, viile se arătară încărcate de struguri verđi, de și timpul culesului viilor se trecuse și că Pleiadele (constelațiunea de șase stele)

apuseseră și că a căzut pe el și pe suita sa o rouă ale cărei picături aveau semnul unei cruci. El consideră strugurii ca o bună predicere și atribuie întâmplării căderea acestei rouă. Alții creșteră, că acei struguri verzi însemnau, că Iulian va fi lovit de o mörte grabnică, iar crucele formate prin picăturile de rouă însemnau, că religiunea creștină vine din ceriū și că nimenea nu e care să nu fie obligat de a o adopta. Cât pentru mine sunt convins, că acei ce consideraū aceste două întâmplări ca prediceri funeste lui Iulian, nu se înșelaū de loc și că timpul a arătat adevărul credinții lor. Deci Constantie aflând, că Iulian se îndrepta contra lui în fruntea trupelor sale, renunță la expediția contra Perșilor și porni spre a se reîntörce la Constantinopole. Inșă reîntörcându-se muri la Mopsucrene între Cilicia și Capadocia. El a trăit patru decii și cinci de ani, domni trei-spre-șce ani cu Constantin părintele său și două decii și cinci după mörtea sa. Iulian care încă de mai dinainte era stăpân al Traciei, intră în Constantinopole, unde fu proclamat ca Impărat. Păgânii diceau, că ghicitorii și demonii îi prediseseră această schimbare de noroc și mörtea lui Constantie, mai înainte de a pleca el din Galia și îl sfătuiseră să întreprindă această expediție. S'ar putea crede adevărul acestei prediceri, dacă Iulian n'ar fi murit îndată după aceea, fără să se fi bucurat altmintrelea de imperiū de cât ca de plăcerea unui vis. Inșă mi se pare că ar fi o extravaganță de a dice, că prevădend că Constantie ar muri ast-fel și că el însuși ar fi ucis într'o Anul D.N. 359. bătălie contra Perșilor, să se fi aruncat de bună voie într'o Constantie. primejlie, de unde n'ar fi tras nici un folos, de cât de a trece în memoria posterității ca un principe puțin dibaciū și puțin experimentat în arta războiului și care ar fi pricinuit Romanilor pierderea unei părți însemnate din imperiū. Nu însemnez acesta, de cât de tēmă să nu fiū invinuit că am omis'o și nu împedic, ca fie-care să judece despre acesta cum îi va plăcea.

CAPITOLUL II.

Educația lui Iulian. Chipul său de viață și dobândirea imperiului.

De îndată ce Constantie încetă din viață, creștinii începură să se tîmă de persecuțiune și să fie mai simțitor neliniștiți de această frică, cum n'ar fi fost de persecuțiune însăși. Acesta provenea fără îndoială de la lunga pace de care ei se bucuraseră, de amintirea și de groza ce ei aveau de crudimea, cu care se purtaseră tiranii contra părinților lor, cum și de cunoștința ce aveau de ura, de care era pătruns Iulian contra lor. Se țice, că el renunță la credința în *Iisus Christos* cu o nerușinare atât de grozavă, în cât recurse la jertfe și la expiațiuni spre a șterge botezul său și că de atunci el se dădu atât în particular, cât și în public la cultul Idolilor și la toate superstițiile păgâne. Se asigură, că atunci când consulta într'o di intestinele jertfelor, observă o cruce înconjurată de o corónă, ceea ce umplu de spaimă pre toți cei ce erau de față ; pentru că ei creșură că coróna care e simbolul victoriei și cercul ce făcea acea corónă în jurul crucii incolăcindu-se încontinuu asupra sa, fără să aibă nici sfirșit, nici început, însemnău, că religiunea noastră va dura vecinic și va supune pre inimiți sub puterea sa. Cu toate acestea acel ce presida această ceremonie nelegiuită, se silii ca să risipescă frica Impăratului, asigurându'l, că intestinele jertfelor nu anunțau nimic întristător și că din contră ele puneau margini foarte strimte sectei creștinilor și o închideau într'un mic spațiu, afară de care i-ar fi imposibil să se întindă. Am auzit țicându-se, că pogorîndu-se într'o di într'o peșteră renumită, fie pentru a participa la óre-care mistere, sau spre a consulta un oracol, el fu atât de spăimântat la vederea fantomelor ce se arătară înaintea lui, în cât uitând locul unde se alla și cauza pentru care venise, el își făcu semnul crucii, fără să se gîndescă la acesta, după obiceiul ce observă creștinii, când se simt amenințați de vre-o primejdie. La moment chiar fantomele dispărură și misterul încetă. Maestrul ceremoniei fu deocam-

Anul D.M.

359.

Constantie

dată surprins de fuga demonilor, însă când află cauza și vede că acesta era o profanațiune și îndemnă pre Impăratul să nu se tîmă de nimic și să nu facă nimic care să aibă legătură cu religiunea creștină și reîncepu misterul. Patima ce el avea pentru aceste superstiții desplăcea foarte mult creștinilor, mai cu seamă pentru că el însuși fusese creștin. El era născut din părinți foarte devotați religiunii noastre, fusese botezat din copilăria sa după obiceiul bisericii, crescut în studiul sfintei Scripturi sub conducerea Episcopilor și ale altor clerici. Gallus și el era fiu al lui Constantie, frate al Impăratului Constantin și al lui Dalmatius, părinte al unui alt Dalmatius, carele fiind proclamat Cesar, fu ucis de soldați, după mărtea lui Constantin. Puțin a lipsit ca Gallus și Iulian, cari nu mai aveau tată, nici sprijin, să fie omoriți în același chip. Inse lăsară pre Gallus din acea hălă de care se părea că va muri îndată și cruțară pre Iulian din compătimire pentru frageda sa vîrstă. El n'avea încă opt ani împliniți când scăpat fiind ast-fel cu fratele său, li se hotărî pentru locuința lor o casă numită Macella în Capadocia, aproape de muntele Argea și nu departe de Cesareea, bine zidită și înfrumusețată cu grădini, cu fântâni și cu băi foarte mărețe. Acolo ei fură crescuți într'un mod demn de nascerea lor, învățară științele și artele corespunzătoare vîrstei lor și avură dascăli, atât de litere cât și de sfinta scriptură, sub cari dascălii ei făcură progrese atât de însemnate, în cât fură primiți în cler și întrebuințați spre a citi cărțile sfinte înaintea poporului. Moravurile lor aveau așijderea oarecare aparență de pietate. Ei respectau pre clerici și pre persoanele cele mai alipite la datoriele religiunii, erau sirguitori în ale bisericii și dădeau mormintelor Martirilor onorurile ce le sunt cuvenite. Se dice, că întreprindându-se de a se închide într'o mare biserică mormintul sfintului martir Mamas, ei împărțiră între dinșii lucrarea și fiind-că ei lucrau care mai de care spre a se întrece în pietate, se întimplă un lucru minunat și care ar fi cu totul de necredut, dacă n'ar fi confirmat prin mărturisirea mai multor persoane cari l'au vădut și cari trăesc încă. Partea unde lucra Gallus se ridica și se înălța atîta cât s'ar fi putut dori. Din contră partea lui Iulian cădea în ruină. Intr'un loc petrele se deslipeau din temelii și în altul temeliele chiar se depărtau de pămînt, ca și cum

ar fi fost împinse de o putere ascunsă. Acésta fu privită de totă lumea, ca o minune. Poporul nu se exprimă asupra acestui fapt de cât ca despre o întâmplare, însă cei înțelepți se îndoiră de atunci, că Iulian nu era creștin în adîncul sufletului, că el nu făcea profesiune de credință de cât în aparență de frică să nu displacă Împăratului și ascundea adevărata credință, pentru că nu era sigur de el, dacă ar fi descoperit-o. Se pretinde că intimitatea ce el avu cu Ghicitorii a fost care l'a împins să renunțe la religiunea părinților săi. Căci mânia ce avusese Constantie contra lui și contra lui Gallus, potolindu-se puțin, acest din urmă se duse la Efes unde avea cea mai mare parte din avutul său, iar Iulian veni la Constantinopole unde urmând școlile profesorilor, el făcu curînd să se cunoscă spiritul și știința sa. El se arăta în public cu o haină comună și convorbia familiar cu un mare număr de persoane. Însă, pentru că el era vărul Împăratului și capabil de a governa un stat, și pentru că mai mulți îl destinau la această funcțiune atât de înaltă unde doriau chiar în public de a-l vedea înălțat, i se porunci să meargă să locuiască în Nicomidia. Acolo găsi pe Filosoful Maxim, născut în Efes, care-l învăța Filosofia, și inspiră ura contra religiunii creștine, și-l asigură că va ajunge într-o zi la Imperiū, unde se părea a fi deja adus prin speranța și dorițele poporului. Iulian măgulit de această promisiune care e tot-d'auna foarte dulce în timpul disgrăției, legă o amiciție foarte strînsă cu Maxim. Împăratul Constantie înștiințându-se despre acesta, el avu tēmă să nu fie maltratată, și de aceea își rase barba, ducea în afară o viață călugărească, iar în ascuns se dădu la superstițiile păgânilor. Ajungînd la vîrsta matură, el se alipi cu o pasiune mai mare ca nici odată, la aceste nelegiuite superstiții și admirînd arta de a pređice viitorul, dacă există o asemenea artă, el cređu că are nevoie să o învețe și făcu experiențe oprite de creștini. Din acest timp el avea legături patriculare cu acei de această profesiune, și mergînd în Asia se aplică la această nelegiuire, cu un zel de necredut. Galus Cesar fiind executat la mörte, pentru că a voit fratele său să aducă schimbări primejdiöse în Stat, Constantie bănuie pre Iulian, că are dorință mare să ajungă în stăpînirea puterii Suverane și de aceea îi pune pasnic. Cu toate acestea, Eusebia femeea lui Constantie obținînd pentru el permisiunea

Anul D.N.

359.

Constantie

de a se duce la Atena; el se duse acolo și sub pretext de a asculta pre Filosofi, consultă pre Ghicitori asupra viitoare sale pozițiuni. Constantie îl chemă puțin timp după aceea, îl proclamă Cesar, îi promise pre Constanția sora sa că i-o dă în căsătorie și îl trimise în Galia, unde streinii, al căror ajutor ceruse contra lui Magnentie, ne având nici o ocașiune de a da vre-un serviciu, făceau o grozavă stricăciune; și pentru că el era foarte tânăr încă, el vroi ca șefii ce îi trimitea cu dînsul să ia rezoluțiunile; însă acei șefi dându-se lenevirii, Iulian se însărcină singur cu greutatea războiului, insuflă prin tot felul de mijoce pre soldați ca să înfrunte primejdia și mai cu seamă promițînd o recompensă ore-care ori cui ar ucide un inamic. Câștigînd prin acesta iubirea soldaților, el înștiință pre împăratul Constantie de neglijența șefilor, și când i-a trimis un alt general, el începu lupta cu Barbarii și câștigă victoria. Ei îi trimiseră să ceară pacea, și aî arăta scrisoarea prin care Constantie ^{Anul D.N} _{Constantie} invitase să intre pre pămînturile Imperiului; însă în loc de a lăsa să se înapoeze trimisul lor el îl reținu, și găsind ocașiune favorabilă să dea o nouă bătălie, el o câștigă. Unii au crezut, că Constantie nu îl însărcinase cu acest războiu de cât spre a l expune pericolului, însă acesta nu mi se pare nici de cum probabil. Căci, de ore-ce nu depindea de cât de dînsul de a l proclama Cesar, pentru ce l ar fi proclamat, dacă ar fi avut scopul să l părădă? Pentru ce i-ar fi dat pre sora sa în căsătorie? Pentru ce i-ar fi primit în mod favorabil plîngerea ce i făcea despre neglijența generalului și pentru ce i-ar fi trimis pre un altul? El proceda astfel, fără îndoială, pentru că l iubea într'un mod sincer și dorea ca să câștige victoria. Cât pentru mine, credința mea e, că el îl proclamă Cesar, pentru dragostea ce i purta, dar, când vedu că fusese proclamat Impărat fără știința sa, el fu vesel că l putea expune la întâmplările războiului și la armele barbarilor, ce se afla de alungul Rinului, atât de frică ca nu cum-va să și răsbune de relele tratamente ce promise de la el împreună cu Gallus fratele său, în timpul tinereții, cât și de necaz că el căuta să împartă cu dînsul autoritatea suverană. Dar în fine, acesta e un fapt asupra căruia se judecă în diferite chipuri.

CAPITOLUL III.

Iulian imputinează și slăbesce Religiunea Creștină și favorisează Păgânismul.

Când el se vedu singur în stăpânirea pacinică a autorității suverane, porunci să se deschidă templurile ȳeilor în totă întinderea Orientului, să se repare acele ce fuseseră neglijate, să se ridice acele ce căduseră în ruină și să se re-clădescă altarele. El destină pentru acesta venituri, restabili jertfele și vechile ceremonii. Oferi el însuși jertfe, răspândi arome în templuri, dădu onoruri deosebite acelor ce îndeplineau aceste datorii ale vechii superstițiunii și restabili pe preoții și pe miniștrii idolilor în posesiunea privilegiilor lor, și îi scuti ca altă dată de sarcinile pułice; dădu păzitorilor templurilor pensiunile cu care ei fuseseră odinióră gratificați și le porunci să se abțină de cărnurile, de care se abțin cei ce vroesc să trăescă într'o curăție exemplară. El porunci așjiderea să se aducă măsura Nilului și celelalte simboluri în templul lui Serapis, în loc de a le aduce la biserica creștinilor cum poruncise Constantin. El scrie adese ori locuitorilor cetăților dedate la superstițiile păgâne, ca să'i cêră tot ce ar dori și departe de a da aceleași favoruri creștinilor, el le da din contră probe publice de indignarea sa, refusând de a'i onora cu prezența sa și de a primi pre deputații lor, sau de a le asculta plângerile. Locuitorii din Nisibia trimitend să'i cêră ajutor contra Perșilor, ce erau gata să năvălêscă în pămînturile Imperiului, el le refusă ajutorul de ură, că nu deschideau templurile și pentru că nu aduceau jertfe și'i amenință că nu va intra nici odată în cetatea lor, până când nu vor face mărturisire de cultul ȳeilor. El acuză de aceeași crimă pe locuitorii din Constanța, în Palestina și'i făcu tributarii celor din Gaza. Constanța se numea odinióră Majuma și servea de retragere corăbiilor din Gaza. Insă pentru favórea pietății chreștine de care da dovadă, Constantin o ridică în cetate și'i dădu numele de Constanța, după numele fiului său Constantie, cređend că nu era drept ca ea să depindă de Gaza, care era încă supusă serviciului Idolilor. Când Iulian ajunsese la Imperiū, locuitorii din Gaza făcură un proces celor din Con-

stanța. Acest principe se pronunță în favoarea celor dintâi și porunci ca Constanța să depindă de Gaza, de și ele erau depărtate de două-deci de stadii. Ea a fost numită pe urmă partea maritimă a cetății de Gaza. Ast-fel ele nu fac mai mult de cât o cetate guvernată de aceeași Magistrați: totuși ele au în ordinea bisericească, fie-care Episcopul său, clerul său, sărbătorile Martirilor, pomenirea Episcopilor, cari le-au condus odinioară și limitele ce despart teritoriile. Un Episcop de Majuma murind în zilele noastre, acel de Gaza vroia să uniască tot clerul, pretinzând, că o cetate nu poate avea de cât un Episcop. Locuitorii din Majuma opunându-se pretențiunii sale, Sinodul provinciei luă cunoștință de neînțelegerea acesta și hirotoni un alt Episcop. El opină, că era drept ca să conserve cel puțin favoarea de a avea un Episcop popoarelor ce nu fuseseră lipsite de dreptul de cetate, de cât din ura zelului ce ele aveau pentru adevărata religie. Însă acesta nu se întâmplă îndată.

CAPITOLUL IV.

Julian persecută cu cruțime pe locuitorii din Cesareea. Maris, Episcopul de Calcedonia, îi vorbesce cu o generoasă libertate.

În același timp Julian despăie pe Cesareea, capitala Capadociei, aproape de muntele Argeea, de demnitatea de cetate și îi ridică chiar și numele de Cesareea, ce i s'a dat sub domnia Impăratului Claudiu, căci ea se numea mai înainte Mazaca. Era mult timp de când el ura pe locuitori, pentru că ei țineau foarte mult la religia creștină și pentru că dărimaseră odinioară două templuri, pe acela al lui Jupiter, tutelarul cetății și pe acela al lui Apolon. Dar când a aflat că de când ajunsese el la Imperiu, ei dărimaseră încă și pe acela al Fortunii, care era singurul ce rămăsese în cetatea lor, se umplu de o furioasă mânie și muștră foarte pe păgâni, ce nu erau de cât în mic număr, că n'au alergat în ajutor și că nu s'au expus la orî ce primejdie, pentru apărarea norocului public. El porunci să caute cu cea mai mare asprime moștenirile și mobilele ce aparțineau

atât bisericilor cetății, cât și acelor din locurile din prejur și să se aducă trei sute de livre de aur la tesaurul public. Pe lângă acestea porunci de a înrola pe toți clericii între soldații ce servesc sub guvernatorul Provinciei, care e militia cea mai muncită și cea mai puțin onorabilă. În privința poporului, el porunci să se facă recensemintul, fără să se excepteze femeile și copiii și le impuse acelaș tribut ca și locuitorilor din orașe. El îi amenință încă, că îi va face să simtă cele mai teribile efecte ale răsbunării sale și că nu va lăsa Galileenilor viață, așa numea el prin derisiune pe creștini, de nu vor ridica iarăși grabnic templurile. Eu cred că numai mărtașia sa, ce se întâmplă în curînd după aceea, opri urmările teribile ale acestei amenințări. Nu din dragoste pentru creștini îi trată el la început cu mai puțină asprime de cât primii lor persecutori, ci pentru că recunoscuse, că păgânii nu trăsese rău nici un folos din cruzimea lor, în timp ce creștinii fuseseră cinstiți prin îndrăzneala aceloră dintre ei, cari nu se temuseră de a muri pentru apărarea credinței. Nu deci din dorința de a îi cruța, ci numai din gelosia ce avea de gloria lor că n'a întrebuințat contra lor, nici ferul, nici focul și n'a ordonat, cum făcuse odinioară alți principii, nici de a îi îngropa de vii, nici de a îi arunca în mare, spre a îi constrînge de a își schimba credința și a întrebuințat mai bine blîndețea și convingerea spre a îi atrage și spre a îi corupe. Se dice, că pe când jertfia într-o zi la Constantinople în templul Fortunii publice, Maris Episcopul de Calcedonia intră în templu și îi impută înaintea poporului, că e un nelegiuit, un ateu și un apostat. Iulian n'avu nimic să îi răspundă, de cât că e orb, pentru că avînd vederea foarte slabă, era condus de către un copil și neputînd să se abțină de a pronunța încă ore-care blasfeme, adăose în batjocură: Galileene! Dumnezeuul tău nu te va vindeca. Mulțumesc lui Dumnezeu, răspunse Maris, că sunt orb și că nu pot vedea pe un apostat ca tine. Iulian trecu fără să răspundă, crezînd că ar fi un mijloc foarte propriu de a spori și a înmulți păgânismul, arătînd față de creștini o mai mare blîndețe și o mai mare răbdare, care nu s'ar fi putut spera după aparență.

CAPITOLUL V.

Falsa indulgență a lui Iulian. Procedare nouă în a persecuta Biserica.

Iată pentru ce permise el celor ce fuseseră exilați din pri-^{Annul D.N.}
cina religiei să se reîntorcă în țara lor și pentru ce le ^{361.}
înapoie avutul ce le fusese confiscat. El opri și pe popor ^{Iulian}
de a aduce vre-o injurie, sau vre o insultă creștinilor,
nici de a-i constrânge a jertfi și ordonă că atunci când el
ar vroi să jertfiască de la sine însuși, să fie obligați de a
îmblândi mai întâi pe demonii, cărora păgânii le atribuesc
puterea de a întorce nenorocirile de asupra ómenilor și de
a se curăți prin expiațiunile ordinare. El suprimă clericilor
imunitățile, prerogativele și pensiunile ce le acordase Con-
stantin; desființă legile ce fuseseră făcute în favoarea lor
și i supuse, ca și altă dată la obligațiunea de a îndeplini
serviciile ce aveau la curte. Obligă chiar pre feciórele și
pre văduvile, care din cauza sărăciei lor erau considerate,
ca și o parte din cler, să înapoieze milosteniile ce ele pri-
miseră din banii publici. Căci, atunci când Impăratul Con-
stantin regulă afacerile bisericii, el asigură clerului fie-cărei
cetății pentru subsistența sa o sumă óre care de bani a-
supra impozitelor publice și spre a le asigura existența, el
făcu o lege care tot-d'auna a fost observată de la mórtea lui
Iulian. Se dice, că acéstă pretențiune a fost foarte durerósă și
foarte crudă, dupre cum se arată din vârsările ce perceptorii
făcură cu sumele primite de la ele. Cu toate acestea ea nu putu ^{Annul D.N.}
îmblândi ura ce Iulian avu contra religiunii noastre. El nu ^{361.}
lăsă nimic din ceea ce putu contribui la ruina bisericii. ^{Iulian}
El o despoia de vasele și de podóbele sale și condamnă
pre acei ce dărimaseră templurile sub domnirea lui Con-
stantin, spre a le restabili, sau de a plăti prețul restabili-
rei. Multime de Episcopi, de clerici și de alți credincioși
fură munciți cu cruđime și puși în temniță din acéstă cauză.
Se póte judeca din cele ce spuseiú, că dacă Iulian a văr-
sat mai puțin sânge de cât precedentii persecutori ai pie-
tății și dacă n'a căutat ca și ei noui pedepse spre a munci
trupurile, el n'a fost pentru acésta mai puțin animat con-

tra ei, nici mai puțin ingenios în a o vătăma. E adevărat că el rechemă pre Episcopul exilați de Constantie, însă se dice, că acesta n'a fost de cât cu scop spre a'i desbina și de a înrăutăți certurile lor, sau cel puțin de a desonora memoria lui Constantie, pentru că el își închipuia că o va putea face uricîosă tuturor supușilor săi, favorisând pe de o parte pre păgâni și mărturisind pe de altă parte ôre-care compătimire pentru creștinii, cari suferiseră o persecuțiune nedreptă sub domnirea precedentă. Alungă pre Eunuci de la Curte, pentru că Constantie îi iubise. Condamnă la mörte pre Eusebiu, guvernatorul palatului, sub cuvînt că prin sfătuirea sa omorise pre Gallus, fratele său. Rechemă pre Aetie, șeful sectei Eunomeenilor din locul unde il exilase Constantie, atît din ura acestei secte, cât și din presupunerea ce avea asupra lui, din cauza amicitiei ce întreținuse odinioară cu Gallus și'i scrise pentru acest sfîrșit o scrisore fôrte îndatoritoare și'i trimise și trăsuri publice.

Anul D.N.
361.
Italian

Condamnă din aceleași motive pre Eleusius, Episcopul de Cyzic a reclădi în două luni cu cheltuelile sale o biserică a Novațienilor, pe care el o dărîmase. Ar fi ușor de a remarca alte multe lucruri ce făcu, sau permise, din ura față de predecesorul său.

CAPITOLUL VI.

Reîntörccerea lui Atanasie la Alexandria.

Când află Atanasie despre mörtea lui Constantie, el eși din locul unde rămăsese atît de lung timp ascuns și se arată într'o nôpte, în biserica sa spre marea mirare a întregii lumii. Evitând de a călea în mâinele guvernatorului de Egipt, care il căuta după stăruința amicilor lui Georgie, precum am spus mai înainte, el se ascunse în casa unei feciöre consacrată serviciului lui Dumnezeu. Am audît că ea era de o frumusețe atît de rară, în cât acei ce o priviau, credeau că ved o minune a naturii și că ômenii, cari aveau ôre-care seriositate și pudöre, se depărtau de dînsa spre a evita svonurile, sau bănuelile defavorabile cîstei lor. Ea avea în flôrea juneței sale o modestie și o

înțelepciune, care ar fi dat frumusețea unei persoane, ce n'ar fi primit frumusețea de la natură. Căci aceea ce unii cred, nu este adevărat și anume că calitatea spiritului depinde de constituțiunea trupului. Din contră, trupul e imagină a spiritului, un tablou care îl reprezintă, o oglindă care primește impresiunea aplicărilor și cugetărilor sale. Acesta e un adevăr cu care vor rămânea de acord toți ^{Anul D.N.} acei ce își vor da osteneța să-l examineze. In fine, se ^{361.} dice că Atanasie nu se retrase la această sfântă feciură, de cât ^{Iulian} prin o descoperire a lui Dumneșu care vroia să-l scape prin acest mijloc. Cât pentru mine, când reflectez asupra urmării acestei afaceri, nu mă îndoiesc de loc, că ea n'a fost condusă prin o îngrijire particulară a providenței. Rudele lui Atanasie au fost scăpate prin acesta de supărare dacă l'ar fi căutat la el și dacă i-ar fi obligat să jure, că nu era ascuns acolo. Și apoi nu era de crezut, ca să cugete cine-va, că un Episcop să se fi ascuns în casa unei persoane atât de frumoasă. Ea avu totuși curagiul să-l primască și prudența de a-l ține. Ea îi făcu singură toate serviciile ce mizeria naturii noastre face necesare în timpul acestei vieți. Ea îi spălă picioarele, îi aduse demâncare, se duse să-i caute scrierile de care avea nevoie, în tot timpul cât el fu la dînsa, în cât nici-odată, nimenea n'avu cunoscință despre acesta.

CAPITOLUL VII.

Mórtea lui Georgie.

Când Atanasie se arată de odată contra așteptării, nu se sciea de unde venise. Dar în fine, poporul foarte vesel de reîntorcerea sa, îl puse în posesiunea bisericilor, de unde Arienii fiind alungați, ei fură constrinși să se adune în case particulare sub Lucius Episcopul lor. Georgie predecesorul său fusese ucis puțin mai înainte. Căci magistratii de abia făcură cunoscut poporului mórtea lui Con-^{Anul D.N.} stantie și sosirea lui Iulian la imperiū și îndată păgânii ^{361.} cari locuiaū în Alexandria se resculară și se aruncară asu- ^{Iulian} pra lui Georgie cu mari strigăte ca și cum ar fi vroit să-l

sfășie în bucăți. Ei se mulțumiră totuși atunci să-l arunce în temniță; însă dis de dimineață în ziua viitoare, ei îl uciseră, puseră trupul său pe o cămilă, îi făcură mii de batjocuri în întreaga țară și către seară îl arseră. Sciū că Arienii spun că el primi acest crud tratament din partea amicilor lui Atanasie, însă eu cred mai bine, că el îl suferi din partea păgânilor, pentru că ei aveau cele mai mari cauze de a-l urî, pentru insultele ce făcuse templurilor și zeilor lor și pentru asprimea cu care el îi lipsise de libertatea de a jertfi și de a îndeplini cele-lalte datorii ale religiei lor, după obiceiul ce ei primiseră de la străbunii lor. Și apoi vađa mare ce el își câștigase pe lângă Impăratul, crescuse ast-fel contra lui indignarea publică, în cât poporul, căruia mărirea îl e tot-d'a-una uricioasă, nu-l mai putea suferi. Pe lângă acesta, se întâmplase un accident într'un loc numit templul lui Mitra. Impăratul Constantie dând acel loc creștinilor și Georgie vroind să-l curețe pentru a zidi acolo o biserică; săpând dete peste o peșteră, unde se aflau idoli și instrumente de care se serviau acei ce participaū odinioară la misterele profane ale antichității păgâne. Creștinii vedând, că ele erau foarte ridicole, le expuseră în public spre a rușina pe păgân. Aceștia neputând suferi această insultă, apucară unii sabia, alții bastoane, alții petre și uciseră un mare număr de creștini și chiar răstigniră pre unii din ei, spre a aduce insultă religiei noastre. Acesta fu cauza, că creștinii părăsiră lu-

Annul D. M.

36r.

Julian

crarea ce incepuseră și că păgânii omoriră pre Georgie îndată ce Iulian ajunsese la imperiū. El recunoșce însuși această în una din scrisorile sale, ceea ce el n'ar fi făcut niciodată, dacă n'ar fi fost constrins de adevăr. Căci i-ar fi plăcut mai bine, fără îndoială, să arunce vina acestui omor asupra creștinilor, de cât asupra păgânilor. El arată o mare mânie contra locuitorilor din Alexandria în scrisoarea ce le trimise asupra acestei cestiuni, cu toate acestea însă îi ertă în considerațiunea lui Serapis zeul lor tutelar, a lui Alesandru fondatorul lor și a lui Iulian unchiul său, odinioară guvernator de Egipt, bărbat foarte devotat superstițiilor păgânismului și atât de mult înveninat contra creștinilor, în cât îl persecuta până la mörte contra vederilor Impăraților.

CAPITOLUL VIII.

*Mórtea lui Teodor păzitorul vaselor bisericii.
Mórtea lui Iulian, unchiul împăratului cu același
nume.*

Acest Iulian unchiu al Impăratului întreprinde atunci să răpescă mulțime de podóbe și de vase precioase spre a le duce la tesaurul Impăratului și în acest scop închise biserica. Clericii fugind nu rămase de cât un preot numit Teodor, care era însărcinat cu paza acestor podóbe, Iulian guvernator de Egipt prindându-l, porunci să-l chinuiască; și pentru că el nu răspundea după placul său în toate torturile ce i se făcea, și apăra Religionea sa cu o tărie nestrămutată, el [Anul D.N. 361.] porunci să i se taie capul. După acesta jefui vasele sfinte, le aruncă la pământ, le călcă cu picioarele și își bătutu joc cu o nelegiuire de necredut. Inșă îndată el fu pedepsit pentru această nelegiuire, căci părțile sale naturale se infectară, cărnurile de prin prejur se cangrenizară și produsură o infecțiune atât de grozavă în cât Medicii declarară că gravitatea acestei bóle era mai pre sus de știința lor. Cu toate acestea ei cercară toate remediile de frică să nu cadă în disgrația Impăratului. Ei puseră pe cărnurile putredite cele mai grase paseri ce au găsit spre a distruge vermi, însă acesta nu servi la nimic, pentru că cu cât ei eșau cu atât mai mult se formau alții, cari mâncau neîncetat cărnurile, și nu încetară să-l consume, până când au încetat din viață. Unii credură că Dumnezeu îi trimisese această bólă spre a pedepsi nelegiuirea sa și acesta e cu atât mai probabil, cu cât vistierul dinarilor, destinați pentru milosteniile împăratului, și alți câți-va oficiali de valoare ai curții, periră într'un chip nenorocit pentru că au necinstit sfințenia Religiei noastre.

CAPITOLUL IX.

Eusebiu, Nestabie și Zenon primesc martirul în cetatea de Gaza.

Fiind-că am mers prea departe în această cuvîntare și am povestit mórtea lui Georgie, și a lui Teodor, cred de datorie acum să povestesc și mórtea celor trei frați: Eusebiu, Nestabie și Zenon. Locuitorii cetății din Gaza fiind porniți ^{Anul D.M.} ^{361.} ^{Julian} contra lor cu o ură foarte violentă se duseră de'i prinseră în casele, unde se ascuseseră, îi bătură cu cea mai extremă cruđime, și îi închiseră într'o gróznică temniță. Adunându-se apoi la teatru, ei începură să declame contra lor și să se plângă că ei violaseră sfințenia templurilor lor și abuzaseră de puterea ce le-o dăduse stăpânirea precedentă spre a desonora și spre a distruge, dacă le-ar fi fost cu putință, Religiunea lor. Strigând ast-fel ei se îndemnară unii pre alții și atât de mult erau orbiți de patimă, în cât alergară cu mulțimea la temniță și îi scóseră de acolo cu o furie neaseménată, îi târiră pe strade și piețele publice, și îi loviră unii cu petre, iar alții cu bastóne. Am auđit ȕicându-se, că au fost și femei cari și-au părăsit lucrul spre a veni să'i împungă cu vîrfurile fuselor lor și că bucătarii și-au lăsat bucătăriile, spre a arunca asupra lor apă clocotită din tingirile lor și spre a-i străpunge cu frigările. Când i-au sfășiat în bucăți, și le-au răspândit creerii pe strade îi târiră afară din cetate, la locul unde se aruncau stîrvurile animalelor, și făcënd acolo un mare foc îi arseră și amestecară ósele, pe care focul nu putuse să le mistue în cenușă, cu ósele măgarilor și ale cămilelor, pentru ca să fie greu de ale distinge. Cu tóte acestea se găsi o femeie ce locuia în acea cetate, de și nu era născută acolo, carea le adună nóptea, prin inspirarea lui Dumneđu și punëndu-le într'o căldare le dădu lui Zenon vërul seü, dupre cum îi poruncise Dumneđu în vis. Căci poporul nu'l cunoscea mai înainte și puțin a lipsit ca să nu fie și el prins: însé el fugise, în timp ce poporul era ocupat cu maltratarea și omórirea celor trei rude ale sale și scápase la Antidona, cetate maritimă la distanță aprópe doué ȕeci de stadii de Gaza și foarte dedată la superstiția și la cultul idolilor. Lo-

cuitoarii acelei cetăți aflând că era creștin 'l bătură cu multă cruđime și 'l alungară. Femecea 'l găsi în portul cetății de Gaza, unde se retrăsese și 'i dădu Reliquiile. El le păstră cu mare îngrijire în casa sa până ce a ajuns Episcop al acelei cetăți sub domnirea Impăratului Teodosie, când zidi o biserică afară de cetate și puse Reliquiile sub altar, lângă trupul sffntului Nestor Mărturisitorul. Acest Nestor fusese legat în timpul vieții sale cu o amicitie foarte strinsă cu verii săi, fusese prins cu dinșii de poporul din Gaza, bătut, și aruncat în temniță; însc acei ce 'l tîrau spre a-l omori, fiind mișcați de fața sa cea blândă, 'l aruncară pe jumătate mort afară din cetate. Unii din creștinii ridicându-l, 'l duseră la casa lui Zenon, unde muri atunci când i se punea prima legătură la ranele sale. Când locuitorii de Gaza reflectară asupra gravității crimei lor, ei se temură de a fi pedepsiți pentru acēsta, duple cum meritaū. Svonul era, că Impăratul era cuprins de o mare indignațiune pentru acēstă crimă și că hotărise să 'i pedepsescă cu asprime. Inscă acel svon nu era întemeiat de cât de frica de care vinovații erau turburați, de imputările ce le făcea conștiința pentru cruđimea lor și pentru grozava zugrăvire ce ea le făcea neîncetat asupra pedepselor ce meritaū. În adevăr, Iulian departe de a 'i pedepsi pentru omorirea celor trei creștinii, nici nu 'i mustră măcar duple cum mustrase pe locuitorii din Alexandria pentru omorirea lui Georgie. Din contra, el depuse pre Guvernatorul Provinciī, și după ce a poruncit să se instruiască procesul său, vroī să se cređă că el îi făcea o mare grație, dacă nu 'l pedepsesce cu mórtea. Crima pentru care el 'l acasă, era că a poruncit să se aresteze câți-va locuitori din Gaza, culpabili de rēscólă și de ucidere și că a poruncit să se informeze și să 'i judece duple legi. Căci ce nevoe avea, đice el, de a 'i prinde și de a 'i judeca, pentru că ei 'și rēsbunaseră asupra unui mic număr de Galileenii, pentru injuriile ce le făcuseră lor și Dumneđeilor lor ?

Se đice, că acēsta se petrecu în chipul acesta.

Anul D.N.

361.

Iulian

Anul N.D.

361.

Iulian

CAPITOLUL X.

*Umiliința și minunile lui Ilarion. Martirul câtor-va
feciore consacrate lui Dumnezeu, cum și al lui
Marcu Episcopul de Aretusa.*

Locuitorii din Gaza căutând în acel timp pe călugărul Ilarion cu scop de a-l trata în același chip, el fugi în Sicilia, unde și câștiga viața adunând lemne în pustie și prin munți și ducându-le în spinare în cetăți. Un om de bun neam, pe care el îl scăpase de un demon ce-l stăpânea, spunând lumii cine l'a scăpat, el trecu în Dalmația, unde prin puterea ce-l dădea Dumnezeu, făcu o mulțime de minuni și opri chiar inundația mării. Însă aceste minuni de abia îl câștigaseră venerațiunea oamenilor și el, părăsi această țară după obiceiul ce avea de a se ascunde și de a se sili să trăească necunoscut, spre a înlătura laudele și spre a perde stima oamenilor. Cutreerând insula Cyprului, ajunse în insula de Pafos și după rugămintea Episcopului de Cypru, el rămase aproape de un loc, numit Carburis. Puțin a lipsit ca să nu sufere acolo martirul; însă el înlătură practicând preceptul ce Mântuitorul ne-a lăsat de a fugi de persecuție, afară numai când suntem prinși și obligați de a învinge prin răbdarea noastră furia persecutorilor.

Anul D.N.

361.

Iulian.

Și apoi locuitorii din Gaza și din Alexandria nu fură singurii cari exercitară contra creștinilor violențe asemenea acelora despre care vorbiu Locuitorii din Heliopole de lângă muntele Liban și acei din Aretusa în Syria, îi întrecură în cruțime. Cel dintâi săvârșiră o faptă atât de neumană, în cât nimenea n'ar putea-o crede, dacă ea n'ar fi fost povestită de către chiar acei ce au fost martori oculari. Ei despoiară pe nisce feciore consacrate lui Dumnezeu, a căror pudore și modestie nu le permitea nici odată să se arate în ochii oamenilor și le expuseră cu totul gôle înaintea poporului. După ce le-au batjocorit, le raseră părul și le spin-tecară pânțele și aruncară de asupra nutrimentul ce a-aveau obiceiul de a da porcilor, pentru ca aceste animale să le sfășie măruntaele. Eu sunt convins că locuitorii a-

cestei cetăți exercitară această oribilă cruzime contra acestor sfinte fecióre de ură că se desființase uriciosul obiceiü ce aveau, de a prostitua pe fecióre mai înainte de a le da acelaia ce le lua în însoțire. Impăratul Constantin după ce a dărîmat templul lui Venus și a ridicat o biserică pe ruinele sale, opri prin o lege expresă această nelegiuită prostituțiune.

Locuitorii din Aretusa omorîră cu un soiü de mörte cru lä pe Marcu Episcopul lor, băträn, încă mai venerabil prin virtutea sa, de cât prin vîrsta sa, contra căruia ei erau förte întăritați de mult timp pentru faptul, că în loc de a se mulțumi să întrebuinteze convingerea spre a'i atrage din păgänism, el lucrase cu multă căldură în timpul lui Constantie și făcuse să se dărîme un templu förte bogat și förte măreț. Când Iulian ajunsese la Imperiü, el îl con lamnä să plătescă prețul templului, sau să'l reclădescă. Marcu, vedënd pe de o parte pe păgänii förte întărălați contra lui și consideränd pe de altă parte, că n'avea cu ce plăti prețul templului și că chiar când ar fi avut cu ce să'l reclădescă acesta nu era permis unui creștin și cu atât mai puțin unui Episcop, el fugi. Insä afländ că mulți suferiau din cauza lui, că unii erau tărîți înaintea tribunalelor, iar alții puși la munci, el se reintörse și se oferii să sufere löte cruzimele, ce furia poporului ar putea inventa. Acești barbarii în loc de a admira o faptă atât de generösă, credură, că reintörcerea sa era un semn de dispreț ce avea pentru ei, se aruncară asupra lui, îl tărîră pe strade și'l loviră neîncetat. N'a fost nimeni de ori-ce sex și de ori ce vîrstă, care să nu fi voit să ia parte la această crudă execuțiune. Femeile și copiii alergară acolo cu aceeași ardöre ca și cei-l-altii. Unii îi străpunseră urechile și le legară cu sfori; școlarii se jucaü cu ele aruncändu-le unii la alții și împungëndul cu bricegele lor. Când era plin cu totul de rane, ei îl unseră cu miere și'l ridicară în aer într'un coș de papură. Se dice, că pe când era înălțat ast-fel, pișcat și mändcat de musce, el dise locuitorilor din Aretusa, că îi vedea förte jos de desubtul lui și că el credea prin acesta deosebirea stărilor în care s'ar găsi în cea-l-altă vieță. Se asigură încă, că Prefectul Pretoriului care era păgän, însă de altmintrelea förte stimat, în cât memoria sa e încă în venerațiune în țară, admiră statornicia lui Marcu,

Anul D.N.
361.

Iulian

dojeni cruđimea Impăratului și ăise, că e rușinos pentru el de a fi învins de un bătrân și că se punea în primejdie să devină ridicul, în timp ce făcea renumiți pe cei ce'i persecuta. Iată cum suportă Marcu cu o fermitate nestrămutată muncile ce inventară contra lui locuitorii din Gaza, în cât fu lăudat de către chiar însăși păgânii.

CAPITOLUL XI.

Martirul lui Macedonie, al lui Teodul, al lui Tatian, al lui Busiris, al lui Basiliu și al lui Eupsichie.

Macedonie, Teodul și Tațian, frigenii de neam, suferiră în același timp martirul, cu un curagiu ne învins. Guvernatorul provinciei deschidenți în cetatea de Mero un templu ce fusese închis în timp de mai mulți ani, ei intrară noptea în lăuntru, și sfărîmară Idoli. Alții fiind arestați și gata de a fi condamnați din această pricină, ei se înfățișară și mărturisiră vinovăția lor. Lor le era ușor de a se scuti de munci jertfind Idolilor. Însă guvernatorul nu putu să'i convingă de a expia prin acest mijloc greșala ce o făcuseră. Ne câștigând deci nimic asupra spiritului lor, el porunci să'i muncescă în felurite moduri și în fine îi puse pe un grătar, de desubtul căruia ardea foc mare. Pe când se frigeau, ei ăiseră guvernatorului Amachie, căci așa se numea el, de vroiti să mâncați friptură, porunciți să ne întorcă pe cea-l-altă parte, ca nu cum-va carnea noastră pe jumătate friptă, să vă pricinuască desgust. Și muriră ast-fel în mijlocul muncilor.

Se ăice, că Busiris se făcu cunoscut de asemenea în Ancira, cetate din Galatia, prin generositatea cu care el făcu profesiune publică de credință; el era din secta acelor ce se numesc Encratiți. Guvernatorul arestându'l pentru că ș'a bălăt joc de păgâni porunci să'l întindă pe o scară. Însă Busiris ridicându-și mâinele și descoperindu'și cōstele îi ăise, că nu era nevoe ca soldații să'și dea ostenela să'l ridice pe scară, a'l pleca pe urmă și că el se va înfățișa singur spre a primi loviturile cum i-ar plăcea. Guvernatorul fu surprins de promisiunea sa, dar fu încă și mai surprins de modul cu care

Anul D.N.

361.

Julian

el o îndeplini; căci el ținu neconținut mâinile ridicate și rămase statornic în același loc, pe când i se sfășiau cós-tele cu cângi de fer. După aceea fu pus în temniță; însă după mórtea lui Iulian, el fu pus în libertate, și trăi până sub domnirea lui Teodosie. El renunță la rătăcirea Eucrațiilor și reintră în împărtășirea bisericii catolice.

Se dice că Basiliu, preot al bisericii de Ancyra și Eupsychie om de bun neam, născut la Cesareea în Capadocia și care era însurat de puține zile incununară în acel timp viața lor prin martir. Eupsychie, dacă nu mă înșel, fu executat la mórte, cu ocaziunea templului Fortunii publice, a cărui dărîmarea puse pre Impăratul în mare mânie contra tuturor locuitorilor din Cesareea. E sigur, că acei ce erau autorii dărîmării, fură condamnați la mórte sau la exil.

Cât pentru Basiliu, el apărase tot-d'a-una religiunea cu o vigóre neasemenată și resistase Arieniilor sub domnirea lui Constantie, pentru care pricină, de ură, partizanii lui Euloxie îl împedicase să țină adunările credincioșilor. De la venirea lui Iulian la imperiū, el cutreerese provincia spre a îndemna pre creștini să rămână statornici în credința părinților lor, fără a mânji consciința lor prin jertfe și prin cele-l-alte ceremonii ale păgânilor, a desprețui onorurile ce le oferea Impăratul și a considera că neavînd durată de cât prea puțin timp, ele sunt urmate de o in-Anul N.D. 361. famie ce duréză vecinic. Nu e de mirare, că această ar-361. dóre cu care el veghia spre a conserva simțimintele credinței în inima creștinilor, l'a făcut nu numai bânuit, ci și uricios necredincioșilor. Vădendu'i într'o zi pe când făcea o jertfă în public, el se opri și scoțând un suspin din adâncul inimei sale, rugă pre Dumnezeu să nu permită ca vre-un creștin să cadă într'o orbire atât de deplorabilă. Fiind arestat îndată și dus înaintea guvernatorului provinciei, el suferi cu statornicie crude munci și își săvîrși viața prin o mórte glorioasă. De și toate aceste violențe s'au exercitat contra intențiunii imperiului, ele arată totuși că sub domnirea sa au fost un mare număr de renumiți martiri. Am povestit toate luptele lor în același loc, spre ale pune în o mai frumoasă expunere, de și ele n'au fost petrecute în același an.

CAPITOLUL XII.

Sinodul din Alexandria.

Puțin timp după ce Atanasie reluase posesiunea bisericilor din Alexandria, Lucifer Episcopul de Cagliari în Sardinia și Eusebiu Episcopul de Verceil în Italia, se duseră la el de la Thebaida de sus, unde ei fuseseră exilați din porunca lui Constantie și unde rămăseră în tot timpul domniei sale. Convorbind împreună asupra mijloacelor de a restabili afacerile bisericii, ei se uniră, ca Eusebiu să se ducă la Alexandria și acolo să țină un Sinod cu Atanasie spre a confirma doctrina Sinodului de Niceea.

Lucifer trimițând un diacon cu Eusebiu spre a-i ține locul său le Sinod, se duse la Antiochia, a cărei Biserică o găsi foarte desbinată atât de către Arienii, cari veniau atunci conduși de Euzoios, cât și de către sectatorii lui Meletie cari aveau neînțelegeri cu aceia chiar cari aveau aceeași doctrină ca și dinșii. Meletie nefiind încă atunci reîntors din locul exilului său, Lucifer hirotoni pe Paulin Episcop. Cu toate acestea mai mulți prelați adunându-se în Alexandria cu Atanasie și cu Eusebiu, ei confirmară decretul Sinodului din Niceea declarând că sfântul Duh e de aceeași substanță ca Părintele și Fiul, se serviră cu termenul de Treime, și hotărîră că trebuie să se credă că natura omenescă, cu carea cuvîntul s'a unit, e o natură întregă și perfectă. În numai cât privesce corpul, ci și cât privesce sufletul, ast-fel cum vechii Filozofi ai Creștinismului au învățat. Și pentru că biserica fusese foarte turburată prin disputele ce se agitase pentru termenii de substanță și de Ipostas, ei hotărîră foarte înțelepțesc, după socotința mea, a nu se mai servi de ei cu ușurință, când se va vorbi de Dumnezeu, afară numai în cazul când se va vrea să se combată rătăcirea Sabelienilor și că atunci s'ar putea servi de ei de temă, ca nu cum-va lipsind acești termeni, să se pară că nu ar avea atâtea termeni, câte idei diferite ar avea să exprime. Iată ce s'a hotărît de Episcopii ce s'au adunat în acel timp în Alexandria. Atanasie le celi discursul ce compusesese a supra retragerii sale pentru a-i face să înțelegă motivele ce avusese de a se ascunde și a înlătura violențele inamicilor săi.

CAPITOLUL XIII.

Neînțelegerea între Paulin și Meletie. Altă neînțelegere între Eusebiu și Lucifer. Ilarie lucrează cu Eusebiu pentru a întări popoarele din Occident în credința Sinodului din Niceea

Anul D. N.

361.

Julian

Sinodul când s'a terminat, Eusebiu se duse la Antiochia unde găsi mare desbinare între credincioși. Căci acei ce iubiau pe Meletie nu vroiau nici de cum să se supună conducerii lui Paulin și se adunau aparte. Eusebiu fu foarte supărat pentru că se făcuse hirotonia lui Paulin fără consimțimintul unanim al poporului, cum trebuie să se facă hirotoniile. Cu toate acestea, el și ascunse neplăcerea sa din respect pentru Lucifer, și fără a participa la împărțșirea nici a uneia nici a alteia din partide și le promise de a reforma într'un Sinod tot ce putuse, să le dea motiv de nemulțumire. Pe când Eusebiu lucra astfel spre a uni spiritele desbinate ale credincioșilor din această cetate, Meletie se reîntorse din locul exilului său și găsind pre acei din partidul său despărțiți de cei-l-alți, el se adună cu ei afară de cetate. Paulin se adună în cetate cu acei ce erau supuși conducerii sale. Căci Euzoius Episcopul Arienilor de parte de a avea intenția de a-l alunga, îi lăsase o biserică ca unui bărbat foarte amabil pentru blândețea naturelui său, și foarte venerabil pentru vârsta și pentru virtutea sa. Eusebiu plecă din Antiochia, când vedu că stăruințele ce puseseră de a restabili pacea nu serviau la nimic. Lucifer luând ca injurie refuzul ce făcuse de a aproba hirotonia lui Paulin, evită împărțșirea lui Eusebiu și prin o simplă dorință de a contesta, căută a lovi în ceea ce el hotărise cu cei-l-alți Episcopi în Sinodul de Alexandria; se poate dice, că secta Luciferienilor e născută din această neastimpărare, de a disputa. Căci cei ce apărau interesele sale și i adoptau vederile se despărțiră de biserică. Cât pentru dînsul, ori-câtă nemulțumire ar fi avut de aceea ce se făcuse în defavorul său, totuși pentru că el trimisese un diacon la Sinodul de Alexandria, consimți la ceea ce se hotărise acolo, se reîntorse în Sardinia și rămase în împărțșirea bisericii. Eusebiu

Anul D. N.

361.

Julian

cutreeră mai multe provincii din Orient, unde reformă ceea ce lipsea în credința unora; trecu de acolo în Illyria și apoi Italia, unde găsi pre Ilariu Episcopul de Potiers în Aquitania, care îndeplinise înainte de dînsul aceleași datorii. Fiind-că el plecase înaintea lui din locul exilului său, avu grija de a învăța pre popóarele din Italia și pre acelea de Galia doctrina ce trebuie să aibă și aceea ce trebuie să respingă. El era foarte elocent în latinesce și a compus excelente scrieri contra rătăcirii lui Arie. Iată cum susținură Eusebiu și Ilariu în Occident doctrina Sinodului din Niceea.

CAPITOLUL XIV.

*Neînțelegere între partisanii lui Macedonie
și ai lui Acacie.*

Partisanii lui Macedonie, între care Eleusius, Eustatie și Sofronius aveau primele ranguri, dobândind libertatea după Anul D.N. 361. mórtea lui Constantie de a aduna pre toți cei ce se găsiseră odinioară cu dînsii la Seleucia, ținură câte-va Sinóde, în care Iulian condamnară pre partisanii lui Acacie și doctrina confirmată în Sinodul din Rimini și aprobară pre aceea ce fusese mai întâiu publicată în Antiochia și apoi confirmată de ei în Seleucia. Când fură întrebați pentru ce se despart de partisanii lui Acacie, cu cari fuseseră odinioară atât de strîns uniți, ei răspunseră prin Sofronius, că Occidentalii aprobaseră termenul de consubstanțial și că Aétie susținuse în Orient pe acela de neasemănil în ce privește substanța, că cei dintăi confundaseră din greșală, sub termenul de consubstanțial, persoanele Părintelui și a Fiului, de și ele sunt deosebite și că cel al doilea pusese o prea mare deosebire între natura Părintelui și cea a Fiului: iar ei se ținea în margenile pie ății, când recunoscău, că Fiul lui Dumnezeu e asemănil cu părintele său în ceea ce privește Ipostasul și că păziau calea de mijloc a adevărului între extremitățile celor două rătăcirii opuse. Iată cum își apărau ei credințele contra obiecțiunilor ce li se făcea.

CAPITOLUL XV.

*Exilarea lui Atanasie, a lui Eleusius și a lui Tit.
Străbunii lui Sozomen.*

Când a aflat Impăratul, că Atanasie aduna poporul în biserica de Alexandria, că predica principiile religiei creștine și că convertia un mare număr de păgâni, el îi făcu o crimă din faptul, că fiind exilat de Constantie, reluase, fără permisiunea sa conducerea bisericii; pentru că rechemând pe cei ce fuseseră exilați de către predecesorul său, el nu înțelese să îi restabilească în exercitarea funcțiilor lor. Atanasie fiind obligat să își părăsască turma spre a asculta de această poruncă, duse poporului ce era în prejurul lui și care plângea cu lacrimi: Mângâeați-vă, acesta nu e de cât un nor, care va trece în grabă. După acesta el încredință conducerea bisericii sale celor mai credincioși amici și plecă.

Locuitorii din Cyzic trimiseră o deputație în acel timp la Impăratul pentru afacerile lor și mai cu seamă pentru mijloace de a repara și de a ridica templuri. El laudă zelul lor pentru cultul Zeilor și le acordă tot ce doriau. El alungă pre Episcopul Eleusius din cetate, de ură ră dărimase templurile, întorsese poporul de la jertfe, zidise case spre a hrăni pre văduvele sărace și întemecia monastiri pentru feciôrele consacrate lui Dumnezeu. Opri chiar pre creștinii străini ce erau cu dînsul de a reintra în cetate, ca nu cum-va să se unescă cu cei-alți creștini ce erau în lăuntru și toți împreună să facă răscolă. În adevăr, se aflau acolo un mare număr de lucrători, cari lucrau la lână și la monedă, ce erau desbinați în două grupe și cari obținuseră permisiune de la precedentii Impărați să locuască în această cetate, cu îndatorirea de a da în toți anii tesaurului public haine pentru soldați și o sumă ôre-care de bani din nou bătută. De și Iulian hotărîse să favorizeze superstiția păgână prin toate căile, totuși el nu credea ca prudenta să permită de a întrebuița forță, nici de a chinui pre acei ce ar refusa să jertfescă. Și apoi numărul creștinilor era atât de mare în fie-care cetate, în cât judecătorii

Anul N.D.

361.

Iulian

Anul D.N.
361.

Iulian

ar fi avut multă greutate de a le face enumerarea. El nu și opri nici chiar de a se aduna spre a și face rugăciunile pentru că sciea, că violența e zadarnică în lucrurile ce depind numai de libertate. Cu toate acestea, el isgoni pre Episcopii și pre clerici din toate cetățile sub pretext, că făceau răscole, iar în realitate, cu scop de a desființa adunările prin absența lor și de a nimici în decursul timpului principiile și practicile pietății din spiritul și din inima credincioșilor, când ei n'ar mai avea păstori cari să aibă grije de ei. El se servi de acest pretext spre a alunga pre Eleusius și pre discipolii săi afară din Cyzic, de și n'au fost acolo nici răscole, nici vre-un motiv de a se teme de răscolă. El îndemnă printr'un crainic public pre locuitorii din Bostra să alunge pre Tit Episcopul lor. Voiți spune aicea pe ce se putea întemeia această poruncă. Iulian amenințându-l, că va arunca asupra lui și asupra clericilor săi cauza neorânduvelilor și a turburărilor ce s'ar putea ridica în popor, el îi trimise un înscris, prin care protestă că de și creștinii erau în mai mare număr de cât păgânii, totuși urmând sfaturile sale, ei erau foarte dispuși să stea în linisce și foarte departe de ideea de a se rescula. Iulian având scopul de a face pre Tit uricios locuitorilor din Bostra, nu lipsi să nu spună în scrisoarea ce le scrisese, că acest Episcop iscodise contra lor o calomnie, făcând să se înțelégă, că dacă ei nu făceau răscole, acesta era mai mult din respect către sfaturile sale, de cât din propria lor înclinare; și îi îndemnă de a l' alunga din cetate, ca pre un inimic public. E probabil, că creștinii au suferit nisce asemenea nedreptăți și în alte locuri, sau din poruncile secrete ale lui Iulian, sau din ardorea tănuită a poporului. Se poate cu dreptul arunca vina asupra acestui principe, fiind-că în loc de a exercita asprim-a legilor contra autorilor acestor violențe, el se mulțumia de a i mustra, în timp ce el le autorisa prin faptele sale. Iată pentru ce creștinii fugiau din cetate în cetate, de și el nu i prigonea pe față. Mai multe din rudele mele și străbunul meu între alții, fură siliți să fugă în chipul acesta. El era născut din părinții păgâni și el cel dintăiu cu totă casa sa și cu totă familia lui Alafion îmbrățișase religiunea creștină în Bethelia, oraș foarte impopulat depinzând de cetatea de Gaza, unde se află templuri pe care anticitatea lor le face foarte vene-

Anul D.N.
361.

Iulian

rabile locuitorilor țerii și între altele Panteonul, zidit pe o înălțime făcută de omeni și care stăpânesce orașul din toate părțile. Numele acestui templu a fost tradus din Siriacă și însemnă că e locul unde locuiesc Dumnezeii. Se dice însă, că acele familii fură convertite la credință prin călugărul Ilarion. Căci, fiind-că Alafion era stăpânit de demon și că nici păgânii nici jidovii nu puteau să-l scape pe el prin puterea descântecelor lor, acest sfânt pusnic îl scăpă, invocând numai numele lui Dumnezeu și îndată el mărturisi credința creștină cu toată familia sa. Cât pentru străbunul meu, el avea un spirit foarte pătrunzător și excela în explicarea Sfintei Scripturi. El avea și oare-care noțiuni de științele profane și scia ceva din Aritmetică. Inlesnirea cu care explica bucațile cele mai obscure din cărțile sfinte îl făcu foarte iubit locuitorilor din Ascalon și din Gaza și-l impuse ca pe un bărbat ce le era absolut necesar. Nimeni n'ar putea nici odată să vorbească cu destulă demnitate despre meritul și despre virtutea celei-l-alte familii. Cei ce o compuneau, întemeeară primele biserici și primele monastiri ce au fost în țară și le îmbogățiră prin strălucirea sfințeniei lor și prin abundența milosteniilor lor. Unii dintre ei au trăit până în timpul nostru și am avut onoarea să-i ved foarte înaintați în vîrstă, când eram încă tiner. Voiu fi obligat să vorbesc despre ei mai pe larg în decursul istoriei mele.

CAPITOLUL XVI.

Sîrguințele lui Julian pentru propagarea păgânismului. Scrisoarea pe care o trimise unui preot păgân asupra acestei chestiuni.

Anul D.N.

361.

Julian

Impăratul era foarte trist de a vedea că păgânismul pe care îl sprijinea de mult timp din toată puterea sa, nu făcea de loc progrese asemenea religiei creștine. E adevărat că ușile templurilor erau deschise, că altarele erau încărcate de jertfe, că sărbătorile erau celebrate cu ceremoniile obicinuite; însă acesta nu-l mulțumia, pentru că el prevedea foarte bine, că toate acestea vor fi desființate de îndată ce sprijinul său le-ar lipsi. Ceea ce-l pricinuia mai

multă supărare era faptul că femeile, copiii și casnicii Sacrificatorilor erau creștini. Considerând că nimic nu contribuie atât de mult la reputația religiei creștine, ca modul de viață al celor ce fac mărturisiri de această credință, el se hotări de a introduce în templuri ordinea și disciplina bisericilor noastre; trepte, amvone înalte, citeți, învățători, rugăciuni la ori-care zile, la ori care ore, monastiri pentru bărbații și femeile ce ar dori să trăiască în singurătate și a se aplica la studiul înțelepciunii, spitaturi pentru streini, pentru săraci și pentru bolnavi. El avea încă dorința de a stabili între păgâni după pilda creștinilor, remedii pentru păcătoșii, contra păcatelor cu voce și fără de voce. Inșă nu se găsea nimic în disciplina bisericii ceea ce el ar fi stimat mai mult și ar fi dorit de a stabili între păgâni, ca obiceiul ce au Episcopii de a da scrisori de recomandare acelor ce călătoresc, pentru ca să fie primiți de către ceilalți Episcopi cu tot felul de semne de iubire și de caritate. Iată cum se forța el de a introduce obiceiurile noastre între necredincioși. Iar dacă cele ce spun s'ar părea de necredut, nu voiu merge să caut probe în altă parte, fiindcă le găsesc într'o scrisoare a acestui Principe. Iată termenii ei:

Anul D.N.
381.
Iulian

Către Arsacie, Principe de Galatia.

«Religiunea noastră nu e încă atât de înfloritoare precum
«ar trebui să fie, și acesta provine fără îndoială din vina
«acelora ce o mărturisesc. Nu lipsesc nimic în cultul zeilor
«lor. El are tot ce poate avea mare și măreț și se poate dice,
«că el e mai pre sus de speranțele noastre și de dorințele noastre.
«E sigur, că nimenea n'ar fi îndrăznit nici o dată să dorască o
«schimbare atât de surprinzătoare ca aceea ce am vădit.
«Inșă, crede-vom oare că acesta e în de ajuns și nu vom
«considera oare, că nimic n'au contribuit atât de mult la
«stabilirea și la progresul superstiției creștinilor, ca caritatea lor față de streini, ca grija ce ei au de a cinsti memoria morților și ca falșa gravitate ce arată în faptele lor?
«Cred că datorăm să îndeplinim cu exactitate toate aceste
«datorii. Inșă nu e destul ca voi să le îndepliniți, trebuie
«să faceți încă așa, ca toți Sacrificatorii din Galatia să vă
«urmeze. Faceți-i ast-fel cum trebuie să fie, sau întrebându-i
«argumente spre a-i convinge, sau rușinându-i spre a-i in-

«frunta. Iar dacă aceste mijlôce vor fi prea slabe spre a'î
«îndrepta și dacă vor permite ca femeile, copiii și casnicii
«lor să prefere nepietatea pietății, lipsiți'i de funcțiunile lor. Annul D.N. 361.
«Mai mult îndemnați'i să nu mērgă la teatru, nici la cār- Julian
«ciună și să nu exercite nici o meserie, nici o altă artă ne-
«legiuită. Cinstiți pre cei ce vor asculta sfaturile vōstre și
«alungați pre acei ce le vor disprețui. Stabiliți mai multe
«spitaluri, înfie-care cetate, pentru ca streinii să resimtă a-
«jutorul carității nōstre. Am dat deja de cheltuială, porun-
«cind ca să vi se procure pe lie-care an trei-șeci de mii
«mēsuri de grâu și șase-șeci māsuri de vin, din care a
«cincea parte va fi întrebuintată la hrana sēracilor, cari ser-
«vesc pre Sacrificatori, iar restul să fie distribuit sēracilor
«și streinilor. Căci ar fi un lucru rușinos, ca să părăsim
«pe sēracii nōstri, pe când Jidovii n'au nici unul și pe când
«nelegiuiți Galilieni hrănesc nu numai pre cei ce sunt din-
«tre ei, ci încă și pre cei ce sunt dintre noi. Învețați pre
«păgânii să contribue la o lucrare atât de sfintă și fa-
«ceți ast-fel, ca satele să ofere Țeilor din fructele lor.
«Obicinuiți-i să exercite acēstă faptă, arătându-le că ea a
«fost consacrată prin întrebuintarea celor vechi, fiind-că
«preotul introduce pre Eunee vorbind ast-fel:

*Mâna mea e tot-d'auna ajutătoare streinului,
Când în sine n'ar avea nimic, de cât de disprețuit.
Săracul și streinul sunt daruri ale cerurilor.
Ei nu sunt între noi de cât din porunca Țeilor.
Dacă darul e mic, inima ce'l presintă 'i înaltă prețul și
satisfacă dorințele lor.*

«Să nu permitem ca cei-l-alți să ne întrecă în pietate.
«Să nu ne necinstim prin negligența nōstră și să nu tra- Annul D.N. 361.
«dăm cultul Țeilor. Voiu fi plin de bucurie dacă voiu afla Julian
«că lucrați în acēsta după cum doresc. Visitați rare ori pre
«guvernatori; dar scrieți-le adese ori. Când vor sosi în ce-
«tate, nici un sacrificator să nu mērgă în întâmpinarea lor.
«Când vor intra în templu, sacrificatorul să nu mērgă în-
«aintea lor de cât până la vestibul. Nici un gardist să nu
«mērgă înaintea lor, iar acei ce vor vroi să mērgă în urmă,
«să mērgă. După ce au pășit pragul ușii templului, ei nu
«sunt mai mult de cât niște particulari și a vōstră e da-
«toria de a presida în lăuntru după cum sciți și după cum

«legea ȃeilor poruncesce. Cei ce se supun cu umilinȃ
«acestei legi, aũ o adevȃrată pietate; iar cei ce o despre-
«ȃuesc, sunt plini de mândrie și de slavă deșartă. Sunt
«fȃrte dispus să mângăiũ pre locuitorii din Pessena, numai
«ei să imblânzescă pre mama ȃeilor. Dacă vor negliġea
«să indeplinescă acestă datorie, se vor expune supărării mele.

*Nu'mi e permis să am milă de acei pentru care
ȃei n'au prietenie.*

«Convingeți'ĩ deci să indeplinescă făġăduinȃele lor faȃă
«de acestă ȃeiȃă, dacă vor vroi să se bucure de ofertele
«milostivirei mele.»

CAPITOLUL XVII.

Anul D.N.
361. *Julian întrebuinteză vicleșug spre a distruge
Religiunea creștină fără însă să vrea s'o persecute
tăȃis.*

Când Julian dădea porunci saũ avea purtarea despre care vorbiũ, el spera să facă prin aceste mijlȃce pre supușii săi să renunȃe de bună voe la religiunea lor. Căci, de și el doria mai pre sus de tȃte s'o distrugă, totuși nu se putea hotări să întrebuinteze silă, de frică să nu fie acusat de o violenȃă tiranică. Cu tȃte acestea el punea în mișcare tot felul de vicleșuguri pentru a atrage pre supușii săi la superstiȃia păġanismului și mai cu sēmă pre cei mai însemnați bărbați de răsboiũ, pe cari se silea să'ĩ câștigue atăt prin ei însuși, cât și prin oficerii lor. Spre a'ĩ obicĩnui în tȃte la cultul ȃeilor, el făcu iarăși vechia formă a stēgului, căruĩ am vedut că Constantin îi dăduse forma crucii. El porunci să se zugrăvescă alătura de portretul sēu, când un Jupiter ce iese din nor și care'ĩ presintă saũ corȃna, saũ haina de purpură, când un Marte saũ un Mercur, cari aũ ochii aȃintiți asupra lui și cari se par că mărturisesc prin privirile lor, stima ce ei aũ de elocinȃa sa saũ de sciinȃa sa în arta răsboiului. El uni ast-fel icȃnele ȃeilor cu a sa, spre a sili pre popȃre să'ĩ adȃre sub pre-

text de a'i da lui onorurile ce'i erau cuvenite și spre a sustrage omagiile și un cult suveran al religiunii, sub aparența unui vechiu ordin de poliție. El credu, că dacă ei îl vor asculta în această privință, ar fi mai mult supuși în toate cele-l-alte și dacă ei ar avea culezanța să nu'l asculte, atunci va avea motiv să'l pedepsescă și să'l trateze ca călcători de legi și ca inimiți declarați ai statului și ai principelui lor. N'au fost de cât un mic număr de persoane cari pătrundând intențiunea sa, refuzară să salute portretul său dupre obiceiū și cari și fură pedepsiți. Ce'i-alți urmară vechiul obiceiū din simplitate sau din ignoranță. Insa Iulian, neputend trage mare folos din acest viclesug, recurse la un altul mai ordinar și mai vidibil și în totul mai violent și mai crud și care servi de încercare a credinții celor mai însemnați oficeri ai curții. Când sosi timpul în care trebuia să facă daruri soldaților și aceste daruri se fac în zilele de sərbătore, în zilele nasterii împăraților și ale întemeerii cetăților mari, el se exprimă, că soldații sunt foarte puțin luminați și că pe lângă acesta sunt foarte alipiți de avere, credend pentru aceste motive că a găsit o ocasiune favorabilă să'l atragă la cultul ȃeilor, el porunci să pună înaintea lui foc și tămie, dupre vechiul obiceiū al Romanilor și când fie-care soldat se apropia spre a primi darul de la împărat, cei mari ce se aflaū în apropierea lui, i poruncia să jertfescă. Au fost unii cari avură îndestul curagiū spre a refusa făiș să facă această jertfă și să primescă darul. Aū fost alții al căror spirit era atât de plin de imagina vechiului obiceiū, în cât îi urmară fără să credă că fac vre-un rău. Alții orbiți de strălucirea aurului și ferme-cați prin splendorea acestei ceremonii, își mânjiră consciința prin această pompă, a cărei nelegiuire o recunoseau. Se ȃice, că pe când unii din cei ce căduseră atât de nerușinat, se aflaū la masă împreună și pe când beau în sănătatea unora și a altora, s'a găsit unul care pronunță numele Mântuitorului și că un altul luând cuvintul ȃise: e un lucru straniū ca să invocăți numele lui Iisus Christos, de care v'ați lepădat, primind darul împăratului și aruncând tămăe în foc. Reflectând în urmă asupra enormității crimei lor, se sculară și fugiră scoțend strigăte și lacrimi și luând pre Dumneȃeu și pre omeni de martor, că ei erau creștini, că nu jertfiseră de cât cu mâna, fără să scie ce făceau,

Anul D.N.
362.

Iulian

Anul D.N.
362.

Iulian

dar că ei nu jertfiseră cu inima și înfățișându-se apoi Impăratului îi aruncară darul și îl rugă să îi osîndască la moarte, protestând, că ori-ce munci s'ar putea să îi facă să sufere în toate părțile corpului lor spre a espia crima ce mâna lor comisese, ei n'ar schimba nici odată credința. Ori câtă plăcere avu Impăratul de lupta lor, el nu vroi să le ia viața, de tîmă ca să nu se bucure de onórea martirului, ci se mulțumi să îi lipsască de dregătoriile lor și să îi depărteze de la curte.

CAPITOLUL XVIII.

Iulian opresce pe creștini să învețe literile umane. Scrierile lui Apollinarie

El era dispus tot ast-fel și către cei-l-alți creștini ca și către aceștia, și le mărturisia în destul adevărata sa dispozițiune, ori și când avea ocaziune. El lipsi de dreptul de cetățean, de intrarea în adunări, de exercițiul dregătoriilor, și de funcțiunile publice, pre acei ce refuseră să jertfescă deilor, de și de altmintrelea ei erau neprihăniți. El opri chiar pre copiii de creștini să fie admiși în școlile de Gramatică și de Retorică și să învețe Poezii sau Oratoriile. El avea o mare gelozie pe Apollinarie din Syria, bărbat de o rară cruditate, pe Basilie și pe Grigorie de Capadocia, cei mai renumiți Oratori din vécul lor și pre mai mulți alți bărbați foarte elocinți, dintre cari unii urmau doctrina Sinodul din Niceea, iar alții țineau rătăcirile lui Arie. El nu opri pre copiii de creștini să învețe literile umane, de cât in credința că de la ele purced forțe de a convinge. Atunci, acest Apollinarie de care vorbiu întrebuiță cu fericire spiritul său și știința sa în a pune în versuri eroice anticități jidovilor, de la creațiunea lumii, până la domnirea lui Saul. El împărți această lucrare în douăzeci și patru de cărți, dându-i fie cărei din ele numele unei litere grecesci. El compuse de asemenea și comedii după imitația lui Menandru, tragedii după imitația lui Euripid și ode după imitația lui Pindar. In fine, el făcu în puțin timp asupra diferitelor subiecte estrase din Sfinta Scriptură, o mulțime de excelente lucrări, ce nu sunt

Anul D.N.
362.

Iulian

întru nimic inferioare lucrărilor vechilor greci, fie că se consideră invențiunea și dispozițiunea, sau expresiunea și eleganța. Dacă spiritele n'ar fi obicinuite să aibă un prea mare respect pentru anticitate, s'ar stima tot pre atât posesiile lui Apollinarie, cât și acelea ale lui Omer. S'ar admira chiar cu atât mai mult mărimea spiritului său, cu cât el a excelat în toate genurile, pe când cei vechi n'au reușit de cât în unul. Cartea ce el a compus contra Impăratului și contra filosofilor păgâni sub titlul de: «Adevărul» e una din cele mai însemnate din scrierile sale. El arată acolo prin argumente neînvinse fără a se servi de autoritatea Scripturii, că ei sunt foarte depărtați de a avea simțimintele ce trebuie să aibă despre Dumnezeu. Impăratul pentru a'și bate joc de lucrările făcute pentru apărarea religiei noastre, scrise într'o di Episcopilor în acești termeni: *Am citit, am înțeles și am condamnat*. Ei îi răspuseră: *Ați citit, dar n'ați înțeles; căci dacă ați fi înțeles, n'ați fi condamnat*. Unii atribue acest răspuns lui Basilie Episcopul de Cesareea în Capadocia și poate cu dreptate. Inșă ori că ar fi de el, ori de un altul, acest răspuns servă de a arăta generositatea și erudiția autorului său.

Anul D.N.

362.

Julian

CAPITOLUL XIX.

Scrierea lui Iulian contra locuitorilor din Antiochia. Transportarea corpului Sfântului Babila Martirul.

Iulian hotărînd să facă războiul Perșilor, se duse la Antiochia, cetate din Syria. Poporul observînd că se aflau bucate în belșug, însă erau foarte scumpe, el le puse un preț atât de mic, în cât neguțătorii ascunzîndu-se, locuitorii se aflau în lipsă de lucrurile cele mai necesare, ceea ce pricinuindu-le indignare contra Impăratului, ei făcură durerose batjocure asupra lungimei bărbei sale și asupra taurilor ce erau săpați pe monedele sale și dîseră în ris, că el răsturna Universul în același chip, după cum preoții răsturnau taurii ce junghieau idolilor. El amenință să-i pedepsască și se pregăti să plece spre a se duce la Thars;

însă reprimându-și de odată mânia, el nu-și răsbună de batjocoririle lor, de cât prin vorbe și printr'o lucrare foarte elegantă ce făcu sub titlu de: „*Satiră asupra barbei*“. În ne, el făcu același tratament creștinilor din această cetate, ca și în celelalte și desvultă pre cât putu superstiția păgână. Cred de datorie să refer aicea ceea ce s'a întâmplat în acel timp în templul lui Apolon, din Dafnea și relativ de sicriul sfântului Martir Babila. Dafnea e o mahala a Antiochiei, plantată cu Ciparoși și cu alți arbori, sub care cresc tot soiul de flori în timpul căldurilor. Crângele arborilor sunt atât de dese, în cât formeză, nu voiu dice o umbră, ci ca un paravan ce nici odată nu e străbătut de razele sórelui. Abondența și claritatea apelor, ce udă pământul, unite cu curățenia și temperatura aerului fac din acest loc unul din cele mai plăcute care e în lume. Grecii au inventat, că acolo în acel loc Dafnea, fiica fluviului Ladon fu schimbată într'un arbore cu numele său, pe când fugia din Arcadia spre a evita urmărirea lui Apolon, de care ea era iubită. Că Apolon neputând fi scăpat de patima sa prin această schimbare, îmbrățișă arborile și și făcu o corónă din frunzele sale. De atunci el venia foarte adese ori în acel loc, ca la unul pe care l iubea mai mult ca pe ori-care altul. Însă nu era nici un om grav, care să nu fi avut rușine să pună piciorul acolo, pentru că aerul și poziția păreau să îndemne la desfrinare și pentru că fabula amurilor lui Apolon și a Dafneei era ca un nou foc care îndoia mărirea focului de care ardeau tinerii. Exemplul deilor îi corupea ast-fel, în cât nu puteau suferi pre nimeni, care să profeseze înfrinarea. Se numea stupid și nesimțitor, acela care trăia la Dafnea, fără să aibă o amantă și devenia un ce de oróre și de gróză. Păgânii aveau o mare venerațiune pentru statua lui Apolon și pentru templul marelui ce se crede să fi fost zidit de Seleucus, tatăl lui Antiochus, care a dat numele său cetății de Antiochia. Acei ce dau credare acestor superstiții și cari le publică, cred că isvorăște o apă din fântâna Castalia, care dă cunoștință de viitor și produce un efect asemenea cunoștinței Delfilor.

Se dice, că Adrian nefiind de cât într'o poziție privată primi acolo predicerea de viitorea sa mărire și că plantând o trunză de lauri în apă, el citi pe ea aceea ce era să i se întâmple și că atunci când se sui pe tron, porunci să se închidă

Anul D.N.
362.

Iulian

Anul D.N.
362.

Iulian

fântâna, pentru ca nimenea să nu mai pōtă scōte de acolo cunoștința lucrurilor viitoare. Inșă las aceste feluri de observațiuni acelor ce sunt mai mult alipiți de ele ca mine. Când Gallus, fratele lui Iulian fu proclamat Cesar de către Constantie și rămase în Antiochia, zelul de care era însuflețit pentru religiunea creștină și venerațiunea ce avea pentru memoria acelor ce'i confirmase adevērul prin sângele lor, îl făcură să desființeze nelegiuirea ce superstiția introdusese în Dafnea. El credu că nu era un mijloc mai bun pentru acest sfirșit, de cât acela de a ridica o biserică în opunerea templului și de a transfera acolo sicriul sfintului Babila, care după ce a condus cu sfințenie biserica din Antiochia, fusese încununat prin gloria martirului. Se țice, că după acēstă strămutare, demonul nu mai dădu oracolii. Unii atribuesc tăcerea sa la disprețul cu care primiaū ōmenii puternicia sa și puțină grijă ce ei aveaū de a'i oferi jertfe. Inșă cursul timpului făcu să se recunōscă că tăcerea nu provenea de cât de la prezența sfintului Martir. Căci el o păzi tot-d'auna de când Iulian fu singur stăpân al Imperiului de și el nu avea lipsă atuncea nici de aromate, nici de fum, nici de tāmăe, nici de jertfe. Căci acest principe intrând în templul său cu scop de a'l consulta asupra ōre-căror afaceri, el îi făcu daruri și jertfe și'l rugă să resolve îndoelele sale. Demonul nu mărturisi sincer că nu putea răspunde, din causă că sicriul sfintului Martir era aprōpe, ci țise, că era supērat de mulțimea cadavrelor. De și era mulțime de corpuri îngropate la Dafnea, Iulian credu de bine, că numai sfintul Babila era care impunea tăcere oracolului și porunci să se transforme sicriul. Creștini adunându-se pentru acest sfirșit îl transferară în cetate, spațiu aprōpe de patru decii de stadii și'l puseră într'un loc, căruia i s'a dat numele sfintului. Se țice, că aū fost persoane de tōte virstele, bărbați, femei, tineri, tinere și bătrâni cari pușeră mâna pe sicriū și cântară psalmi în tot lungul drumului spre a se mângăia de osteneța lor, sau mai bine spre a mărturisi zelul ce ei aveaū pentru religiunea lor, al cărei inimic era Impēratul. Cei ce cântăū mai bine, cântăū mai întâiū și poporul le răspundea cu același ton: *Să se rușineze toți acei ce se închină celor ciopliti și să se înfrunteze acei ce se laudă în idolii lor.*

Anul D.M.

362.

Iulian

antorii acestui incendiu. Acea presupunere crescând, sacrificatorul lui Apolon fu întrebat în justiție, pentru ca să declare adevărul. Inse nici violența loviturilor ce'i dădu, nici asprimea temniței unde'l puse, nu'l făcu nici odată să numescă persoana : de unde Creștinii traseră un puternic argument spre a proba, că acest incendiu era un efect al dreptății dumnezeesci, iar nu al răutății oamenilor. In fine Impăratul însciințându-se că această neorânduială nu provenise de cât de la corpul sfintului Babila, care era la Dafnea și că se aflau acolo reliquiile de Martiri în mulțime de biserici și mai cu seamă în vecinătatea templului lui Apolon Didimeeanul, aproape de cetatea de Milet, trimise poruncă guvernatorului de Caria spre a arde acele biserici, dacă ar fi isprăvite și vor fi având un acoperiș și un altar: iar dacă ar fi neisprăvite, să le dărime.

Anul D.N.

362.

Julian

CAPITOLUL XXI.

Icôna lui Isus Christos. Fântâna din Emaus. Arborul din Egipt.

Dintre atâtea evenimente din domnia Impăratului Iulian, nu trebuie să uităm unul din ele, care nu e o probă mai puțin vădită a puterii Mântuitorului, de cât a mâniei sale contra acestui principe. Când el a aflat, că se află în cetatea Cesareea lui Filip în Fenicia, ce se chemă Pancada, o icônă a Mântuitorului, ce fusese ridicată acolo prin recunoștința unei femei, care fusese vindecată de curgerea sîngelui, el porunci să se arunce jos și să se pună portretul său în loc. Inse căzând din ceriul foc asupra'i în același moment, îl răsturnă, îi sfărâamnă capul, îl străpunse și'l lipi de pămînt tocmai în locul inimii. Portretul său se vede încă și astăzi înegrit de acea lovitură de trăsnet. Icôna Mântuitorului fu tărită și sfărâmată de către păgâni. Inse mai pe urmă ea a fost reparată de către creștinii și pusă în biserică. Eusebiu spune, că creștea în jurul casei acestei icône o plantă medicinală, necunoscută medicilor și vindeca de toate bôlele. Nu trebuie să ne mirăm, că Dumnezeu a răspândit noui favoruri asupra oamenilor, de când a bine-

Anul D.N.

362.

Julian

voit să se pogóre pre pămînt. E probabil, că el a făcut în diferite locuri o mulțime de alte minuni, pe care locuitorii țării le cunosc din tradiție și care nu sunt cunoscute de cât de dinșii. Iată o probă despre acesta: Era odinioară în Palestina un sat pe care Evangelia îl numește Emaus și care după biruința Jidovilor și ruina Ierusalimului, Romanii l-au numit Nicopoli, spre a însemna evenimentul războiului. Aprópe de această cetate și într'un loc, unde trei drumuri se întălnesc și unde Mântuitorul se despărți odinioară de Luca și Cleopa, e o fântână unde Mântuitorul își spăla picioarele și care din acel timp a avut puterea de a vindeca tot felul de bóle. Se dice încă, că e la Ermopole în Thebaida un arbore al cărui vlăstari, trunde și cóje vindecă toate bólele când le atinge cine-va de bolnavi. Egiptenii spun că atunci sfintul Iosif fugi cu Isus Christos și cu sfinta sa mamă, spre a înlătura furia lui Irod, el se duse la Ermopole și că atunci când fu aprópe de pórtă cetății, acest arbore se plecă spre a i se închina. Eu raportez cu credință aceea ce am audít spunându-se. Cred că acesta era un semn al prezenței lui Dumnezeu sau un efect al friciei demonului, căruia se închina popóarele în acest arbore, ce era fórte înalt și fórte întins și care tremura de frică, ca idolii din Egipt, cari, după prorocirea lui Isaia fură sguđuiți la venirea Mântuitorului. Arborele rămase în locul său spre a servi de monument al retragerii demonului și fu un remediú celor ce cređurá cu o vie credință. Locuitorii din Egipt și din Palestina mărturisesc despre aceste adevăruri pe care le văd cu însăși ochii lor.

CAPITOLUL XXII.

Anul D. N. *Evreii obțin permisiune de la Iulian să-și reclă-*
362. *dască Templul. Ei sunt împedecați de la acesta*
Iulian *prin focul din ceriú și prin crucele mira-*
culóse ce se arătară pe hainele lor.

Ura ce Impăratul purta creștinilor nu'l împedecă de a a avea afecțiune pentru Evrei. El scrise Arhierilor, principalelor națiunii și chiar poporului să se róge lui Dumne-

deu pentru prosperitatea sa și pentru prosperitatea Imperiului. Ceea ce, după socotința mea, el nu făcea din convingere, nici din stima pentru religiunea lor. Căci el scia, că ea e ca mama Religiunii Creștine și că ele sunt amândouă întemeiate pe autoritatea Patriarhilor și a Proorocilor; ci numai din dorința de a supăra pe creștini, favorisând pe Evrei, cari sunt inimicii lor cei mai neîmpăcați. El spera pōte încă să-i atragă la Idolatrie, ca pe nisce persoane ce nu sciaū de cât litera Scripturii și care nu-i patrunsese ră nici odată înțelesul, după cum fac creștinii și unii din cei mai de spirit dintre Evrei. Evenimentele au făcut să se recunoască, că acela era adevăratul său plan. Căci trimițând să cheme pre Principii acestei națiuni, el i sfătui să observe Legile lui Moisi și obiceiurile Străbunilor lor. Când răspunseră că nu le era permis să aducă jertfe lui Dumnezeu în alt loc de cât în templul de Ierusalim, care fusese distrus, el le porunci să-l reclădescă și le dădu bani pentru acest scop. Evreii întreprinseră lucrarea fără să-și ^{Asul D.N.} amintescă, că ei n'ar putea s'o isprăvescă, după cum e ^{362.} scris în cărțile sfinților Prooroci. Ei căutară pre cei mai dibaci meșteri, adunară material, ridicară risipiturele de prisos și necurățiile și se aplicară cu un zel atât da mare la această lucrare, în cât femeile duceau pământ și petre și vîndură sculele lor spre a contribui la cheltuială. Impăratul, păgânii și Evreii renunță la ori ce altă ocupațiune spre a înainta această întreprindere. De și păgânii nu iubesc pre Evrei, totuși le ajutară, în speranța de a vedea isprăvită lucrarea și de a dovedi ca false proorociile ce se făcuseră de Mântuitorul. Pe lângă că Evreii erau animați prin aceeași speranță, ei erau foarte veseli de a se servi de această ocaziune spre a reclădi templul. Când au scos toate resturile vechilor ruine, în ziua chiar, când trebuia să pună temeliele, se întâmplă un cutremur de pământ care aruncă petrele în aer și răni pe mai mulți, atât din cei ce lucrau cât și din acei pre cari curiositatea îi adusesese acolo. Casele ce sunt aproape de locul unde era odinioară templul și galeriile publice fură răsturnate și unii fură zdrobiți, iar alții acoperiți sub ruine. Când a încetat cutremurul lucrătorii reîncepură lucrarea lor, atât pentru că le era foarte plăcută, cât și pentru că poruncile Impăratului le făcea lucrarea necesară. Oamenii caută adesea ori aceea ce le e mai vătă-

mător, ei renunță la folósele lor cele mai solide spre a mulțumi patima lor și cred cu greșală, că numai aceea ce'i măgulesce, aceea le e folositor. Când sunt preveniți odată de această rătăcire, nu mai sunt capabili atunci de a recunósce aceea ce le e folositor, nici a profita de nenorocirile ce li se întâmplă. Nu mă îndoesc de loc, că Jidovii n'au fost atunci în această stare. Căci în loc ca acel cutremur sosit atât de neașteptat să le fi fost un semn vădut, că nu 'i era plăcut lui Dumnezeu restabilirea templului lor, ei o

reîncepură a doua óră. Inșă se dice într'un comun acord fără ca nimenea să pună îndoelă, că de abia reîncepuseră lucrarea lor și eși din fundul pământului un foc care mistui pre mulți din ei. Nu e de cât această diferență în modul cu care se povestesc acest fapt, că pe când unii dic, că focul ce'i mistuia e ieșit din fundul pământului, alții asigură că a ieșit chiar din templu când voiră să intre în el. Inșă ori în ce chip lucrul s'a întâmplat, el nu e mai puțin minunat. Această minune fu urmată de o alta mai manifestă și mai surprindătoare, care e următórea: Se arătară de odată cruci pre hainele lor; aceia ce fu cauza, că unii din ei mărturisiră îndată, că I-isus Christos e Dumnezeu și că restabilirea templului nu'i era plăcută și că alții înfățișându-se după cât-va timp la biserică și primind botezul, se siliră să ștérgă greșala lor, prin rugăciunile și prin lacrimile lor. Iar dacă cine-va va căuta să se împotrivescă de a da cređare la ceea ce spun, să se informeze de la persoanele ce au auđit, de la cei ce fuseseră marturi la acesta și să întrebe chiar pre jidovii și pre păgânii, ai căror părinți începură această lucrare fără s'o pótă isprăvi, sau mai bine dis, car'i n'o putură începe.

Anul D.N.
363.

Julian

CARTEA A ȘEASEA

CAPITOLUL I.

*Expediția lui Iulian contra Perșilor. Mărtea sa.
Ce a scris despre acesta Libanius.*

Am arătat în cartea precedentă tot ce știam că s'a în-^{Anul D.N. 362.}timplat bisericii sub domnirea lui Iulian. Acest Impărat ho-^{Iulian.}tărînd să facă războiul Perșilor, trecu Eufratul în grabă, chiar de la începutul primă-verii; și ne vînd să intre în Edesa, pōte de ura religiunii creștine pe care locuitorii o adoptaseră încă de mult timp, el se duse la Carras, unde găsînd un templu al lui Iupiter, și făcu acolo rugăciunile sale și aduse jertfe. Alegînd apoi douăzeci de mii de oameni dintre tōte trupele sale, îi trimise spre Tigru, pentru ca ei să pāzescā fruntariile și să pōtă ușor să vină la el, cānd ar avea nevoie de serviciul lor. Dupē acesta scrisese lui Arsacie Regele Armeniei, aliatul sēu, spre a'l înștiința ca să țină trupele gata spre a'l ajuta. Scrisōrea sa era plină de o îngānfare nesuferită. El releva în ea, cu o vanitate neasemănată, marile calități ce'l făceau demn să posēdă Imperiul lumii și care atrăgeau asupra lui dragostea Țelilor, înjosea în mod nedemn pre Constantie predecesorul sēu, ca pre un principe fără spirit, fără inimă și fără pietate, amenința pre însuși Arsacie, cu o mândrie fără exemplu că, dacā ar lipsi de a îndeplini dorința sa, DumneȚul căruia el se închină nu'l apără de asprimea pedepselor sale. Cānd creȚu că a pus în bună rānduială afacerile sale, duse armata prin Asyria, luă o mulțime de cetăți și de forturi prin inteligență, sau prin asalt și înaintă nebunesce, fără

Anul D.N.
362.

Iulian.

să cugete că ar fi silit de a se reîntorče pe aceeași cale. El jefuia toate pietele ce lua, dărâmand sau ardând grânarele și șurele. Mergând dealungul Eufratului, ajunsese la cetatea de Ctesifon, care e o cetate foarte mare, unde regii Persiei își au locuința în loc de a o avea la Babilon. Tigru e destul de aproape de acolo. Neputând ancora la această cetate, din cauza unui spațiu de pământ ce o desparte de apă și vedându-se silit să se amerge mai departe pe apă, sau de a părăsi vasele sale spre a merge la Ctesifon pe uscat el întrebă pre prizonieri și aflând că se afla acolo un canal ce fusese astupat prin curgerea timpului, el puse să-l curețe, atrase Eufratul în Tigru și merse spre cetate având tot-d'auna vasele sale care pluteau alături de armata sa. Insa Perșii arătându-se pe țărmul Tigrului cu un înfricoșat apărut de oameni, de elefanți și de cai. Iulian recunosc, că armata sa era închisă între două mari fluvii, unde ea se afla în primejdie de a peri, sau de a rămânea acolo, sau de s'ar reîntorče prin țara, ce o ruinasă ast-fel prin trecerea sa, în cât nu mai rămăsese nimic acolo de mâncare. El și închipui de a'i da petrecerea unei alergări de cai și propuse premii acelor ce ar vroi să între în câmpul de alergare. El porunci apoi oficerilor ce erau pe vase de a arunca provisiunile și bagagiul, pentru ca extremitatea fometei și a pericolului la care ar fi reduși soldații să reîn-

Anul D.M.

363

Iulian.

doiască curajul lor. După ospetul de seară, el trimise să cheme pe tribuni și pre cel-l-alti șefi, porunci să pună trupele pe vase. Ele trecură Tigru în timpul nopții și găsind câți-va Perși adormiți pe cel-l-alt țărm îi uciseră. Au fost totuși unii, cari vedând trecerea Romanilor luară armele spre a se opune. Când se lăcu ziua, amândouă părțile se luară la luptă și Romanii după ce au ucis o mulțime de inimi și au predat asemenea și o mulțime din oamenii lor, trecură încă odată fluviul și își aședară lagărul lor lângă cetatea de Ctesifon. Impăratul perdând pofta de a merge mai departe, porunci de a arde vasele sale, pentru că trebuiau prea mulți oameni spre a le păzi și începu a se reîntorče dealungul Tigrului ce'l avea la stânga. Prizonierii, cari serveau de călăuză Romanilor îi duseră mai întâiu într-o țară foarte roditoare, unde găsiră bucate în abundență.

Câte-va zile după aceea un bătrân ce hotărise să se expună la moarte pentru scăparea țării sale, lăsându-se să fie prins, fu

condus înaintea împăratului. Acest principe întrebându-l care e drumul cel mai scurt și cel mai comod pentru a readuce armata sa, el se oferă de a servi de călăuză și promisă de a o duce în puțin timp la fruntarie, căci nu erau de cât trei sau patru zile de drum rău în timpul căruia trebuie să aibă bucate. Iulian înșelat prin cuvântările și promisiunile acestui viclean înșelător, se lăsă să fie condus de el. Armata însă după un mers de trei zile se găsi într-o țară pustie, neroditoare și nelucrată. Bătrânul fiind supus la chinuri mărturisă că el se hotărise să se expună la cele mai mari primejdii pentru binele public al Persiei și că era gata să sufere cele mai aspre munci. Atunci Perșii atacară pe Romani, osteniți de lungimea drumului și de lipsa de bucate. În mijlocul celei mai mari călduri de luptă, un vânt furios se ridică și umplu aerul de nori, care ascuseră vederea cerului și a soarelui. În timpul acestei întunecimi un călăreț ce alerga în fuga mare dădu o lovitură de lance împăratului, îl răsturnă la pământ și i produse o rană mortală. Călărețul fugi îndată, fără să se fi știut cine e. Unii spun, că era un pers, alții că era un saracin. Unii asigură, că era un roman, care era indignat, pentru Iulian prin că slăbiciunea și imprudența sa încurcase armata într'un pericol atât de înspăimântător. Iată ce a scris Libanius Sositul, născut în Siria, amic foarte intim al lui Iulian, despre autorul morții sale: «Veți fi poate foarte veseli de a ști numele celui ce l-a ucis. Nu pot să vi-l spun, pentru că nu l' știu eu însumi. Inșă pentru că nici unul din inimicii săi n'a fost recompensat pentru mărtea sa, e o probă evidentă că nici unul din ei nu era autorul. Regele Persiei porunci, să l' caute, și a proclamat printr'un crainic, dar nimeni nu se prezentă spre a primi recompensa. Noi le suntem foarte îndatorați că nu și-au atribuit gloria unei fapte ce nu făcuse și ne-a lăsat libertatea de a căuta pe autorul morții printre noi. Cei ce n'aveau de loc interes de a i conserva viața, pentru că nu și conduceau viața după legele ce stabilise atât de înțelepțește, aceia însuși au fost cari au profitat de această ocaziune spre a l' omorî și cari au fost porniți spre a cest grozav atentat prin dorința de o viață ușuratică, de care ei nu puteau să se bucure sub domnirea sa și mai cu seamă prin neplăcerea ce avea, că el era foarte alipit de cultul Deilor, pentru care ei n'aveau de cât aversiune.»

Annul D.N.

363

Iulian

CAPITOLUL II.

Vedenie despre mórtea lui Iulian.

Anul D.N. Libaniu arată lămurit prin aceste cuvinte, că Iulian fu
363 ucis de un Creștin și acesta e pôte adevêrat. Cel puțin e
Iulian fôrte probabil, că vre-un soldat din armata Romană întreprinse o faptă atât de îndrăznêță. Nu știu nimic sigur de cât aceia ce spuseli, atingêtor de mórtea lui Iulian. Însă tótă lumea primesce într'un comun acord o istorie, din care se vede clar, că acesta a fost un efect al dreptății dumnezeesci. Am auzit dicându-se, că unul din ômenii sêi a avut vedenia pe care voiû povesti-o aci: Ducându-se la el în Persia, se opri către sêră într'o stradă și negăsind altă locuință se culcă într'o biserică. Acolo în timpul nopții, ori în vis, sau almintrelea, vêdu o adunare de Apostoli și de Prooroci, cari se plângeau de batjocurile pe care Impêratul le făcuse bisericii și cari convorbiau asupra mijlócelor de a aduce o îndreptare la acesta. Dupê mai multe păreri și mai multe dificultăți propuse dintr'o parte și dintr'alta, doi din ei se sculară și îndemnând adunarea să nu se îngrijască de nimic, plecară de a desbrăca pe Iulian de autoritatea suverană. Acel ce avusese acêstă vedenie nu și continuă călătoria. Ci așteptând îndeplinirea vedeniei sale cu neliniște, petrecu nóptea în același loc, unde vêdu încă odată același adunare. Pe acei pe cari îi vêduse plecând, reintorcându-se, aduseră noutatea despre mórtea lui Iulian.

In aceeași zi, Didim filosof creștin, care locuia în Alexandria și care fiind pătruns de o vie durere, atât de orbirea lui
Anul D.N. Iulian, cât și de nedreptatea cu care el persecuta biserica, se
363- deda necontentit la post și la rugăciuni, adormi către sêră
Iulian în scaunul sêu. Și fiind-că în extas și în afară de sine, el vêdu nisce cai albi ce alergau în aer și auzi dicând celor ce erau călari, mergeți de spuneți lui Didim, că Iulian a murit ucis, să se scóle, să mânânce și să spună acêstă noutate lui Atanasie. Am auzit dicându-se, că un amic al lui Iulian și Didim, au avut aceste douê vedenii. Faptele a făcut să se recunoscă că nici una nici alta nu se depărta de adevêr. Iar dacă cine-va va voi încă să credă, că ele n'au fost pentru a arăta, că mórtea lui Iulian fu o

pedepsă cu care dreptatea dumnezească a vroit să pedepsească furia cu care el persecutase biserica, să ia osteneală de a rechema în memorie predicerea ce făcu un cleric în același timp. Pe când Iulian se pregătia la războiul contra Perșilor și se lauda, că atunci când îl va isprăvi, va trata pre creștinii cu mai multă asprime și că fiul teslaurului nu va putea atunci să îl ajute: acel cleric asigură, că acest fiu al teslaurului îi făcea un sicriu spre a îl îngropa. El recunoscute foarte bine el însuși, de unde venise lovitura cu care era strâpuns. Căci se dice, că el luă din sângele ce curgea din rana sa și îl aruncă contra cerului, ca și cum ar fi vădute pre Iisus Christos, că l'a aruncat asupra lui și i-a imputat mărtea. Alții dic, că asupra sōrelui aruncă sângele său, de indignare că l'a părăsit, de și el președase la nascerea sa. N'ași putea spune, dacă sufletul său începând să se despartă de corp și a avea o cunoscintă mai limpede de cât cunoscintă de această viêtă, el vădu pre Iisus Christos, pentru că sunt foarte puține persoane cari au vorbit despre acest fapt: Inșă iarăși n'ași îndrāsni să le respingă ca pre un ce fals, pentru că Dumnezeu permite să se întimple lucruri mai straniu și mai admirabile, spre a arăta, că religiunea creștină nu e întemeiată nici pe înțelepciune, nici pe puterea ōmenilor. E sigur, că Dumnezeu a dat semne de mânia sa în tot timpul domnirēi acestui principe și a răspândit calamitătii publice asupra diferitelor provincii ale Imperiului. El a sguduit pămîntul prin cutremuri atāt de furiōse, în cât nu era mai puțină primejdie în afară de case de cât în lăuntru. Aceea ce am audut spunēdu-se, mī dă ocaziune de a mī forma o opiniune, că sub domnirea acestui principe, sau cel puțin în timpul când el se bucura de demnitatea de Cesar, marea ieși din marginile sale și inundă Alexandria cu o ast-fel de furie, în cât atunci când se retrase, se gāsiaū corăbii pe acoperișul caselor. Locuitorii acestei cetăți fac în toți anii pomenire de ziua în care se întâmplă această nenorocire și fac focuri de bucurie, spre a mulțumi lui Dumnezeu că i-a scăpat de primejdie. Sub domnirea sa fu încă și o secetă atāt de mare, în cât aerul se strică și ōmenii din lipsa de alimente obicnuite, fură siliți să recurgă la acele de animale. Ciurma urmă fōmeteii și pricinui mărtea mai multor ōmeni. Tată starea în care se găsi Imperiul sub domnirea lui Iulian.

Anul D. N.

366.

Iulian

CAPITOLUL III.

Jovian e proclamat Impărat.

Anul D.N. 363. După mărtea sa autoritatea suverană fu dată lui Jovian
363. printr'un comun acord al soldaților. El deocamdată o re-
Iulian fusă, protestând că e creștin. Dar când soldații sciură, că
religiunea sa era cauza refuzului său, ei strigară că și ei
erau de aceeași religiune ca dînsul. Gravitatea pericolului
în care slăbiciunea lui Iulian pusese sôrta Imperiului și
lipsa de care suferea armata într'o țară inimică obligară
pre Jovian să facă pace cu Perșii și a le lăsa câte-va țeri
ce depinseseră odinióră de Romani. Fiind-că el recunos-
cuse prin experiență, că nepietatea predecesorului său în-
tăritase mânia lui Dumnezeu și atrăsese calamitățile pu-
bliche, el scrisse guvernatorilor de provincii ca popóarele să
se adune în biserici și să nu mai mărturisescă altă reli-
giune de cât religiunea creștină. El înapoie clericilor, vă-
duvilor și feciórelor privilegiile ce le fuseseră acordate
de Constantin și de principii fiii săi și luate de Iulian. A-
dresă de asemenea o poruncă lui Secund Prelectul Pre-
toriului, prin care stabili pedépsa de mărte contra aceloră,
nu numai cari ar lua în însoțire saú ar răpi o fecióră con-
sacrată lui Dumnezeu, ci chiar cari ar privi-o cu intențiuni
rele. Aceea ce'l obligă să facă acéstă lege, e că sub dom-
nirea lui Iulian, câți-va ómeni perduți și desfrânați luară
în însoțire călugărițe și le corupseră de voie saú cu sila,
precum se întâmplă tot-d'auna când se persecută pietatea
și când se aprobă desfrânarea.

CAPITOLUL IV.

Sinodul din Antiochia. Scrisórea Sinodului către Jovian.

Anul D.N. 363. Episcopiire inoiră atuncea chestiunile și reîncepură disputele
363. asupra doctrinei. Ei rămăseseră în liniște și păziseră tăcerea,
Iulian

în timpul domniei lui Iulian, sub carele religiunea era în primejdie de a fi cu totul oprimată, fără a avea altă ocupațiune, nici altă cugetare, de cât de a îmblânzi mânia lui Dumnezeu prin sirguința și căldura rugăciunilor lor. Ast-fel, oamenii au obiceiul de a se uni cu inimicii lor casnici, când sunt atacați de inimicii streini, iar când sunt scăpați de aceștia, atunci ei își reiau prima lor animositate și se despart de cei-l-alți. Nu e aci locul de a arăta exemplele pe care istoria diferitelor popore le dă despre această purtare. Basiliu Episcopul de Ancira, Silvan Episcopul de Tars, Sofronius Episcopul de Pompeiopolis și cei-l-alți din partidul lor, cari aveau mare aversiune de erezia Anomeenilor și cari primeau termenul de asemănabil în ceea ce privește substanța, în locul celui de consubstanțial, trimiseră o scrisoare Împăratului, prin care, după ce i-au mărturisit, că ei mulțumiau lui Dumnezeu cu umilite rugăciuni pentru că l-au înălțat pe tron, îl rugară, său de a porunci ca aceea ce se hotărîse în Sinódele din Rimini și din Seleucia să rămână tare și nestrămutat și că aceea ce se făcuse prin intrigi și prin creditul unora, să fie declarat nul, său de a permite, ca Episcopii să se adune unde le-ar plăcea, fără să se pótă face alte adunări în același timp, dupre cum se făcuse sub domnia lui Constantie. Ei adăogară, că nu venise la lagărul său spre a nu-l incomoda și că dacă el le-ar permite să se adune, ei ar face călătoria cu cai și cu cheltuēla lor. Un sinod ținându-se în același timp în Antiochia, cetate din Siria, credința Sinodului din Niceea fu confirmată acolo și s'a decis, că trebuie să se țină că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță cu Părintele său, fără a se îndoi cine-va de acest adevăr. Meletie care conducea atuncea biserica din Antiochia, Eusebiu Episcopul de Samosata, Pelagie Episcopul de Laodicea în Siria, Acacie Episcopul de Cesarea în Palestina, Irinion Episcopul de Gaza și Atanasie Episcopul de Ancira, asistară la acest Sinod. Când și-au terminat lucrările, ei informară pre Împăratul despre cele ce se hotărîseră acolo, prin o scrisoare în termenii următori:

Anul D.N.

363.

Iulian

Prea-piosului și prea iubitului de Dumneșeu, Domnul Jovian, învingător, August: Sinodul Episcopilor din diferite provincii, adunați în Antiochia.

«Impărate prea iubit de Dumneșeu, noi scim, că prima și principală grijă a pietății voștre e de a întreține pacea și concordia în biserică. Scim de asemenea, că voi ați primit pecelea adevăratei credințe, care e temelia și semnul acestei concordii și al acestei păci. Pentru acesta temându-ne de a fi puși în numărul acelor ce turbură această pace și cari răsturnă această credință. Noi declarăm pietății voștre, că aprobăm și ținem doctrina Sfintului Sinod, care a fost odinioară adunat în cetatea de Niceea. Deci, fiind-că termenul de consubstanțial care isbesce pre unele persoane și care le pare străniū, a primit de la sfinții părinți un înțeles foarte sigur și foarte catolic și că el însemnă, că Fiul lui Dumneșeu e născut din substanța părintelui său și este asemănabil cu el, în ceea ce privește substanța și că e foarte propriū pentru a răsturna rătăcirea lui Arie, carele dice, că Fiul e făcut din aceea ce nu era mai înainte, după cum Anomeenii dic încă cu o cuterzanță mult mai nesuferită de cât cei-l-alți, spre a ruina cu totul liniscea și unitatea bisericii: Noi am alăturat la relațiunea noastră și o copie a profesiunii de credință, compusă de către Episcopii Sinodului din Niceea, pre care o primim din tot sulletul nostru». Iată ce hotărira Episcopii adunați în Antiochia pentru confirmarea doctrinei Sinodului din Niceea, a cărei profesiune de credință ei o alăturară la scrisoarea lor.

CAPITOLUL V.

Virtutea lui Atanasie recunoscută de Impăratul Jovian. Vedenia lui Antonie, renumitul pustnic.

În acel timp Atanasie Episcopul de Alexandria, după socotința amicilor săi, creșu de datorie să mērgă spre a visita pre Impăratul, fiind-că mărturisia religiunea creștină. Ducēndu-se deci pentru acest scop la Antiochia, el îi

propuse aceea ce cređu de cuviință. Unii spun că Impăratul a trimis să'l chieme cu scop de a'l consulta pentru aceea ce ar trebui să facă spre binele religiunii și pentru stabilirea sănătoșei doctrini. Când a isprăvit aceea ce a putut face în folosul bisericii, el cugetă la reîntorcerea sa. Euzoius Episcopul Arieniilor, din cetatea Antiochiei, întreprinse să facă pre Probatius Eunucul, Episcop Arieniilor din Alexandria și fiind-că toți cei din partidul său conspirău cu dînsul să pună în lucrare acel plan, Lucius născut chiar în cetatea Alexandriei, ce fusese odinioară hirononit preot de către Georgie, se sili de a da Impăratului rele informațiuni despre Atanasie, reprezentându'l ca pre un om care fusese acusat de mai multe crime și condamnat de mai multe ori la exil, înainte de domnirea sa, ca autor disputelor despre natura Dumnezească și a turburărilor bisericii și'l rugă de a pune un alt Episcop în locul său. Impăratul care era foarte bine informat despre cursele pe care inamicii lui Atanasie 'i întinsese odinioară spre a'l perde, departe de a da creștere discursurilor lui Lucius, 'l concedie cu amenințări de a pedepsi calomnia și porunci lui Probatius și celor-l-alți Eunuci de a sta liniștiți, fără a ațâța vre-odată asemenea turburări. De la această întrevedere, el avu tot-d'auna o stimă și o prietenie deosebită pentru Atanasie și 'i permise să se reîntorcă în Egipt, spre a conduce bisericile de acolo, cum va crede de cuviință. Se dice chiar, că concediându-l, el 'l laudă pentru eminența virtuții sale, pentru curătenia moravurilor și pentru înțelepciunea conduitei sale și pentru mărimea elocinței sale. Iată cum doctrina Sinodului din Niceea după ce a fost mult timp combătută, rămase în fine victorioasă sub această domnire a lui Jovian, de și ea a trebuit să susțină mai târziu din nou alte lupte. Căci lipsea încă ce-va la predicarea lui Antonie, acel pusnic atât de renumit, care nu trebuia să se îndeplinască, de cât sub domnirea lui Valens. Se dice, că mai înainte de a se fi făcut stăpân pe biserică Arieni în timpul lui Constantie, el avu în vis în timpul căruia i se păru că vede nisce măgari în biserică, cari răsturnară altarul cu lovituri pe picioare; și că deșteptându-se, el prețise, că pacea bisericii va fi turburată prin doctrini corupte și scandalose, ce se vor nasce în mijlocul ei. Adevărul visului și al predicerii sale s'a confirmat prin întâmplările viitoare.

Anul D.N.

361.

Jovian

CAPITOLUL VI.

Anul D.N. *Mórtea lui Jovian. Proclamarea lui Valentinian.*
363.

Asociarea lui Valens.

Jovian și
Constantin

Pe când Impăratul Jovian mergea la Constantinopole, el muri grbnic la Dadostan, un sat din Bitinia, fie pentru că a mâncat séra cu abus, dupre cum spuneaū unii, fie pentru că s'a culcat într'o cameră zidită din nou și ai cărei pereți erau încă umezi și unde se aprinseseră o mulțime de cărbuni în timpul erneli spre a o usca. Când armata ajunsese la Niceea, cetate din Bitinia, ea proclamă pre Impăratul Valentinian, om de inimă și capabil de a comanda. Nu era mult timp de când se reîntorsese din locul exilului său: Se dice, că îndată ce Iulian ajunsese la Imperiū, el l' lipsi de dregătoria sa de tribun al Jovienilor, sub pretext, că și îndeplinia rău serviciul său și că nu conducea pe soldați cum trebuia în contra inamicului, însă iată care a fost adevărata cauză! Pe când Iulian se afla în Galia, el se duse într'o di într'un templu spre a face o jertfă. Valentinian era cu el, dupre vechiul obicei ce se observă încă și astă-di, că Jovienii și Herculienii, cari sunt ómeni de rășboiū, ce s'aū numit ast-fel cu numele lui Jupiter și al lui Hercule, sunt tot-d'auna împrejurul Impăratului spre a l' păzi. Când erau aprópe să intre în templu, Sacrificatorul aruncă apă asupra lor cu o ramură de arbore, dupre obiceiul superstiției păgâne. Picătură din acea apă cădend pe haina lui Valentinian, care era creștin, el se supără contra Sacrificatorului și i adresă câte-va vorbe destul de aspre. Se spune chiar, că el tae haina în locul unde era udată și l' aruncă în fața Impăratului. Acest principe păstrând tot-d'auna de atunce în adincul sufletului său ură în contra i

Anul D.N.
363.

Valentini-
nian și
Valens.

il exilă la Meletin în Armenia, sub pretext că și negligea dregătoria, nevroid să se credă, că persecuta religiunea în persóna sa, de témă de a l' face să câștigue calitatea de martir, sau de mărturisitor. El cruța pre cei-l'alți creștini în același mod, dupre cum am spus'o, pentru că recunoscuse, că persecuția nu servea de cât să le facă numele mai cunoscut și să întărăscă din ce în ce mai mult teme-

liile Religiei lor. Indată ce Jovian ajunsese la Imperiu, Valentinian fu rechemat la Niceea : însă acest principe murind curând după aceea, el fu ales cu consimțimintul tuturor celor mari spre a-i urma. După ce a îmbrăcat semnele puterii suverane, soldații strigară, că trebuie să aibă un coleg pentru a o împărți cu el. El le spuse însă : *De voi depindea să mă proclamați ; însă după ce m'ați proclamat, nu mai depinde de voi, ci de mine de a face aceea ce propuneți. Fiți liniștiți, cum trebuie să fie supușii și eu voi porunci ca suveran, aceea ce voi crede de cuviință.* După ce a respins ast-fel propunerea soldaților, el se duse la Constantinople, declară pre fratele său Impărat și dându-i Orientul pentru partea sa, el și rezervă partea ce se întinde spre Occident și de la Illiria până la Africa. Ei profesau amândouă Religiea creștină ; însă nu erau de aceeași opiniune, nici de același moravuri. Valens, fiind instruit și botezat de Eudoxie urma rătăcirile lui Arie și ar fi silit bucuros pre totă lumea să le urmeze. Valentinian ținea doctrina Sinodului din Niceea și favorisa pre cei ce o ținea, fără a supăra pre cei-lalți.

CAPITOLUL VII.

Sinodul din Lamsac. Catolicii alungați atară din biserici de către Arienii.

Pe când trecea prin Tracia spre a merge de la Constantinople la Roma, Episcopul Helespontului, al Bithyniei și alții câți-va, cari credeau, că Fiul lui Dumnezeu este de aceeași substanță cu Părintele său, trimiseră la dînsul pre Hipatian Episcopul de Heraclea, pentru a-i cere permisiune de a se aduna spre a corige aceea ce era de dis relativ la doctrină. Hipatian îndeplinind ordinul ce primise, Valentinian îi răspunse : Nu'mi e mie permis, căci nu sunt de cât un laic, de a pătrunde prea departe în aceste feluri de materii ; Episcopii cărora le aparține să judece despre acestea să se adune unde le va plăcea. După acest răspuns, Episcopii se adunară la Lamsac și după ce au conferit îm-

preună timp de două luni, ei declarară nul tot ce se hotărise la Constantinopole prin intrigile lui Eudoxie și ale lui Acacie și hotărîră ca formularul ce întocmiseră partizanii lui Eudoxie, ca compus de către Episcopii din Occident și făcuseră ca să fie autorizat printr'un mare număr de iscălituri, promițînd de a condamna doctrina acelor ce spun, că Fiul lui Dumnezeu e neasemănabil cu Părintele său în ceea ce privesce substanța de și n'au îndeplinit această promisiune să fie respins: că doctrina celor ce spuneau, că Fiul lui Dumnezeu e asemănabil cu Părintele său în ceea ce privesce substanța să fie preferată, pentru că trebuia neapărat a se servi de termenul de asemănabil, spre a arăta deosebirea de persoane, toate bisericile să țină doctrina ce fusese propusă la sfîntirea bisericii din Antiochia și confirmată în Seleucia. Pe lângă acestea ei hotărîră ca Episcopii cari fuseseră depuși de către acei ce susțineau, că Fiul lui Dumnezeu este neasemănabil cu Părintele său, să fie restabiliți în bisericile lor, ca fiind cu nedreptul depuși. Inșă cu toate acestea, cei ce ar vroi să'î acuse, ar putea s'o facă, cu îndatorirea, că dacă pe urmă acușațiunea ar fi dovedită calomnioasă, ei să fie pedepsiți cu aceiași pedepsă cu care acușatîi ar fi fost pedepsiți, dacă s'ar fi dovedit vinovați. Ei hotărîră de asemenea ca Episcopii provinciei și acei din provinciile vecine să fie judecătorii lor și să se adune în biserică unde vor fi marturii ce ar putea depune pentru faptul de care ar fi vorba. După ce au hotărît cele ce spusei, ei oferiră partizanilor lui Eudoxie de a'î admite la împărțășirea lor, dacă ar vroi să schimbe credința. Inșă aceștia respingînd această condițiune, ei scriseră păstorilor tuturor bisericilor, aceea ce hotărîseră. Judecînd apoi, că Eudoxie n'ar lipsi de a se sili să insinue vederile sale la Curte și de a da rele informațiuni despre credința lor, ei hotărîră de a'î preveni și de a informa pre Împăratul de cele ce se petrecuseră în adunarea lor. Deputații lor găsiră pre Valens, când el se reîntorcea din Thracia, unde fusese spre a însoți pre Valentinian, fratele său, care mergea la Roma. Dar fiind-că el era deja căștigat de Eudoxie, el îi sfătui să se unescă cu dinsul. Deputații arătându-î surprinderea ce întrebuițase Eudoxie în Constantinopole și intrigile ce făcuse spre a distruge Sinodul din Seleucia, el se umplu de mânie, 'î exilă și po-

Annal D.N.
365.

Valentinian și
Valens

runci ca partizanii lui Eudoxie să conducă bisericile. Apoi se duse în Siria, temându-se ca nu cum-va Perșii să rupă suspendarea ostilităților ce făcuseră cu Jovian pentru trei-deci de ani. Inșă aceste popóre neîntreprindend nimic în prejudiciul tractatului, el rămase în Antiochia, condamnă pre Meletie la exil, cruță pre Paulin din respect pentru virtutea sa, alungă din biserică, pedepsi cu amendă pre acei ce evitaū împărtășirea lui Euzoius.

Anul D.N.

365.

Valenti-
nian și
Valens.

CAPITOLUL VIII

Revolta lui Procopie. Mórtea sa. Căderea lui Eleusius. Pocăința sa. Eunomiū îi urmază.

Catolicii ar fi avut fără îndoială în acel timp o persecuțiune mai crudă, dacă Procopie n'ar fi provocat un rășboiū civil și dacă ridicând în puțin timp o mare armată n'ar fi mers contra lui Valens. Acest Impérat luându-se la luptă cu dînsul aprópe de Nacolia cetate din Siria, îl prinse viū prin trădarea lui Agilon și a lui Gomoar, căpitani din partidul său și'i omorîră pe câte trei cu o crudă mórte. Căci se spune că el porunci să taie cu ferăștrăul pre acești doi căpitani, de și le jurase o prietenie nestrămutată, iar pentru Procopie porunci să'l lege cu amândoué cóspele de ramurile a doi arbori, ce le plecase anume și când le lăsă, ele își reluară starea lor naturală și'l sfășiară în doué. Acest rășboiū fiind ast-fel terminat, Valens se reîntórse la Niceea, unde bucurându-se de un deosebit repaus, el turbură repaosul acelor ce nu era de credința sa, asupra naturii dumnezeesci și deveni furios de mânie contra Episcopilor Sinodului de Lampsac, pentru că condamnaseră pre cei-l-alti Episcopii, cari suțineau doctrina lui Arie și formularul de credință compus de Sinodul din Rimini. Fiind în acéstă stare, el trimise să cheme pre Eleusius Episcopul de Cyzie și vroi să'l siléscă să se unéscă cu Episcopii de credința sa pe cari el îi adunase. Eleusius se o-puse de o cam dată și arată destul curagiū. Inșă mai pe urmă temându-se de a fi alungat din biserica sa și lipsit de averea sa dupre cum era amenințat de Impératul, el

Anul D. N.

365.

Valenti-
nian și
Valens

consimți la dorința acestui principe. De abia dăduse acest consimțământ și fu coprins de o mare căință. Reîntorcându-se la Cyzic, el mărturisi în public greșala sa și îndemnă pre popor să alegă un alt păstor, fiind-că el nu mai putea îndeplini funcțiunile de păstor de când renunțase la credință. Stîmna ce locuitorii aveau de virtutea sa împedicându-i de a procede la alegere, Eudoxie Episcopul Arieniilor din Constantinopole, hirotoni pre Eunomiu în speranță, că el ar atrage prin elocința sa pre tot poporul din Cyzic la credința sa. Când sosi în acea cetate cu un ordin al Impăratului și alungă pre Eleusius, luând în stăpânire bisericile acei din popor, cari nu erau de credința sa zidiră o biserică în afară de cetate. Voiu avea ocasiunea de a vorbi despre el în curînd cum și despre erezia ce pîrtă numele său.

~~~~~

CAPITOLUL IX.

Rele tratamente făcute celor ce susțineau doctrina Sinodului din Niceea.

Cei ce susțineau în Constantinopole credința Sinodului din Niceea și Novațienii chiar fură tratați cu aceeași asprime. Ei fură alungați din cetate din ordinul Impăratului și bisericile acestor din urmă fură închise. Cei-l-alti n'aveau biserici ca să se pîta închide, fiind-că era îndelungat timp de când ele fuseseră luate de la ei sub domnirea lui Constantie. Agelius, care de la acea domnire conducea biserica Novațienilor din Constantinopole, și care observă sfințele canone cu o minunată exactitate, fu condamnat la exil.

Anul D.N.

365.

Valentian și Valens.

El nu poseda nimic, ceea ce e considerat ca efectul celei mai sublime Filosofii. De aceea modul cu care trăia nu l'facea nici o lipsă dacă n'are avere. Căci el n'avea de cât o haînă și umbla tot-d'a-una cu picioroale gîle. El fu curînd după aceea rechemat și stabilit în guvernămîntul bisericilor sale, prin mijlocirea lui Marcian, bărbat de o rară virtute și de o deosebită erudiție care servise odinioară între trupele palatului și care fiind hirotonit după aceea preot între Novațieni, învăța gramatica pre fiicele Impăratului, Anastasia și Carosa. Se allă și pîna astă-di la Constantinopole, băi, care pîrtă numele acestor două principese.

~~~~~

CAPITOLUL X.

Impăratul Valens persecută pre Catolici. Ei trimit deputațiuni la Valentinian și la Liberiu.

În același timp se născu în Occident un fiu Impăratului Valentinian, căruia îi dădu numele său și făcu să se proclame Impărat Gratian, un alt fiu al său. De și mânia cerului izbucnise în acel timp prin o grindină de o mărime extraordinară și prin furiöse cutremure de pământ, Valens și Eudoxiū continuară cu aceeași ardore ca și mai înainte persecuția ce ei începuseră contra creștinilor, cari nu erau de credința lor. Persecuția le reușise pre atât de bine pre cât putuseră să dorască contra acelor ce susțineau doctrina Sinodului din Niceea, fiind-că nu le mai lăsase nici biserică, nici păstori în Tracia, în Bitynia, în Helespont, nici în cele-lalte provincii mai depărtate. Ei întorseră deci mânia lor contra Macedonienilor, cari erau în mai mare număr de cât cei-lalți în provinciile de care vorbiu și le făcură foarte aspre tratamente. Aceștia temându-se de a fi tratați încă cu mai multă asprime, trimiseră deputați în mai multe cetăți la acei de vederile lor și conveniră cu dinșii de a face recurs la Valentinian și la Liberiu Episcopul de Roma, mai bine de cât să participe la Impărtașirea lui Valens și a lui Eudoxiū. Ei aleseră deci pre Eustatie Episcopul de Sebastia, pre Silvan Episcopul de Tars și pre Theofil Episcopul de Castabalieni și îi trimiseră la Impăratul Valentinian cu o scrisore pentru Liberiu Episcopul de Roma și pentru cei-lalți Episcopi din Occident, prin care îi rugau ca pre nisce prelați ce rămăseseră tot-d'auna tari în credința ce primiseră de la Apostoli și cari păreau a fi mai cu deosehire însărcinați de cât cei-lalți cu grija și cu obligațiunea de a conserva curățirea religiunii, de a primi cu bună voință pre deputații lor și de a conferi cu ei asupra mijloacelor de a stabili o bună orânduială în biserică. Când Deputații sosiră în Italia, ei aflară acolo, că Impăratul era ocupat în Galia cu războiul în contra barbarilor. Reflectând că ar fi greu și chiar primejdios de a merge să'l găsescă acolo, ei presentară scrisorea lor lui

366

Anul D.N.
365.

Valentinian și Valens.

Liberiū și după ce au convorbit cu el, condamnară pre Arie și pre Sectatoriū săi, respinseră ori ce altă doctrină contrară doctrinei Sinodului din Niceea, admiseră termenul, de consubstanțial, ca un termen ce însemnă același lucru cu asemănat, în ceea ce privește substanța. Când au prezentat lui Liberiū o profesiune de credință conformă cu aceea ce spusei, el îi admise la Impărtășirea sa și trimise o scrisoare Episcopilor din Orient, prin care lăuda curăția credinții lor și făcea o descriere despre modul cu care se petrecuse conferința ce avuse cu ei. În fine, iată care era profesiunea lor de credință.

Anul D.N.
365.

Valentini-
nian și
Valens.

CAPITOLUL XI.

Profesiunea de credință a lui Eustatiū, al lui Silvan și a lui Theofil, deputați ai Macedonienilor către Liberiū.

Lui Liberiū, Domnul nostru, fratele nostru și colegul nostru. Eustatiū, Silvan și Theofil; salutare în Domnul nostru.

«Dorința ce avem de a face să înceteze ori ce ocaziune
«ereticilor de a publica opiniunile lor estravagante, care
«sunt un subiect de cădere și de scandal credincioșilor,
«ni-a silit să îmbrățișăm și să susținem decisiunile făcute
«de Episcopii ortodoxi la Lampsac, la Smirna și în alte
«cetăți. Fiind trimiși de către acești Episcopi, atât la voi
«cât și la cei-l-alți Episcopi din Italia și din Occident: Noi
«declaram, că îmbrățișăm doctrina catolică, care a fost a-
«probată prin expresiunea a trei sute opt-spre-zece prelați
«insuflați de Dumnezeu, în Sfântul Sinod din Niceea, ținut
«sub domnirea lui Constantin de fericită memorie, care a ră-
«mas tot-d'auna de atunci neviolabilă și în care s'a servit cu
«dreptate de termenul de consubstanțial contra rătăcirilor lui
«Arie. Atestăm prin iscălitura noastră, că noi am ținut tot-d'a-
«una aceeași doctrină, ca acei sfinți Episcopi, că o ținem și că
«o vom ținea până la ultima suflare. Noi condamnăm pre A-
«rie, doctrina sa și pre discipolii săi. Condamnăm de ase-

Anul D.N.
365.

Valentini-
nian și
Valens.

«menea erezia lui Sabelius, a lui Marcion, a lui Marcel, a lui Pavel de Samosata și pre toate erezile, cari sunt contrarii doctrinei ce aș stabilit acești sfinți Episcopi ai Sinodului din Niceea. Noi pronunțăm anatema contra lui «Arie și condamnă ce s'a făcut în Sinodul din «Rimini, contrarii doctrinei Sinodului din Niceea, de și fiind înșelați prin vicleșug și prin călcarea de jurămint a «unora, noi am scris acolo la Constantinopol când l'a adus de la Niceea, cetate din Tracia.» Ei adaogară la această profesiune de credință simbolul întreg al Sinodului din Niceea și primind de la Liberiu o scrisore ce conținea o relațiune de tot ce se petrecuse între dinșii, ei plecară în Sicilia.

CAPITOLUL XII.

Sinodul din Sicilia și din Tyana. Persecuția Catholicilor. Fuga și reîntorcerea lui Atanasie.

Episcopii adunându-se în această insulă și hotărind același lucru, care era cuprins în profesiunea de credință a deputaților Sinodului din Lampsac, se reîntorseră la bisericile lor. În același timp a fost un sinod în cetatea de Tyana, unde asistară Eusebiu Episcopul de Cesarea din Capadocia, Atanasie Episcopul de Ancyra, Pelagie Episcopul de Laodiceea, Zenon Episcopul de Tir, Pavel Episcopul de Emesa, Otreius Episcopul de Meletin, Grigorie Episcopul de Nazianz și mai mulți alții ce se adunaseră la Antiochia sub domnirea lui Jovian și hotăriseră de a conserva în mod inviolabil doctrina consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu și unde scrisorile lui Liberiu și ale celor-l'alți Episcopi fură cetite. Cetirea celor ce conținea acele scrisori, umplând de bucurie pre Sinod, ei scriseră tuturor bisericilor ca ele să și dea osteneala de a ceti decretul Episcopilor din Occident și scrisorile lui Liberiu și ale Episcopilor din Italia, din Africa, din Galia și din Sicilia, ce aduseseră deputații Sinodului din Lampsac și de a reflecta asupra numărului acestor prelați, care era cu mult mai mare de cât numărul acelor ce asistase la Sinodul din Rimini de a participa la

Anni D.N.
370.

Valentian și
Valens

impărtășirea lor și de a declara prin scris că ei erau de credința lor; și în fine de a se găsi înainte de finele primăverii la Tars în Cicilia. Pe când ei erau gata de a se aduna acolo, vre-o trei-deci de Episcopi din Asia, adunați în Caria, mărturisiră că ei aprobaū și laudaū din tătă inima lor scopul, de a uni pre credincioși în adevărul unei aceleiași credințe, însă că ei nu puteaū primi termenul de consubstanțial și că credința Sinódelor din Atiochia și din Seleucia, care era și credința lui Lucian martirul și care fusese stabilită de către predecesorii lor cu greutate extreme, trebuie să fie inviolabilă. Impăratul dupre stăruința lui Eudoxie, interdișe să se țină Sinodul ce trebuia să se întrunească în Cicilia și întrebuiță chiar amenințări spre a'l impedita. El porunci încă Guvernatorilor de provincii, ca să alunge din biserici pre Episcopi ce fuseseră depuși sub domnirea lui Constantie și restabiliți sub domnirea lui Iulian. Cei mai însemnați magistrați vroiră să alunge pre Atanasie în virtutea acestui ordin, care coprindea pedepse pecuniare și corporale contra lor, la cas când nu s'ar supune ordinului. Inșă poporul adunându-se, rugă pre guvernatorul să nu alunge cu atăta ușurință pre Atanasie și de a fi atent asupra termenilor din edict, care nu cuprindea pre Episcopii, cari fiind exilați de Constantie, fuseseră rechiemați de Iulian, din numărul cărora era lămurit, că Atanasie nu era, fiind-că el fusese rechiemat de Constantie însuși, persecutat apoi de Iulian și în fine restabilit de Jovian. Prefectul nu fu convins de aceste argumente, dar cu tôte acestea, vedënd că poporul se aduna și era gata să se rescóle, el informă despre acésta pre Impăratul și lăsă pre Atanasie în Alecsandria. Câte-va zile dupē aceea când mișcarea fu potolită Atanasie eși din cetate și se ascunse. In nóptea aceleiași zile guvernatorul de Alexandria și comandantul trupelor din Egipt, luară în stăpânire bisericile, unde el locuia de obicei și dupē ce l'au căutat până și în bolți, ei se retraseră fără să'l fi găsit. Fie-care se mira, că Atanasie a scăpat ast-fel, fie prin o descoperire dumnezească, fie prin sfatul amicilor săi. Dar în fine, se pare, că trebuia să aibi o prudență mai mare, de cât prudența ordinară spre a prevedea și spre a evita o primejdie atât de grabnică. Unii asigură, că de îndată ce vedu, că poporul era dispus la rescólă, el se ascunse în mormintul străbunilor săi, te-

Anul D.N.
370.

Valentian și
Valens

mându-se de a'i atribui lui neorânduile ce ar putea să se întîmple. Impăratul Valens îi permise curând după aceea de a se reîntorçe la Alexandria și de a conduce bisericile de acolo ca și mai înainte. Mă îndoiesc, că Valens a lucrat întru această duple înclinația sa. 'Mi închipesc mai bine, că reflectând asupra înaltei stime ce Atanasie își câștigase în spiritul întregii lumii, el se temu, ca nu cum-va relele tratamente ce i-ar face să întărite pre Valentinian, pre care îl sciea că e foarte alipit la doctrina Sinodului din Niceea, sau că el se temu ca nu cum-va poporul care își iubia Episcopul său, să se pornescă la vre-o întreprindere păgubitoare binelui statului. Cred încă, că e foarte probabil că Episcopii Arieni nu interveniră în această împrejurare cu foarte mare stăruință în contra lui, de frică, că fiind alungat din Alexandria, să nu aibă ocasiunea dn a merge la curtea ambilor Impărați, să nu atragă pre unul la credința sa și să nu pornescă pre cel-l-alt contra lor. Ideea, că tot ce se petrecuse sub domnia lui Constantin le dăduse din curagiul din virtutea sa, nu le lăsa nici un repaos. El evitase în adevăr atunci cu atâta înțelepciune și cu atâta fericire cursele inamicilor săi, în cât fuseseră siliți de a consimți, ca el să reia conducerea bisericilor din Egipt și că d'abia consimțise el însuși de a se reîntorçe acolo, de și era invitat prin scrisorile lui Constantie. Ei sunt convinși că această e adevărata rațiune, pentru care Atanasie nu fu alungat din biserică sa cu cel-l-alti Episcopi, cari n'au fost persecutați cu mai puțină violență, de cum au fost persecutați creștinii de către tirani. Exila pre cei ce nu vroiau să schimbe credința, luă pre păstori din bisericile lor, spre a pune pre alții în locul lor. Numai biserică de Egipt a fost scutită de această persecuție în timpul vieții lui Atanasie.

Anul D.N.

362.

Valentinian și Valens

CAPITOLUL XIII.

Demofil e ales Episcop de Constantinopole de către Arieni și Evagrie de către Ortodoxi.

Impăratul Valens plecând spre a se duce în Antiochia, înainte de a fi sosit acolo Eudoxiū, muri după ce s'a bu-

Anul D.N.

370.

Valentinian și Valens

curat timp de un-spre-dece ani de demnitatea de Episcop de Episcop de Constantinopole. Arienii aleseră îndată pe Demofil în locul său. Apărătorii doctrinei Sinodului din Niceea crezând că e timpul favorabil, aleseră din partea lor pre Evagrie, care a fost hirotonit de către Eustatiu, care condusese odinioară biserica de Antiochia și care fiind rechemat din locul exilului său de către Impăratul Iovian, locuia în Constantinopol, învăța poporul și-l întărea în credința consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu. Arienii nemulțumindu-se din cauza acestei hirotonii, începură să persecute cu furie pe cei ce o susțineau. Impăratul Valens însciințându-se de tot ce se întâmplase la Constantinopole de la mărta lui Eudoxiu, se temu, ca răscola să nu producă rele efecte în capitala Imperiului și trimise acolo atâtea trupe, cât crezdu că era nevoie, spre a o împiedica. Arestând pre Eustatiu și pre Evagrie, el trimise pre cel dintâi la Bizya mică, cetate din Tracia și pre cel al doilea într'un alt loc.

~~~~~

CAPITOLUL XIV.

Impăratul Valens porunci să se omóre opt-deci de preoți.

Anul D.N. Prosperitatea, de care se bucurau Arienii, a făcut să li
³⁷⁰ se mărescă insolența și a început o persecuțiune de o de-
osebită violență contra acelor ce nu erau de credința lor,
Valenti- muncindu-i, târindu-i înaintea tribunalelor, închidându-i în
nian și Valens. temnițe și micșorând puțin câte puțin avutul lor, prin amende și prin impositiv neconținute, în cât ei îi siliră de a lua hotărârea să implore mila Impăratului. Ei îi trimiseră o deputațiune pentru acest scop opt-deci de clerici, între cari Urban, Theodor și Menedem aveau primul rang. Când sosiră la Nicomidia, ei presintară lui Valens un memoriu ce conținea principalele subiecte ale plângerei lor. Acest Principe ascunse cauzele mâniei sale, de care era însullețit și porunci în secret Prefectului să-i condamne la mărta. Prefectul temându-se ca să nu se răscole poporul, dacă ar omori în public atâtea persoane pioșe, contra a orî carei

dreptăți, dădu ordin să'i pună pe nisce vase, spre a'i duce în exil, lucru la care erau hotărâți să sufere cu multă statornicie. Când ajunseră în mijlocul golfului Astacen, mateloții deteră foc vasului, dupre cum li se poruncise și se scoborîră în barcă. Vasul fu împins de vînt pînă la Dacibiza, cetate maritimă din Bithynia. Inșă de abia ajunsese la țerm și fu consumat cu toți acei cari se aflaū pe el.

CAPITOLUL XV.

Neînțelegere între Eusebiū și Basiliū relativ la Biserica de Cesareea.

Impăratul Valens, plecând din Nicomidia, se îndreptă spre Antiochia și trecend prin Capadocia, făcu tot ce putu spre a nemulțumi pre catolici și spre a pune pre Arieni în posesiunea bisericilor. El spera să ajungă la scopul său cu atât mai lesne, cu cât era neînțelegeri și contestații între Basiliū și Eusebiū, care conducea atunci biserica de Cesareea. Aceste neînțelegeri făcuse pre Basiliū să se retragă la Pont, unde trăia în linisce cu sfinții pustnici. Cei mai de ispravă ómeni și cei mai inteligenți, ce se aflaū în popor, începnd să se uite la Eusebiū cu bănuială și să'l privească ca autorul retragerii unui bărbat atât de renumit prin elocența sa și prin pietatea sa, meditaū de a se despărți de împărțășirea sa. Basiliū temendū-se din parte'i ca biserica, ce era destul de turburată prin întreprinderile ereticilor, să nu fie încă și mai turburată din pricina sa, sta în linisce în pustiile Pontului. Cu toate acestea absența sa și ura de care poporul era însuflețit contra lui Eusebiū crescură îndrăsnela Impăratului Valens și a Episcopilor Arieni ce el avea tot-d'auna în suita sa, inșă planurile lor nu reușiră. Căci la cel întâiū svon ce se respândi că ei se duceau spre Capadocia, Basiliū plecă din Pont și sosi la Cesareea, unde împăcându-se cu Eusebiū, el făcu mari servicii bisericii prin elocința sa. Valens lipsit de așteptarea sa, se reîntorse fără să fi făcut ceva cu Episcopii din partidul său.

Anul D.N.
370

Valenti-
nian și
Valens

CAPITOLUL XVI.

Basiliu urmă lui Eusebiu. El vorbesce cu o mare libertate.

Anul D.N. 370. Impăratul Valens reîntorcându-se cât-va timp după aceea în Capadocia, află că Eusebiu murise și că Basiliu îi urmase în conducerea bisericilor provinciei. El încercă să'l alunge, însă fu silit să renunțe la întreprinderea sa. Se dice, că femeea sa fu turburată de nisce visuri întristătoare în timpul nopții și că Galatie fiul său fu răpit de o mörte grabnică, pe care mai mulți o atribuiseră curselor ce se întinsese lui Basiliu. Impăratul însuși făcu această reflexiune și nu mai turbură pre acest Episcop de la mörtea fiului său. În timpul celei mai mari violențe a bólei sale, el trimise să'l chieame spre a se ruga lui Dumneđeü pentru vindecarea sa. Iată cum se petrecu lucrul. Idată ce Valens a sosit la Cesareea, Prefectul Pretoriului trimise să chieame pre Basiliu și'l amenință cu condamnarea la mörte, de nu va face profesiune de credința Impăratului. Se dice, că el răspunse că iar fi de un mare folos să scape cât mai curând de legăturile trupului său și că ar fi förte îndatorat celui ce ar vroi să'l scape de vieță. Prefectul dându-i restul zilei și nóptea viitoare, pentru a se gândi, sfātuindu-l să nu se arunce într'un perico' așa de mare: N'am nevoie, răspunse el, de timp spre a mă gândi. Voiu fi și mâne în credința în care sunt și astă-đi. Nu mă voiu închina nici odată și nu voiu recunósce nici odată de Dumneđeü o creatură asemenea mie și nici odată nu voiu intra în împărtășirea vóstră, nici în aceea a Impăratului. Strălucirea puterniciei vóstre, cinstea ce aveți de a comanda în unul din cele mai înfloritore state ale globului nu trebuie să mă facă ca să măgulesc patimele vóstre, nici să renunț la credința mea, de care nici exilul, nici proscricțiunea, nici mörtea nu mă vor face să mă lépäd nici odată. Aceste pedepse nu aű nimic care se'mi pótă pricinui frică sau durere. Ei nu posed nimic pe pămînt de cât o haină și puține cărți. Trăesc aici ca într'o țară streină. Muncile nu mă vor slăbi. Căci puținele puteri și sănătate ce am, nepermițendu'mi să resist mult timp la vio-

Anul D.N. 370. Valenti- nian și Valens.

lența lor, mă va face ca să triumf asupra lor după cea dintâi lovire. Basiliu răspundând ast-fel, prefectul pretoriului admiră statornicia sa și istorisi aceste Impăratului. Acest Principe se duse la biserică în ziua Epifaniei, urmat de cei mari ai curții și de garda sa, aduse darurile sale, convorbi cu Basiliu și admiră înțelepciunea și gravitatea sa. Cu toate acestea, curând după aceea, plecând urechea la calomniile inamicilor săi, se hotărî să-l exileze. Sosind ziua în care trebuia să plece, fiul Impăratului fu cuprins de nisce friguri pre atât de violente, pre cât și primejdiose. Impăratul căzând la pământ îl plânse ca și cum ar fi murit deja și nesciind ce să mai facă spre a obține vindecarea sa, ce o dorea cu o patimă, ce nu s'ar putea îndestul de bine exprima, el permise omenilor săi ca să mîergă să chieме pre Basiliu, pre care nu îndrăsnea să trimită el însuși să-l cheme, din cauza nedreptății ce-l făcuse. De îndată ce sosi Basiliu, junele Principe începu să se simțā mai bine, până într'atāt chiar, în cāt unii nu fac nici o greutate de a asigura, că el ar fi fost vindecat, dacă Valens n'ar fi trimis să chieме pre eretici ca să se rōge lui Dumnezeu pentru dînsul. Se dice, că și prefectul pretoriului cădu bolnav, dar convertindu-se și cerēnd ertare lui Dumnezeu, el își recăpātā sănātatea. Pōte că aceea ce spuseli de Basiliu, nu se va părea atāt de măreț, pentru că e întunecat prin strălucirea renumelui, ce-l căștigase mărimea elocinței și asprimea vieții sale.

Anul D.N.

370.

Valentian și Valens.

CAPITOLUL XVII.

Prietenia dintre Basiliu și Grigorie.

Grigorie, care se făcuse cunoscut prin aceleși însușiri, în florea în acel timp. Ei studiaseră împreună la Atena în juneta lor, sub Himeriu și sub Proheresius, cei mai renumiți profesori în elocința din vōcul lor și apoi la Antiochia sub Libanius, născut în Siria. Inșā avēnd desgust pentru retorică și pentru profesiunea de avocat, ei se hotărîră de a se aplica cu totul la studiul și la practica sfinței Filosofii. După ce aū întrebuițat cāt-va timp cu invē-

tătura sciințelor păgănilor, ei se aplicară la lectura comentariilor ce Origen și alți autori bisericesci au făcut asupra cărților sfinte, atât înainte, cât și după acest renumit scriitor și ajutoră foarte mult pre acei ce susțineau credința Sinodului din Niceea, susținând-o foarte puternic ei însuși și arătând Arienilor, că ei nu înțelegeau nimic în nici un lucru și mai cu seamă în doctrina lui Origen, de care ei se serveau spre a-și întemeia rătăcirile lor. Ei împărțiră între dinșii lucrările și primejdiile, fie printr'un comun acord, fie prin sorț, după cum am aflat. Basiliu avu pentru sine cetățile vecine de Pont, unde a întemeiat o mulțime de monastiri și unde a întărit poporele în credința adevăratei doctrine. Grigorie obținu după mărtea părintelui său Episcopia de Nazianz, o mică cetate din Capadocia, ceea ce l'obligă de a rămânea mult timp la Constantinopole și în mai multe alte cetăți. El a fost înălțat prin sufragiul mai multor Episcopi pe scaunul acestei capitale, unde se părea că nu era atunci nici biserică, nici păstor și unde puțin lipsea ca credința Sinodului din Niceea să nu fie cu totul distrusă.

Anul D.N.
370.

Valentian și
Valens

CAPITOLUL XVIII.

Adunarea poporului din Edesa, aprópe de o biserică a sfintului Toma. Generositatea locuitorilor spre a susține adevărul Credinței.

Impăratul Valens mergând la Antiochia alungă, atât din bisericile din această cetate, cât și din cele-l-alte biserici vecine, pre acei ce făceau profesiunea doctrinei Sinodului din Niceea și l'persecută cu o cruzime atât de extremă, în cât omori pre unii prin fer, iar pre alții înecându-i în Oront. Aflând că se găsea o biserică frumósă la Edesa cu patronul sfintului Apostol Toma, el avu curiositatea s'o vadă. Când se apropie de cetate, el vedu o mare mulțime de Catolici adunați în afară de ziduri spre a-și face rugăciunile lor, pentru că li se luaseră bisericile și cădu într-o mânie atât de furiósă contra Guvernatorului numit Modest, pentru că nu împedecase aceste adunări, în cât se spune că l'ar fi lovit în față. De și acest Guvernator nu era Ca-

tolic, totuși îl înștiință în taină, să nu se adune în ziua următoare în același loc, de teamă să nu fie obligat să îl pedepsescă după ordinul înadins ce primise. Însă Catolicii în loc să se spună acestei înștiințări, se adunară în ziua următoare la același loc în mai mare număr și cu mai mult zel ca nici odată. Guvernatorul se găsi foarte încurcat și de și n'a luat încă nici o hotărîre, el se duse spre locul adunării. Dealungul drumului o femeie care ținea un copil de mână, străbătu printre soldați și trecu prin mijlocul lor, ca și cum ar fi avut o afacere foarte grabnică. Guvernatorul oprind-o, o întrebă unde alergă atât de repede. Ea răspunse că se duce la locul, unde poporul bisericii Catolice are obiceiul să se adune. Aș nu scii tu, îi răspunse Modest, că Guvernatorul are să meargă acolo și să codamne la moarte pre toți cei ce se vor găsi acolo? Am auzit această răspunse femeea și pentru această mă grăbesc, ca nu cumva să ajung prea târziu și să fiu lipsită de gloria martirului. Guvernatorul întrebându-o pentru ce tira și pe copil: ea răspunsesse, că îl tira ca să sufere martirul și să ia cununa ca și cei-l'alți. Guvernatorul mirat de tăria de credință a acestei femei, se duse și povesti Impăratului și îl convinse să renunțe la o întreprindere ce nu era nici folositore, nici onestă de a continua. Iată cum credința Catolică fu în public mărturisită prin toată cetatea Edesei.

Anul D.N.
370.

Valentian și
Valens.

CAPITOLUL XIX.

Moartea sfintului Atanasie. Lucius Arian ia în stăpânire biserica. Petru fuge la Roma.

Atanasie Episcopul de Alexandria muri în acel timp după ce a condus această biserică timp de patru-zeci și șase de ani. Vestea morții sale fu răspândită cu o mare repediciune. Euzoius Episcopul arienilor din Antiochia și marele Vistier al Impăratului prinseră pe Petru, căruia Atanasie încredințase biserica sa, îl aruncară în temniță și puseră pe Lucius în locul său. Această schimbare de Episcopi atrase o crudă persecuție asupra Catolicilor din Egipt. Căci Lucius intrând în Alexandria și întreprindend să ia în posesiune

Anul D.N.
371.

Valentian și
Valens.

bisericile, poporul se opuse cu rezistență la acesta și clericul și feciórele consacrate lui Dumnezeu fură acuzate că au excitat rescôla. Unii fugiau, ca și cum cetatea ar fi fost redusă sub puterea unui inamic strein. Alții erau prinși și aruncați în lanțuri. Unii erau scoși afară din temniță spre a fi bătuți și uciși cu felurite lovituri; alții spre a fi sfîșiți cu cângi de fer și alții spre a fi arși cu făclii aprinse. Lumea se mira că ei pot încă trăi după nisce munci atât de grozave și se dicea, că era de dorit, său de a muri, său de a fi exilat înainte de a fi pus în încercări atât de aspre. Petru, scăpând din temniță, se sui într'o corabie și fugi la Episcopul de Roma, care făcea profesiune de aceeași credință ca dinsul. Ast-fel Arienii de și erau în mic număr remaseră stăpânii bisericii. Se publică în același timp un edict al Impăratului, prin care se poruncia, ca să se alunge din Alexandria și din Egipt acei ce ar vroi Lucius, dintre apărătorii doctrinei Sinodului din Niceea. Euzoius ajungându-și scopul ast-fel pentru tot ce doria, se reintorse în Antiochia.

CAPITOLUL XX.

Călugării persecutați în Egipt. Minuni făcute prin rugăciunile lor.

Anul D.N.
371.

Valentian și
Valens.

Lucius, luând cu dinsul pre Guvernatorul de Egipt și o trupă de soldați, îi duse contra sfinților pustnici, în speranță că dacă el 'i-ar putea reduce prin iubirea ce ei au de liniște, locuitorii cetăților nu 'i-ar mai face rezistență. Monastirile, din acele țeri erau conduse de către nisce oameni de o deosebită sfințenie și cari aveau mare antipatie pentru rătăcirile lui Arie. Poporul care nu vroea, nici nu putea să agite aceste cestiuni, se raporta la credința lor, pentru că credea, că având atâta virtute pre cât arătau în tot cursul vieții lor, ei nu puteau să fie depărtați de adevăr. Cei doi Macarii, de care am vorbit mai înainte, Pambon și Heraclid și alți discipoli ai lui Antonie, erau Stareți acestor pustnici. Lucius recunoscând deci, că nici odată Arienii n'ar putea învinge pre Catolicii dacă Călugării, n'ar fi de cre-

dința sa, el întreprinse să'și atragă la ea prin forță, fiindcă nu putea să'i atragă la ea prin convingere. Inșă nu putea să se ajungă planul său, prin acel mijloc, pentru că acei pustnici erau hotărâți mai bine să moră, de cât să se lepede de decretele Sinodului din Niceea. Se dice, că pe când soldații erau gata să'i atace, se aduse la călugări un bărbat, ale cărui membre erau atât de uscate și sgircite, în cât nu mai putea să stea pe picior, și că după ce l'aū uns cu unt-de-lemn și 'i-aū poruncit în numele lui Iisus Christos, pre care Lucius îl persecuta, de a se scula și de a se reîntorce la casa sa, îndată fu vindecat și arată prin vindecarea sa că trebuia să urmeze credința acelor, pe care Dumnezeu îi asculta când îl chemau, condemnând pre Lucius. Inșă evidența acestei minuni nu converti pre persecutorii acestor pustnici și nu împedcă de a'i duce în timpul nopții la o insulă încunjurată de mlaștină, ai cărei locuitori nu primiseră nici odată nici o învățătură despre Religiuinea Creștină și erau încă dedați la cultul falșilor dei. Se dice că atunci când eșiau din corabie, fiica Sacrificatorului, carea era posedată de demon, se înfățișa înaintea lor, urmată de un mare număr de locuitori, mirați de a o vedea alergând și strigând. Când fu aproape se aruncă la pământ și le dise: Pentru ce ați venit aici servitori ai marelui Dumnezeu? E mult timp de când noi locuim în această insulă fără a supăra pre nimenea. Noi suntem suntem aici închiși de toate părțile de mlaștină, și nu suntem cunoscuți de nimenea. Inșă dacă vroiți să vă faceți stăpâni ai acestei insule, noi vom eși de aicea. Macarie și tovarășii săi muștrind demonul fu scăpat de el. Tatăl său, familia sa și totă insula se convertiră la religiuinea creștină și dărmară templul lor spre a face o biserică. Lucius forte se supără de această schimbare și temându-se de a deveni uricios acelor, chiar din partidul său și de a fi acusat că face răsbolii nu numai omenilor, ci și lui Dumnezeu, porunci să se trimită toți acei călugări în pustiurile lor. Iată cum turburată pacea Egiptului, unde filosoful Didim și o mulțime de omeni de o adevărată doctrină, se arătau cu mare strălucire. Poporul aruncând ochii atât asupra lor, cât și asupra sfinților pustnici, se depărtă de credința Arieniilor, cari de și inferiori în număr nu încetau de a persecuta pre ceilalți.

Anul D.N.

371.

Valentian și Valens.

CAPITOLUL XXI.

Statornicia Sciților în credință. Generoasă libertate a lui Valentinian.

Arienismul găsi o asemenea rezistență în Osroena și în Capadocia, căreia Basiliu Episcopul de Cesareea și Grigoriu Episcopul de Nazianz serveau de o mare podobă. Ce tatea de Antiochia, Syria și provinciile de prin prejur erau pline de confușiune și de desordine, pentru că Arienii ocupaau toate bisericile de acolo, de și Catolicii ce se cheamau Eustatieni și Paulianiști, erau acolo în mare număr sub conducerea lui Paulin și a lui Meletie, după cum am spus-o deja. Prin al lor mijloc biserica de Antiochia, carea fusese în primejdie de a fi cu totul infectată de rătăcirile lui Arie, fu ferită și se găsi capabilă de a rezista puterniciei lui Valens și intrigilor acelora, pe care el îi considera mai mult. În fine, toate popoarele ce erau conduse de Episcopi statornici și generoși, remaseră statornice și nestramutate în credința ce o primiseră. Se asigură, că pentru această rațiune Sciții nu și schimbă credința. În țara lor sunt o mulțime de cetăți, de sate și de forturi. Capitala se cheamă Tomis, care e o mare cetate de-a stânga Pontului Euxim (Marea Neagră). Episcopul conduce singur toate bisericile, după vechiul obicei al țării, care e încă și astăzi în vigoare. Vetranon le conducea, când Impăratul Valens se duse la acea din Tomis. Acest Principe intrând în locul unde acest păstor și aduna turma sa și silindu-se de al convinge să admită pre Arienii la împărțirea sa, el îl refușă cu o generoasă libertate, susținu puternic credința Sinodului din Niceea, părăsi pre acest Principe, și merse la un alt loc unde poporul îl urmă. Totă cetatea alergase spre a fi de față la această faptă, în speranță că s'ar petrece ceva extraordinar. Impăratul fu foarte supărat, că a rămas singur în biserică cu suita sa și de necazul acesta, trimise pre Vetranon în exil. Inșă puțin timp după aceea îi dădu libertatea de a se reintorci. Eu cred, că atunci când el a vedut că Sciții se plângeau de absența păstorului lor, el se temu, ca să nu întreprindă să se rescole în paguba imperiului. Căci el scia, că erau nisce popore

Anul D.N.

371.

Valentinian și Valens.

förte rösboinicé, cá locuiau ö țară cu ö posițiune förte favorabilă și cari serveau ca de întărire imperiului contra năvălirilor streinilor. Iată cu ce mod Vetranion prelat de un merit deosebit și care își câștigase un mare renume prin curățirea moravurilor sale, făcu zadarnice întreprinderile lui Valens. Toți clericii, afară de acei din Occident și atraseră indignarea sa din această pricină. Căci acei din Occident trăiau în liniște sub dominațiunea lui Valentinian care urma doctrina Sinodului din Niceea și care avea ö atät de mare pietate. în cât nu vroise nici ödată să schimbe nimic în legile bisericii, nici a porunci nimic clericilor. Ori câtă sciință avu el spre a conduce imperiul, dupre cum faptele strălucite l'au făcut indestul de cunoscut, el era convins, cá aceste chestiuni de doctrină erau mult mai presus de spiritul său.

CAPITOLUL XXII.

Se decide cá Sfintul Duh e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul.

Se agită atunci ö chestiune, care produsese svon încă mai dinainte, dar care produse un mai mare svon ca nici ödată; adică, dacă trebuie a crede, cá duhul sfint e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul. Acei cari credeau, cá Fiul lui Dumnezeu e neaseménabil cu Părintele său, în ceea ce privesce substanța, conveniră între ei în acest punct și rămaseră de acord, cá Duhul sfint nu e de cât servitorul neaseménabil, în ceea ce privesce substanța și al treilea în ordine și în demnitate. Din contră, toți acei ce credeau, cá Fiul e de aceeași substanță cu Părintele său, credeau de asemenea, cá Duhul sfint e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul. Această credință fu susținută cu vigöre în Siria, de Apollinarie Episcopul de Laodicea; în Egipt, de Atanasie; în Cappadocia de Basiliu și de Grigorie. însă mai înainte de a se fi decis această chestiune, Episcopul de Roma scrisé Episcopilor din Occident, ca să mărturisescă, ca cei din Occident cá cele trei persoane ale Treimeii n'au de cât ö aceeași substanță și sunt

egale în demnitate. Chestiunea fiind terminată ast-fel prin judecata bisericii Romane, nu se vorbi mai mult despre acesta și totă lumea rămase liniștită.

CAPITOLUL XXIII.

Mórtea lui Liberiü. Neînțelegere între Damas și Ursin. Sănătósă doctrină în Occident. Scrisórea lui Damas Episcopilor din Ilyria.

Liberiü murind în acel timp, Damas luă conducerea bisericii din Roma. Un diacon numit Ursin fiind numit de câte-va persoane spre a implini acest loc, el puse să se hirotonisescă în ascuns de către nisce Episcopi mai necunoscuți și se sfortă de a rupe unitatea bisericii, făcând adunări a parte. Poporul se desbină și unii urmară pre Damas, iar alții pre Ursin. Acéstă desbinare avu urmări intristătore și pricinui certuri, bătăi și omoruri până când guvernatorul de Roma reprimă întreprinderea lui Ursin pedepsind pre mai multe persoane atât din cler, cât și din popor. Inså în acesta nu era nici o neînțelegere atingetóre de doctrină, nici la Roma, nici în vre-o altă cetate din Occident. Tótă lumea urma cu un profund respect decisiunea Sinodului din Niceea și recunoscând o egală putere în fie care persoană a Treimeii, le dádea la tóte o egală cinste. Nu era de cât Auxentie Episcopul de Milan, care cu alți câți-va de partidul său se sforta de a stabili doctrina lui Arie contra consimțimintului unanim al Occidentului și care susținea, că Fiul și Duhul sfint sunt neaseménabili cu Părintele, în ceea ce privesce substanța. Episcopii din Galia și din Statul Veneției, împreună cu câți-va alții făceau ast-fel de sfortări, Episcopii din mai multe provincii se adunară la Roma și declarară pre Auxentie și pre cei din partidul său lepădați de la împertășirea lor, confirmară credința Sinodului din Niceea, infirmară tot ce se hotărise de contrariü în Sinodul din Rimini, atât pentru că Episcopul de Roma și alții nu consimțiră la acesta, cât și pentru că mai mulți din aceea chiar care fuseseră prezenți la acel Sinod îl desaprobase Scrisórea ce Damas și cei-l-alți E-

piscopi ai Sinodului Roman, scriseră Episcopilor din Illyria, e o probă, că lucrul se petrecu în modulū cum spusei. Iată cum era concepută:

*Damas, Valerie și cei-l-alți Episcopi adunați în
sfântul Sinod din Roma, Episcopilor de Illyria ai
noștri prea iubiți frați: salutare în
Domnul Nostru.*

«Noi nu ne indoim de loc, că voi nu țineți a noastră
«sfântă credință, care e întemeată pe doctrina Apostolilor
«și care nu e nici de cum contrarie credinței părinților și
«că nu o predicați poporului. Nu e permis preoților lui
«Dumnezeu, cari sunt învățătorii înțelepților lumii de a fi
«de o altă credință. Cu toate acestea noi am aflat din ra-
«portul fraților noștri, Episcopii din Galia și din Statul
«Veneției, că unii se sforțază de a insinua rătăcirea asupra
«căreia Episcopii trebuie se privegheze ca credincioșii să
«nu fie surprinși, nici de orî ce e contrariu adevăratelor
«explicări, fie că această surprindere ar proveni din ignoranță
«sau din simplitatea a ôre căror persoane. Ei nu trebuiesc,
«de asemenea să urmeze pre acei ce inventază doctrină
«noi, ci a rănănea tari în credința părinților noștri. Pentru
«acesta Auxentie Episcopul de Milan a fost cu dreptul con-
«damnat. E deci drept ca toți dascălii bisericii să se u-
«néscă în întinderea Imperiului Roman, fără a rupe uni-
«tatea credinții prin contestațiile lor și prin certările lor.
«Căci, de îndată ce răutatea ereticilor începu a se înălța
«dupre cum nelegiuirea Arienilor se înălța încă și as-
«tă-dî, trei sute opt-spre-zece din părinții noștrii adu-
«nați la Niceea înălțară un zid contra intrigilor și a ata-
«curilor demonului și pregătiră o contra otravă contra doc-
«trinei lor coruptă. Această contra-otravă e de a crede, că
«Părintele și Fiul au aceeași divinitate, aceeași virtute și
«aceiași natură. Noi de asemenea se cuvine a crede, că
«Părintele și Fiul au aceeași divinitate, aceeași virtute și a-
«ceiași natură. Noi de asemenea se cuvine a crede, că Du-
«hul sfînt e de aceeași substanță și am hotărit ca acei
«ce vor fi de o altă credință să fie lepădați de împărtă-
«șirea noastră. Unii au întreprins să violeze această re-
«gulă mântuitoare și această decisiune sfîntă. Inse aceea

«chiar cari se porniseră la acest atentat în Sinodul din
«Rimini, l'aū reparat în cât-va timp mărturisind, că ei aū
«fost înşelaţi printr'un chip de a raţiona, care nu le părea
«contrariū doctrinū publicată în Sinodul din Niceea. Nu-
«mărul acelor ce s'aū găsit la Rimini nu pōte face nici
«prejudiţiu buneī doctrine, pentru că ei s'aū adunat acolo
«fără participarea Episcopului din Roma, pre care trebuia
«a'l consulta mai mult de cât pre ori-care altul; fără par-
«ticiparea lui Vincent, care s'a bucurat de demnitatea Epis-
«copală în curs de atâţia ani şi fără participarea unui mare
«număr de alţii, cari erau de aceeaşi credinţă cu aceştia,
«pentru că acei cari fiind înşelaţi, s'aū părut a se depărta
«de ei, aū mărturisit că această depărtare le desplăcea când
«aū avut libertatea întrégă a judecătii lor. Voi recunōceţi
«decī, că trebuie a păstra inviolabil doctrina ce a fost sta-
«bilită în Sinodul din Niceea pe autoritatea Apostolilor şi
«că toţi Episcopii atât din Orient cât şi din Occident, cari
«mărturisesc a fi Catolici, trebuie să se mândrască de a
«ţine cu noi. Noi sperăm că acei ce sunt de o altă cre-
«dinţă vor fi în curând lepădaţi de la împărtăşirea noastră
«şi lipsiţi de demnitatea Episcopală, ast-fel că popōrele scă-
«pate ca şi de un jug de rătăcirile ce ei le impun, vor pu-
«tea respira în mod liber. Căci ei n'aū grije de a lumina
«poporul, fiind-că ei însuşi sunt orbiţi. Judecata vōstră să
«fie decī conformă judecătii tuturor Episcopilor, rămâneţi
«tari în credinţă şi nestrămutaţi şi asiguraţi-ne prin scri-
«sorile vōstre, pentru ca noi să nu putem să ne îndoim
«despre acesta.»

CAPITOLUL XXIV.

Anul N. D.

375.

Valenti-
nian şi
Valere.

*Ambrosiū e ales Episcop de Milan. El restabili
pacea în biserica sa. Novatienū din Frigia ce-
lebrăză sērbătōrea Pascelui dupre modul
Evreilor.*

Episcopii din Occident prevenind ast-fel planurile acelor
ce vroiaū să introducă novismuri între dinşii, conservară
invioabil credinţa ce primiseră de la părinţii lor, în cât

n'a'ă fost de căt Auxentie și discipolii s'ei, cari cĂdură în rĂtĂcire. Inse acest Auxentie nu trĂi mult timp. CĂnd muri, poporul de Milan se impĂrți asupra alegerii unui Episcop și cetatea fu în primejdie de a fi sguduită de o grozavă rĂscĂlă. Cei ce pretinseră acĂstă demnitate și cari nu putuseră s'o dobĂndescă, amenințau sĂ și rĂsbune de disprețul ce li se făcuse. Ambrosiū guvernatorul provinciei, temĂndu-se de o rĂscĂlă populară, se duse la biserica, sfĂtuind pre popor sĂ respecte legile și sĂ renunțe la contestații și la partide și sĂ întretină pacea. Mai înainte de a fi isprĂvit discursul sĂu, fie care lĂsĂnd de odată mĂnia și ura de care era însuflețit contra celor-l-alți, 'și dĂdu votul celui ce i sfĂtuia pre toți la pace și l' rugă de a primi botezul. Fiind-că Ambrosiū departe de a primi acĂstă sarcină, o refusă și se depĂrtă de ea și pentru cĂ poporul l' silea mai mult de căt mai înainte, protestĂnd cĂ nu se va liniști și nu se va impăca alt-fel, ajunse acĂstă veste la curte și se dice, cĂ îndatĂ ImpĂratul Valentinian se puse la rugĂciuni și mulțumi lui Dumneđeu, cĂ credincioșii alegeau spre a conduce biserica, pre acela chiar, pre care el il alesese spre a guverna Provincia. Cund fu mai bine informat despre stĂruințele mari ale poporului și de refuzul îndĂrĂtnic al lui Ambrosiū, el cređu, cĂ Dumneđeu hotĂrise acĂstă afacere ast-fel, cu scop de a restabili pacea în biserica de Milan și porunci ca sĂ l' hirotonisescă căt mai curind. El fu boteđat și hirotonit în același timp și lucră îndată a uni în aceeași credință despre Natura Dumneđecă, biserica sa, carea fusese impĂrțită asupra acestui subiect în tot timpul căt fusese condusă de Auxentie. Vom vedea în alt loc eminențele calități ce a arĂtat Ambrosiū de la hirotonirea sa și cu ce curagiū și pietate 'și îndeplini funcțiunile sacerdotiului sĂu.

Novățienii ce locuesc în Frigia, începură în acel timp a celebra sĂrbĂtĂrea Pascelui, dupre modul Evreilor, contra vechiului lor obiceiū. Novat autorul sectei lor refusă impĂrtășirea penitenților, cari 'și exprimaū durere de păcatele lor și n'a fost novator de căt în acest punct. Inse nici el, nici succesorii s'ei nu celebrară nici odată sĂrbĂtĂrea Pascelui de căt dupĂ equinoptiul Primă-verei, dupre cum o celebrĂză biserica Romană. Inse cĂți-va Episcopi Novățieni adunĂndu-se în acel timp la Pazi, oraș din Frigia, aprĂpe

Annul D.N.
375.
Valenti-
nian și
Valens

de isvorul Sangarului, hotărîră de a observa pre viitor sër-bătorea Azimelor și de a celebra solemnitatea Pascalui în aceeași zi ca Evreii spre a nu se uni în acest punct de disciplină cu acei cu cari ei nu se uniau asupra celor-lalte. Agelius Episcopul Novatienilor din Constantinople, nici acei din Novatienii din Niceea, din Nicomidia și din Cotua, cetate însemnată din Frigia nu asistară de loc la acel Sinod, de și erau obicînuiți de a presida tôte deliberările ce se făceau în secta lor. Voiu spune aiurea cum ei se despărțiră de împărtășire pentru acest motiv.

CAPITOLUL XXV.

Eresii inventate de Apollinarie și susținute de Vitalie.

Apollinarie se făcu în acel timp șef al unei eresii, căreia îi s'a dat pe urmă numele său, smulse mulțime de persoane de la biserică și se adună cu ele aparte. El fu ajutat într'un plan atât de periculos de către un preot al bisericii din Antiochia și din clerul lui Meletie, numit Vitalie, bărbat care se făcuse foarte strălucit în popor prin asprimea virtuții sale și prin sîrguința cu care își îndeplinea funcțiunile sale. Despărțindu-se de împărtășirea lui Meletie, el se uni cu Apollinarie, presidă în Antiochia cu cei din secta sa și atrase prin stima sfințeniei sale, un mare număr de auditori și de discipoli, ce se numesc încă și astăzi Vitalieni. Se dice, că el n'a cădut în această nenorocită rătăcire, de cât de mânie, că a fost tratat cu dispreț de Flavian, care era atunci colbul său în funcțiunile Sacerdoțului și care fu mai pe urmă înălțat pe scaunul episcopal al cetății din Antiochia. Acest Flavian nevoind să-i permită de a vedea pre Episcopul, duple cum el avea obiceiul, se supără foarte tare și considerându-se disprețuit, trecu în partidul lui Apollinarie și legă o prietenie strînsă cu dînsul. Din acel timp, acei de această sectă s'au adunat de asemenea aparte în cele-lalte cetăți sub Episcopii lor particulari și s'au condus de legi diferite de acele ale bisericii catolice. Ei cîntă cîntări în versuri compuse de

Anul D.N.
375.

Valentian
și
Valens

Apollinarie, căci el excela în poezie, ca și în științe și atrase un mare număr de persoane în partidul său prin poeziile sale. El făcuse tot felul de versuri; unele spre a fi cântate la masă, altele spre a fi cântate lucrând, altele pentru timpurile serioase și altele mai vesele pentru zilele de sărbătoare și de veselie. Însă nu era nici unul care să nu tindă celebra laudele lui Dumnezeu și a releva strălucirea majestății și a gloriei sale. Damas Episcopul de Roma și Petru Episcopul de Alexandria descoperind cei dintâi progresele acestei noi erezii o condamnară într'un Sinod ținut la Roma, ca contrarie doctrinei bisericii catolice. Se dice iarăși, că Apollinarie din slăbiciune s'a dat la novismul rătăcirii. Când Atanasie Episcopul de Alexandria se reîntorcea în Egipt din locul unde fusese exilat, sub domnirea lui Constantie și trecea prin cetatea Laodicea, el legă acolo prietenie cu Apollinarie. Însă pentru că Arienii credeau, că e o crimă de a participa la împărtășirea lui Atanasie, el fu cu rușine alungat din biserică pentru acest motiv de către Georgie, Episcopul acestei cetăți, care era Arian. Acest Episcop nu se mulțumi de a l acușa de împărtășirea ce el avuse cu Atanasie; el îi impută încă crime care fuseseră spălate prin penitență. În timpul când Teodosie predecesorul lui Georgie, conducea biserica de Laodicea, Epifanie, renumit profesor de retorică, recită o odă ce compusese în onoarea lui Bacchus. Mai înainte de a începe lectura, el înștiință duple obiceiuri pre profani, adică pre acei ce nu erau inițiați în mistere de a se depărta. Tinerul Apollinarie care studie sub dînsul, Apollinarie Tatăl, care era preot și nici un creștin altul nu eși. Când Teodot află că ei asistaseră la această ceremonie profană, el fu foarte mult mișcat de aceasta. Cu toate acestea el ertă pre simplii laici, duple ce le-a făcut o ușoră mustrare. Însă cu privire la cei doi Apollinarii, fiind-că ei erau clerici și anume, tatăl preot și fiul citeț, când fură legitim dovediți, el îi alungă din biserică. Cu toate acestea el îi primi iarăși după aceea, când au făcut o penitență proporțională cu păcatul lor, însoțită de lacrimi și de post. Georgie urmând pe urmă lui Teodot, în conducerea acestei biserici, duple cum am spus, lepădă pe Apollinarie de la împărtășirea sa, pentru că a participat la împărtășirea lui Atanasie. Se dice, că Apollinarie îl rugă de mai multe ori de a l restabili și că neputend obține nimic de la el, el

anul D.M
375.

Valenti-
nian și
Valens.

nu putu învinge supărarea sa și întreprinse de a turbura biserica prin rătăcirile sale și de a'și răsbuna asupra inamicului său prin elocința sa, arătând, că el a depus pre un cleric mai luminat și mai dibaciū ca dînsul în înțelegerea scripturii. Iată cum dușmăniile particulare ale clericilor aduc vătămare bisericii și produc rătăcirii care alterează curățenia doctrinei. Dacă Georgie ar fi primit pre Apollinarie în societatea credincioșilor, când el dădu semne de o sinceră penitență, duple cum Teodot 'i primise odinioră, nu s'ar fi auđit nici odată vorbindu-se de erezia ce pörtă numele său. Oamenii se supără și se infuriează când 'i desprețuesce, în timp ce, ei sunt mai rezervați și rămân în marginile daforiei lor, când'i tratează cu dreptate.

Anul D.N.
375.

Valentian și
Valens

CAPITOLUL XXVI.

O nouă erezie introdusă de Eunomiū relativă la chipul de a da botezul.

Cam în același timp Eunomiū, care conducea biserica de Cyzic în locul lui Eleusius și care presida pre Arieni, inventă o nouă erezie, pe care unii o numesc cu numele său, iar alții o numesc erezia Anomeenilor. Se ȳice, că el a fost cel dintăiū, care a îndrăsnit să asigure, că sfintul botez nu trebuie să fie dat, de cât printr'o simplă afundare care întrerupse tradițiunea ce era pogorită de la Apostoli până la noi și care introduse o disciplină necunoscută, a cărei noutate se sili de a o ascunde sub aparența unei gravități și a unei severități extraordinară. El era foarte elocent și iubia conferințele și disputele. Cea mai mare parte din cei ce fac profesiune de această sectă, au aceeași înclinațiune. Ei nu laudă nici odată probitatea, sau caritatea față de săraci, afară numai față de omul din partidul lor, pre cât laudă subtilitatea raționamintului și dibăciea de a încurca pre acela căruia vorbesce. Cei ce au această subtilitate și această dibăcie trecură în opiniunea lor, de omenii cei mai de ispravă și de cei mai religioși. Alții sper și sunt convins că acesta e mai conform cu adevărul, că Teofronie, născut în Capadocia și Eutihie apărători foarte îndărătnici ai acestei erezii, despărțindu-se de Eunomiū sub

Anul D.N.
370

Valentian și
Valens.

domnirea următoare, introduseră eresii atingătoare de botez, dîcînd, că el trebuie să fie dat, nu în numele Treimii, ci în numele morții lui Iisus Christos. Se dîce, că Eunomiu n'a vorbit nimic nou asupra acestui subiect, că urmînd de la început rătăcirea lui Arie, el a ținut-o tot-d'auna, că după ce s'a făcut Episcop de Cyzic, el fu acusat de către clericii din clerul său, că predică o nouă doctrină, că Eudoxiu Episcopul Arienilor din Constantinopolé citîndu-l și obligîndu-l a da cuvînt în public de credința sa, el nu găsi în ea nimic contrariu, și l'îndemnă să se reîntorcă la Cyzic. Că Eunomiu răspuse că nu vroia de loc să rămîna cu nisce persoane, ce 'i erau bănuite și că luă acest pretext spre a 'i părăsi, dar că în adevăr, el se despărți de împărtășirea lor, de supărare, că ei nu vroiseră să primescă pre Actie învățatorul său; că Eunomiu rămase tot-d'auna de atunci în casa sa, fără a schimba credința. Iată cum vorbesc oamenii despre acesta; unii într'un fel iar alții în altul. După părerea mea e de temut, pentru cei ce au schimbat tradițiunea bisericii atingătoare de botez, fie Eunomiu sau alții ca să nu fie singurii, cari să plece din această viață fără să fi primit această taină. Căci dacă primind odată botezul după vechiul obicei, ei n'au putut să si'l dea lor însuși din nou, ei au introdus aceea ce nu se practicasă în persoana lor și au întreprins de a exercita cel dintăi asupra celor-l-alți, aceea ce nici odată nu se exercitase asupra lor. Ast-fel, întemeind această dogmă nu prevre un principiu sigur, ci pre singura lor imaginație, ei au dat celor-l-alți aceea ce ei nu primiseră, ceea ce nu s'ar putea susține fără extravaganță.

Căci ei însuși recunosc, că cei ce n'au primit botezul, n'au puterea de a l' da; deci, cei ce n'au primit botezul după modul cum ei îl dau, nu l'au primit în adevăr după opiniunea lor și ei o confirmă prin practica lor, fiindcă rebotază pre toți aceea ce 'i pot atrage în partidul lor, de și ei fuseseră botezați după obiceiul bisericii catolice. Mulțimea și diversitatea acestor dogme aduseră o grozavă confușiune în religiune și întorseră un mare număr din acei ce aveau scopul de a o profesa. Focul disputei era mai aprins ca nici odată și fiindcă acei ce susțineau eresia, nu lipseau nici de curagiu, nici de știință, ei ar fi atras mai pre toți catolicii la partidul lor, dacă Basiliu și Gri-

Ann. D.M.

375.

Valentian și
Valens.

gorie nu s'ar fi declarat contra lor și dacă Impăratul Teodosie nu i-ar fi ridicat din locurile cele mai plăcute și cele mai încântătoare ale Imperiului, spre a'i exila în nisce pustiuri sterile și inculte; însă, pentru ca nu cum-va, cei ce'și vor da osteneța de a citi istoria mea, să ignoreze în ce constau cu precisiune aceste două eresii, eu cred de datorie să însemn, că Aëtie, născut din Syria, a fost primul Autor al rătăcirii ce se atribue lui Eunomiū și că el a asigurat după Arie, că Fiul lui Dumnezeu e neasemă-nabil cu Părintele său și că el a fost creat din nimic. Acei ce au urmat această rătăcire, au fost mai întâiu numiți Aëtieni. Dar după ce sub domnirea lui Constantie, după cum am spus deja, unii susținură, că Fiul lui Dumnezeu e con-substanțial cu Părintele său, iar alții că el este asemă-nabil în substanță și că Sinodul din Rimini hotărî ca să se dică numai, că el e asemă-nabil în substanță, Aëtie fu condamnat la exil, ca un nelegiuit, care rostise blasfemiile contra lui Dumnezeu. În timpul ce urmă, erezia sa rămase ca adormită, pentru că nici el, nici nimenea altul nu îndrăsnia s'o susțină. Însă după ce a fost înălțat pe scaunul bisericii de Cyzic, el nu se putu reține și începu să predice doctrina lui Aëtie și pentru că el a publicat-o cu mai multă îndrăsnelă de cât Aëtie însuși și susținută cu mai multă tărie, s'a dat numele său celor ce o urmăză și s'a uitat numele primului și adevăratului Autor.

~~~~~

CAPITOLUL XXVII.

*Judecata lui Grigorie Episcopul de Nazianz, despre
Eunomie și Apollinarie. Eresia lui Eunomiū
combătută de sfinții pustnici din
acel timp.*

Trebue a recunoște, că Eunomiū și Aëtie erau amândoi în aceeași credință. Eunomiū numesce pre Aëtie învățatorul său în mai multe locuri din scrierile sale și se cinstește de a fi discipolul său. Cât pentru Apollinarie, Grigorie Episcopul de Nazianz vorbește de el ast-fel în una din scri-

sorile sale, ce e adresată lui Nectarie, Episcopul de Constantinopole. «Eunoniū, acēstă ciumă ce noi am întreținut «în sinul nostru, nu se mulțumesc de a fi și de a subsista, își închipuesc, că ar fi pentru el o pierdere, de a «nu atrage cu dînsul pre toată lumea în prăpastie. Acēstă «totuși pōte fi în cāt-va tolerat. Inșă, insolența Apollinariștilor e nenorocirea cea mai întristătoare și cea mai insuportabilă, de care biserica e turburată. Nu știu cum «santitatea vōstră a permis, ca ei să aibă libertatea de a «face adunări ca și noi. De și, prin harul lui Dumneđeū, «voi sunteți perfect instruit în misterele religiunii nōstre, «și nu ignorați nimic din cele ce biserica învață pentru «a le apăra, nici din cele ce cresa inventeză pentru a le «ataca, nu e pōte nepotrivit ca voi să aflați de la o personă ce știe atāt de puțin ca mine, că mi-a cădūt în «mână o scriere a lui Apolinarie, care întrece tot ce Autorii sectelor celor mai primejdioase au conceput vreodată mai monstruos. El asigură, că trupul ce Fiul lui «Dumneđeū a luat pentru reparațiunea naturii nōstre, e «un trup ce el a avut de la început și spre a sprijini o «imaginație atāt de estravagantă ca acēstă, el dă o rea «explicare acestor cuvinte ale Scripturii: nimenea nu s'a «suiț în ceriū, fără numai Fiul Omului, care s'a pogorit «din ceriū. Ast-fel el pretinde că era deja Fiul al Omului «când s'a pogorit din ceriū și că a adus cu sine un trup «care era vecinic. El se servesc încă de un pasagiū unde «e ȃis: Omul cel al doilea e din ceriū. In fine el asigură «că acest om care sa pogorit din ceriū n'avea de loc înțelegere, dar că divinitatea Fiului lui Dumneđeū îi ținea «loc de înțelegere și era ca a treia parte din acest compus omenesc. Trupul și sufletul erau două părți, ca în «cei-l-ȃlți omeni și Cuvintul lui Dumneđeū ținea locul celor «l-ȃlte părți, adică al înțelegerii, care nu era acolo. Inșă «nu e aci rēul cel mai mare. Rēul cel mai mare e, că asigură, că Fiul unic al lui Dumneđeū, Judecătorul tuturor «ōmenilor, Autorul vieții și distructorul morții, e supus el «înșuși morții; că el a suferit în divinitatea sa și că ea «a murit cu trupul său și că ea a înviēt cu dînsul prin «harul Părintelui celui vecinic. Ar trebui să fac un lung «discurs spre a raporta toate extravaganțele ce adaogă pe «lângă acestea. Aceea ce am spus e de ajuns, dacā nu

Anul D.N.
370.
Valentian și Valens

«mă înșel, spre a arăta, care au fost credințele lui Apollinarie și ale lui Eunomiū. Dacă cine-va dorește de a fi mai în deosebi informat despre acesta, n'are de cât să citescă scrierile lor, sau lucrările celor ce au scris contra lor. Căci, pentru mine n'ași putea să-mi dau ostenela, nici de a mă instrui din ele, nici de a instrui pre alții. Și dacă rătăcirile lor n'au făcut mari progrese, trebuie să recunoșcem, că se datorește acesta virtuții și zelului sfinților pustnici. Căci, toți acei ce locuiau în Syria, în Capadocia și în provinciile de prin prejur, erau foarte alipiți la doctrina Sinodului din Niceea. E sigur, că puțin a lipsit ca Orientul, de la Cilicia până la Finicia să nu urmeze rătăcirile lui Apollinarie. Cea-l-altă eresie a lui Eunomiū se răspândi de la Cilicia și muntele Taurus până la Helespont și la Constantinopole. Acești doi șefi de sectă atraseră cu ușurință la partidul lor pre acei între cari trăiau și pre acei de prin prejur. Inșă, li se întâmplă ceva asemenea cu aceea ce se întâmplase mai înainte Arienilor. Căci poporul avu grăză de credințele lor și arăta antipatie față de persoanele lor când vădu, că ele nu erau de loc aprobate de călugări, a căror virtute admiraū prea mult, spre a putea crede ca ei să se depărteze de la adevăr.

CAPITOLUL XXVIII.

Sfinții pustnici cari au înflorit în Egipt.

Anul D.N.
375

Valentian și Valens.

Fiind-că acel timp a produs un mare număr de sfinți păstori, cari au făcut o profesiune esactă de cea mai sublimă Filosofie, cred de datorie să vorbesc de toți aceia, de cari am cunoștință. N'am auđit să fi fost altul în Egipt mai renumit de cât Ioan. El primise de la Dumneđeu darul de a cunoșce viitorul și secretele cele mai ascunse, atât de lămurit ca și vechii proroci și de a vindeca bólele cele mai grele și cele mai incurabile. Decī a fost și unul din cei mai stimați; el trăia în pustie, din cea mai fragedă tinerețe a sa, cântând neincetat laudele lui Dumneđeu. El nu trăia de cât cu erburī și cu rădăcini și nu bea de cât apă, când putea găsi. Când a îmbătrinit el se duse

din porunca lui Dumneđeũ în Tebaida, unde conduse mai multe monastiri și făcu fapte minunate. El alunga demonii și vindecă bólele prin puterea rugăciunilor sale. El nu avea nici o cunoștință de litere și cu toate acestea nu uita nimic din aceea ce învățase odată.

Ammon, starițul călugărilor numit Tabernisiotti, trăia în aceeași țară și avea sub dînsul aprópe trei mii de discipoli. Benus și Theonas erau de asemenea stariți de monastiri. El avéu darul proorociei. Se dice, că Theonas învățând sciințele Egiptenilor, ale Grecilor și ale Romanilor, n'a părăsit tăcerea timp de trei-deci de ani. Pentru Benus se asigură, că nici odată nimenea nu l'a vėđut în mánie, nici a jura, nici a minți, nici a vorbi vre un cuvint fie îndrășnet, fie zadarnic, fie nefolositor. Copus, Helles și Ilie trăeau în acelaș timp. Se dice, că Dumneđeũ dăduse lui Copus darul de a vindeca bólele și de a alunga demonii. Helles fusese crescut din tinerețea sa în practicarea vieții monastice și făcea fapte surprindetőre și minunate până a purta focul în baina sa fără ca ea să se aprindă. El îndemna puternic prin acest mijloc pre cei-l-alți călugări la virtute, făcendu-i să privescă puterea de a face minuni, ca prețul și recompensa curăției moravurilor. Ilie trăia atunci în practicarea sfintei Filosofii, în virstă aprópe de o sută dece ani. El spunea, că petrecuse șapte-deci de ani în pustie și în o bătrínete atât de extremă; el nu lăsa nimic din asprimea sa obicinuită.

Appelles înflorea în același timp. El făcu o mulțime de minuni în monastirile din Egipt și în împrejurimile cetății de Acoris. Pe când el lucra într'o nópte la ferărie, demonul întreprinse de a 'l ispiti, sub forma unei femei, însă el scoțend ferul ce 'l avea în foc, arse cu el fața demonului, care fugi îndată făcend un sgomot înspăimântător.

Isidor, Serapion și Dioscor, fură cei mai renumiți stariți ce se aflaũ în acel timp în monastiri. Isidor închise ast-fel monastirea sa, în cât nimeni nu mai putea ieși în afară și se îngriji ca să se găsească înlăuntru toate lucrurile de care era nevoie. Serapion locuia în împrejurul guvernămîntului de Arsinoe și avea o mie de călugări sub conducerea sa. Ei trăeau din munca lor și hrăneau și pre săraci. În timpul secerișului ei mergéu să secere grăul pe baní, păstrău grău pentru provisiunea lor și dádeau din el

Anul D.N.
375

Valentian și
Valens

gratuit altor călugări. Dioscor nu avea mai mult de o sută de discipoli: el era preot și îndeplinea foarte exact funcțiunile preoții sale, examinând pre cei ce se presintău spre a participa la mistere și depărtând de la Sfinta Masă, pre acei ce erau încă culpabili de vre-un păcat, ce ei nu 'l expiaseră. Evlogiu preotul era încă mai sever de cât cînsul în distribuirea tainelor. Se dîce, că atunci când făcea Liturgia, pătrundea atât de lămurit consciințele celor ce se apropiau de Altar, în cât alunga pre cei ce comiseseră vre o faptă rea, sau luaseră vre o hotărîre nedreptă, descoperind în public păcatul lor și neadmițendu'i la participarea sfintelor daruri, de cât după ce se curățiseră prin pocăință.

CAPITOLUL XXIX.

Călugări renumiți din Thebaida.

Apollos trăi în acel timp în Thebaida. Când a atins vîrsta de maturitate, el se consacră exercițiilor sfintei Filosofii. După ce a petrecut patru-zeci de ani în pustie, el se închise din porunca lui Dumnezeu într'o pesceră săpată la picioarele unui munte, destul de aproape de un loc foarte populat. În puțin timp cîștigă o reputație atât de înaltă, prin mulțimea minunilor sale, în cât o mulțime de pustnici se puseră sub povățuirea sa. Timoteu Episcopul de Alexandria, care a scris viața sa și viața celor-l'alți pustnici, de cari am vorbit, a arătat foarte pe larg modul său de viațuire și minunile sale. Erau acolo aproape două mii de pustnici cari locuiau în vecinătatea acestei mari cetăți, adică unii în locul numit Hermitagiu și alții spre Marcota și Libya. Dorotheu, născut în Theba excela între dînșii. El întrebuinta ziua în a aduna duple țermul mării petre din care zidea o chilie pentru acei ce nu 'și putea zidi. Iară noptea, făcea panere de frunze de finic și le vindea spre a trăi. El mânca șase dramuri de pîne pe zi, cu puține legume și nu bea de cât apă. Obicînuindu-se la această aspră abstenență din tinerețea sa, el o observă în bătrînețea cea mai înaintată. Nu l'a vedut nici odată culcân-

du-se pe un pat, nici pe rogojină, nici întinzându-și picioarele spre a dormi. Ostenéla'l silea câte odată să închidă ochii, ori lucrând, ori mâncând, ast-fel că bucățile'i cădeau din gură. Intr'o ȃi fiind coprins de somn, el cădu pe rogojina sa, fără a gândi la acésta, de care supărându-se, ȃise incet: mai lesne s'ar convinge un Înger, de cât un bun pustnic de a se deda somnului. Póte că el vorbea cu sine însuși, sau cu demonul care'l întrepuca în exercițiile sale. Intrebându'l cine-va într'o ȃi pentru ce'și chinuia trupul său ast-fel, el îi răspunse: pentru că și el mă chinuesce pre mine.

Piammon și Ión erau stariți a două renumite monastiri din Egipt, aprópe de Diolca. Ei erau preoți și'și îndeplineau cu multă sirguintă și râvnă funcțiunile preoției lor. Se ȃice, că Piammon, făcând într'o ȃi liturgia, vedu un Înger stând în picioare lângă altar, care scriea numele călugărilor, cari erau de față și ștergea numele celor absenți.

Ioan priimise de la Dumneđeu o putere atât de absolută asupra bólelor, în cât vindeca pre paralitici.

Un bătrîn numit Benjamin, trăia în acel timp în pustie aprópe de schit: Dumneđeu îi dăduse darul de a vindeca tot felul de bóle, fără a întrebuinta nici un remediú, ci numai prin singură atingerea sa, sau prin puțin unt-de-lemn consacrat prin rugăciunile sale. El fu cuprins de o Idropisie, care'l umflă ast-fel, în cât spre a'l scóte afară din chilia sa, a trebuit să se lărgéscă ușa. Bóla sa nepermițendu'i de a sta culcat, el rămase timp de opt luni ședând într'un mare scaun și continuă tot-d'a-una a vindeca pre bolnavi, fără a sa mǎhni pentru că el nu se vindeca. El mǎngăie pre cei ce'l cercetaú și le cerea să se róge lui Dumneđeu pentru mǎntuirea sufletului său; adăogénd, că el se îngrija fórté puțin de trupul său, pentru că nu i-a servit la nimic, când se afla sǎnátos și că nǎ-i fácea nici un réu când era bolnav.

Marcu, acest pustnic atât de renumit, Macarie cel tinér, Apollonius și Moisi, nǎscut în Etyopia onoraú atuncea acel loc din Scetis. Se ȃice, că Marcu a arétat o mare blǎndete și o mare prudentă în moravurile sale, încǎ din prima sa tinerete, că a învățat sfínta scripturǎ de rost, că a avut o pietate atât de deosebită, în cât Macarie preotul chililor spunea, că el nu i-a dat nici odată aceea ce preoții dau

credincioşilor la sfînta masă, dar că el veduse mîna unui înger care i-o dădea.

Macarie primise de la Dumnezeu darul de a despreţui pre demoni. El se retrase în pustie cu ocasiunea unei ucideri ce făcuse contra intenţiunii sale. Căci, pe cînd era tînăr, pascînd turmele de alungul lacului Mareotei, el ucise jucîndu-se pre unul din tovarăşii săi şi fugi în pustie, de frică de a fi prdepsit.

După ce a petrecut trei ani fără acoperemint, el zidi o mică chilie, unde petrecu alţi douăzeci şi cinci. El avea obiceiul de a dice, că el datorია tot binele ce făcuse în pustie reului ce comisese mai înainte, fără voia lui şi de a numi mîntuitoare acea ucidere fără de voe, de unde venia totă fericirea retragerii sale.

Apollonius petrecînd totă viaţa sa în negoţ se retrase la Scetis pe la finele ăilelor sale. Considerînd, că era prea bătrîn spre a învăţa să scrie, sau a exercita vre un meşteşug: el cumpără o mulţime de remedii şi de doctorii trebuitoare bolnavilor şi se obicinui de a le duce în toate ăilele pustnicilor cari aveau nevoie de dinsele. Cînd fu aproape de sfîrşit, el dădu toate cutiile sale unui altuia şi l rugă de a îndeplini această datorie de charitate.

Cea dintăiu condiţie a lui Moisi era de a fi sclav. Fiind alungat de stăpănul său, el se retrase între tîlhari şi deveni căpitanul lor. După ce a comis mai multe crime şi s'a făcut vinovat de mai multe ucideri, el se retrase în pustie şi ajunsese la culmea perfecţiunii sfîntei Filosofii. Fiind-că sănătatea şi vigorea ce își căştigase prin vechiul mod de viaţuire ce avea, deşteptau în el imaginaţii şi mişcări ce l îndemnau la plăcere, el întrebuiţă tot felul de mijloce spre a chinui trupul său, sau nemăncîndde cât pîne şi lucrînd mult, sau rugîndu-se pînă la cincizeci de ori pe ăi. El a petrecut şase ani rugîndu-se în toate nopţile stînd în picioare fără a îndoi genuchile şi fără a închide ochii. El mergea câte odată la toate chiliile în timpul nopţii spre a umplea cu apă în ascuns ulciorele pustnicilor de şi isvorul era departe de unele chili de deuce stadii, de altele de douăzeci şi de altele de treizeci. Ori câtă dorinţă avu de aşi slăbi trupul său prin asprimea acestor exerciţii, el conservă mult timp vigorea sa. Patru tîlhari mergînd în chilia sa, el îi legă şi i duse pre umerile sale

în biserică, unde călugării se adunau pentru ca ei să facă cu dinșii aceea ce ar crede de cuviință, fiind-că nu credea să'l fie permis de a face rău nimenui. Nu s'a vădut nici-odată convertire atât de surprindătoare ca a sa și nici-odată nimenea n'a trecut atât de grabnic ca dinsul de la excesul desfrînării la perfecțiunea înfrînării. De aceea Dumnezeu ca recompensă îl făcu obiectul îngrozirei demonilor și pustnicii din Scetis îl aleseră spre a'l ridica la cinstea Sacerdociului, spre a participa prin mânele sale la sfintele taine.

El muri la vârsta de șapte-zeci și cinci de ani și lasă o mulțime de buni discipoli. Pavel, Pahomie, Stefan și Moisi dintre cari cei doi din urmă erau din Libia și Piot care era din Egipt, trăiau toți sub aceeași domnire. Pavel locuia la Ferma care e un munte din Scetis și n'avea sub dinsul mai puțin de cinci sute de discipoli. El nu lucra cu mâinile și nu primea nimic de la nimenea, de cât aceea ce'l era necesar spre a trăi. El nu făcea nimic alt-ceva de cât a se ruga și aducea pe fie-care și lui Dumnezeu trei sute de rugăciuni ca tribut. El punca trei sute de pietricele mici în pōla hainei sale spre a nu pierde numărul și la fie care rugăciune lua câte o pietricică. Când nu mai avea pietricele el era asigurat, că a isprăvit rugăciunea ce și prescrisese singur.

Pahomie se făcu renumit în acel timp la Scetis. El a trăit în pustie din tinēra sa vērstă până la adîncă bătrânețe, fără ca puterea temperamentului său, nici violența patimilor, nici viclesugul demonului să'l fi silit la căutarea, sau la bucurarea lucrurilor, de la care trebuie a se abține un adevērat pustnic.

Stelan locuia la Mareota, destul de aprōpe de Marmarica. El se exercită timp de șase-zeci de ani la tōte virtuțile unui pustnic, deveni fōrte renumit prin pietatea sa, și amic intim al marelui Antonie. El era fōrte blând și fōrte prudent, plăcut în convorbire și spunea lucruri fōrte folositele celor ce'l ascultau. Era propriu să mângāe pre cei întristați să risipească întristarea lor și să le aducă bucurie. El avea însuși în întristările sale simțimintele ce se simleau de ale inspira altora; căci înd supărat de o rană incurabilă, el dădu membrele sale chirurgilor spre a le tăia, și pe când operaū el inoda frunze de finic și ruga pre

cei ce erau de față de a nu fi prea simțitori la durerea sa, și de a crede că Dumnezeu nu face nimic de cât pentru binele nostru, că boala sa 'i e folositore, căci ea e un mijloc de a curăți păcatele sale, care tot-l'auna e mai bine de ale expia în această viață, de cât în cea-l-altă.

Cât pentru Moisi, el era recomandabil pein blândețea sa, prin caritatea sa și prin darul de a vindeca infirmitățile și boalele, fără a întrebuița alte remedii de cât rugăciunile sale.

Pior hotărînd în tinerețea sa de a se deda cu totul sfințelor exerciții ale vieții pustnicești, ieși pentru acest scop din casa tatălui său și făgăduindu-i lui Dumnezeu de a nu vedea nici odată pre nimeni din rudele sale. Una din surorile sale aflând cinci-deci de ani după aceea, că el trăia încă, fu cuprinsă de o bucurie atât de mare, în cât nu putea avea nici o liniște până nu'l va vedea. Episcopul locului mișcat de suspinurile și de lacrămile sale, scrise stariților pustnicilor de la Scetis, ca să trimită pre Piot. Stariții poruncindu-i de a merge în locul nașterii sale, el nu putu să se dispenseze de a'i aculta, căci pustnicii din Egipt țin ca și cei-l-alți că neascultarea e o crimă. El se duse deci cu un alt pustnic până la porța casei părintești și spuse numele său. Când auți vuetul ce făcu porța deschidându-se, el incluse ochii și chemând pre sora sa pre numele ei, 'i dișe: eă sunt fratele tău, privesce-mă cât 'ți va plăcea. Sora sa plină de bucurie, mulțumi lui Dumnezeu că i-a permis să vadă pre fratele său, ce dorise să'l vadă cu atâta nerăbdare. Iar după ce 'și-a făcut rugăciunea la porță,, se reîntorse la locul de unde plecase și săpând un puț găsi apă amară, cu care s'a servit până la finele vieții sale. Se recunoscă după mărtea sa perfecțiunea unde adusese abstința. Căci mai mulți vroind să se stabilească în același loc, nimenea n'a putut rămânea acolo nici a'i suferi neajunsurile.

Eă sunt convins, că dacă n'ar fi avut în scop de a se chintui bënd apă amară, i-ar fi fost ușor de a o face dulce, fiind-că el făcuse să iasă un isvor dintr'un loc, unde nu era nici de cum apă mai înainte. Se dișe, că Pustnicii cari trăiau sub conducerea lui Moisi întreprindënd să facă un puț, erau gata de a părăsi lucrarea, când după ce aă săpat mai mult timp, nu găsiră de loc apă. Inse Piot venind la

ora de amiață-ți, salutându-i și imputându-le slăbiciunea creștinii lor, el se puse la rugăciune și lovi de trei ori pământul cu un țărâncop. După care a ieșit un izvor de apă, care a umplut tot spațiul ce era săpat. El plecă îndată după ce a și făcut rugăciunea și fiindcă călugării îl rugau de a gusta cu dinșii, el se apăra dicându-le, că venise la ei nu pentru a mânca, ci pentru a face aceea ce făcuse.

CAPITOLUL XXX.

Despre călugării de la Scetis; despre Origen, despre Didim, despre Cronion și despre câțiva alții.

Se află încă atunci în monastirile de la Scetis discipoli de ai marelui Antonie: precum Origen, care era într'o vîrstă foarte înaintată, Didim, Cronion, care avea aproape o sută dece ani, marele Arsis, Putubast, ArSION și Serapion, cari îmbătrînind toți în practicile ostenitoare ale vieții pustnice, fuseseră aleși spre a învăța și pre alții. Se află mai mulți alții mai puțin înaintați în vîrstă, dar cari nu lăsaū de a fi mult mai înaintați în virtute. Ammon, Eusebiū și Dioscor erau cei mai renumiți dintre aceia. Ei erau frați și erau numiți frații cei mari, din cauza mărimii staturii lor. Se dice, că Ammon ajunsese la culmea perfecțiunii călugăresci și că era cu totul mai pre sus de plăceri și de lenevire. El avea mare aplecare la studiu și cetise cu atenție operele lui Origen, ale lui Didim și ale altor scriitori bisericesci. Se dice, că n'a mîncat nici odată nimic fiert sau copt de cît pîne. Fiindcă vroia într'o zi să'l ducă pentru a'l face Episcop, după ce au întrebuintat în zadar toate argumentele sale pentru a obține ca să'l lase în pace, el și-a tăiat o ureche și a dis celor ce'l supărau: N'ași putea fi mai mult Episcop, chiar când ași vroi, pentru că canónele opresc de a alege Episcopi pre acei ce sunt ciunțiți, sau cărora le lipsesce vre o parte din trupul său. Ei se reîntorseră foarte triști. Inse au aflat că biserica nu observa ca Jidovii, ca un preot să nu aibă nici un defect în trupul său și că ea se mulțumia că el să fie ne-

prihănit în moravurile sale, el se reîntôrseră spre a-l lua. Atunci el le protestă, că dacă ar întreprinde de a-l sili la acesta, el își va tăia limba. Acastă amenințare îi miră într'atât, în cât se retraseră fără să-l siléscă mai mult. De atunci fu numit Parotid, sau cum s'ar dice, fără ureche. Sub domnirea următoare, înțeleptul Evagrie legă cu el o strînsă prietenie. Acesta era un bărbat foarte învățat care pricepea și explica bine lucrurile. El avea o minunată pătrundere în a judeca gândurile ce tindeau la bine sau la rău, la virtute sau la viciu și o rară prudență în a învăța mijlocul de a întreține pre unele și de a înlătura pre cele-l-alte. Operele ce a lăsat după dînsul sunt probe de elocență și de capacitatea sa. Cât pentru moravurile sale, se dice, că avea o moderațiune și o egalitate depărtată de tot felul de vanitate și de mânie, așa în cât el nu pricepea de loc vanitatea, când i se dădea laudele ce merita și că nu simtea de loc indignare când i se făcea imputările cele mai nedrepte. El era din Iberia, aprópe de Marea-Négră.

El a studiat și a învățat sfînta Scriptură sub Grigorie Episcopul de Nazianz, care îl avu pe lângă el la Constantinopole în calitate de Archidiacon, în timpul când conduse Biserica acestei mari cetăți. Fiind-că avea o față foarte frumoasă și avea tot-d'auna haine foarte curate și foarte oneste, un om al Curții era gelos de intimitatea cu carea vorbia cu femeea sa și se hotărî să-l ucidă. Pe când asasinii meditaū de a se scăpa de el, Dumneșeu îi trimise o vedenie care îi fu mântuitoare. I se păru în vis, că a fost surprins într'o faptă rea și că-i pusese fiarele la picioare și la mâini. Și când îl aducea înaintea judecătorului și era să fie condamnat, un om, care ținea în mână o carte a Evangeliilor se adresă la el și se offeri de a-l scăpa, dacă îi va promite să iasă din ceiate. Evagrie promițendu-i acesta, atîngendu-se de carte, el fu liberat de lanțurile sale și se deșteptă. Iată cum fu însciințat în vis despre acesta și cum înlătură această primejdie. Hotărînd deci de a petrece restul vieții sale în pustie, el plecă din Constantinopole cu scop de a merge la Ierusalim și vizitând cât-va timp după aceea pre pustnicii de la Scetis, rămase cu dînșii.

CAPITOLUL XXXI

Monastirile de la Nitria și cât-va altele din cele mai renumite.

Acel loc se numește Nitria, pentru că e aproape de un sat, unde se adună nitru, sau pucioasă. El era locuit de un mare număr de persoane a căror unică ocupație era de a lucra, să câștige înțelepciunea Evangheliei. Se aflau acolo aproape cincideci de monastiri destul de aproape una de alta; în unele călugării trăiau în comunitate, iar în altele trăiau separați. Șaptezeci de stadii mai înlăuntrul pustului, e un alt loc numit Celles, unde sunt mai multe chilii împrăștiate ici și colo. Ele sunt la o astfel de distanță, în cât călugării ce le locuiesc nu pot nici a se vedea, nici a se auzi. Ei se adun în prima și ultima zi a fiecărei săptămâni. Iar dacă vre unul nu se găsește acolo, nimeni nu se îndoesce că n'ar fi bolnav sau indispus și călugării merg de l cercetază rind pe rind și i duc cele de trebuință spre a l mângâia. Ei nu vorbesc unul cu altul de cât cu această ocaziune. Când totuși e vre unul din ei capabil de a i învăța, ei se duc la dinsul, spre a afla ceva, care tinde la cunoștința de Dumnezeu, sau la înaintarea mântuirii lor. Ce i ce locuiesc în deosebi în chilii sunt acei ce au ajuns la culmea perfecțiunii călugăresci, cari nu caută de cât liniștea, cari sunt capabili de a se conduce și de a suporta singurătatea. Iată ce aveam de zis în puține cuvinte despre pustnicii de la Scetis.

Mi-s'ar putea imputa cu dreptate de a fi prea lung, dacă ași vroi să spun în amănunțim modul de viață, ce ei au ales, lucrările, exercițiile, abstenența, hrana și alte lucruri ce 'și-au prescris, după vîrstă și putere.

Rinocorul deveni renumit în acel timp prin numele și reputațiunea a câtor-va mari persoane originare din loc chiar. Am aflat că cei mai principali și cei mai deosebiți dintre dînșii au fost Melas, care a condus biserica țării, Dionisie care avea monastirea sa în afară de cetate spre Nord și Solon fratele lui Melas, care i urmă în slujba sarcinii pastorale. Când s'a dat poruncă ca episcopii ce se opuneau Arienismului să fie alungați din scaunle lor, acei ce exe-

cutaŭ acéŝtă poruncă, găsiră pre Melas care pregătea candelile din biserica sa, cu o mantie cu totul plină de pete de unt-de-Jelm și peste care avea o cingătoare. Când l'au întreat, unde e Episcopul, el le diŝe, că'i va face să vorbescă cu dînsul și fiind-că erau foarte osteniți de călătorie, el îi duse în casa sa, îi puse la masă și le servi el însuși aceea ce avea. După ospet el le dădu de spelat și le spuse că el era Episcopul. Atunci plini de admirație și de respect pentru virtutea sa, ei îi comunicară ordinul ce aveau și i-au permis totuși de a fugi ori unde i-ar plăcea. Inŝă departe de a se servi de acéŝtă permisiune, el le diŝe, că nu va fugi nici de cum de a suferi tratamentele, ce suferau Episcopii, cari erau de aceeași credință cu dînsul și că e gata să mērgă în exil. El se obicînuise încă din tinerețea sa în a practica tôte virtuțile, ce convin stării unui pustnic.

Solon se făcu călugăr din neșugător, ce era mai înainte și câștigă mult în acéŝtă schimbare de situațiune. Căci fiind instruit de fratele său și de ceil-alți pustnici, el făcu mari progrese în pietate și în caritate. Biserica din Rinocorur fiind condusă de la început de către Episcopi atât de sfinți, a urmat tot-d'auna de atuncea cu atâta religiozitate preceptele lor, în cât n'a lipsit nici odată de persoane eminente în virtute și în sfințenie. Clericii acestei biserici locuiesc în o aceeași casă, mănâncă la aceeași masă și au totul în comun.

CAPITOLUL XXXII.

Călugări renumiți din Palestina.

Palestina era de asemenea cinstită printr'un mare număr de monastiri. Am vorbit deja despre mai mulți din acei ce le locuiau și cari făceau onore acestei sfinte profesiuni, când am arătat lucrurile, ce s'au petrecut sub domnirea lui Constantie. Discipolii lor au ajuns la culmea perfectunii, urmând exemplul lor și au înălțat mărirea monastirilor. Hesicas tovarășul lui Ilarion și Epifaniu care a fost mai pe urmă Episcop de Salamin în Cypru, au fost doi din cei mai distinși din acest număr. Hesicas îndeplini datoriile

profesiunii călugăresci în același loc cu învățătorul său, iar Epifaniu aprópe de satul de Besanduc, locul nașcerii sale pe teritorul Eleutheropolei. Fínd instruit din tinerețea sa de către cei mai renumiți pustnici, între cari locuise fórté lung timp în Egipt, el a câștigat o reputație atât de mare, în cât a fost ales de către locuitorii din Cypru, spre a conduce biserica mitropolitană din insula lor. Eminentă acestei demnități contribui fórté mult în a cresce stima virtuții sale și a atrage admirațiunea locuitorilor țării și a streinilor, către cari el își îndeplinea cu atâta demnitate datoriile sarcinii sale pastorale. Mai 'nainte de a trece în insula Ciprului, el locui în Palestina, sub domnirea lui Valens și în același timp când Salaman, Puscon, Malchion și Crispion, frați eșiți din o nobilă familie, înfloriau în profesiunea vieții pustnicesci, aprópe de satul Betelea, pe teritorul cetății de Gaza. Ei fuseseră instruiți de Ilarion. Se dice, că într'o di, când cei trei frați se reîntorceau împreună la casa lor, Melchion fu răpit de Ilarion, că rămase ascuns câte-va zile, că pe urmă se arată și că în fine muri în flórea tinereții sale tot pre atât de format în virtute și în caritate ca și bătrânii. Amonius locuia la dece stadii de acolo, aprópe de satul Capharcobra, de unde și avea nascerea și ducea o viață fórté aspră în pustie. Cred că Silvan, născut în Palestina, care se vedu într'o di servit de un Inger, trăia în același timp în Egipt și acolo făcea profesiune de acéstă filosofie sublimă, pe care păgânii n'au cunoscut nici odată. După ce a locuit cât-va timp mai pe urmă pe muntele Sinaï, el întemeiă la Geraris aprópe de pâriu, o monastire fórté mare, al cărei stareț după dînsul a fost și renumitul Zacharia.

CAPITOLUL XXXIII.

Pustnicii renumiți în Syria.

Să trecem în Syria și în Persia și să vedem mulțimea pustnicilor din acele țări, cari s'au nevoit de a imita asprimea și zelul acelor din Egipt. Batteu, Eusebiu, Barchie, Halas, Abbón, Lazăr care fu înălțat la demnitatea episco-

pală, Abdaleu, Zenon și Heliodot străluciră mai presus de cât cei-l-alți pe teritorul Nisibiei, aprópe de muntele Sigoron. Când începură să observe acest fel de viață atât de aspru și atât de admirabil, poporul îi numi păstorí, pentru că n'aveau case, nu mâncau nici pâine, nici carne, nu beau nici de cum vin și locuind prin munți, ci aduceau neconținut laude lui Dumnezeu, și'l invocau prin rugăciunile lor. Obiceiul ce observau, e că atunci când ora ospetului a sosit fie-care taie iarbă de pe munte și o mănâncă ca dobitocele. Iată care e felul lor de viațuire. Eusebiu se închise de bună voie într'o chilie aprópe de Carras. Protogen trăi în același loc și fu Episcopul său, după acel renumit Vitus, pe care se dice, că Dumnezeu l'a arătat prin mai multe descoperiri Imperatului Constantin și ale cărui sfaturi i-a poruncit de a urma tot-d'auna. În fine, Aones locui la Phadana, care e locul unde Iacob nepotul lui Abraam găsi întorcându-se din Palestina pre fecióra, care fu mai pe urmă femeea sa și unde răsturnă pétra care acoperea puțul, spre a'și adăpa turmele sale. Se dice, că acest Aones a fost cel dintâiu întemeietor al felului de viațuire al pustnicilor în Syria, duple cum Antoniú fusese în Egipt. Gaddanas și Aziz au fost tovarășii retragerii sale și imitatorii sfințeniei sale.

CAPITOLUL XXXIV.

Călugări renumiți în împrejurimile cetății din Edesa.

Iulian și Efrem, Syrian de națiune, scriitor renumit, despre care am vorbit deja, raportând aceea ce s'a întâmplat mai însemnat în biserică, sub domnirea lui Constantie, se semnalară în acel timp în aceeași profesiune, în împrejurimile cetății de Edesa. Bares și Eulogius trebuie să fie puși pe aceeași linie. Ei au fost mai pe urmă hirotoniți Episcopi, nu spre a conduce vre-o Eparchie, precum nici Lazăr, despre care am vorbit mai înainte, ci pentru cinste și ca recompensă pentru curățirea cu care trăiseră în monastirile lor. Iată cei mai renumiți pustnici, cari au

locuit în Siria și în Persia și despre cari am cunoștință. Practica comună a tuturor acestor mari bărbați a fost, pentru a avea mare grijă de sufletul lor și de a-l pregăti prin post, prin rugăciune și prin laudele lui Dumnezeu, a părăsi toate bunurile ce sunt pe acest pământ; de a da cea mai mare parte din timpul lor acestor sfinte exerciții, de a desprețui banii, afacerile lumesci și podobebele trupurilor lor. Unii din ei au mers cu abținerea până la exces precum Balbeu, căruia din nemăncare i se făcură vermi între dinți; precum Halos, care n'a mâncat nici odată pâine înainte de vârsta de șapte-deci de ani; precum Heliodor, care nu mânca de cât odată în săptămână și care petrecea mai multe nopți fără să doarmă. De și Celesyria și Siria superioară, afară de cetatea Antiochiei au fost convertite la credință cam târziu, ele n'au lipsit de persoane, care au avut curajul de a îmbrățișa maximele severe ale Filosofiei Creștine; și a căror virtute a fost cu atât mai solidă și mai strălucită, cu cât ea a fost mai crud atacată prin gelosia și prin ura acelor chiar, în mijlocul cărora locuiau. Cu toate acestea, ei se apărau într'un mod admirabil nerespingând injuriile cu o animositate egală aceleia cu care păgânii le-o făceau, ci suferindu-le cu o răbdare neînvinsă. Ast-fel fu Valentin despre care unii spun că s'a născut în cetatea de Emesa, iar alții în cetatea de Aretusa. Ast-fel fu un altul cu același nume și un altul numit Teodor, născuți în Tittis, sat pe teritoriul Apamiei. În fine ast-fel fură Marosos, născut în Nechilis, Bassus, Bassones și Pavel. Acest din urmă era născut în satul Telmison. El formă mai multe comunități de călugări și una dintre altele într'un loc numit Jugata, care e cea mai numeroasă și cea mai renumită, unde a murit și a fost îngropat, după ce a trăit foarte lung timp într'o mare sfîntenie. Cea mai mare parte din ceilalți, despre cari am vorbit, au trăit de asemenea foarte lung timp și sunt convinși, că Dumnezeu a întins ast-fel marginile vieții lor cu scop de a întinde prin mijlocul lor pre acelea ale religiei creștine. Căci ei au convertit mai pre toți Syrienii și o mulțime de Saracini și de Perși, cari erau mai înainte dedați la cultul Idolilor. Ei atraseră la credință și pre mai mulți prin felul lor de viață. Nu mă îndoiesc de loc, că au fost călugări în Galatia, în Capadocia și în provinciile vecine, fiind-că e mult timp de când credința a

fost primită acolo: însă ei trăesc în comun în sate și în cetăți, nefiind încă obicinuiți a trăi ca cei-l-alți în pustie, căci le-ar fi fost greu de a suporta frigul, care e foarte aspru în timp de iarnă. Cei două mai renumiți din acele țări sunt Leontie, care mai pe urmă a condus biserica de Ancyra și Prapodie, care fiind foarte în vîrstă, exercita în mai multe orașe funcțiunile episcopale. El fu și superiorul unui renumit spital, întemeiat de Basile. Episcopul de Cesareea al cărui nume l'a păstrat.

CAPITOLUL XXXV.

Filosofi persecutați de Valens.

Iată aceea ce am putut afla despre felul de viețuire al sfinților pustnici, cari sunt filosofii religiunii noastre. Cât pentru filosofi păgâni, ei au fost cu toții exterminați în acel timp. Unii dintre ei, cari se păreau că excelază mai presus de cât cei-l-alți, neputînd suferi de cât cu o extremă desplăcere desvoltarea religiunii Creștine, avură curiositatea de a ști cine va urma lui Valens și pentru acest sfîrșitrecurseră la observațiile artei, care promite cunoștința viitorului. După ce au practicat o mulțime de ceremonii, ei făcură un tripediu de lemn de laur, îl sfințiră prin termeni solemni, spre a face să se arate literele alfabetului și de a destinge pre acela, ce ar compune numele viitorului Impărat. Fiind-că Teodor era păgân, însă de altmătrelea foarte bun om, era destinat la această înaltă demnitate prin secretele dorinți ale inimii lor și fiind-că cele patru d'întăi litere ale numelui său se arătară, ei se legară de a-l vedea curînd înălțat acolo. Inșe se înșelară în speranța lor. Căci întreprinderea lor fiind descoperită, Valens fu pentru această coprins de o furiôsă mînie, ca și de o conjurație formată contra vieții sale, porunci să taie capul lui Teodor și a arde de viu pre acei ce făcuseră tripediul. Impăratul ne punînd nici cum margini mîniei sale, cei mai renumiți filosofi ai vécului periră din această causă și mai mulți chiar cari nefăcînd de loc profesiune de Filosofie purtau haina de filosof, ceea ce făcu că mai mulți alții

se abținură de a purta mantie cu céprazuri de frică de a fi acușați, că caută secretele magiei și se aplică la arta de a ghici. Sunt convins că nu e persoană inteligentă, care să nu blameze pre Impăratul, că s'aũ dat ast-fel mâniei și crușimii și pre filosofi, că aũ avut o curiositate atât de periculósă și că aũ căutat secrete atât de depărtate de profesiunea lor. Căci acest principe inchipuinduși prin cea mai de pe urmă din tóte estravaganțele, că ar putea omori pre succesorul său, n'a crușat, nici pre acei ce consultaseră oracolul, nici pre aceia în favórea cărora se părea că ar fi răspuns, coprinđend în aceeași persecuție, pre toți acei cari aveau sau același nume, sau un nume apropiat. Cât pentru filosofi, ei se porniră la această ridiculă întreprindere, ca și cum ar fi fost în puterea lor de a depune și de a stabili Impărații. Dacă succesiunea principilor depinde de dispozițiunea statelor, trebuia să aștepte pre aceea care avea să revină. Iar dacă nu depinde de cât de voința lui Dumneđeu de ce trebuie s'o căutăm cu atâta stăruință ca și cum secretele lui Dumneđeu ar putea fi pătrunse de spiritul omului, sau ca și cum omul, ori cât de înțelept ar fi, ar putea presupune de a face o mai bună alegere de cât Dumneđeu? Iar dacă numai din o simplă curiositate, ei s'aũ prăpăstuit într'un pericol atât de înspăimântător și aũ violat legile ce erau în vigóre în imperiũ, încă din timpul când sacrificatoriĩ erau public autorisați, ei n'aũ imitat pre Socrat, care de și fusese pe nedreptul condamnat să ia otravă, n'a vroit să scape din temniță prin singurul respect al legilor, sub care el fusese crescut! Inse-
Anul D.N. 375.
Valentinian și Valens

fie-care să judece și să vorbească asupra acestei chestiuni, cum va găsi de cuviință.

CAPITOLUL XXXVI.

Mórtea Impăratului Valentinian, Proclamarea tinerului Valentinian, fiul său. Discursul rostit de către Themistius în prezența lui Valens.

Sarmații năvălind în Occident asupra óre-cărora țări ale imperiului, Valentinian ridică contra lor o armată. Inse-

dată ce ei se însciințară despre această însemnată pregătire, trimiseră spre a i cere pace. Când el vădu pre trimișii lor îi întrebă dacă toți ai națiunii lor semănau cu ei. Ei răspunseră, că se aleseseră cei mai distinși spre a îndeplini această misiune. El strigă, că imperiul e foarte nenorocit de a fi expus sub dominațiunea sa la năvălirile și la insultele unui popor atât de desprețuit și repetând de mai multe ori aceeași plângere cu mari sforțări, el își rupse o vină. Perdând îndată o mare cantitate de sânge, muri într'un fort din Galia, în vîrstă de cincizeci și patru de ani, din care întrebuițase cei trei-spre-dece din urmă, în a îndeplini cu multă demnitate toate funcțiunile autorității Suverane. Șase zile după mórtea sa, fiul său cel mai tînăr care avea același nume cu dînsul, fu proclamat Impărat de către soldați și puțin după aceea proclamația sa fu autorisată prin consimțimîntul lui Valens și al lui Gratian, de și de o cam dată ei găsiseră rău, ca soldații să fie întreprins de a o face fără dînșii. Cu toate acestea Valens rămânînd în Antiochia, cetate din Syria, avea din și în și o ură mai violentă și continuă o persecuțiune mai crudă contra acelor ce nu erau de credința sa asupra naturii dumnezeesci. Themistius rosti în acel timp un discurs în prezența sa, prin care el îi arătă că nu trebuia nici de cum a găsi atât de straniu mulțimea și diversitatea opiniunilor Creștinilor, fiind-că era o mai mare mulțime între păgâni și prin urmare dispute mai adesea, contestații mai îndărătnice și certuri mai înveninate; că Dumnezeu e pôte mulțumit de a nu fi atât de lesne cunoscut de omeni, pentru că neînțelegerea naturii sale și întunecimea cunoștinței lor, să sporască respectul lor și să le dea o idee mai înaltă despre mărimea sa.

CAPITOLUL XXXVII.

Anul D.N. 376. *Goții îmbrățișeză religiunea Creștină și urméză rătăcirile lui Arie*

Valens,
Gratian și
Valentinian.

Impăratul Valens îmblîndindu-se puțin prin acest discurs exercită mai puțină asprime de cât mai înainte, însă

nu se împacă nici odată desăvirșit cu preoții și i-ar fi făcut fără indoială să simță efectele mâniei sale, dacă turburările ce se născură în stat nu l-ar fi împedical, de a se aplica atât de tare la afacerile bisericii. Căci Goții, cari locuiau peste Dunăre și cari porunciau și altor națiuni, fiind alungați de Huni se apropiară de frontariile Romanilor. Se dice că Hunii erau necunoscuți înainte de acel timp Tracilor și Goților, de și erau vecinii lor, pentru că fiind despărțiți printr'un lac de o vastă întindere și unii și alții credeau că țara lor e la capătul lumii și că dincolo nu mai e de cât apă. Inse un boi atitit de tințarii, cari l'impungeau în timpul Verii, trecend lacul și stăpânul urmărindu'l, el spuse compatrioților sei că cel-l-alt țerm e locuit. Alții spun că un cerb, care era urmărit, arătând Hunilor o trecere, unde apa nu era adâncă și că admirând frumusețea țării, temperatura aerului și abondența fructelor, ei povestiră despre acesta regelui lor, că pe urmă Hunii încercaseră acestă trecere cu o mână de soldați, că reîntorcendu-se apoi cu o puternică armată, ei biruiseră pre Goți și luaseră în stăpânire totă țara lor: Că aceștia trecuseră Dunărea și trimiseseră soli la Impăratul, spre a'l ruga de a le desemna o locuință și spre a'i oferi de a'l servi în răsboiele ce ar vroi să întreprindă, sau care ar fi obligat să susțină. Se crede, că Ulfila Episcopul națiunii, era șeful acestei ambasade. El reuși duple dorință și obținu Tracia pentru locuința Goților. Ei avură îndată după aceea neînțelegeri, care'i despărțiră în două partile, din care unul avea ca șef pe Atanaric și cel-l-alt pe Fritigern. Aceste două partide luându-se la luptă, Fritigern fu învins și imploră ajutorul Romanilor. Impăratul comandând trupelor din Tracia ordonă să'l ajute, el dădu o a doua bătălie, o câștigă și luă pre Atanaric la fugă. Pentru a recunosce ajutorul ce primise de la Valens și pentru a'i da un semn inviolabil despre fidelitatea amicitii sale, el urmă credința sa în religione și convinse pre supușii sei de a o urma ca și dinsul. Cu toate acestea nu cred că acestă să fi fost unica rațiune, pentru care Goții au rămas tot d'a-una până acum foarte alipiți la doctrina lui Arie. Căci e sigur, că Ulfila Episcopul lor, n'avea nici o credință care să nu fi fost perfect conformă credințelor bisericii catolice. De și sub domnirea lui Constantie, el asistase

Anul D.N.

376

Valens,
Gratian și
Valentinian.

din imprudență, după cum sunt convins, la Sinodul din Constantinopole, cu Eudoxiu și Acacie, totuși el rămase pe urmă în împărțirea Episcopilor, cari susțineau decretul Sinodului din Niceea. Însă venind pe urmă la Constantinopole și conferând cu Episcopii Arieni asupra chestiunilor contestate: ei îi promisera de a solicita pentru dînsul pe lângă Împăratul și de a-l face să-i acorde cererile sale, numai, să îmbrățișeze opiniunea lor. Se dice, că, sau că el a fost convins, că doctrina lor era cea mai bună, sau că a cedat necesității timpului, el participă la împărțirea lor și despărți pre Goți de împărțirea bisericii catolice. Căci pentru că el îi învățase primele maxime ale religiunii Creștine, le inspirase blîndețea și onestitatea moravurilor, ei aveau o deplină încredere în conducerea sa, urmau sfaturile sale ca cele mai folositoare, ce li s'ar fi putut da vre-odinioară pentru mîntuirea lor și credeau, că el nu putea dice nimic contrariu adevărului, nici să facă nimic contrariu. De aceea el dădu mari probe despre virtutea sa. El a fost expus la mari primejdii pentru apărarea credinții, în timpul când aceste popore erau dedate la cultul Idolilor. Pentru această rațiune cea mai mare parte din Goți, cari locuiesc pe țărmul Dunării, urmăză rătăcirile lui Arie. Au fost în acel timp mai mulți din acei ce trăiau sub dominațiunea lui Fritigern, cari au murit pentru apărarea credinții. Atanaric supărându-se de asemenea, că supușii săi se lepădă de religiunea părinților lor, după stăruința lui Ulfila, spre a îmbrățișa religiunea creștină, omorîră pre unii din ei, după ce i-au ținut înaintea tribunalelor și după ce ei au mărturisit cu îndrăsnelă numele lui Isus Christos, iar pre alții fără nici o formalitate și fără măcar să le fi permis de a deschide gura spre a se apăra. Se dice, că miniștrii ce alesese Atanaric spre a exercita această crudă persecuțiune puseră o statuie pe un car și că trăgându-l pe dinaintea corturilor aceloră pe cari îi bănuiau, că profesază religiunea creștină, le porunciau să se închine statuei și să-i aducă jertfe, și arseră de vii cu corturile lor pre acei ce refușau de a o face. Am auzit că ei se porniră încă la o altă violență mai grozavă și anume de a da foc bisericii unde se refugiaseră acei ce refușau de a jertfi și de a reduce ast-fel în cenușa persoane de tot sexul și de totă vîrsta. Goții, îndată după aceea împăcându-se între dinșii, ince-

Anul D.N.
376.

Valens,
Gratian și
Valentian.

Anul D.N.
376.

Valens,
Gratian și
Valentian.

pură a jefui Tracia și a face pe Valens să recunoască cât de tare se înșelase, când convingându-se, că ei ar fi folositori imperiului și temuți inamicilor săi, neglijase trupele Romane și storsese bani din orașe și din cetăți, în loc de a recruta acolo tineri soldați, ce ele aveau obiceiul de a da. Vădându-se astfel lipsit de speranța sa, el plecă din Antiochia și se duse cu grabă la Constantinopole, unde persecuțiunea ce făcea Ortodocșilor se părea că slăbesce. Euzoios Episcopul Arienilor murind, Teodor îi urmă.

CAPITOLUL XXXVIII.

Răsboiul între Romani și Saracini. Pace încheiată între ei. Origina și religiunea acestor din urmă. Convertirea lor la credință.

Regele Saracinilor murind în acel timp, tratatul de pace, ce făcuseră adiniură cu Romanii fu rupt și Mavia regina și regenta țării făcu mari stricăciuni în Fenicia și în Palestina până la Arabia care e stînga celor ce urcă contra cursului Nilului. Acest răsboi nu era un răsboi de desprețuit, de și el nu fu întreprins de cât de o femeie. Șeful trupelor din Fenicia îl creșu atât de primejdios, în cât el ceru ajutor căpitanului miliției, atât de infanterie cât și de cavalerie din Orient. Acesta își bătu joc de timiditatea sa și se însărcină de a da el singur lupta. Înșirând deci trupele sale în bătălie, el se luă la luptă cu Mavia, care din partea sa comanda pre ale sale, fu pus pe fugă și scăpat abia de către șeful trupelor din Fenicia, care vădându-l în primejdie, creșu că nu mai pôte fi ținut de a asculta de porunca ce i se dăduse, de a nu se lupta și alergă spre a se opune barbarilor și spre a trage contra lor retrăgându-se, în timp ce căpitanul miliției din Orient se retrăgea de asemenea din partea sa. Locuitorii țării povestesc ast-fel această întâmplare și-i cântă încă și astăzi cântece. Fiind-că răsboiul continua, Romanii găsiră de cuvîntă de a trimite o misiune la Mavia, spre a-i cere pacea. Ea o refusă, precum se țice, afară numai dacă un pustnic, numit Moisi, nu va fi hirotonit Episcop pentru supușii săi. Acesta

Anul D.N.
370.

Valens,
Gratian și
Valentinian.

era un om de o excelentă virtute și cărui Dumnezeu îi dăduse darul minunilor. Oamenii din misiune, informând pre Împăratul despre condițiunea ce îi propunea Regina și primind porunca sa, căutară pre Moisi și îl duseră la Lucius spre a-l hirotoni. Moisi spuse lui Lucius în prezența celor mari și a poporului: așteptați puțin, vă rog. Eu nu sunt vrednic de a fi ridicat la demnitatea episcopală, însă dacă cu toată nevrednicia mea, Dumnezeu va voi ca să fiu ridicat acolo, îl iați martor pre acest Dumnezeu, care a făcut cerul și pământul, că nici odată nu mi veți pune mâinile tale pângărite și pline de sângele sfinților. Lucius luând cuvântul, îi dîse, dacă tu nu știi care e credința mea, ai greșală de a avea antipatie pentru mine, mai înainte de a mă cunoște. Iar dacă inimicii mei ți-au impus prin calomniile lor, permite-mi ca să ți declar eu însumi credința mea și să te fac pre tine judecător. Credința ta mi e cunoscută, răspunse Moisi, fără a ți da ostenelă de a o explica. Episcopii, preoții și diaconii ce sunt exilați, sau cari muncesc la metaluri, mărturisesc despre acesta indetul de autentic și arată că ea e foarte depărtată de credința lui Iisus Christos și de doctrina ortodoxă. Protestând apoi cu jurământ că nu ar primi nici odată hirotonia din mâna lui Lucius, magistrații romani îl duseră la Episcopii, cari erau în exil. Fiind hirotonit prin punerea mâinilor lor, el se duse să locuiască între Saracini, făcu pace între Romani și ei și converti un mare număr din ei la religiuinea noastră. Ei își trag origina lor din Ismail, fiul lui Abraam și din această cauză erau odinioară numiți Ismailiteni, însă pentru a se curăți în cât-va de viciul nascerii lor și de imputarea servitudinii Agarei, ei luară însuși numele de Saracini, ca și cum ar fi fost scoboritori din Sara. Ei sunt tăiați împrejur ca și Jidovii, se abțin de a mânca carne de porc și observă o mulțime de alte ceremonii judaice. Iar dacă ei nu le observă pre toate și neglijază pre unele din ele, acesta provine de la lungimea timpului, care le-a șters din memoria lor, sau de la corupțiunea ce ei au contractat, amestecându-se cu streinii. Moisi, care a trăit după mai multe vécuri de la Abraam, n'a dat legi de cât acelor ce îi adusese din Egipt. E probabil, că vecinii lor fiind foarte superstițioși, se depărtară puțin câte puțin de la obiceiurile ce primiseră de la Ismail și care servise de regulă părin-

Ascul D. N.
376.

Valens,
Gratian și
Valentini-
nian.

ților lor mai înainte de a fi fost scrisă legea lui Moisi. E sigur, că ei s'au închinat la aceeași dumnezei ca și vecinii lor, că le-au dat același cult și că i-au numit cu același nume, ceea ce arată foarte lămurit, că ei uitaseră legile țării lor; și că cursul timpului ștergând din spiritul lor maximele primei lor religii, ei urmaseră superstițiile streinilor. Unii dintre ei, având mai pe urmă comerț cu iudeii, aflară de la ei adevărata lor origină și reluară observarea legilor și a obiceiurilor lor, pe care mai mulți le-au ținut până în acest timp. Unii din ei au fost convertiți la credința puțin înaintea domniei lui Valens prin conferințele ce ei au avut cu preoții și cu pustnicii, cari se făcuseră renumiți în vecinătatea lor prin curăția virtuții și prin mărimea minunilor lor. Se dice, că un trib întreg primi botezul, cu Zocom, care-l comanda, cu ocaziunea ce voiu spune. Acest Zocom neavând nici cum copii și simțindu-se foarte nenorocit de a nu avea, după credința în care sunt Saracini și cei-l-alți barbari, el se duse la un pustnic cu mare reputațiune spre a se plânge de nenorocirea sa și spre a se mângâia cu dînsul. Pustnicul rugă pe Dumnezeu pentru dînsul, îl sfătuî a nu se mârni și îi promise că va avea un fiu, dacă va crede în Iisus Christos. Dumnezeu îndeplinind la timp promisiunea pustnicului, Zocom primi botezul și făcu și pre supușii săi să-l primescă. Tribul a fost de atunci foarte fericit și s'a făcut temut Persilor și celor-l-alți Saracini. Iată ce am aflat despre cel dintâiu Episcop al acestor popore și despre convertirea lor la religiuena creștină.

Anul D.N.
376.

Valens.
Cristian și
Valentian.

CAPITOLUL XXXIX.

Petru ia conducerea bisericilor din Egipt. Valens se pregătesce de război contra Goților.

Cei ce susțineau doctrina Sinodului din Niceea începură în fie care cetate și mai cu seamă în cetatea din Alexandria să aibă curaj și speranță. Petru reintorcându-se acolo de la Roma cu o scrisore de la Damas, prin care,

377 atât hirotonia sa, cât și doctrina Sinodului din Niceea era confirmată, el fu priimit în locul lui Lucius, care se retrase la Constantinopole. Afacerile deosebite ale Impăratului îl impedicară să cugete la acesta. Căci el deveni foarte uricios locuitorilor din Constantinopole, din cauză că suferea ca barbarii să cutreere și să jefuiască Tracia și să se apropie de mahalalele Capitalei, fără ca acest principe să și dea ostenela de a le sfărîma insolenta, el fu acusat chiar că i-a atras el însuși. În fine, pe când asista într'o di la Valens, Gratian și Valentinian, alergările circuitului, mai mulți din popor strigară, că el neglije afacerile Statului și dacă ar vrea să le dea arme, ei s'ar apăra înșiși. Valens supărat de aceste înputări, luă armele și amenință să și răsbune la reîntorcerea sa de insultele acestor rebeli și de nesinceritatea cu care favorizaseră partidul tiranului Procopiu.

CAPITOLUL XI.

Mórtea Impăratului Valens.

376 Pe când eșia din Constantinopole, un bun pustnic, care nu se temea de nimic, când era vorba de interesul lui Dumneđeș, se înfățișă înaintea lui și-i duse: Înapoiază ortodoxilor, cari păzesc cu religiozitate doctrina ce au primit-o de la Sinodul din Niceea, bisericile ce le-ai luat de la ei și vei căștiga victoria. Impăratul porunci cu mânie de a'l prinde și de a'l păzi, spre a'l pedepsi când se va reîntorce. Pustnicul reluând cuvîntul, îi duse, nu vei mai reveni nici odată aicea, de nu vei înapoia bisericile și ceea ce el duse se și întîmplă. Valens plecând în fruntea trupelor sale, urmări pre Goți, cari se retraseră puțin îndărăt. Înaintând necontentit, el se duse până la Andrianopole. Găsind pre barbari așezați în favorul lor, el îi atacă fără veste ne avînd armata sa înșirată. Cavaleria sa împrăștiindu-se și infanteria fiind pusă în fugă, el scăpă cum putu într'un turn, unde se ascunse. Barbarii îl urmăriră și alergară dincolo de turn, creșdend că el nu se află acolo. Fînd-că ei trecuseră mai toți, unii, din cei ce se închiseră cu Impăratul, traseră asupra celor din urmă, ceea ce

a fost cauza, că ei strigară, că Valens era în turn. Acest cuvânt fiind audīt atāt de cei ce erau înainte, cāt și de cei ce erau îndărāt, ei îl repetară atāt de des, în cāt cei mai depărtați se adunară împreună, ast-fel că încunjurând toți turnul, adunară o mulțime de lemne de prin prejur și îi dederă foc, pe care vântul îl aprinse atāt de grabnic, în cāt mistui în puțin timp bastimentul, mobilile, pre Impēratul și pre toți cei ce se închisese cu dīnsul. El a trăit aprōpe cincī-decī de ani, a domnit șase-spre-dece cu frațele său și trei după aceea.

CARTEA A ȘEAPTEA

CAPITOLUL I.

Saracinii dau ajutor Romanilor. Gratian lasă fiecărui libertatea credinții sale.

Ast-fel fu sfârșitul lui Valens. Goții îngâmfați de fericitul succes al armelor lor, jefuiau totă Tracia și înaintară până la porțile Constantinopolului. Saracinii trimiși de Mavia, regina lor, serviau forțe la timp în această întristătoare împrejurare. Câți-va locuitori, cărora Împărătesa, văduva lui Valens, le dăde bani din tesaurul public, armându-se în grabă respinseră cu multă putere pre barbari. Gratian care guverna tot imperiul cu fratele său, neaprobând nici odată asprimea ce unchiul său exercitase contra acelor ce nu erau de credința sa, rechemă pre toți cei ce fuseseră exilați din cauza religiei și făcu o lege prin care lasă libertatea credințelor și adunărilor aceluia din toate sectele, afară de discipolii lui Manes, ai lui Fotin și ai lui Eunomiu.

CAPITOLUL II.

Teodosiu e ales Împărat. Sinodul din Antiochia. Condescendența Episcopilor Ortodoxi față de Episcopii Arieni.

Reflectând, că pe de o parte era absolut necesar de a se opune năvălirilor barbarilor, cari pustiau Tracia și Illyria și că pe de altă parte afacerile din Occident reclamau pre-

sența sa, spre a preveghia la apărarea Galiei, care era atacată de Germani, el alese la Sirmich pe Teodosiū spre a-l asocia la Imperiū. El era din o ilustră Familie din Spania, din împrejurimile Pyrineelor și câștigase o atât de mare reputație în războiele precedente prin prudența sa și prin valoarea sa, în cât mai înainte de a fi avut în mâni puterea suverană, îl judecaseră demn de a o poseda.

Arienii erau atunci stăpâni pe bisericile din Orient afară de aceea din Ierusalim. Macedonienii și mai cu sēmă cei din Constantinopole, de la unirea ce făcuseră cu Liberie, nu erau foarte depărtați de credința acelor ce urmau doctrina Sinodului din Niceea și participaū la împărțășirea lor. Inse, după ce Gratian, a făcut să se publice legea, prin care dădea tuturor sectelor libertatea credinții lor și a exercițiului religiunii, câți-va Episcopi din acel partid se puseră iarăși în posesiunea bisericilor, de unde'i alungaseră sub domnirea lui Valens și adunându-se în Antiochia, în Caria, ei hotărîră, că Fiul lui Dumnezeu nu trebuie nici de cum să fie numit consubstanțial cu Părintele său, ci numai asemănabil în substanță. Din acel timp unii se despărțiră și se adunară aparte. Alții condamnând îndărătnicia lor, rămaseră mai strîns uniți de cât mai înainte cu apărătorii decreelelor Sinodului din Niceea. In fine, unii din Episcopi pe care Gratian îi rechemase din exilul lor, căutară atât de puțin primul rang, în cât preferând pacea credincioșilor acestei onore exterioare, ei rugară pe Episcopi ce urmaseră partidul lui Arie, de a rămânea în locul lor și de a nu desbina prin dorința de a apăra cu îndărătnicie credința lor, sau prin ambițiunea de a avea primul loc, această biserică pe care Mântuitorul și Apostolii le-o lăsasera într'o atât de perfectă unire. Se dice, că Eulalie, Episcopul de Amasia, cetate din Pont, a arătat că se află în această lăudabilă dispozițiune. Când se reintorse la scaunul său, îl găsi ocupat de un Episcop Arian, care n'avea cinci deci de locuitori supuși conducerii sale. Eulalie nedorind nimic cu atâta ardore, de cât de a întreținea unirea'i oferi primul rang. Inse Arianul refusând această condițiune, fu curînd după aceea părăsit de puținele persoane ce'l urmase și se vedu fără popor și fără turmă.

Anul D.N.
379.

Gratian,
Valentian și
Teodosie.

CAPITOLUL III.

Neînțelegere între partizanii lui Meletie și ai lui Paulin pentru scaunul bisericii de Antiochia.

Meletie servindu-se în acel timp de această lege spre a se reîntorce la Antiochia, provocă acolo o mare neînțelegere prin prezența sa. Paulin pe care Valens nu îndrăsnise să'l exilese din ore-care respect pentru virtutea sa, trăia încă. Cu toate acestea acei ce favorisau pre Meletie, cereau ca el să împartă cu dînsul scaunul său și guvernămîntul bisericii. Partizanii lui Paulin se opuneau la această împărțire și imputau lui Meletie că fusese hirotonit de Arienii. În fine acei ce favorisau pre acest din urmă, găsindu-se cei mai tari, îl puseră în posesiunea unei biserici din mahala. Pe când amîndouă partidele se înfierbîntau și se pregăteau fie-care din partea sa la răscolă, se găsi de odată un mijloc de a'î împăca și anume de a obliga pre cinci clerici, cari puteau într'o di să pretindă demnitatea episcopală și dintre cari Flavian era unul, de a nu o primi în timpul vieții, nici a lui Paulin, nici a lui Meletie și de a promite, că atunci când unul din doi va muri, cel-l-alt va rămînea singur pe scaunul bisericii. Acești clerici consimțind la această propunere și promițînd cu jurămînt de a o împlini, nu rămase mai nici o neînțelegere între popor. N'a fost de cât un mic număr de Luciferieni, cari continuară de a murmura, pentru că Meletie fusese hirotonit de către eretici. Afacerea fiind terminată ast-fel, Meletie se duse la Constantinopole, unde se alla o adunare de Episcopi, cari judecară necesar de a transfera pre Grigorie din scaunul bisericii de Nazianz la acela al cetății capitale.

CAPITOLUL IV.

380. *Botezul lui Teodosiū. Ordonanță contra sectelor și opiniunelor în materie de religiune.*

Fiînd-că Germanii făceau dese năvăliri în Galia, Gratian se reîntorse în Occident, unde stabilise cu fratele său sca-

unul Imperiului s^{eu}, lăsând lui Teodosi^u Illiria și Orientul. Ei avură amândoi fericite succese, unul contra Germanilor și altul contra popoarelor ce locuesc pe țărmurile Dunărei. Teodosi^u destrugând o parte din acești din urmă și constringând restul să i c^{er}ă pacea și să i dea tribut, el se duse la Tesalonic, unde căd^{end} bolnav, fu instruit de Ascolius Episcopul acelei cetăți in adev^{er}urile religiunii creștine, botezat apoi și puțin după aceea se făcu sănătos. El era născut din părinți creștini, cari fuseseră tot-d'auna supuși decretelor Sinodului din Niceea și din ac^{est}ă pricină el fu f^{or}te vesel, că a găsit pre Ascolius, care era de aceeași credință și care de altmintrelea avea t^ote calitățile ce pot face pre un Episcop recomandabil. El fu de asemenea f^{or}te vesel de a sci, că Illyria se ferise de contagiunea arianismului. Informându-se despre credința celorlalte provincii, află că până la Macedonia locuitorii țineau aceeași credință și dădea^u Fiului și Sfintului Duh o on^{or}e egală cu aceea ce dădea^u Părintelui: dar că spre Orient și mai cu s^{em}ă in Constantinopole, poporul era împărțit in diferite secte. El cre^{du} de datorie să propună credința sa supușilor s^{ei}, in loc de a i constringe imperios in religiunea lor și pentru acest sfirșit el făcu o lege la Tesalonic, pe care o trimise să se publice in Constantinopole, pentru ca din ac^{est}ă capitală a Imperiului, ea să se răspândescă până la marginile cele mai depărtate. El declară prin ac^{est}ă lege, că intențiunea lui era ca toți supușii s^{ei} să facă profesiunea religiunii, pe care Sfintul Petru, Principele Apostolilor o predicase Romanilor de la început și pe care Damas Episcopul de Roma și Petru Episcopul de Alexandria o țineau; că, să nu se dea numele de biserică catolică de cât adunării acelor ce dau un cult egal celor trei pers^one ale Treimii și că acei ce ar fi de o altă credință, vor fi tratați deeretici, considerați ca nelegiuți și pedepsiți dupre asprimea ordonanțelor.

Anul D.N.
380.

Gratian,
Valentian
și
Teodosi^u.

Anul D.N.
380.

Gratian,
Valentian
și
Teodosi^u.

CAPITOLUL V.

Demofil Episcopul Arienilor e alungat din Constantinopole.

Teodosiū veni la Constantinopole puțin după ce această lege a fost publicată acolo. Arieniū posedau încă atunci toate bisericile din Constantinopole sub conducerea lui Demofil Episcopul lor. Grigorie care venise de la Nazianz presida pre acei ce țineau pre Fiul lui Dumneđeū de con-substanțial cu Părintele său și făcea adunările sale într-o casă ce fusese schimbată în formă de biserică și care mai pe urmă a devenit una din cele mai de vađa, atât prin splendoria arhitecturii sale, cât și prin abundența harurilor, ce Dumneđeū comunică în ea oamenilor. Puterea dumneđească se face să fie simțită acolo prin ajutoruri neprăvedute și prin vindecări miraculoase și se crede, că Maica lui Dumneđeū e care se arată acolo, fie în vis, fie altmintrelea, spre a face aceste minuni. S'a numit această biserică Anastasia, din cauză, pre cum sunt convins, că doctrina Sinodului din Niceea, ce era ca îngropată la Constantinopole sub puterea ereticilor, a fost acolo ca învieată prin elocința lui Grigorie. Alții raportază origina acestui nume la o minune și dic, că o femeie cădend din galeria de sus a acestei biserici și murind pe loc din căderea sa poporul care era adunat, se puse la rugăciuni și obținu învierea sa. Impăratul trimise poruncă lui Demofil de a urma doctrina Sinodului din Niceea și de a restabili pacea în popor, sau de a părăsi bisericile cetății. Demofil adună

Anul D.N.

376.

Gratian.
Valentian și
Teodocie.

poporul în ziua următoare îi comunica ordinul ce primise și'l însciintă, că a doua zi va ține adunarea la câmp. Să ascultăm, le dise el, legea lui Dumneđeū, care ne poruncesce de a fugi, când ne alungă. El făcu după aceea adunările sale afară de cetate cu Lucius, care fusese odinioară Episcopul Arienilor din Alexandria, și care fiind alungat de acolo, duple cum am spus, se refugiase la Constantinopole. Când Demofil a plecat din biserică, Impăratul intră în lăuntru șiși făcu acolo rugăciunea și din acel an, care era anul al cincilea din consulatul lui Gratian și cel

d'întâiu al lui Teodosiū apărătorii consubstanțialității Fiului lui Dumnezeu, au fost în posesiunea bisericilor, pe care Arienii le avusesse în stăpânire patru decii de ani mai înainte.

CAPITOLUL VI.

Intriga Arienilor. Elocința lui Eunomiū. Libertatea deosebită a unui Episcop.

Protecțiunea ce primiseră altă-dată de la Constantie și de la Valens, era cauza, că putând încă atunci să facă adunări foarte numeroase și foarte dese, ei întreprinseseră să sondeze și dispozițiunea Impăratului, prin amicii și partizanii ce aveau la curte și sperară să-l câștige în partea lor, după cum câștigaseră odinioară pre predecesorii săi. Catolicii se temeau foarte tare de succesul acestei intrigi; însă nimic nu le pricinuia o îngrijire atât de dureră, ca cunoscința ce aveau de puterea elocinței lui Eunomiū, care despărțindu-se de Arienii, din cauza unei neînțelegeri ce avusesse cu clericii din Chypru, sub domnirea lui Valens, locuia de obicei în Bithynia în opoziție cu Constantinopolul, unde mai mulți atât din acea cetate, cât și din alte părți ale imperiului mergeau la dînsul, unii spre a-l ispiți, iar alții numai spre a-l asculta. Svonul reputațiunii sale ajunsese până la urechile Impăratului și-i produse curiositatea de a sta la vorbă cu el. Însă împărătesa Flacilla care păstra cu sfințenie doctrina Sinodului din Niceea, împedica această conferință, temându-se ca nu cum-va Impăratul, bărbatul său, înșelat prin meșteșugirea acestui Episcop să-și schimbe credința.

Pe când aceste intrigi erau conduse din oparte și din alta cu multă căldură, Episcopii cari erau atunci la Constantinopole se duseră să salute pre Teodosiū. Intre dînșii se afla un bătrîn, Episcop al unei cetăți puțin cunoscută, foarte capabil de funcțiunile sarcinii sale, dar care nu era nici de cum al lumii, nici al curții. Acest bun prelat salutând pre Impăratul, ca și cei-l-alții, se apropie de principele, fiul său, care ședea lângă dînsul și în loc de a-i da onorurile datorite nașterii și demnității sale, îi duse des-

Arul D.N.
320.
Gratian-
Valenti-
nian și
Teodosii.

merdându'l cu mâna ca pre un copil : bună ziua, fiul meu! Impăratul indignat pentru că acest bătrân Episcop nu dăduse aceleași onoruri fiului său ca și lui, porunci să'l dea afară. Pe când îl ducea, el dise Impăratului, întorcându-se spre dînsul : fii încredințat, că Părintele ceresc e tot atât de indignat ca și tine, contra celor ce nu cinstesc pre fiul său ca și pre dînsul și cari sunt atât de cutezători în câț dic, că el e mai mic de cât dînsul. Impăratul mirat de acest discurs, porunci să'l readucă, îl mărturisii că el spuse adevărul și'l rugă să erte aceea ce se petrecuse. Acest principe se opri de acum înainte de a conferi cu ereticii și opri prin o lege anume sub mari pedepse adunările și disputele asupra substanței și naturii lui Dumnezeu.

Anul D.N.

381.

Gratian,
Valentinian și
Teodorii.

CAPITOLUL VII.

Sinodul din Constantinopole. Dimisiunea lui Grigorie.

El convocă îndată după aceea un Sinod atât spre a confirma decretale Sinodului din Niceea, cât și spre a alege un Episcop de Constantinopole. El făcu cunoscut și Macedonenilor de a veni la adunare, creșdend că ar fi lesne de a'i uni cu biserica catolică, de la a cărei doctrină ei nu erau departe. La acest Sinod luară parte aprópe o sută cinci-deci de Episcopi, dintre acei ce credeau persónele Treimii de aceeași substanță : și trei-deci și șase dintre Macedonienii, cari erau cea mai mare parte din cetățile Hellespontului, și dintre cari cei mai principali erau Eleusius Episcopul de Cyzic și Marcian Episcopul de Lampsac. Cei dintăi, despre cari am vorbit erau presidați de Timoteu, care urmase lui Petru fratele său, în conducerea bisericii de Alexandria, de Meletie Episcopul de Antiochia, care venise de curind la Constantinopole, cu ocasiunea alegerii lui Grigorie și de Cyril care renunțase atunci la doctrina Macedonenilor. Ascolius Episcopul de Tesalonic, Diodor Episcopul de Tars și Acacie Episcopul de Berea erau cu dînșii. Toți aceștia cari aprobau doctrina Sinodului din Ni-

ceea sfătuiră pre Eleusius și pre acei din partidul său, de a se uni cu dînșii și le reamintiră în memorie deputațiunea ce trimiseră odinioară la Liberie și cuvîntul ce ei îi dăduseră prin gura lui Eustatie, a lui Silvan și a lui Teofil. Inse ei declarară pe față, că nu vor mărturisi nici odată, că Fiul lui Dumnezeu e de aceeași substanță cu Părintele său, ori-ce cuvînt ar fi putut da ei lui Liberie și retrăgîndu-se îndată, trimiseră o scrisore circulară către acei de credința lor, spre a'i înștiința de a nu consimți la doctrina Sinodului din Niccea.

Acei ce rămaseră în Constantinopole, deliberară asupra alegerii unui Episcop acestei cetăți. Se dice, că Impăratul admirând virtutea și elocința lui Grigorie, îl credea foarte demn de această însemnată sarcină și că cea mai mare parte din Episcopi aveau aceeași părere. Grigorie consimți de asemenea de o cam dată la această alegere. Inse aflând că unii din prelați și mai cu sémă cei din Egipt erau contra acestii alegeri, el își schimbă părerea. Cât pentru mine mărturisesc, că atunci când reflectez asupra împrejurărilor acestei afaceri, n'ași putea îndestul admira pre acest mare bărbat. Elocința sa nu'i produse de loc vanitate. Ambițiunea nu'l făcu nici de cum de a dori, să se mențină pe scaunul acestei biserici, de care îngrijise atunci când era ca părăsită și într'o stare deplorabilă. El o inapoie fără greutate Episcopilor, când i-o cerură îndărăt, ca un fel de deposit ce îi încredințase și nu le impută, nici lucrările ce suportase, nici primejdiile la care a fost expus combătînd pre eretici. Și apoi, când el ar fi rămas Episcop de Constantinopole nimenea n'ar fi suferit pentru această nedreptate, căci nu era nimenea altul, nici ales, nici hirotonit, și era un altul la Nazianz în locul său. Cu toate acestea Sinodul observând cu religiositate canónele și disciplina, luă din mâinile sale și cu consimțimîntul său depositul ce îi fusese încredințat, fără ca considerațiunea unui merit atît de rar și atît de extra-ordinar cu acela al acestui bărbat incomparabil să'l pôtă face a se depărta de la regulă. Se deliberă deci asupra alegerii unui Episcop ca și asupra afacerii celei mai importante ce vre-odată s'a putut prezenta și Impăratul sfătui pre prelați a avea o grijă deosebită de a căuta pre cel mai vrednic și pre cel mai capabil spre a fi ridicat la demnitatea de păstor al cetății

domnitore. Ei erau totuși foarte împărțiți în socotință și fiecare din ei se silea de a recomanda pre acela, cu care avea cea mai strînsă prietenie.

CAPITOLUL VIII.

Anul D.N.

381

Gratian.
Valentini-
nian și
Teodosiū.

Alegerea lui Nectarie. Nascerea și moravurile sale.

Se afla atunci la Constantinopole un bărbat, născut în Cilicia, din rinduiala senatorilor, numit Nectarie; fiind gata de a pleca spre a se reîntorce în țara sa, el se duse să vadă pre Diodor Episcopul de Tars și'l întreabă dacă voia să'l însărcineze cu scrisorile sale. Diodor medită atunci foarte cu multă atenție asupra alegerii, care ținea toate spiritele în cea mai mare încordare. Observând pre Nectarie, majestatea feței, gravitatea vîrstii și blîndețea moravurilor sale, el îl socoti demn de această sarcină și'i dădu votul în taina sufletului său. Apoi îl duse, ca și cum ar fi fost pentru altă afacere, la Episcopul de Antiochia și'l rugă de a'i da votul său. Episcopul de Antiochia își bătu joc de propunerea lui Diodor, într'o afacere atît de importantă ca aceea și unde se propunea, atâtea alte persoane cunoscute. Cu toate acestea el reținu pre Nectarie. Cât-va timp după aceea, Împăratul ceru Episcopilor o listă de acei pre cari ei îi credeau demni de această sarcină și'și rezervă facultatea de a alege unul dintre acei, pre cari ei i-ar fi propus. Fie-care Episcop scrisese numele acelor pe cari îi credea vrednici. Episcopul de Antiochia scrisese și el pre cel ce i-a plăcut și în urma tuturor celor-l-alți, el adaogă pre Nectarie, în favoarea lui Diodor. Împăratul citind lista, se opri asupra numelui lui Nectarie, gîndi adînc ținînd neîncetat

Anul D.N.

381.

Gratian.
Valentini-
nian și
Teodosiū.

degetul asupra aceluiași nume, reciti lista și în fine alese pre Nectarie. Totă lumea se miră de această alegere și fiecare întreabă cine e acest Nectarie, de ce profesiune și din ce țară. Dar când se află că el nu era botezat, se găsi încă mai straniu, că Teodosiū să'l fi căutat între atâtea alții. Eu cred că chiar însuși Diodor nu scia că el nu era botezat. Căci nu e probabil, că dacă el ar fi știut acesta

să fi vroit să'i dea votul său spre a'l face Episcop. Vădându'l într'o vîrstă foarte înaintată, el credea fără îndoială că era mult timp de când primise botezul. Inșă toate aceste nu se întîmplă de cît dintr'un ordin particular al providenței. Căci atunci cînd Impăratul află, că el nu era botezat, mai mult încă persistă în simțimîntul său, cu toată rezistența prelaților. În fine, cînd s'au înduplecat, el fu botezat și mai înainte de a desbrăca haina albă, el fu proclamat Episcop. Unii au crezut, că Impăratul nu făcuse această alegere, de cît printr'o descoperire a lui Dumnezeu. Eu nu examinez dacă acesta e adevărat sau nu. Inșă, cînd consider o hirotonie atît de extraordinară, nu mă îndoesc nici de cum, că Dumnezeu n'a permis'o și că n'a vroit să se dea conducerea bisericii unui bărbat atît de moderat, atît de onest și atît de drept, cum era Nectarie. Iată ce am auzit spunându-se despre alegerea sa.

CAPITOLUL IX.

Decretele Sinodului.

Nectarie și cei-l-alți Episcopi adunându-se apoi, hotărîră, că credința Sinodului din Niceea să fie inviolabil conservată, că toate rătăcirile contrarii să fie considerate ca condamnate; că bisericile să fie conduse după dispozițiunea vechilor canoane; că fie-care Episcop să rămână în biserica sa, fără a merge în biserica altui Episcop, afară numai de n'ar fi necesar și fără a face hirotonii, ce n'ar avea dreptul de a face, precum se întîmplase adese-ori în timpul persecuțiilor; că afacerile ce s'ar întîmpla în fie-care biserică să se termine prin judecata Sinodului provinciei. Că după Episcopul de Roma, acel de Constantinople să se bucure de prerogativa de onoare, ca fiind Episcop al nouii Rome. Nu numai cetatea de Constantinople avea de atunci numele de noua Roma, ci ea avea și un Senat, orinduelile poporului, magistrații, contractele, legile și privilegiile vechii Roma. Sinodul declară încă, că Maxim nu era Episcop și că acei pe cari el îi hirotonise nu erau clerici; și în fine, că tot ce se făcuse, sau de el, sau în numele său, era nul.

Anul D.N.
381.

Gratian.
Valent.
nisi și
Teodoret.

El era născut din Alexandria, filosof de profesiune, din secta Cinicilor, apărător foarte zelos al credinței Sinodului din Niceea și fusese pe ascuns hirotonit Episcop de Constantinopole de către Episcopii din Egipt.

Anul D. N.
381.

Gratian,
Valentinian și
Teodosiu.

Impăratul confirmă tot ce se hotărise de Sinod și făcu o lege care coprindea, că credința părinților din Niceea va rămânea inviolabilă și că acei ce mărturisesc un Dumnezeu în trei persoane egale în onoare și în putere, adică Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, vor fi puși în posesiunea tuturor bisericilor. Spre a-i desemna mai precis, Impăratul declară prin această lege, că el înțelegea să vorbească de acei ce participați în Constantinopole la împărtășirea lui Nectarie; în Egipt la împărtășirea lui Timoteu Episcopul de Alexandria, în Orient la împărtășirea lui Diodor Episcopul de Tars și a lui Pelaghie Episcopul de Laodiceea; în Asia la împărtășirea lui Amfilochie Episcopul de Iconia; în Pont și în Bitynia la împărtășirea lui Helladius Episcopul de Cesareea, a lui Grigorie Episcopul de Nissis și a lui Otreiu Episcopul de Melitin; în Tracia și în Scytia la împărtășirea lui Terentie Episcopul de Tomis și a lui Martirie Episcopul de Marcianopole. Impăratul cunoscuse pre acei Episcopi prin sine însuși și apoi aflase că ei conduceau cu mare sfințenie poporul încredințat îngrijirilor lor. Sinodul terminându-și ast-fel lucrările sale, fie-care Episcop se reintorse la biserica sa.

CAPITOLUL X.

Rară modestie a lui Martirie. Transportarea corpului lui Pavel. Inmormântarea lui Meletie.

Nectarie învătă cum să și îndeplinească funcțiunile sarcinei sale Episcopale și rânduiala ceremoniilor clericale de la Chiriac Episcopul de Adana, pe care rugase pre Diodor Episcopul de Tars de a îl lăsa pe lângă dînsul pentru cât-va timp. El reținu pre mai multe persoane din Cilicia și între alții pre Martirie medicul său, care fusese martur neorânduinelor tinereții sale. El avea în scop de a îl hirotoni diacon: însă Martirie socotindu-se nevreduic de acest sfânt mi-

nister, se apără de acesta motivând neajunsurile vieții sale din trecut, pentru care luă de martor pre însuși Nectarie. Eă, care sunt Episcop aă n'am comis mai mari păcate de cât tine, precum prea bine scii, fiind-că ai fost complicile lor și servitorul? E adevărat, răspunse Martirie, că cunosc neorînduelile vieții tale trecute; însă ele aă fost șterse prin botezul tău și îndată după aceea ai fost sfințit. După aceste două mari mijlôce, ce Dumneșeu a stabilit spre a expira crimele cele mai enorme, tu-mi pari atât de curat ca și un copil ce se nasce. Inșe eă, după ce am primit botezul, am trăit ast-fel ca și cum nu l'ași fi primit. Iată cum se apără el de a fi hirotonit și această apărare mi s'a părut atât de lăudabilă, că am creăut de datorie să'l dau loc în istoria mea. Impăratul Teodosiă aflând a ceea ce se întâmplase trupului lui Pavel, odinioară Episcop de Constantinopole, porunci să'l transfere în frumôsa și marea biserică ce zidise Macedonia, inimicul și persecutorul său. Mai multe persoane ce nu cunosc adevărul și mai cu sēmă femeele înșelate prin echivocitatea numelor, cred că sfințul Apostol Pavel e îngropat în această biserică.

Se transportă în același timp și trupul lui Meletie la Antiochia și'l puse lângă mormîntul sfințului Martir Babila. Se dice, că din porunca Impăratului, el fu primit în toate cetățile pe unde trecu, cu cântarea psalmilor, contra obiceiului Romanilor.

CAPITOLUL XI.

Flavian e hirotonit Episcop de Antiochia.

Meletie fiind îngropat cu tötă pompa acesta, Flavian fu hirotonit în locul său, contra credinții jurămîntului ce făcuse, aceea ce provocă din nou turburări în biserică de Antiochia și făcu pre mai multe persoane să evite împărțășirea sa și să se adune aparte, sub Paulin care trăia încă. Episcopii înșiși făcură ôre-care schismă între dânșii din această caasă. Cei din Egipt, din Arabia și din Chypru luară apărarea lui Paulin șiși exprimară indignarea pentru nedreptatea ce suferea. Din contră, cei din Syria, din

Palestina și din Fenicia și cea mai mare parte din cea din Armenia, din Capadocia, din Galatia și din Pont, susținură interesele lui Flavian. Episcopul de Roma și cei-l-alți din Occident trimiseră scrisorile lor circulare lui Paulin, după obicei și departe de a le trimite lui Flavian, ei se abținură de la împărțirea lui Diodor Episcopul de Tars și a lui Acacie Episcopul de Berea, care îl hirotonise. Ei pretinseră încă să ia cunoștință de afacere și pentru acest sfârșit scriseră ca și Impăratul Gratian, Episcopilor din Orient, să ia ostenelă de a veni la un Sinod ce se va ține în Occident.

CAPITOLUL XII.

Proiect pentru unirea Religioanelor.

De și Catolicii erau în posesiunea bisericilor, totuși ei nu încetau de a fi turburați prin piedecile ce primiau din partea Arienilor. Pentru această Impăratul Teodosiu, puțin timp după deschiderea Sinodului, despre care am vorbit, adună pre șefii sectelor, pentru ca oii să se convingă sau să convingă pe cei-l-alți, asupra punctelor ce erau în discuție. El își închipui că nu trebuia de cât o conferință, spre a-l pune pe toți de acord. Când toți prelații s-au adunat și acesta fu în anul consulatului al doilea al lui Meroband și cel dintâiu al lui Saturnin și în care an Teodosiu asociă pe Arcadie fiul său la Imperiū, el trimise să cheme pe Nectarie, convorbi cu dânsul asupra adunării Sinodului și-l sfătui de a permite și de a propune o discuție asupra chestiunilor controversate, spre a termina neînțelegerile și a face astfel, ca să nu mai fie de cât o credință în biserica. Nectarie nesciind ce hotărîse să ia, comunică neli-niștea sa lui Agelius Episcopul Novatienilor, care era de aceleași vederi cu dânsul, despre temelia doctrinei și a credinței. Agelius ducea o viață cu totul conformă sfinteniei profesiei sale, însă nu era propriu pentru conferințe, nici pentru discuții. El alege deci pe Sisinie citatul său și care a fost mai pe urmă succesorul său. El vorbise bine, studiasse foarte bine sfânta scriptură, era foarte învățat în literile

Anul D.N.
383.
Gratian
Valenti-
nian,
Teodosiu
și Arcadie

profane și în știința bisericii; el sfătui de a nu intra în conferință cu ereticii, pentru că discuția nu produce de obicei de cât inverșunare și animositate; ci de a'i întreba, dacă ar primi mărturisirile doctorilor, cari trăiseră înainte de desbinare. Dacă le vor respinge, dize el, ei vor fi condamnați de către chiar aceia din partidul lor. Iar dacă le vor primi, noi vom arăta operele lor. El scia foarte bine, că cei vechi găsind că Fiul lui Dumnezeu e vecinic ca Părintele său, și se ferise de a dice, că a avut un început. Această propunere fiind aprobată de Nectarie și chiar de Impăratul, acest principe începu să sondeze pe eretici și a se sili de a vedea ce părere au ei despre cei vechi. Când au mărturisit, că au multă stimă de dânșii, el îi întreba, dacă ar vroi să'i aibă de judecători ai neînțelegerilor lor. Șefii sectelor încurcându-se asupra acestui subiect și judecând în diferite moduri despre operele și doctrina celor vechi, el recunoscă, că ei n'ar primi nici-odată propunerea ce li se făcuse și că puneau principala lor încredere în subtilitatea argumentelor și în îndărătnicia lor și porunci ca fie-care sectă să'i presinte profesiunea de credință în scris. Sosind ziua care fusese alésă pentru acest sfirșit, Nectarie și Agelius se presentară din partea celor ce credeau cele trei persoane ale treimeii de aceeași substanță: Demofil din partea arienilor, Eunomie pentru cei din partidul său și Eleusius Episcopul de Cizic pentru Macedonienii. Impăratul luând profesiunile lor de credință, nu aprobă de cât pre aceea, care recunoscă o aceeași substanță în cele trei persoane ale Treimeii și rupse pre toate cele-l-alte. Novatienii n'aură nici o pierdere în această afacere, pentru că aveau aceeași credință ca și biserica Catholică despre natura Dumnezească. Membrii celor-l-alte secte mustrară pre Episcopi ce au intrat nepregătiți în niște contradicții în prezența Impăratului. Au fost chiar mai mulți cari își schimbă credința și cari făcură profesiunea de credință pe care Principele o autorisase. El opri pre eretici de a face adunări, de a instrui poporele, sau de a hirotoni Episcopi. El hotări că unii vor fi alungați din cetăți, iar cei-l-alții vor fi privați cu neîncredere și că vor fi lipsiți de privilegiile de care restul supușilor săi se bucură. Inșă, cu cât pedepsele coprinsă prin legile sale erau mai rigurose, cu atât mai puțin erau executate. Căci el

n'avea atât în scop de a pedepsi pre supușii săi, pre cât de a'l atrage la credința sa prin frică și el lăuda foarte pre acei ce se convertiau de sine-inșiși.

CAPITOLUL XIII.

Tirania lui Maxim. Ambrosiū Episcopul de Milan persecutat pentru credință, de Impărătesa Iustina. Mórtea lui Gratian.

Impăratul Gratian, fiind ocupat în acel timp de a face războiū Germanilor, Maxim plecă din Englitera cu scopul de a usurpa suverana putere. Valentinian fiind încă foarte tiner, Probus prefectul pretoriului și care fusese Consul, guvernă sub numele său în Italia și avea singur conducerea afacerilor.

Iustina, mama Impăratului Valentinian, principesă foarte alipită la vederile lui Arie și foarte favorabilă partidului său făcu întristătoare neajunsuri lui Ambrosiū, Episcopul de Milan și turbură foarte mult pacea bisericii prin novismurile ce vroia să introducă în biserică în prejudiciul credinței Sinodului din Niceea și prin sfortările ce făcea spre a deveni victorioasă decisiunea Episcopilor adunați la Rimini. Fiind-că Ambrosiū nu putea suferi această întreprindere, fără să i să opună din totă pătarea sa, ea avea contra lui o furiōsă mânie și se plânse Impăratului, fiul său, că nu'i da respectul ce'i datora. Valentinian creșend că nu e nimic de cât adevărul în această plângere a Impărătesei, mama sa, vroi s'o răsbune și pentru acest sfirșit trimise să înconjure biserica cu soldați. Ei intrară fără greutate în lăuntru și scoțend afară pre Ambrosiū, vroiau să'l ducă în exil, când poporul alergă cu mulțimea, era gata de a se expune la mórte pentru apărarea sa. Iustina infuriată de o mânie mai violentă ca nici odată, se hotărî de a susține întreprinderea sa prin puterea unei legi și trimise să chieме pre Benivole secretarul și'i porunci de a compune o lege pentru confirmarea decisiunilor Sinodului din Rimini. Benivole, care era foarte alipit la Biserica catolică, refuză categoric de a da serviciul său nelegiurii. Impărătesa spre

a'l îndupleca să facă aceea ce doria, îl măguli cu promisiunea de a'l înălța la o dregătorie mai înaltă, de cât aceea ce posedă. Însă departe de a se îndupleca prin atracțiunea acestor promisiuni, el își dăsfăcu briul său, îl aruncă la picioarele Impărătesei și protestă că nu vrea să mai aibă o asemenea dregătorie, nici să primescă vre o alta în prejudiciul conștiinței sale. Ast-fel a trebuit să caute alte persoane spre a întocmi o asemenea lege. Ea cuprindea, că cei ce ar ține credința ce se hotărise în Sinodul din Rimini și pe urmă în Sinodul de Constantinopole vor avea libertatea să se adune în biserică, iar acei ce s'ar opune acestei legi, vor pedepsiți cu mörte. Pe când Iustina medita cum să facă să se execute acéstă lege crudă, sosi un curier, care aduse noutatea, că Gratian fusese asasinat prin trădare, de către Andragatius, căpitan al gardei lui Maxim. Acest trădător punându-se în scaunul închis al Impărătesei trimise să spună Impăratului că se află pe drum. Acest tiner Principe, care era de curind însurat și care iubia cu pasiune pre Impărătesa, femeea sa, nepăzindu-se de nici o cursă, trecu riul cu grabă, cădu în mâinile lui Andragatius și fu mișelesce ucis în al două-deci și patruilea an al virstii și al cincilea al domnirii sale. O întâmplare atât de strania ca aceea făcu pre Iustina să uite mânia ce concepuse contra lui Ambrosiū. Maxim cu toate aceste ridicând o mare armată de Englezii, de Galii, de Germanii și de alte națiuni trecu în Italia sub pretext de a împiedeca să nu se facă nici o schimbare în doctrină, nici în disciplina bisericii; însă în fapt cu scop de a risipi bănuelile ce putea să aibă, că el aspira la tiranie și de a se sili să convingă că suverana putere îi era dată prin autoritatea legilor și prin consimțimintul popórelor, fără ca el să fi întrebuintat vre o violență spre a o obține. Valentinian consimți în a asculta de nevoile timpului pentru ca să ia semnele și podóbele Imperiului și fugi totuși la Tesalonic cu Iustina mama sa și cu Pröbus, prefectul Pretoriului.

CAPITOLUL XIV.

Anul D.N. *Nascerea lui Onoriu. Urmarea Episcopilor, atât ai*
384. *bisericii catolice, cât și ai celor-lalte secte.*
Triumful lui Teodosiu.

Valenti-
nian,
Theodosiu
și Arcadie

Pe când Teodosiu se pregătia la războiul ce hotărîse în contra lui Maxim, i se născu un fiu, care fu numit Onoriu. Când pregătirile sale fură isprăvite, el plecă din Constantinopole, unde lăasă pre Arcadie fiul său. Trecînd prin Tesalonic, vîdu acolo pre Valentinian și nu primi, nici nu refusă ambasada lui Maxim, ci fără să'și explice intențiunile sale se duse spre Italia, în fruntea armatei.

În același timp Agelius, Episcopul Novatienilor din Constantinopole fiind aproape de sfîrșitul său, numi pre Sisinie, preot din clerul său ca succesor al său. Câte-va zile după aceea poporul plîngîndu-se că n'a numit mai bine pre Marcian, care avea o mare reputație de sfințenie, el îl hirotoni și dîse poporului în plină adunare: Marcian va fi Episcopul vostru după mine și după Marcian, Sisinie. El nu trăi de cât puține zile după aceea, după ce a condus biserica sa timp de patru-șeci de ani, cu aprobarea generală a acelora din secta sa. Unii asigură că în timpul violenței persecuțiunii, el avu fericirea de a mărturisi în public numele lui Iisus Christos. Timoteu și Cyril murind curînd după aceea, Teofil fu ales Episcop de Alexandria și Ioan Episcop de Ierusalim. Demofil Episcopul Arienilor din Constantinopole, murind de asemenea, Marin născut în Tracia îi urmă, însă Doroteu sosind îndată după aceea din Antiochia, el îi fu preferat, ca mai capabil de a îndeplini această sarcină.

Cu toate acestea Teodosiu intrînd în Italia, fie care răspîndi felurite zvonuri atîngătoare de succesul armelor sale. Între Arienii se dîcea, că cea mai mare parte din armata sa fusese tăiată 'n bucăți și că el căduse viu în mâinele lui Maxim. Și ca și cum această noutate ar fi fost sigură, ei se duseră cu mîna armată să dea foc casei lui Nectarie, de ură că el se afla în posesiunea bisericilor. Cu toate acestea planurile Împăratului reușiră foarte cu fericire; căci

soldații lui Maxim îl prinseră și fie că se temeau de puterea lui Teodosiū, sau că ar fi fost corupți prin bani, ei îl uciseră. Andragatius cum auzi de mórtea sa, se aruncă cu armele sale într'un fluviū unde a perit. Rēsboiul sfirșindu-se ast-fel și mórtea lui Gratian rēsbunată, Teodosiū intră în Roma în triumf cu Valentinian și stabili acolo cu atât mai ușor o fórte bună rinduială în afacerile bisericii, cu cât Impērătēsa Iustina, care le turburase, murise.

~~~~~

CAPITOLUL XV.

Dărîmarea Templurilor Idolilor. Rēscola provocată din acēstă causă.

Paulin Episcopul de Antiochia, murind în acel timp, aceea, cari în timpul vieții sale, fuseseră supuși conducerii sale, continuară să aibă aceeași antipatie pentru Flavian, ca și mai 'nainte, de ură fiind-că el violase jurămîntul ce făcuse cu Meletie și de și ei n'aveau nici o neînțelegere cu dînsul asupra doctrinei, totuși ei se abținură de la împărtășirea sa și aleseră pre Evagrie de Episcop al lor. Acest Evagrie murind curând după aceea, Flavian împiedecă ca să i se alegă un succesor și ast-fel acei ce evitaū împărtășirea acestui din urmă, se adunară tot-deauna a parte.

În acel timp Episcopul de Alexandria obținend de la Anul D.N. 388. Impēratul în dar templul lui Bacchus, el îl schimbă în biserică. Statuele din el fiind luate și locurile cele mai ascunse fiind descoperite, el căută de a insulta religiunea păgână, producend în public figuri pe cari simțul moral ne împedecă de a le numi și aceea ce era mai secret în misterele lor. Păgânii, surprinși de o faptă atât de extraordinară și atât de neprevădută nu putură să rămână în liniște. Ci năvălind asupra creștinilor îi răniră și uciseră un mare număr și luând în stăpânire Serapionul, un templu foarte vast și foarte mareț, zidit pe o înălțime, ei se serviră de el ca de o citadelă spre a face alergări și prindend pre mai mulți creștini, îi chinură spre a i sili să facă jertfe;

Gratian.
Valentinian
Teodosiū
și Arcadie

reſtigniră pre acei ce refuſau, zdrobiră cõſtele altora ſi o-moriră pre alții într'alt chip. Reſcõla creſcând fõrte mult ſi prelungindu-se fõrte lung timp, magiſtrații, adicã Roman, ſeful trupelor de Egipt ſi Evagrie guvernatorul de Alexan-dria, sfãtuiră pre pãgãni sã depunã armele ſi sã pãrãſeſcã Serapionul. Inſã, neputând face nimic din cauza îndãrãt-niciei lor, ei informarã pre Impãratul despre tõtã afacerea. Turburãtorii ſe îndãrãtniciră în întreprinderea lor prin cu-noscința pedepsei ce merita fapta, ce comiſeſerã ſi pe lângã acẽſta ei erau întãritați prin discursurile furiõse ale unui numit Olympius, care sub o hainã de filozof îi îndemna la revoltã ſi sã morã cu hãrbãtie de va fi nevoe, pentru apãrarea deilor țerii lor. Rãſpundẽnd, cã perderea idolilor îi arunca în deſperare, el îi muſtrã, cã nu trebuiau pentru acẽſta sã pãrdã curagiul, nici sã neglijeze cultul religiunii lor; cãci ſtatuele ce fuſeſerã zdrobite de creſtini, nu erau de cãt de o materie ſupuſã ſtricãciunii. Dar cã puterea nevẽduțã ce fuſeſe în lãuntru, ſe retrãſeſe la ceriũ. Im-pãratul aflãnd tot ce ſe întãmplãſe, mãrturiſi, cã creſtini, cari fuſeſerã executați la mõrte cu acẽſtã ocaſiune, erau fõrte fericiți, pentru cã ei ſuferiſerã pentru apãrarea cre-dinței lor; ertã pre autorii morții lor, pentru cã amintirea aceſtei grații sã'i îndemne, sã adopte religiunea creſtinã ſi porunci ca templurile, din pricina cãrora reſcõla fuſeſe miſ-catã, sã fie dãrimate. Se ñice, cã atunci cãnd aceſt ordin fu citit în public, creſtini ſtrigarã exprimãndu-ſi bucurie, pentru cã Impãratul arunca vina asupra pãgãnilor, dintre cari acei ce pãzeau Serapionul fiind spãimãntați, o luarã la fugã. Creſtini il luarã în stãpãnire de îndatã ſi'l poſedã încã ſi aſtã-ñi. Mi s'a spus, cã Olympius auñind nõptea precedentã o voce care cãnta în Serapion *Alluia* ſi cã avẽnd în vedere, cã uſele erau în hiſe ſi cã nu ſe afla nimeni în lãuntru, el înțeleſe ce înſemna acẽſta, ſe urcã într'õ corabie, fãrã a vorbi nimãruĩ ceva ſi ſe duſe în I-talia. Se ñice, cã dãrãmãndu-se aceſt templu, ſe gãſirã a-colo caractere sãpate pe petre în formã de cruce ſi cã perſõne invẽtate ſtudiundu-le cu atenție ſpuſerã cã erau ieroglife ce înſemnaũ viẽta viitoare. Se aſigurã, cã ſe allau ſi alte figuri, cari cuprindeau predicarea ruinii aceſtui templu ſi cã ſi unele ſi altele ſervirã la convertirea a cãtor-va pãgãni. Iatã cum Serapionul fu ſchinbat într'õ

Anul D. 17.

333.

Gratian
Valenti-
nian,
Teodoſiu
ſi Arcadie

biserică, căreia i se dădu numele Impăratului Arcadie. Cu toate acestea se află încă atunci păgâni, cari luptau cu îndărătnicie pentru apărarea templurilor lor, precum locuitorii din Petrea și din Areopole în Arabia, cei din Raphi și din Gaza în Palestina, cei din Jerapole în Fenicia, cei din Apamia, cetate de pe țărmurile fluviului Axius în Syria. Am aflat, că acești din urmă s'aŭ servit adese ori de locuitorii din Galileea și de țărani din muntele Liban, spre a păzi templurile lor și că ei s'aŭ pornit până la atâta exces de violență în cât au masacrat pre un Episcop numit Marcel. Iată cum se povestesc că s'a întâmplat acesta. El ruina toate templurile din orașe și din cetăți, crezând că Annal D.N. 338. ar fi foarte greu printr'un alt mijloc, de a întorce poporele de la superstiție. Aflând că se afla un templu foarte mare în Aulona, care e o lature a Apamienilor, el se duse acolo cu o trupă de soldați și de gladiatori. El rămase totuși la o depărtare afară de lovitura săgeții, pentru că având podagră, nu putea nici să se lupte, nici să fugă. Pe când soldații erau ocupați cu atacul, câți-va păgâni vedându-l singur se apropiară de el, îl prinseră și'l arseră. Autorii morții sale fură necunoscuți atunci. Timpul descoperindu-i mai pe urmă, fiii lui Marcel vroiră să și răsbune. Inșă, Sinodul Provinciei îl impediă de la acesta, arătându-le că nu e drept, ca nici rudele, nici amicii lui Marcel să caute răsbunarea unei morți, despre care e mai bine să mulțămiască lui Dumnezeu, fiind-că ea a fost suferită pentru mărirea sa.

Valenti-
sian,
Teodosiu
și Arcadie

CAPITOLUL XVI.

Nectarie scöte pe penitencier din biserica sa.

Nectarie a fost cel dintâia, care scöse în acel timp din biserica sa pre preotul, ce era însărcinat cu impunerea pocăinței și fu urmat în această privință de cea mai mare parte din cei-l-alți Episcopi. Unii vorbesc într'un fel și alții în alt fel despre origina și despre desființarea acestui obicei. Voiu spune aici ce mi se pare mie despre acesta. E o perfecțiune, care e cu totul mai presus de natura o-

Anul D.N.

393.

Gratian.
Valentinian.
Teodosii.
și Arcadie

mului de a nu păcătui și Dumnezeu a poruncit să se dea ertare păcătosului când el o cere, de și ar fi căzut de mai multe ori în aceleași crime. Inșă, pentru că nu s'ar putea cere ertare de un păcat fără a'l mărturisi și pentru că Episcopii creșură de la început, că era supărător de a'l face cunoscut în prezența întregului popor: ei însărcinară pentru acest sfirșit un preot de o probitate încercată și de o discreție recunoscută, pentru ca penitenții declarându-și greșalele lor, el să le impună penitențele cuviincioase și să le dea ertarea. Novatienii, ne având nici o stimă pentru penitență, n'au avut nevoie de acea instituțiune. Inșă ea există încă și astă-dî la tôte cele-l-alte comunități. Confesiunea e în mare rigóre în Occident și mai cu sémă la Roma, unde e un loc destinat a pune pre penitenți și unde ei stau în picioare cu fața tristă și abătută. Când s'a isprăvit celebrarea misterelor la care nu asistă, ei se proștern la pămînt suspinând și vărsând lacrimi. Episcopul merge din naintea lor plângend și se prosternă și el la pămînt. Toți credincioșii scâlțați în lacrimi cer ertare de la Dumnezeu. Episcopul se scólă după acesta și ridică și pre cel-l-alti, face rugăciuni pentru penitenți și li lăsă să se ducă. Fiecare din ei se canonesce de bună voie prin abstenență, prin postiri și prin alte mijloce ce i-a prescis Episcopul și așteptă timpul reconcilierii sale. Când a sosit acel timp, el e eliberat de canonisirea păcatului său și restabilit în societatea credincioșilor. Episcopii de Roma au observat acest obicei, de la început până acum. La Constantinopole a fost un preot însărcinat pentru administrarea penitenții, până când o domnă de bun neam a declarat, că mergend la biserică spre a îndeplini penitența sa și spre a face rugăciunile ce i se rînduise, ea a fost violată de un diacon. Credincioșii s'au mahnit foarte mult pentru desonórea ce se resfrîngea din această faptă asupra întregii biserici, iar clerul a fost foarte descreditat din această cauză. Nectarie după ce a cugetat asupra celor ce trebuia să facă în această împrejurare, depuse pre diacon și scóse pre preotul însărcinat cu administrarea penitenții duple părerea a câtor-va persoane, care îl sfătuiră de a lăsa la prudența fie-cărui credincios de a se examina și a se încerca mai înainte de a participa la mister. Acesta e obiceiul duple care trăesc acum și care a trecut după socotința mea de la vechea severitate la o extremă slăbire.

Păcatele erau fără îndoială mai rari atunci când cine-va era întors de la ele prin rușinea de a le mărturisi și prin frica de a suferi condamnarea unui judecător sever. Eū cred, că pentru această rațiune Impăratul Teodosiū, care avea un zel atât de ferbinte pentru gloria bisericii, a făcut o lege prin care opri ca o femeie să pōtă fi admisă în serviciul bisericii, afară numai de n'ar fi avut copii și să fi fost în vîrstă mai mult de șase-șeci de ani, după preceptul Apostolului și porunci ca acele ce și vor tunde perii capului, să fie alungate din biserică, iar Episcopii ce le-ar admite acolo, să fie lipsiți de sarcina lor. Inse, fie-care să judece asupra acestei chestiuni cum îi va plăcea.

~~~~~

CAPITOLUL XVII.

Rătăcirile lui Eunomiū, ale lui Teofron și ale lui Eutyhie. Desbinarea Arienilor.

Impăratul exilă în acel timp pre Eunomiū care până atunci rămăsese tot-d'a-una la Constantinopole și făcuse adunări în mahalale, sau în case particulare, unde citia operele sale și atrăgea atâtea persoane la părerile sale, prin elocința sa, în cât în foarte puțin timp secta sa deveni foarte numerosă. El muri curând, după ce a fost trimis în exil și fu îngropat în locul chiar al nașterii sale, care era un sat din Capadocia, numit Dacora, aprōpe de muntele Argea în teritoriul cetății de Cesareea. Teofron care era din același țară și care fusese discipolul său, susținu pe urmă credințele sale. Studiind îndestul de bine filosofia lui Aristot, el compuse o introducere sub titlul, de exerciții ale spiritului. Inse intrând în tōte dīlele în noui dispute, el intrecu extravaganțele învățatorului său. Căci pretindēnd să raționeze cu multă subtilitate asupra cuvintelor scripturii, el intreprinse de a proba că de și Dumneșeu cunōște trecutul, prezentul și viitorul, el nu le cunōște în același chip și primesce în natura sa ōre-care schimbare de cunoscință. Extravaganța acestii imaginațiuni pārend cu totul nesuferită Eunomienilor, ei îl alungară de la împărțășirea lor și

Annul D.N.
379

Gratian,
Valentinian
Teodosiū
și Arcadie

el se făcu șef unei secte cu numele său. În acel timp Eutychie, care era din partidul Eunomienilor făcu și el la Constantinopole o nouă sectă, căreia îi dădu numele său. Căci această chestiune fiind propusă, dacă Fiul lui Dumnezeu scie ziua judecării cea de pe urmă, se raportă cuvintele din Evanghelie prin care se pare, că e ășis că numai Părintele scie ziua aceea. El asigură, că și Fiul o scie, pentru că le a primit toate fără excepție de la Părintele său. Episcopii Eunomienilor condamnând credința sa, el se despărți de împărțășirea lor și se duse la Eunomie în locul exilului său.

Un diacon și câțiva alții ce fuseseră trimiși din Constantinopole spre a-l denunța înaintea lui Eunomie și spre a disputa contra lui de ar fi nevoie, sosind ei cei dintâi, când Eunomie află cauza călătorii lor, el aprobă credința lui Eutychie și se rugă cu dînsul, de și între ei nu era permis de a se ruga, cu acei ce sosesc de aiurea, fără scrisori scrise cu caractere secrete, prin care să se arate, că ei sunt de împărțășirea lor. Eunomie murind puțin timp după acesta, acela care presida pre Eunomienii din Constantinopole, refuză de a admite pre Eutychie la împărțășirea sa, de mânie și gelosie, pentru că întreprinzînd de a-l combate, el nu putu să-i răspundă, ceea ce el credea ca o dezonore cu atât mai mare, cu cât Eutychie n'avea nici un rang în cler. Acest din urmă adunând pre acei ce urmau credința sa, făcu cu dînșii o sectă aparte. Mai mulți asigură că Teofron și el au fost autorii deosebirii ce se arată în modul cu care Eunomienii dau botezul. Iată ce am putut spune în puține cuvinte despre cauzele desbinărilor lor. Aș fi prea lung, dacă aș vroi să explic în deamănuntul toate neînțelegerile lor și nu sunt chiar îndesul de instruit spre a o face.

Arienii din Constantinopole agitară în acel timp această chestiune între dînșii, dacă Dumnezeu putea fi numit Părinte mai înainte ca Fiul său, pe care ei îl cred scos din Neant, să fi fost. Doroteu pe care ei îl chemaseră din Antiochia spre a-l conduce în locul lui Marin, cređu, că Dumnezeu nu putea fi numit Părinte mai înainte ca Fiul să fi fost, pentru că numele de Părinte e un nume care are o relație necesară cu numele de Fiu. Marin susținu din contră, că Părintele era, Părinte chiar atunci când el n'avea

Anul D.N.

388.

Gratian,
Valentian,
Teodosiu
și Arcadie

Fiu, fie că acesta să fi fost în adevăr credința sa, sau că o dicea numai din dorința de a contesta și din gelosie pentru că Doroteu îi fusese preferat. Poporul Arieniilor se desbină în două părți din această cauză. Doroteu rămase cu acei din suita sa în bisericile în posesiunea cărora el se afla, iar Marin zidi alte biserici, spre a aduna aparte pre acei ce țineau credințele sale. Li se dădu numirea de Psatyrieni și Goți. Psatyrieni, pentru că Teoclist Psatyropole adică vîndător de plăcinte, apăra cu îndărătnicie credința lor și Goți, pentru că Selina Episcopul acestei Națiuni îi aproba. Aceste popore urmau bucuroși dogmele Episcopului lor, care urmase lui Ufila, al cărui secretar fusese mai înainte și care era foarte capabil de a predica și în grecesce și în limba lor. Îndată după aceia se ivi o neînțelegere pentru rang între Marin și Agapie, pe care Marin însuși îl hirotonisi Episcop al sectei lor la Etes și pe care Goții îl sprijiniau. Mai mulți din clericii lor scandalizați de ambițiunea acestor prelați îl părăsiră și se uniră cu biserica Catolică. Iată începutul desbinării Arieniilor, care durează și astăzi și care e cauză, că fie care partid se adună separat. Plintas fost Consul, șef al unei și al altei miliții și care avea mare vață la curte, a întrunit pe Arieni din Constantinopole, după o separațiune de trei-deci și cinci de ani. Pentru a face unirea lor durabilă, el oprise de a se vorbi asupra chestiunii care-i desbinase.

Anul D.N.

380.

Gratian,
Valentinian,
Teodosiu,
și Arcadie

CAPITOLUL XVIII.

O nouă rătăcire introdusă de Novatieni. O observațiune asupra celebrării serbătorii Pascalui.

Novatienii despărțindu-se între ei sub aceeași domnire, inventară o nouă rătăcire ce s'a chemat rătăcirea Sabatienilor. Sabatie care fusese hirotonisit preot de către Marcian cu Teoclist și Macarie, urmând decisiunea celor ce se adunaseră la Pazugom, sub domnirea lui Valens, susținu, că trebuia să se celebreze serbătorea Pascalui în modul și în ziua în care o celebrăză evreii. El se despărți de împărțășirea celor-l-alti cu scop de a observa o disciplină mai exactă.

Anul D.N.

380.

Gratian
Valentinian
Teodosiu
și Arcadie

căci el făcea în adevăr profesiune de un mod de viețuire foarte aspră și sub pretext că mai multe persoane i se păreau nedemne la participarea misterelor. Inșe, când intențiunea ce el avea de a introduce novismuri fu descoperită Marcian mărturisi sincer părerea de rău ce simțea că l'a hirotonisit și strigă de mai multe ori după cât se dice, că i-ar fi fost mai de folos să și fi pus mânele pre nișce spină, de cât de a le fi pus pre capul lui Sabatie. Și spre a împedeca înaintarea acestei desbinări, el adună pre Episcopii din secta sa într'un loc din Bithynia, numit Sangara, aprópe de mare și puțin depărtată de cetatea de Helenopole. Ei întrebară pre Sabatie, despre cauza nemulțumirei și a despărțirei sale, și fiind-că el nu aduse nici o cauză alta de cât deosebirea de obicei pentru celebrarea sêrbătorii Pascelui, ei bănuiră că această deosebire nu e de cât un pretext și că el avea ambiția de a fi Episcop și l' obligară dea renunța cu jurământ la această demnitate. Când a făcut jurământul ce dorea, ei creșură că chipul deosebit de a celebra sêrbătórea Pascelui nu era o cauză de a se despărți de împărțășire și hotărira ca fie care să celebreze această sêrbătóre în ziua ce ar crede de cuviință, fără totuși a face o schismă. Ei publicară un decret asupra acestui subiect, pre care l' numiră decretul indiferent și acesta a fost tot ce s'a petrecut în adunarea lor. Sabatie urmă obiceiul Jidovilor și când nu toți Creștinii celebrau sêrbătórea în aceeași zi, el i înainta, postia după obicei, observa ceremoniile legei Iudaice și celebra sêrbătórea Pascelui. El veghea Sâmbăta și și făcea rugăciunile obicnuite, asista ziua următóre la biserică cu ceilalți și participa la sfintele mistere. Deocamdată nu se băgă de seamă această particularitate, dar când o vedu, mai mulți o imitară și mai cu sêmă în Frigia și în Galatia, după aceia el se lepădă pe față de împărțășirea celorlalți și fu hirotonit Episcop de acei ce urmaseră partidul său, după cum vom spune-o la locul său.

Anul D.N.

381

Gratian.
Valentian.
Teodotiu
si Arcadie

Eū mă mir cum Sabatie și partisanii săi au întreprins de a introduce acest novism, fiind-că vechii Jidovi celebrau sêrbătórea Pascelui după Equinoptiul de primăvară, când sórele e în primul semn al zodiacului, pe care Grecii l' numesc Berbecele și când Luna făcându-și cursul său în opunere e în a patra zi a sa după cum Eusebiu o pro-

béză prin mărturisirea lui Filon, a lui Iosif, a lui Aristobul și a mai multor altora. Novatienii înșiși, cari s'au obicinuit de a examina totul cu multă îngrijire, sunt de acord, că nici autorul sectei lor, nici primii săi discipoli, n'au urmat acest obicei; că el n'a fost stabilit de cât de acei ce saū adunat la Pazugom, și că la Roma ei urmăză obiceiul celor-l-alti Romani, care nici odată nu s'au depărtat de tradițiunea sfinților Apostoli Petru și Pavel. Mai mult samarinenii, cari sunt observatori religioși ai legii Mosaice, nu celebrăză nici odată această sərbătore, de de cât atunci, când nouile fructe sunt cöpte și pentru această rațiune se numesc sərbătoreea nouilor fructe; și astfel trebuie necesar, că atunci când o celebrăză, Equinoptiul de primăvară să fie trecut. Pentru acesta mă mir, că acei ce se par că imităză pre Jidovi în acest punct, nu se opresc la vechiul lor obicei. In fine atară de aceștia și de Quartadecimanii din Asia, toate cele-l-alte secte celebrăză duple cum cred această sərbătore în același mod ca Romanii și Egiptenii. Quartadecimanii celebrăză sərbătoreea Pascelui în a patra-spre-decea și a lunii ca Jidovii și pentru acesta li s'a dat acest nume. Novatienii observă ziua Invierii, de și ei urmăză pre Jidovi și se unesc cu Quartadecimanii, afară numai că atunci când ziua a patru-spre-dece a lunii nu e prima și a Sabbatului, ei celebrăză sərbătoreea cu atâtea zile mai târziu de cât Jidovii, cu câte zile se găsește între a patru-spre-decea și a lunii și între duminica viitoare-Montaniștii ce se numesc Pepuziți și Friginii celebrăză sərbătoreea Pascelui duple o nouă metodă ce au inventat. Ei se conduc după cursul sorelui și mustră pre cei ce se conduc după cursul lunii. Ei dau trei-deci de zile fie cărei luni, și dic că prima și a început imediat după Equinoptiul de primă-vară și care și, numărând după obiceiul Romanilor, ar fi numită a noua dinaintea calendelor lui Aprilie. ^{21 Martie.} In acea și, cum dic ei, a fost făcute cele două mari astre care regulăză cursul timpului și al anilor și ei o probăză pentru că din opt in opt ani, luna se întilnesce la același punct cu sorele și începe cu dinsul o lună nouă. Ciclul de opt ani al lunii e îndeplinit în nouă deci și nouă de luni și în două mii nouă sute două-deci și două de zile și in cursul acestui timp sorele face opt ani, din care fiecare e de trei sute șase-deci și cinci de zile și un pătrar.

6 Aprilie.

Căci ei numără a patru-spre-decea zi a luni, de care se vorbesce în sfînta scriptură, începînd de la a noua zi dinaintea calendelor luni lui Aprilie și dic că acesta e ziua a opta dinaintea idelor a același luni. Ei celebrăză tot d'a-una sêrbătorea Pascelui în acea zi, când se întâmplă ziua Invierii, iar de nu o amână pe Duminica viitoare. pentru că e scris cum dic ei, că e permis de a o celebra de la a patru-spre-decea zi a lunii până la a doue-deci și una. Iată diferitele obiceiuri ce au fost observate în privința celebrării acestii sêrbători.

CAPITOLUL XIX.

Observațiune asupra deosebirii obiceiurilor și a disciplinii bisericilor.

Mi se pare, că Victor Episcopul de Roma și Polycarp Episcopul de Smyrna hotărîră odinioară foarte cu dreptă judecată această contestație ce se născuse între ei. Căci fiind că Episcopii din Occident nu credeau, că trebuie a nimici tradițiunea ce ei primiseră de la Pavel și de la Petru și fiind-că acei din Asia protestaū căci vroiau să rămână inviolabil alipiți la tradițiunea lui Ión, conveniră într'un comun consimțimînt, ca și unii și alții să celebreze sêrbătorea Pascelui după obiceiul ce ei practicaseră în trecut, fără a se despărți de împărtășire. Ei credură că drept cuvînt, că ar fi fost o nebunie de a se despărți pentru un fapt de disciplină de acei cu cari erau uniți prin legătura credinții. Bisericile cari fac profesiune de aceeași doctrină nu observă aceleași obiceiuri. Sunt mai multe cetăți în Syria, care toate împreună n'au de cît un Episcop, pe când în alte provincii, sunt orașe care au fie-care câte unul, după cum am remarcat în Arabia și în Chypru și între Novațienii și Montaniștii din Trigia. La Roma nu sunt de cît șapte diaconi, precum n'au fost de cît șapte birotoniți de apostoli, dintre care unul, adică Ștefan a suferit cel dintăi martiriul pe când în cele-l-alte cetăți numărul diaconilor nu e limitat. La Roma se cântă Allyluia odată pe an, în prima zi a sêrbătorilor Pascelui, ast-fel că e un jurămînt ce se face de

obiceiū în această cetate, de a nu putea nici-odată nici auzi, nici cânta acest imn, dacă aceea ce se spune nu e adevărat. Nici Episcopul, nici nimeni altul nu învață poporul în biserica aceleiași cetăți. La Alexandria numai Episcopul predică și se dice, că acest obicei a fost stabilit acolo de când Arie, care nu era de cât preot a predicat acolo o doctrină nouă. Ei aū încă acest obicei în Alexandria și pe care nu l'am vedut practicându-se aiurea, nici am auzit dicându-se, că se practică, e acela, că atunci când se citește Evangelia, Episcopul nu se ridică de loc. Numai Archidiaconul o citește între dînșii, în timp ce diaconii o citesc în mai multe alte locuri, preoții numai în mai multe locuri și în unele locuri la sărbătorile mari, Episcopii ca la Constantinopole o citesc în prima și a sărbătorilor de Paști. Unii numără șase săptămâni postul ce precede imediat această mare sărbătoare și care e consacrat ajunării, precum fac locuitorii din Illyria și din Occident, din Africa, din Egipt și din Palestina: iar alții numără șapte săptămâni, precum acei din Constantinopole și din provinciile de prin prejur, până la Fenicia. Unii postesc prin interval în timp de trei săptămâni din cele șase, sau din cele șapte săptămâni; alții postesc fără întrerupere pre cele trei săptămâni ce precedă sărbătorea. Alții nu postesc de cât două, precum montaniștii. Nu toate poporele se adună în biserică în aceleași zile sau în aceleași ore. Acei din Constantinopole și din mai multe alte cetăți se adună Sâmbăta, ca și Duminica. Acei din Roma și din Alexandria nu se adună de loc în acea zi. Sunt cetăți și orașe în Egipt, unde contra obiceiului primit pretutindenea aiurea, se adună Sâmbătă seara și de și aū prândit, se împărtășesc cu sfințele taine. Nu se servesc în tot timpul, nici în tot locul de aceleași rugăciuni, de aceiași psalmi și de aceleași cărți. Noi vedem, că în orice biserică din Palestina, se citește odată pe an în orice zi și anume Vinerea, când poporul postesc foarte aspru în memoria patimilor Mântuitorului, revelațiunea lui Petru care a fost respinsă de cei vechi, ca o operă apocrifă. Se află acum un mare număr de sfinți pustnici cari stimază foarte mult revelațiunea ce a fost publicată sub numele lui Pavel, de și ea n'a fost recunoscută ca atare de nici unul din cei vechi. Unii asigură, că această revelațiune a fost găsită sub domnirea în care trăim, închisă într'o cutie de

Anul D.N.
391.

Gratian.
Valentinian
Teodosii și Arcadie

Anul D.N.
391.

Gratian,
Valentinian
Teodosii și Arcadie

marmură, care era îngropată în casa lui Pavel la Tars în Cilicia. Un preot de la acea biserică foarte înaintat în vîrstă, mi-a spus, că acesta era falș și că el bănuia, că acesta ar fi fost inventată de eretici. Nu voiți dice nimic mai mult asupra acestui subiect. Sunt o mulțime de alte obiceiuri pe care acei ce le-au observat din frageda lor vîrstă, nu cred să le pôtă viola fără păcat prin respectul ce ei au de acei ce le-au stabilit și de acei ce au urmat demnității lor. Trebuie fără îndoială a face aceeași judecată despre modurile diferite de a observa sêrbătorea Pascalui asupra cărora am făcut acêstă lungă digresiune.

CAPITOLUL XX.

Prosperarea religiunii creștine. Dărîmarea templurilor. Vărsarea Nilului.

Desbinările ereticilor contribuira mult la prosperarea bisericii. Căci, pe cînd pe de o parte mai mulți părăsiau acele secte, unde ei recunosceau, că nu era de cît confusiune și desordine, pe de altă parte păgânii renuntau la superstiția părinților și la cultul Idolilor lor. Iupêratul remarcând, că libertatea ce ei avuseseră în trecut de a intra în templuri favorisase în gradul cel mai înalt și întretinuse acest cult, opri mai întăi intrarea și apoi ordonă dărîmarea lor. Cînd păgânii nu mai avură templuri, ei se obișnuiră la adunările nôtre. Căci era un prea mare pericol pentru ei a jertfi pe ascuns și ei n'o puteau face fără a se expune să pèrdă sau viêta, sau cel puțin averile lor.

Se dice, că Nilul ne inundând pămînturile la timpul obișnuit, locuitorii atribuiră acêstă întărdiere disprețului ce se da puterii sale și se plânseră, că nu le mai e permis de a'l adora, nici de a'i aduce jertfe dupre obiceiul părinților lor. Guvernatorul provinciei temêndu-se ca nu cum-va aceste plângerî să se termine prin o rēscolă, însciintă pre Impêratul despre acêsta, care departe de a prefera abundența trecătore ce produce vărsarea Nilului, credinții ce datorea lui Dumneđu și folosului solid al pietății, rosti acest cuvînt însemnat: Să numai curgă acest fluviu nici

odată, dacă spre a-l face să curgă trebuiesc descântece, dacă îi place jertfele și dacă el poate mânji prin amestecul singelui apele care își iați isvorul lor din Paradis. Nilul debordă îndată după aceea, cu o ast-fel de violență în cât acoperi locurile cele mai înalte și pricinui frică de inundație și de ruina cetății Alexandriei chiar însuși acelora, cari cu puțin mai înainte se temeau de secetă și de fomete. Păgânii supărați de aceea ce se întâmplase, dăseră în luare de rîs la teatruri, că Nilul își vărsase apele sale, ca un bătrân ce cade în copilărie. Acesta fu cauza, că mai mulți renunțară la superstiție și îmbrățișară religiunea creștină.

CAPITOLUL XXI.

Aflarea Capului Sfintului Ión Botezătorul.

Anul D.N.

381.

În acel timp se aduse la Constantinopole Capul Sfintului Ión Botezătorul, pe care Irodiada îl ceruse odinioară lui Irod Tetrarchul. Se dice, că el a fost găsit la nisce călugări din secta lui Macedonius, cari după ce au locuit în Ierusalim se stabiliseră în Cilicia. Mardonius primul Eunuc al Curții dând sciința despre acesta sub domnirea precedentilor, Valens porunci ca capul să fie adus la Constantinopole. Cei ce erau însărcinați cu executarea acestui ordin, punându-l pe un car, îl duseră până la un loc în ținutul Calcedoniei numit Pantichium, unde cei ce trăgeau carul se opriră și rămaseră ca nemișcați, fără să fi fost nici un mijloc de a-l face să înainteze. Ast-fel au fost nevoiți de a depune această sfintă reliquie la Cosila, care e un sat în vecinătate și care aparținea lui Mardonius. Însă în timpul nostru, Împăratul Teodosiu ducându-se în acel loc, fie prin o inspirație a lui Dumnezeu, sau prin o mișcare ce i-a dat Sfntul proroc, el avea în scop de a transfera sfnta reliquie: El nu găsi atunci acolo nici un obstacol de cât acela ce veni din partea unei femei consacrată lui Dumnezeu, care îl păzia. În loc de a întrebuița autoritatea sa, el întrebuiță rugăciuni spre a obține consimțimintul său și de abia obținându-l, el îl puse în haina sa de purpură și-l duse la Hebdoma, aproape de Constantinopole, unde ridică o biserică

Gratian,
Valentian,
Teodosiu
și Arcadie

förte frumösă și mărêță. Acea femeie care îl păzise era din secta Macedonienilor, la care ea n'a vroit nici odată să renunțe, ori ce promisiuni îi făcu Teodosiü; pentru acêsta se afla acolo un preot cădüt în aceeași rătăcire, numit Vincent, care păzea cu dinsa sfinta reliquie și care'l punea lângă sfinta jertfă. Preotul urmă pre Impêratul și intră în împărtășirea bisericii catolice, de și Macedonienii asigură că el le promisese cu jurămint de a nu'i părăsi și că el numai după aceea hotărîse să participe la împărtășirea Impêratului, la cas când sfintul Ioan ar vroi să urmeze pre acest Principe. El era din Persia și eșise de acolo sub domnirea lui lui Constantie, cu Addas vêrul scü, pentru a evita persecuțiunea ce religiunea creștină suferia atunci în țara sa. El fu ridicat la rinduiala de preoție. Addas se însură și servi förte folositor bisericii. El lăsă un fiu numit Axentie, förte recomandabil prin pietatea sa către Dumneđeü, prin fidelitatea către amicii săi, prin eminenta sciinții, prin curățirea moravurilor și prin sfințenia vieții sale de și petrecuse o parte din ea la curte și avusese diregătorii förte însemnate. Memoria sa e în venerațiune între sfinții pustnici și persónele de pietate ce l'aü cunoscut mai de aprópe. Femecea care păzise Reliquia sfintului Ioan petrecu restul vieții sale în satul de Colila unde a trăit în practicarea unei pietăți deosebite și lăsă după dinsa fecióre consacrate lui Dumneđeü, a căror virtute aduce laudă aceleia ce le instruisse.

CAPITOLUL XXII.

Mörtea tînêrului Valentinian. Revolta lui Eugenii. Pređicere făcută de un pustnic.

Pe când Teodosiü făcea pre popórele din Orient să se bucure de o profundă pace prin înțelepciunea guvernămîntului său și se aplica necontentit a da lui Dumneđeü respectele și omagiile sale, sosi scirea, că Valentinian fusese sugrumat. Unii spuneau, că Eunucii îi procuraseră acêstă mörte după îndemnul celor mari și mai cu sémă a lui Arbogast, căpitanul miliției, de ură că acest tînêr Prin-

cipe incepea să imiteze virtuțile părintelui său și a guvernă într'un mod, care desplăcea foarte mult celor răi, alții spun că el se ucise însuși de necaz, că rudele sale nu i permiteau să facă aceea ce el vrea și că l'opreau prin autoritatea lor, când în ardorea tinereții urma impulsivitatea pa-timilor sale.

Se dice, că el era bine făcut, de un bun naturel și că dacă ar fi trait până la vârsta de bărbat, ar fi devenit foarte capabil de a comanda bine și ar fi întrecut pre părintele său în mărimea curagiului și în zel pentru dreptate. Dar în fine, cu toate aceste bune dispoziții, el muri în modul tragic după care am spus.

În timpul acela Eugeniū, bărbat care nu făcea în mod sincer profesiune de religiunea creștină, se hotări de a usurpa autoritatea absolută și luă în public podobele sale. Se dice, că el fu îndemnat la această întreprindere prin discursurile unor persoane care se amestecă de a predice viitorul și care consultaū pentru acest sfârșit măruntaele animalelor și stelele. Unii din cei dintâi ai curții erau foarte cedați la această superstiție și între alții Flavian, Prefectul Pretoriului, bărbat învățat în științe, inteligent în conducerea afacerilor și care era în reputație că a învățat toate mijloacele de a prevedea viitorul. Acesta a fost care convingând pre Eugen ũ, că el era destinat la Imperiū prin orinduiala destinurilor și că îndată ce va escela acolo religiunea creștină va fi desființată, îl hotări să ia armele. Eugeniū măgulit de această speranță ridică trupe și luă în stăpânire Alpii Iulieni, cari nu presintă de cât o trecere foarte strîmtă spre a intra în Italia. Teodosiū temându-se de succesul acestui război și nesciind dacă trebuia să meargă să atace pre Eugeniū sau să l'astepte, se hotări de a consulta asupra acestei îndoeii pre Ioan pustnicul din Tebaida, care precum am spus, era în reputație de a cunoște viitorul. El trimise deci în Egipt pre un eunuc numit Anat. D.N. Eutropiū, bărbat de o fidelitate încercată, sau spre a i aduce 388. pre pustnicul, de ar fi posibil, sau spre al consulta cel puțin asupra acestui război. Pustnicul se scuză de a merge la Teodosiū, însă îi spuse prin eunuc, că el va câștiga Gratian, Valentinian, Teodosiū și Arcadie victoria și va omori pre inamicul său, dar că în curînd după aceea va muri și el însuși în Italia. Întâmplările au confirmat adevărul acestor predicări.

CAPITOLUL XXIII.

Răscola locuitorilor din Antiochia. Mânia Impăratului, potolită prin dibăcia lui Flavian.

Necesitatea războiului obligând pre miniștri de a face noui imposite, poporul din Antiochia se resculă, răsturnă statuile Impăratului și ale Impărătesei, le târî pe strade cu funii și adaogă pe lângă această faptă toate vorbele insultătoare ce mânia putea să le producă. Impăratul avea în scop de a pedepsi această cutezanță prin mărtașă celor mai culpabili și svonul acestei hotărîri umpluse de spaimă totă cetatea. Furia locuitorilor trecuse și dăduse loc căinții. Ei gemeau de pedepsele ce meritaseră, ca și cum le-ar fi și suferit deja și cântau arii jalnice, cari fuseseră compuse, spre a ruga pe Dumnezeu de a potoli mânia Prințepelui lor. Flavian, Episcopul lor fu trimis spre a merge să implore milostivirea sa în favoarea lor. Însă, găsindu-l încă cu totul plin de supărare pentru înjurarea ce suferise, el întrebă această dibăcie spre a face pre tinerii muzicii sale, să cânte în timpul ospetului său ariile și cântecele ce locuitorii de Antiochia compuseseră, spre a și exprima regretele și spre a produce compătimirea sa. Se dice, că Teodosiu fu atât de mult mișcat, în cât vărsă lacrimi în paharul ce avea în mână și ertă pe locuitorii din Antiochia. Se asigură încă, că în noaptea care precedă imediat ziua resculării, se vedu o fantomă ce avea o figură de femeie, care era de o mărime monstruoasă și de o privire teribilă și care alergând pe strade plesnea un biciu asemenea celor cu care se iriteză fiarele sălbatice la teatru. Ast-fel s'ar putea cugeta, că acea răscolă ar fi fost produsă de un demon pismaș liniștei omenilor. Impăratul ar fi vărsat fără îndoială mult sânge, dacă respectul ce avu pentru rugăciunile unui Episcop nu l'ar fi făcut să modereze mânia sa.

Anul D.N.

381.

Gratian.
Valentinian.
Teodosiu
și Arcadie

CAPITOLUL XXIV.

Victoria câștigată asupra lui Eugeniū de Teodosiū. Anul D.N.

394.

Teodosiū,
Arcadie
și
Onorie.

Când pregătirile fură isprăvite, el declară pre Onorie cel mai tinăr din fiil sēi, Impērat, precum declarase deja pre Arcadie și lāsându'i pre amāndoul la Constantinopole, el plecā în fruntea trupelor sale spre a merge în Occident. Afară de trupele sale el mai avea o mulțime de ajūtore, ridicate dintre streinii, cari locuesc pe țermurile Dunării. Se dice, că atunci când sosi la Hebdom intrā în biserica, ce o zidise în onórea sfintului Ión Botezătorul și ceru de la Dumneđeū, prin rugāciunile acestui sfint, un fericit suces al rēsboiului. Dupē ce a trecut pasul Alpilor, el se duse într'o câmpie acoperită de infanterie și de cavalerie și vedu Anul D.N. în urma lui o parte pusā la pāndā. Avangarda luāndu-se 394. la luptā cu trupele ce erau înșirate în câmpie, ciocnirea Teodosiū,
Arcadie,
și
Onorie. fu teribilā, iar lupta fōrte îndoiósā. Inśā Impēratul vedēnd că inimicii, cari erau la pāndā, inaintāu spre a'l înconjura, cređu că nu putea să scape de un pericol atât de evident fără un ajutor cu totul particular al cerului și de aceea se prosternā la pāmīnt spre a'l implora. Abia își isprāvi rugāciunea și el fu ascultat și comandantii trupelor, ce erau la pāndā, trimiserā să'i ofere de a se înrola sub stēgurile sale, numai ca el să le dea primele dregātōrii ale armatei sale. Ne putēnd gāsi hārtie, nici cernělā, el scrise pe tablete că le va da, dacā vor îndeplini fāgāduința lor și îndatā ei trecurā în partea lui. Inśā, fiind-cā și dupē acēstā adāogire de putere, victoria era încă nesigurā, se ridicā un vēnt violent, ca unul despre care nu s'a audīt vorbindu-se vre-odatā, care rupse șirurile inimicilor, le întōrse săgețile asupra lor-înșiși, le smulse scuturile și le aruncā asupra lor cū pulberea. Fiind ast-fel expuși la loviturile Romanilor, unii furā uciși, iar alții scāpānd, furā prinși în curīnd dupē aceea. Eugeniū se prosternā la picióarele Impēratului spre a'i cere viēta. Inśā mai înainte de a fi isprāvit să implore milostivirea lui Teodosiū, i se tăie capul de către un soldat. Arbogast fugi dupē luptā și se ucise el însuși. Se dice, că pe când lupta se dādea, era un îndrācit în biserica de

la Hebdom, unde Impăratul își făcuse rugăciunea sa plecând, care aduse injurii acestui sfânt, îi impută că avusese capul tăiat și îi dîse: tu m'ai biruit și întinzi curse armatei mele. Spectatorii cari așteptau rezultatul războiului cu nerăbdare însemnară ziua în care se întimplase acesta și aflare pe urmă că era aceeași chiar, în care lupta a fost dată. Iată cum se povestesc acest fapt.

CAPITOLUL XXV.

Masacrul locuitorilor din Tesalonic. Generoasă libertate a lui Ambrosiū Episcopul de Milan. Alte virtuți ale acestui Prelat.

După mórtea lui Eugeniū, Impăratul intră în cetatea de Milan și mergînd spre biserică spre a își face rugăciunea sa, Ambrosiū Episcopul acest-i cetăți îl apucă de haina sa de purpură în prezența întregului popor și îi dîse: stăi aci. Nu e permis unui om înegrit de crime și ale cărui mâini sunt mânjite de sânge cu nedreptul vărsat să intre în biserică și să participe la sfintele taine, mai nainte de a se curăți prin pocăință. Impăratul mirat de libertatea acestui Episcop, începu să reflecteze și se retrase pătruns de o durere foarte mare pentru păcatele sale. Iată cum a fost el împins de a le comite. Un conducător de căruțe declarând paharnicului lui Buteric, căpitanul miliției de Illyria, o nenorocită dorință ce avea pentru dînsul, lu aruncat în temniță. Cătuva timp după aceea poporul îl ceru cu stăruință, ca un om ale cărui servicii erau necesare într'o alergare solemnă, ce trebuia să se facă călare și neolăinîndu-l se resculă și se porni până la acel esces, în cătuva ucise pe Buteric. Impăratul foarte iritat pentru acest omor, porunci să fie răsunat prin sângele a unui număr însemnat de locuitori. Vărsarea sîngelui fu foarte mare și în acelaș timp foarte nedreptă. Căci nisce streini de curînd sosiți în această cetate fură prinși și masacrați cu cei-l-alți. Această sîngerătoare execuție fu însoțită de ore care împrejurări cu totul nenorocite. Iată una din cele mai triste. Un neguțator se oferi spre a fi ucis în locul a două fii ai săi ce îi prinsese și

oferi încă de a da toți banii ce avea spre a obține acest schimb. Soldați mișcați de ôre-care milă, consimțiră de a l lua pentru unul din fiii săi, dar refuseră de a l lăsa pre amândouă, pentru că după acêsta n'ar fi avut numărul ce fusese prescris. Părintele privindu-i pre amândoi și iubindu-i de o potrivă nu putu să se hotărască și rămase nehotărît pe când li se împlânta pumnalul în pânțece. Am audît spunându-se că a fost un sclav, care a avut curajul să se dea spre a fi ucis pentru stăpânul său pe care l ducea la mörte. Ambrosiu crezând că Teodosiü era culpabil pentru aceste cruzimi, l lipsi de intrarea în biserică și de împărtașirea credincioșilor. El mărturisi în public păcatul său și se abținu de a purta podôbele Imperiale în cursul timpului ce i se prescrisese spre a face penitență, ca un timp ce era consacrat durerii și întristării. El făcu o lege prin care hotărî ca acei ce erau însărcinați spre a executa ordinele Impêraților, să nu execute condamnările la mörte, de cât o lună după ce ele au fost pronunțate, spre a da timp mâniei lor de a se potoli, sau milostivirii lor de a erta pre cei culpabili.

Acest Ambrosiu a făcut fără îndoelă o mulțime de alte fapte pline de o vigôre episcopală, ce nu sunt cunoscute de cât de cei ai țării. Am aflat pre acêsta între altele. Impêratul avea obiceiü de a se așeza înăuntru Altarului, ceea ce Ambrosiu privind ca o slăbire a disciplinei, sau ca un efect al unei înjositoare complență a precedentilor Episcopoi, el îi desemnă locul în afară de tîmplă, ast-fel ca el să fie înaintea restului poporului și după cler. Teodosiü aprobă acest înțelept regulament al lui Ambrosiü și am știut, că de atunci el a fost fôrte cu religiositate observat de Impêrații următori. Un bărbat de bun neam, intrat în rătăcirile păgânismului, avînd nerușinarea de a insulta cu cuvinte pre Impêratul Gratian și de a i dice, că el e nedemn de părintele său, fu condamnat la mörte. Pe când îl ducea la locul de supliciü, Ambrosiü se ducea la palatul Impêratului, cu scop de a cere grația. Acest Principe se ocupa atunci cu o luptă de animale în cirul său particular, precum fac adese-ori Impêrații, fără ca poporul să fie de față. Acêsta a fost cauza, că oficerii săi nu l înștiințară, că Ambrosiü cerea să i vorbescă. Acest Episcop fiind obligat de a se retrage din palat se duse la ușa cir-

cului și intrând cu acei ce duc animalele, se înfățișă înaintea lui Gratian și nu 'l părăsi de loc până nu obținu grația condamnatului. El era foarte exact în a observa regulile bisericii și a menține disciplina în cler. Dintr'un mare număr de fapte frumoase ce el a făcut, am ales pre aceste două spre a face cunoscut cu câtă generositate vorbea el celor mari și principilor, când era vorba de mărirea lui Dumnezeu.

~~~~~

CAPITOLUL XXVI.

Minuni făcute de Donat și de Teotim.

În acel timp au fost și alți Episcopi eminenti în sfințenie în diferite provincii. Donat, Episcopul de Euree în Epir, a fost unul din cei mai renumiți. Locuitorii țării povestesc un mare număr de minuni ce a făcut el, și mai cu seamă ce a făcut spre a ucide un balaur de o mărime monstruoasă, care era de a lungul drumului, aproape de un loc numit Camaigefir, unde răpia oi, capre, boi, cai și oameni. Donat 'l atacă fără sabie, fără lance, fără sulită. Șarpele ridică capul ca și cum spre a se arunca asupra lui. Însă sfântul Episcop făcând semnul crucii în aer, scuipă asupra balaurului, care muri îndată ce primi scuipatul în gură. Când fu întins pe pământ și avu timpul de a 'l observa, el nu se arătă de o mărime mai puțin însemnată, de cât acei din Indiă, despre care se vorbește atât de mult. Am auzit spunându-se că locuitorii înjugară opt perechi de boi, spre a-'l târi la câmp, unde îl arseră, de teamă, ca nu cum-va de l'ar fi lăsat să putrezescă, să nu se infecteze aerul și să pricinuescă boale molipsitoare. Mormintul acestui Episcop e într'o biserică ce poartă numele său. Acolo aproape e un izvor pe care Dumnezeu l'a făcut să iasă odinioară din pământ prin rugăciunea sa. Căci, sosind într'o zi în acel loc, și vedând, că cei din suita sa suferiau de sete, se dice, că el făcu o gropiță în pământ cu mâna și făcu rugăciunea și că mai înainte de a fi isprăvit, ieși un izvor, care de atunci n'a secat nici odată. Locuitorii din Isoria, sat după teritoriul cetății de Euree asigură, că această minune e adevărată.

Teotim, conducea în acel timp biserica din Tomis și toate bisericile din Scitia. El fusese crescut în practicarea vieții călugărești, și dăduse barbarilor ce locuiau pe țărmurile Dunării o atât de înaltă idee de virtutea sa, în cât ei se obicnuiseră de a-l numi Dumnezeul Romanilor. Se dice, că călătorind el într'o țări aprópe de țara lor, vėdu în depărtare nisce barbari, ce veniau spre Tomis. Ceii ce erau cu dınsul cređură că sunt perduți și începură să și deplângă nenorocirea lor. Iar el se pogori de pre cal și și făcu rugăciunea sa. Barbarii trecură fără să 'l vadă. Fınd-că aceste popóre făceau adese ori năvãliri în Scitia, el 'i făcu ceva mai blândi prin darurile și prin măgulirile sale, și prin dulcėta caracterului ce avea de a vorbi și de a mânca cu ei. Unul din ei închihuindu-și că el avea multă avere, căută într'o țări de a 'l face prizonier și pentru acest sfirșit rezemându-se pe scutul său, dupre cum avea obiceiu de a face când vorbea cu inimiții săi, ridică brațul spre a 'l arunca o frânghie peste gât și a 'l țări. Inse brațul său rămase ridicat și nemișcat, până ce tovarășii săi au vorbit lui Teotim în favórea sa și până ce Teotim a rugat pre Dumnezeu de a-l ierta. Se dice, că el a avut tot-d'una lungi plete, precum le avea, când a început să adopte viața călugărească. El era fórt cumpătat și fórt moderat în modul de a bea și de a mânca. El n'avea oră regulată pentru ospėturile sale. El le făcea când se simțea însetat sau flămând. Acesta e și obiceiul unui adevėrat filosof, de a nu se pleca la aceste fapte, de cât de a asculta de necesitatea naturii, fără a căuta în acestea plăcere.

CAPITOLUL XXVII.

Minunile sfintului Epifanie.

Epifanie conducea în acel timp biserica mitropolitană din Insula Ciprului. El a fost renumit nu numai prin virtuțile, ce a practicat în cursul vieții sale, ci încă și prin minunile cu care Dumnezeu a bine-voit să 'l onoreze după mórtea sa. Căoi se dice, că mormintul său isgonesc demonii

și tămăduesce bôlele, ceea ce nu se scie să fi făcut în timpul vieții sale, de și a făcut o mulțime de fapte cu totul surprindătoare și miraculoase. Dintre acelea ce i se atribuie, iată una din cele mai renumite, ce a venit la cunoștința noastră. El era foarte darnic către acei ce fuseseră ruinați, fie prin naufragiu, fie prin altă ôre-care nenorocire și după ce a cheltuit totă averea sa prin milosteniile sale, el făcea o egală bine-facere și cu avutul bisericii sale, care fusese îmbogățită prin bine-facerile a o mulțime de persoane din diferite provincii, cari având în vedere că Epifanie e un Episcop de o deosebită pietate și care ar distribui caritățile lor conform cu intențiunile lor, îi lăsase la dispozițiune fondul în timpul vieții lor, sau i 'l lăsase prin testament. Se dice, că vistierul gășind într'o ôi, că nu mai rămăsese mai nimic, 'l muștra de dărnicia sa, dar că Episcopul neîncetând de a da încă și puținul ce rămăsese, un bărbat necunoscut se sui în camera vistierului, și 'l puse în mână o pungă plină cu monedă de aur. Fiind-că e foarte rar de a se găsi o persoană, care să facă în secret o dărnicie atât de însemnată ca aceea, totă lumea credu că acesta e o lucrare a mânei lui Dumnezeu, de cât un efect al carității ômenilor. Voiu arăta aici încă o altă minune ce i se atribuie. Sciu bine, că o asemenea minune se povestese despre Grigorie, odinioară Episcop de Neocesareca, și cred că acesta e adevărat. Acesta nu împedecă, ca Sfintul Epifanie să nu fi făcut o alta asemenea minune. Sfinții atât din secolii trecuți, cât și din acesta, au făcut câte odată fapte miraculoase, cari au între ele o mare asemănare. Sfintul Apostol Petru a înviat un mort, însă el n'a fost singurul care a înviat morți. Sfintul Ión Evangelistul a înviat unul la Efes și ficele lui Filip a înviat un altul la Ierapole. Iată deci minunea ce am să povestesc. Doui săraci pândind timpul când Epifanie trebuia să trecă, cu scop de a căpăta de la el o milostenie mai însemnată de cât de obicei, de îndată ce 'l vedură, unul din cei doui se culcă la pământ și se prefăcu că e mort; cel-l-alt umplu aerul cu strigări, plângend mórtea tovarășului său și propria sa sărăcie care 'l răpea mijlocul de a 'i face datoria înmormintării. Episcopul rugă pe Dumnezeu, de a odihni sufletul repausatului și dădu celui-l-alt cu ce să 'l îngrope și 'i dise: Fiule! aibi grijă de înmormintarea tovarășului tău și nu 'l

Anul D. N.

394.

Teodosii.
Arcadie,
și
Onorio.

mai plânge. Căci chiar când 'l vei plânge, el nu va mai re nvia de acum. Mórtea sa era un reũ neînlatinabil și de care trebuie absolut să te mângâi. Dupē ce a vorbit astfel, el și continuă drumul. Când s'a depărtat și nu'i mai putea vedea, cerșetorul imbrânci pre tovarășul său cu piciorul și 'l dișe: scólă-te, tu și-ai jucat fôrte bine rolul și prin dibăcia ta avem cu ce petrece diua fôrte bine. Inșă cel-l-alt ne răspundēnd nimic și rēmânēnd mort, cel ce era în viētă alergă dupē Sfintul Epifanie plângēnd și smulgēndu-și pērul capului mărturisi înșelăciunea și 'l rugă de a reda viētă mortului. Sfintul Episcop 'l sfătui să sufere acea întâmplare cu răbdare și 'l congediă. Dumnezeu n'a înviat pre mort spre a arăta, dupre cum cred, la tōtă lumea, că acei ce caută de a înșela pre servitorii săi caută de a'l înșela pre dînsul, care vede și aude tōte.

CAPITOLUL XXVIII.

Virtuți deosebite ale lui Acacie Episcopul de Bereea, ale lui Zenon și ale lui Ajax.

Acacie, care era atunci pe scaunul bisericii din Bereea în Syria, se făcu fôrte cunoscut între Sfinții Episcopi din secolul său. Se povestesc despre dînsul o mulțime de lucruri fôrte minunate. El fu crescut din tinereța sa în modul de viețuire aspră și penitentă a pustnicilor, îndeplinindu-și datoriile de pustnic tot-d'auna cu o îngrijire și o singuință de necređut. Când fu înaintat la demnitatea Episcopală, el lăsă casa sa deschisă în tōte orele zilei, astfel că locuitorii cetății și streinii intrau la el dacă vroiau, chiar în timpul ospēțului și al odihnei sale. Mărturisesc, că am admirat acēstă conduită, fie că el o păzea prin încrederea ce o avea în sine, fie că vroia să aibă tot-d'auna prezența altuia, spre a fi obligat să se păzescă de defectele la care toți omenii sunt supuși, temēndu-se de a fi surprins în vre o faptă puțin conformă cu datoria sa. Zenon și Ajax, frați înfloriri în același timp. Ei se aplicară la practicarea vieții călugăresci, nu în pustie, ci în Gaza, care e o cetate martimă și într'un loc numit Majuma. Ei au apărat amân-

Annul D.N
394.

Tecostasii.
Arcadie,
și
Onorie.

două adevărul credinții catolice cu un curaj și îndrăzneț și a mărturisit adese ori în prezența păgânilor, că erau creștini, cu o libertate atât de generoasă în cât primira foarte rele tratamente. Se dice, că Ajax a luat în însoțire o femeie foarte frumoasă și că necunoscând-o de cât de trei ori, a avut trei fii și fără a o cunoște mai mult a continuat în profesiunea și în practicarea vieții pustnicilor. El creșu pe doi din fiii săi în aceeași profesiune și în celibat, iar pe cel al treilea l creșu spre a l însura. El conduse biserica de Lotolion, cu o înțelepciune și o pietate exemplară.

Zenon renunțând la lume și la căsătorie din tinereța sa, fu foarte alipit la serviciul lui Dumnezeu, tot restul vieții sale. Se dice și am vădut eu însumi, că fiind Episcop de Majuma, el nu lipsia nici odată la serviciul bisericii, nici dimineața, nici seara, nici la cele-lalte ore, de și avea aproape o sută de ani, afară numai dacă l impeleca vre o indispoziție spre a asista. De și el a fost rădicat la demnitatea Episcopală, totuși nu se dispensă de loc de datoriile vieții călugărești și nu înceta de a face pânză de in și de a câștiga prin acest meșteșug aceea ce i era necesar și de a da milostenie săracilor. El făcu ast-fel până la sfârșitul vieții sale, de și cum am spus, era foarte în vîrstă și pre scaunul bisericii ce mai numerosă din Provinci și cea mai bogată. Am vorbit de acești Episcopi spre a arăta cât de eminentă era virtutea acelor ce Dumnezeu dăduse în acel timp bisericii sale. Ar fi cu greu de a vorbi de toți. Cea mai mare parte din ei au avut o virtute exemplară despre care Dumnezeu af acut mărturisiri publice, atât prin graba cu carea El a ascultat rugăciunile lor, cât și prin minunile ce a făcut în favoarea lor.

CAPITOLUL XXIX.

Aflarea Reliquiilor Proorocilor Abacum și Michea. Mortea Impăratului Teodosiū.

Când biserica a fost condusă de către acești mari oameni, exemplul virtuții lor a îndemnat pre cler și pre popor să i

îmiteze. Biserica n'a fost în acel timp onorată numai prin acestei virtuți și prin aceste exemple, ea a fost încă onorată și prin Reliquiile Proorocilor Abacum și Michea, pre care Dumneșeu le-a descoperit în vis lui Zeben, Episcopul de Eleuteropole. Reliquiile lui Abacum au fost găsite la Cela, ce se numia odinioară cetatea de Ceila. Mormîntul lui Michea era la dece stadii de acolo, într'un loc numit Beratsatia și locuitorii țării numiau din ignoranță mormîntul Credincioșilor, sau în limba lor Nefsamemana. Iată ce se întâmplă sub domnirea lui Teodosiu spre gloria Religiei noastre. Pe când el era încă la Milan după ce a câștigat victoria asupra lui Eugeniū, fu atacat de hălă și amintindu'și predicerea călugărului Ioan, credu că era aproape de sfârșitul său. El chieamă grabnic pre Onorie fiul său din Constantinopole și îndată ce sosi el se simți ceva mai bine, așa că asistă și la jocuri. Dar simțindu-se mai rău după prânz, trimise să spue fiului său care presida jocurile și noptea viitoare muri sub consulatul lui Olibrius și al lui Probin, frați amândouă.

CARTEA OPTA

CAPITOLUL I.

Arcadie și Onorie urmază lui Teodosiū, părintele lor. Episcopii marilor cetăți. Mórtea lui Rufin. Desbinări între eretici. Bune calități ale lui Sisinie Episcopul Novatienilor.

Anul D.N. 395. Iată cum a murit Teodosiū, după ce a favorizat foarte mult și a mărit biserica. El a trăit aproape șase-deci de ani și a domnit șase-spre-dece. El a lăsat de succesori pre Arcadie și Onorie. Arcadie fiul-său cel mai mare în Orient și pre Onorie în Occident. Ei au urmat amândouă religiunea părintelui lor.

Siricie, conducea atunci biserica Romană, după mórtea lui Damas; Nectarie conducea pe acea de Constantinopole, Teofil pe acea de Alexandria, Flavian pe acea de Antiochia și Ión pe acea de Ierusalim. Huni făceau în acel timp stricăciuni în Armenia și în alte provincii din Orient. Se bănuia, că Rufin Prefectul Pretoriului i-a invitat să intre pre pământurile Imperiului, cu scop de a lua în stăpânire autoritatea suverană, în mijlocul turburărilor ce ei ar provoca și pe această bănuială, se desfăcu de el curind după aceea. Căci armata reintorcându-se victorioasă după invingerea lui Eugeniū și Impăratul Arcadie plecând din Constantinopole spre a merge întru întâmpinarea ei dupre obiceiū, soldații masacrară pre Rufin. Impărații creșură că înlesnirea cu care Eugeniū fusese învins și că modul cu care Rufin, care întocmia planuri de revoltă fusese răpit

din lume, fără ca mórtea sa să fi produs cea mai mică
turburare în Imperiū, erau recompensa pietății lui Teodosiū
părintele lor, confirmară tóte legile ce Impărații precedinți
făcuseră în folosul bisericii și dădură semne noi și par-
ticulare de dragostea și de zelul lor. Supuși nu lipsiră de
a urma exemplul lor, ast-fel în cât păgânii alergară cu
mulțimea spre a se converti la religiunea creștină și ere-
ticii spre a se uni cu biserica catolică. Numărul Arienilor
și al Eunomienilor se micșora din și în și, din cauza des-
binărilor ce erau între ei și de care am vorbit în cartea
precedentă. Căci mai mulți din secta lor reflectând asupra
diversității credințelor ce se aflaū și asupra înverșunării
certurilor și a disputelor lor judecaū, că nu e nici o apa-
rență, ca adevărul să fie în partea lor și se alăturău cu
acei ce făceau profesiune de religiunea Impăraților. Mace-
donienii din Constantinopole suferiră un mare neajuns,
pentru că nu aveaū de loc Episcop din secta lor. Căci de
când Eudoxie le luase bisericile sub domnirea lui Constantie,
ei n' avuseră de cât preoți ca păstori. În privința Novatie-
nilor, de și unii dintre ei fuseseră puțin turburați prin Ches-
tiunile și prin disputele provocate între dînșii, asupra ce-
lebrării sêrbătorei Pascelui și reînnoite de Sabatie, toți cei-
l-alți rămăseseră într'o posesiune pacinică a bisericilor lor,
fără a fi supuși pedepselor cuprinse în legile contra celor-
l-alte secte, pentru că ei mărturisiaū, că cele trei persoane
ale Treimeii sunt de o aceeași substanță. Virtutea și me-
ritul particular al Episcopilor lor contribuia de asemenea Anul D.N.
395.
fórté mult a întreține între dînșii o perfectă înțelegere.
După mórtea lui Agelius, ei fură conduși de Marcian, Arcadie,
și Onorio.
prelat de o deosebită probitate și acest Marcian murind
Sissinie îi urmase. Acesta era un bărbat fórté învățat
în științele profane și în sfinta Scriptură și tot-d'auna
atât de gata la dispută și atât de grabnic la replică, în cât
Eunomie, care avea obiceiul particular de a discuta asupra
materiiilor contestate, refusa adese-ori de a discuta cu dînșul.
Virtutea sa era mai presus de gurile rele. Era totuși delica-
tetă și chiar abondență în modul seū de viețuire, ast-fel
că cei ce nu îl cunosceaū, cu greū puteaū crede că în mij-
locul bunătăților, el putu conserva înfrinarea. El era de
un temperament atât de dulce și de o conversație atât de
plăcută, în cât prin acésta câștigase amicitia Episcopilor

bisericii Catolice. El glumia cu delicateță și fără a ofensa pe nimenea; el asculta de asemenea glumele, dar nu se ofensa de loc. Răspunsurile sale erau nu numai grabnice, dar și ingenioase. Ori-și cine întrebându-l cum fiind Episcop, el ia bae de două ori pe zi? pentru că răspuse el, nu ași putea lua de trei ori. Un particular al bisericii catolice, luându-l în ris, că el e îmbrăcat în alb, el îi duse, unde e poruncit de a se îmbrăca cine-va în negru? Fiind-că cel-l-alt pregeta, Sissinie reluă cuvîntul și îi duse: nu mi vei putea arăta că trebuie să se îmbrace în negru, iar eu îți voi arăta cu înlesnire, că trebuie a se îmbrăca cine-va în alb. Solomon cel mai înțelept din toți omenii ne îndemnă la acesta în acești termeni: **Hainele voastre să fie tot-d'auna albe.** Mai mult, Domnul nostru se arăta în Evangelie îmbrăcat în alb și arăta pre Moisi și pre Ilie tot asemenea. Iată încă unul din răspunsurile sale ingenioase. Leontie Episcopul de Ancyra, în Galatia, care alungase pre Novatienii din acea provincie, din bisericile lor, venind la Constantinopole, Sissinie se duse să l rōge de a le înapoia. Inșă departe de a vroi s'o facă, el îi duse că Novatienii nu meritaū de a avea biserici, pentru că ei lipseaū pe păcătoși de efectele milosivirii lui Dumneđeū, ruinând penitența. Atunci Sissinie îi duse, nu e nimeni care să facă penitență ca mine. Leontie întrebându-l cum o face, el răspuse: o fac, fiind-că am venit aicea spre a te vedea. Se spun o mulțime de alte cuvinte de spirit despre dînsul și sunt chiar câte-va cărți de dînsul compuse cu destulă eleganță. Inșă aceea ce el pronunța, plăcea mult mai mult de cât ceea ce scria, pentru că el avea pronunțarea, gestul, mișcarea feței, a ochilor și a întregului corp, foarte plăcută. Iată ce aveam de spus spre a da ore-care idee despre spiritul, despre naturelul și despre modul de viețuire al acestui mare bărbat.

CAPITOLUL II.

Educația și modul de viață al lui Ión Chrisostom. Ridicarea sa la Episcopia de Constantinopole.

Nectarie murind în acel timp, se discută asupra alege-
rii unui alt Episcop și după lungi contestațiuni, părerile e-
rau foarte diferite. Se afla în Antiochia, această cetate atât
de renumită pe țărmurile Orontului, un preot numit Ión
dintr'o familie renumită de o viață neprihănită și de o elo-
cintă, care după mărturisirea lui Libanius, întrecea cu
mult elocința tuturor oratorilor din secolul său. Căci a-
tunci când acest Sofist era aproape de sfârșitul său și ami-
cii săi 'l întrebați, cine ar fi capabil de a 'i urma, el răs-
puse: Ión ar fi, dacă creștinii nu ni l-ar fi răpit. El în-
spiră simțimintele și iubirea de virtute unui mare număr
din auditorii săi. El 'i mișca mai mult prin exemplul său,
de cât prin discursurile sale și 'i câștiga cu atât mai lesne,
cu cât el nu întreprindea de a 'i atrage prin meșteșugirea
figurilor sale, ci 'i convingea prin evidența adevărului. Nu
e discurs atât de propriu în a convinge, ca acela ce e sus-
ținut prin fapte. Fără aceasta, ori-ce sirguintă ar avea un
predicator de a anunța adevărul, el trece de un înșelător,
ce se desminte el însuși. Ión intrunise în persoana sa aceste
două însușiri. Căci având pe de o parte o virtute severă
și exactă, el avea pe de altă parte un mod de a predica
clar și elegant. De aceea nu putea lipsi de a reuși în a-
castă funcțiune atât de importantă a bisericii, fiind că pri-
mind de la Dumnezeu un bun naturel, el 'l cultivase cu
îngrijirea ce 'i fusese posibilă. El studiasse sub cei mai buni
învățători, adecă sub Libanius în Retorică și sub Andra-
gathius în Filosofie. Pe când se spera, că el ar fi avocat,
el se aplică la cetirea Sfintei Scripturi și la practicarea fi-
losofiei creștine, sub conducerea a două renumiți stareți de
monastiri, Carterie și Diodor, dintre care cel din urmă a
fost mai pe urmă Episcop de Tars și a compus câte-va
cărți, unde a explicat înțelesul literal al Sfintei Scripturi,
fără a face vre-odată recurs la alegorie. Ión nu se mul-
țumi de a se supune conducerii acestor renumiți învăță-

397.

Anul D.M.

397.

Ar cadia.

și
Onoria.

tori ai vieții spirituale. El convinse pe Teodor și pe Maxim, cari studiaseră cu dînsul sub Libanius de a se supune la acesta și ei. Maxim fu pe urmă Episcop de Seleucia în I-sauria și Teodor Episcop de Mopsuestia, bărbat foarte instruit în studiul cărților sacre și în științele profane. După ce a trăit cât-va timp cu clericii și cu pustnicii, el renunță la viața lumescă. Însă, schimbându-și mai pe urmă vederile, el întreprinse de ași justifica schimbarea sa prin exemple

An-1 D.N. trase din Istorie, de care avea o foarte mare cunoștință.

396.

Arcadie,
și
Onorio.

Ión aflând că el se reîntorsese în lume și că avea în scop de a se însura, îi trimise o scrisoare Dumnezească și care întrecea prin sublimitatea cugetărilor, sau prin puterea expresiunilor, tot ce s'ar putea vre-odată aștepta de la cele mai mari geniuri. Ea făcu o impresiune atât de vie asupra spiritului lui Teodor, în cât și părăsi averea, renunță în a se mai gândi la căsătorie și reluă modul de viață al pustnicilor. Se poate judeca prin acesta de puterea ce exercita asupra spiritelor elocința lui Ión, fiind că el convinsese atât de ușor, nu pe un bărbat ordinar, ci pe un bărbat care cunoscuse ca și dînsul arta de a convinge pe alții. El câștigă prin aceeași elocință iubirea popoarelor muștrând cu îndrăsnială viciile și mărturisind aceeași indignare contra nedreptăților și a violențelor, ca și când i s'ar fi fost făcut lui însuși. Această libertate, plăcea foarte mult celor mici și celor slabi: însă ea desplăcea celor mari și celor puternici, cari sunt de obicei culpabili de greșalele ce ea muștra. Câștigând o mare stimă în spiritul, atât al acelor ce îl cunoscău prin ei însuși, cât și al celor ce nu îl cunoscău de cât din spusa altuia, el fu judecat demn de a fi rădicat pe scaunul bisericii de Constantinopole. Clerul și poporul rămânând de acord asupra acestei alegeri, Împăratul o aprobă, trimise să cheme pe Ión și adună un Sinod la Constantinopole spre a face ceremonia hirotoniei sale mai renumită. Asterius șeful trupelor din Orient primind curind după aceea ordinul Împăratului, trimise să cheme pe Ión, ca și cum ar fi avut nevoie de el la ceva. Când a venit, îl puse să se suie cu dînsul în trăsură sa și îl duse până la Pagros, unde îl dete în mâinile celor ce îl aduseseră ordinul. El lucră foarte dibaci în a îl răpi astfel, mai înainte de a fi aflat nimic locuitorii din Antiochia de alegerea sa, pentru că fiind foarte dispuși prin nature-

lul lor la răscolă, ei n'ar fi lăsat pre Ión să plece fără a face, sau fără a suferi vre o violență.

Când sosi la Constantinople și când prelații se adunaseră, Teofil Episcopul de Alexandria se opuse la hirotonia sa și susținu pe un preot al bisericii sale numit Isidor, care avea grijă de săraci și de pelerini și care din prima sa tinerețe și îndeplinise foarte bine datoriile vieții călugărescî la Scetis, dupre cum am aflat'o de la ôre cari persoane, ce'l cunoscuse mai de aprôpe. Unii spun că el nu intrase atât de mult în bunele grații ale lui Teofil, de cât pentru că'l servise ca instrument într'o intrigă foarte cutezătoare. Ei pretind că în timpul războiului dintre Maxim și Impăratul Teofil 'l trimise la Roma cu scrisori și daruri, cu însărcinare de a aștepta sfirșitul războiului și de a nu le remite de cât în mâinele aceluia, pentru care victoria s'ar fi declarat. El urmă exact acest ordin. Inse vicleșugul fiind descoperit, el se temea de a fi arestat și fugi în Alexandria. Teofil 'l iubi de atunci cu mai multă dragoste de cât totdeauna și spre a recompensa serviciile ce'l făcuse, el se sili de a'l ridica pe scaunul bisericii de Constantinopol. Insa fie că Teofil avea motive pentru acesta de a favorisa pe Isidor sau că nu privi de cât meritul său și'l credu în adevăr demn de această sarcină, el se plecă în fine la părerea acelor ce aleseră pre Ión, de frică de a irita pre Eutropie servitor de cameră al Impăratului, care 'l declarase pe față că trebuia, sau să consimtă la alegerea lui Ión, sau să se justifice înaintea Sinodului de acuzațiunile ce se propuseseră contra lui.

CAPITOLUL III.

Ión reformeză moravurile clerului său și reconciliază pe Flavian și Papa.

Indată ce Ión ajunse în posesiunea demnității Episcopale el se aplică în a reforma moravurile Clericilor și a regula băutura, mâncarea și modul lor de vieță. El isgoni chiar pre unii din biserică. Fiind-că el iubia, mustra și era animat de o dréptă indignare contra acelor ce lipsiau de la datoria lor, această inclinație crescú în el, după ce a fost ră-

398.

Arcadie,
și
Onorio.

Anul D.N.
398.

Arcadie,
și
Onorio.

dicat pe scaunul bisericii. Căci, având autoritatea în mână el dădu o mai mare libertate ca mai nainte limbii și zelului său, contra celor ce se depărtau de datoria lor. Inșe acest zel nu se mărginea în hotarele Eparchiei sale. El se întinse până la cele-lalte Eparchii și întreprinse de a termina neînțelegerile ce erau între Episcopii din Occident și de Egipt și acei de Orient și rugă pe Teofil de a se uni cu el spre a reconcilia pre Flavian cu Episcopul de Roma. Teofil consimțând de a fi mijlocitor pentru acest sfârșit ei trimiseră la Roma pre Acacie Episcopul de Berea și pre Isidor, pre care Teofil se silise de a face să fie preferat lui Ión. Ei terminară în puțin timp la Roma afacerea pentru care fuseseră acolo trimiși și se reîntorseră în Egipt. Acacie aduse apoi în Siria srisorile, prin care Episcopii din Egipt și din Occident consimțiau de a primi pre Flavian în împărțășirea lor. Iată cum aceste biserici se uniră în același corp, după ce au fost mult timp într'o desbinare îndăratnică. Partisanii lui Eustatie continuară în timp de mai mulți ani a-și face adunările lor a parte, de și nu mai aveau Episcop; Evagrie succesorul lui Paulin netrând mult timp după dînsul, duple cum am spus'o deja: și acesta e fără îndoială aceea ce făcu unirea mai lesne. Poporul se obișnuie puțin câte puțin a se aduna cu acei ce rămăseseră supuși conducerii lui Flavian și ast-fel n'a mai fost mult timp dasbinare.

CAPITOLUL IV.

Intreprinderile lui Gainas și mórtea sa.

Anul D.M.

400.

Arcadie,
și
Cuozis.

Un strein numit Gainas care se refugiase între Romani și care din simplu soldat devenise contra a ori-ce speranță, căpitan de miliție, întreprinse de a usurpa autoritatea suverană și făcând să intre pentru acest sfârșit Gotii pe pământurile Imperiului, dădu mai multora dintre ei principalele dregătorii din armată. Tribigild rudenie a sa, care comanda un număr considerabil de trupe în Frigia, provocând acolo ore cari mișcări, persoanele cele mai luminate creșură că el lucra în înțelegere cu Gainas. Acesta

prefăcându-se totuși de a fi supărat pentru ruina acestei provincii, se duse acolo îngrabă după ordinul ce primise spre a veghea la siguranța cetăților. Însă, când sosi acolo, el jefui pre unele și se pregăti de a ataca și pre cele-l-alte. Cetățile din Orient, din Asia și mai cu seamă din împrejurimile Mării-Negre, fiind într'o stare atât de primejdiosă, Împăratul credu după părerea consiliului său, că nu era nici de cum aparență de a da luptă unor oameni, cari erau ca în desperare și de a o da fără a fi avut timpul de a se pregăti la acesta, trimise a oferi lui Gainas tot ce ar vroi să-i se ceară. El ceru să i se dea în mâinele lui doi oameni consulari, pre Saturnin și pre Aurelian, pre cari îi bănuia de a fi contrari intereselor sale și când i-a avut, el i-a iertat. După acesta discutând cu Împăratul aproape de Calcedonia, în biserica unde e mormântul sfintei martiri Eufemia, el îi promise cu jurământ o prietenie inviolabilă, primi de la el o asemenea promisiune, trecu prin Constantinopole și fu declarat căpitan al cavaleriei și al infanteriei. Însă, neputând întrebuița cu moderație prosperitatea ce nu o meritase, el întreprinse de a turbura pacea bisericii, după cum turburase pacea Imperiului și speră, că această nelegiuire sacrilegie n'ar avea un succes mai puțin fericit de cât revolta sa criminală. El făcea profesione de Religiunea Creștină și de doctrina lui Arie ca și restul Goților. El ceru deci de la Împărat, fie după stăruința Episcopilor din secta sa, fie prin mișcarea propriei sale ambițiuni, să le acorde o biserică în cetate, pentru că era un lucru pre atât de contrariu dreptății pre cât și bunecuviințe, că având onorea de a avea o dregătorie ce îi dădea comandamentul general asupra tuturor trupelor Imperiului, să fie obligat de a ieși din cetate ori de câte ori doria să își facă rugăciunea. Ión nu putu rămânea liniștit când s'a înscuințat de această afacere, ci punându-se în fruntea tuturor Episcopilor, ce erau atunci în Constantinopole, se duse la palatul Împăratului și făcu dinaintea lui și dinaintea lui Gainas un lung discurs, unde el impună acestui din urmă, că era un strein și un fugar, cărui repositul Împărat îi scăpase viața și care îi promisese cu jurământ de a fi credincios lui și copiilor săi și de a observa cu religiozitate aceleași legi, ce vroia atunci să violeze. El produse după acesta legea, prin carea Împă-

ratul Teodosiū oprise ca ereticii să se adune în întinderea cetății. Apoi adresând cuvîntul său Impăratului, el 'l sfătui să facă să se observe ordonanța ce a fost făcută contra celor-l-alte eresii și 'l îndemnă ca mai bine să renunțe la suverana putere, de cât să comită o nelegiuire atât de grozavă, pre cât ar fi aceea de a preda casa lui Dumnezeu

Ann. D. N. 400. inimicilor săi. Gainas medita de a jefui cetatea, fără să se îngrijescă de jurămintele sale și acest plan fu preșis prin

Arcadio, si Onorio. O cometă, ce se arată de asupra, ce era de o mărime atât de extraordinară, în cât nici odată nu se văduse alta asemenea. El avea mai întâiu dorința de a năvăli în prăvăliile giuvaergiilor și a bancherilor cu speranța de a răpi bogății mari. Inșă giuvaergii și bancherii fiind înștiințați despre această și ascundend aceea ce aveau mai prețios, în loc de a 'l expune duple obiceiul lor, el porunci streinilor să dea foc în timpul nopții palatului Impăratului. Streinii, în loc de a asculta acest ordin, se reîntorseră plini de frică. Când erau aprópe, li se păru că ved un mare număr de soldați de o talie extra-ordinară și raportară lui Gainas, că e o armată venită de curind. El nu dădu nici o creștere celor ce i se spuneau, pentru că era asigurat, că nu intraseră de loc trupe în cetate. Inșă alții pe care 'i trimisese în nóptea viitoare raportându 'i același lucru, el vroi să vadă singur și închipuindu-și, că se luaseră soldații din garnizoanele celor-l-alte cetăți, ce se ascundeau ziua și păziau palatul nóptea, el se prefăcu că e supărat de un demon și că vrea să mērgă să 'și facă rugăciunea în biserica, pe care Teodosiū o zidise odinióră la Hebdom în onórea sfințului Ión Botezătorul. O parte din Goți eșiră din Constantinopole cu Gainas și luară arme în căruțe. Soldații, cari păziau porțile vroind să oprēscă căruțele și să impiedice transportul armelor, fură uciși. Cetatea fu îndată într'o mișcare atât de grozavă ca și cum ar fi fost în primejdie de a fi redusă sub puterea inimicului. Inșă Impăratul găsi îndată un bun mijloc spre a o salva și anume de a declara pre Gainas inimic al Imperiului și de a porunci să pună mânia pre Goții ce rămăseseră în cetate. Indată ce dădu acest ordin, soldații năvăliră asupra lor, uciseră un mare număr dintre ei și deteră foc bisericii lor, de unde cei ce erau înlăuntru refugiați nu putură scăpa, pentru că ușele erau închise.

Gainas aflând despre tratamentul ce primiseră ómenii sêi în Constantinopole, trecu Tracia și se duse spre Chersones cu scop de a trece Helespontul, în speranță de a su-pune provinciile din Orient puterii sale. Inșă acéstă spe-ranță fu tot atât de zadarnică, ca și cea d'întâiu și Ro-manii primiră din ceriú în acéstă împrejurare o protecție tot atât de grabnică și atât de vedută, ca și în cea-l-altă; căci Impêratul găsi trupe spre a opune lui Gainas pe mare și pe uscat. Ele erau comandate de Travita, care de și strein, era totuși un bărbat fórte de ispravă și fórte dibaciú în arta rêsboiului. Goții neavênd de loc corăbii fură atât de îndrăsneți în cât întreprinseră de a trece Helespontul cu bărcile, ast-fel că ridicându-se vântul le împinseră contra corăbiilor Romanilor și le făcură bucați. Mai toți acei bar-bari fură saú uciși, saú inecați. Gainas scăpă din acest pe-ricol cu un mic numêr din ai sêi, dar pe când alerga în Tracia el întâlni alte trupe Romane, de care fu ucis cu totă suita sa. Ast-fel fu sfîrșitul vieții și a consiliilor sale periculóse. Travita fu ales consul ca recompensă de ser-viciile ce făcuse în timpul acestui rêsboiú. Sub consulatul sêu și sub acela al lui Vincent se născu Impêratului un fiú, care fu numit Teodosiú ca unchiul sêu și declarat Au-gust la începutul consulatului următor.

CAPITOLUL V.

*Putere minunată a elocinței lui Ión, Episcopul de
Constantinopole. Minune făcută cu o femeie
necredincióasă.*

Anul D.N.
401.

Arceadie,
și
Onorio.

Ión de Constantinopole se aplica cu tóte acestea cu o sírguință de necređut la conducerea bisericii sale și atrase la ea o mulțime atât de págâni, cât și de eretici. În fie-care ți se allaú împrejurul lui un mare numêr de persóne de tot felul de condițiuni, dintre cari unii doriaú de bună credință să se instruescă, iar alții nu căutaú de cât să-l is-pitescă. El găștiga pre toți prin discursurile sale, și îi con-vingea cum vroea. Poporul 'l impresura ast-fel spre a'l as-culta, în cât fu nevoit să se urce pre un pupitru, spre a

predica. Cred de datorie de a aminti în acest loc al istoriei mele o minune ce s'a întâmplat în timpul său. Un bărbat din secta Macedonienilor ascultând într'o zi o cuvîntare a lui Ioan, în care el explicase cum trebuie să se credă despre natura Dumnezească, el îmbrățișă credința și îndemnă și pre femeea sa să'i urmeze exemplul. Acea femeie era reținută ca și captivă în Religiunea sa, prin puterea obiceiului și prin discursurile celor-l-alte femei de pozițiunea sa, astfel că bărbatul său ne putînd câștiga nimic asupra spiritului ei, 'i dice într'o zi, că dacă nu vroea să fie de împărtășirea sa, ea nu va mai avea mai mult altă comunicare cu dînsul. Femea 'i promisese de a face aceea ce i-ar plăcea lui și descoperind secretul său unei servitóre, ce 'i era foarte credincioasă, femeea se servi de ea spre a înșela pre bărbatul său. Când sosi ora de a se împărtăși cu sfințele taine, acea femeie ținu pîrticica ce i se dăduse și plecă capul ca și cum spre a 'și face rugăciunea. servitóre care era în urma ei, 'i dădu pe ascuns o bucă-

Anul D. N.

401.

Arcadio,
și
Onorio.

țică de pîne ce o adusese de acasă și stăpâna punînd'o în gura sa, ea deveni virtósă ca o pîtră. Mirată de o minune atît de puțin așteptată și temîndu-se ca să nu i se întîmple ceva mai întristător, ea alergă la Episcop cu totul plină de lăcrămî. 'i arată pîtra ce era de o colóre extraordinară și care păstrase semnele imprimării dinților săi, mărturisii greșala, ceru ertare și rămase restul vieții sale în religiunea bărbatului său. Dacă această istorie se pare de necređut unora, ei pot să se asigure de adevěr prin observarea petrei ce se păstrează încă și astă-dî în tesaurul bisericii de Constantinopole.

CAPITOLUL VI.

Ioan Episcopul de Constantinopole 'și face visita sa în Asia și în Frygia.

Ioan aflînd că se găsesc în Asia și în împrejuriri păstorî incapabili și nedemnî de funcțiunea lor; că unî primiaû daruri pentru hirotonii și altora le dădea prin favóre el se duse în Efes, depusé trei-spre-dece Episcopi, atît în

Lycia și în Frygia, cât și în Asia și puse pre alții în locul lor. Episcopul cetății murind, el hirotoni pre Heraclide născut în Insula Chyprului, care fusese odinioară călugăr la Scetis și discipol al lui Evagrie și care era atunci diacon al bisericii de Constantinopole. El depuse de asemenea pre Gerontie Episcopul de Nicomidia. Acest Gerontie fiind diacon la Milan, dispuse către unele persoane, fie cu scop de a le impune, sau a fost el însuși înșelat prin o nălucire a demonului, că el prinsese noaptea o Onoscelidă (un câne cu picioare de măgar) i-a ras capul și a aruncat-o într'o ladă. Ambrosiū reflectând că acest discurs e foarte necuviincios în gura unui servitor al bisericii, îi porunci să rămână în camera sa un timp ôre care, fără a se arăta în public spre a-și expia greșala prin penitență. Gerontie fiind un foarte dibaciū medic, foarte elocent și foarte propriu de a face amici și bātu joc de Ambrosiū și se duse la Constantinopole, unde câștigând în puțin timp bunele grații ale celor mai puternici ai curții, el fu ales Episcop de Nicomidia și hirotonit de Helladius Episcopul de Cesareea în Capadocia, care fu foarte bucuros de ai face acest serviciū ca recunoscință, că prin creditul său și prin amici săi, el făcuse a se da fiului său o dragătorie însemnată. Când Ambrosiū a știut că el fusese hirotonit ast-fel, el scrise lui Nectarie Episcopul de Constantinopole spre a-l ruga de a-l depune și de a nu suferi ca disciplina bisericii să primescă acésta injurie în persoana sa. Inșă ori câtă dorință avu Nectarie de a satisface rugăciunea lui Ambrosiū, el găsi o resistentă atât de puternică din partea locuitorilor din Nicomidia, nu putu nici odată să și ajungă scopul. Ioan depunând pre Gerontie, hirotoni în locul său pre Pansofius, care fusese odinioară preceptor femeii Impăratului Arcadie și care de și de un naturel foarte blând și de o pietate deosebită nu era de loc iubit de poporul din Eparchia sa. Acest popor se resculă de mai multe ori în favorea lui Gerontie, publicând în particular și în public asistențele ce fie care primia de la charitatea sa și osteneța ce el lua de a ajuta prin arta sa pre săraci și pre bogați cu un zel neobosit. Ei făceau laudă tuturor celor-l-alte virtuți ale sale și le exagerau după cum se exagerază virtuțile persoanelor ce iubesc cineva. Nemulțumiți de acéeta ei făcură procesiuni și rugăciuni atât în stratele din Nicomidia, cât și în acele din Constantinopole spre a obține de la Dum-

nedeu ca Gerontie să rămână Episcopul lor și să exprime nemulțumirea în așa chip ca și când aerul ar fi fost infectat de exalațiunile primejdioase; ca și când pământul ar fi fost sguđuit de cutremur, sau că Imperiul ar fi fost bătut de ore care altă calamitate. Dar în sfârșit, a trebuit ca ei să părăsescă pre Gerontie și să primescă pre Pansofius. El părăsiri pre unul cu regret și cu durere și primiri pre cel-l-alt cu frică și cu nemulțumire. Episcopii, cari fuseseră depuși și cu prietenii lor începură să strige contra lui Ion, ca și contra unui perturbator al legilor publice și a hirotoniilor legitime și fură atrași la un ast-fel de exes prin violența durerii lor, în cât blamară în conduita sa aceea ce meritase o aprobare generală. Ei 'i imputară între alte lucruri felul cum a lucrat în contra lui Eutropiu.

CAPITOLUL VII.

Sórta lui Eutropiú. Insolența; Mórtea sa

El nu era la început de cât primul eunucilor, cari au grijă de camera Impératului și el fu cel dintăiú, sau mai bine singurul care din acéstă dregătorie să fi ajuns la demnitatea de consul și de patriciú. În acéstă pozițiune înaltă nefăcend nici o reflexiuae asupra viitorului, nici asupra schimbării ce se întâmplă în mijlocul celei mai mari prosperități, el întrepinse de a viola dreptul azilelor și de a scóte din biserică pre cei ce s'ar refugia spre a evita efectele nedreptății și ale mâniei sale. El întrepinse de a scóte din biserică între alții pre Pentadia, femeea lui Timasie, general al trupelor, pe care 'l făcuse să fie exilat la Oasis în Egipt, cu tot creditul său, sub pretext că aspira la autoritatea suverană. Am auđit spunendu-se că acest Timasie a fost găsit mort în nisipuri, sau că a fost pătruns de sete până la mórte, sau că a fost rătăcind și fără rost în aceste pustiiuri grozave spre a evita crudimea inamicilor săi. În fine, Eutropiú, dispuse să se publice o lege prin care era oprit de a se refugia în biserică și permis de a scóte de acolo acei ce s'ar refugia în ele. Insa contraveni el cel din-

Anul D.N.

401.

Arcadie,

și

Oneria.

tăiū la acéstă lege. Căci fiind acusat că a lipsit de respect către Impăratésă, el recurse la asilul bisericii. Pe când era ascuns în altar, Ioan pronunță contra lui un discurs plin de invective și anume contra mândriei celor puternici și de reproșuri ce făcea poporului asupra nestatorniciei și asupra vanității măririlor omenesci. Inimicii săi traseră din acésta un folos contra lui și'l blamară că a insultat astfel pre un om de condițiune, care era în primejdie de viața sa, în loc de a avea compătimire de nenorocirea sa. Eutropiū suferi curind după aceea pedépsa nelegiurii sale și legea ce depusese să se publice fu ștersă din registre. Biserica atât de grabnic răsbunată de injuriile ce vroise să'i facé crescea din zi în zi în pietate și poporul din Constantinopole alerga mai cu sirguintă la cântarea imnurilor de dimineță și de séră.

CAPITOLUL VIII.

Antifóne introduse de Ioan Episcopul de Constantinopole. Efectul predicărilor sale.

Fiind-că bisericile pe care Arienii le posedaseră odinioară în Constantinopole le erau luate, sub domnirea lui Teodosiū și fiind-că nu mai aveau altele de cât în afară de cetate, ei se adunau sub galeriile publice, în ajunurile sêrbătorilor mari, cântau antifóne care favorisau doctrina lor și în zor de ziua mergeau în procesiune la bisericile lor continuând aceeași cântare unde amestecaseră termeni ce nu erau proprii de cât a reînvi disputele și a irita spiritele. Unde sunt, diceau ei, acel ce asigură, că cele trei persoane nu sunt de cât una și aceeași putere? Ei cântau astfel sâmbetele, duminicile și zilele sêrbătorilor cele mai solemne. Ioan Episcopul de Constantinopole temându-se ca nu cumva aceste antifóne să servescă de curse unora din turma sa, hotărî ca credinciosii să cânte și ei din partea lor antifóne și fiind-că ei erau în mai mare număr de cât Arienii și posedau mai mari averi, făcură în puțin timp procesiunile lor cu mult mai multă pompă și strălucire. Ei purtară cruci de argint și făclii aprinse. Brisor eunu-

cul Impăratului avu însărcinarea de a da tot ce ar fi necesar la cheltueală și de a compune arii. Arieni e din gelosie, fie din răsbunare atacară pre catolici. Câți-va fură uciși din o parte și din alta și Brison fu rănit la frunte cu o lovitură de piatră. Impăratul opri pe Arieni de a mai face asemenea procesiuni, pe când catolicilor le lasă libertatea de a le continua cum fac încă și astăzi. Stabilirea acestor procesiuni și predicile lui Ioan îi câștigară afecțiunea poporului, în timp ce libertatea ce întrebuița către clerici și către cei mari îi atrase ura lor. Este totuși adevărat, că el nu i crăta de loc, muștra pre unii când se depărtau de la datoria lor și vorbea cu vehemență contra altora, când întrebuițau rău bogățiile lor și comiteau nelegiuiri, sau se dedau la desfrinări.

Anul D.N.

401.

Teodosiu,
Arcadie
și
Onorio.

CAPITOLUL IX.

Sfat dat Olympiadei de către Ioan Episcopul de Constantinopole. Plângerile călugărilor și ale clericilor contra lui.

Serapion născut din Egipt, bărbat aplecat de a cade în mânie și tot-dé-una gata de a face injurie altora, contribu mult a face pre Ioan uricios, de și el îl făcuse Arhidiacon al său. Sfaturile ce el dădu Olympiadei nu contribuă la acesta mai puțin. Acesta era o văduvă de o ilustră familie, pe care Nectarie o ridicase la diaconat cu totă tinerețea sa, din cauza marelui sale virtuți. Ioan succesorul lui Nectarie remarcând că ea își dădea averea sa la toți acei cari i cereau cu generositate, că era foarte alipită la serviciul lui Dumnezeu și se îngrija foarte puțin de tot restul: Te laud, îi dise: el, pentru intențiunea ta. Inșă, acei ce aspiră la perfecțiunea virtuții nu trebuiesc să împartă avutul lor de cât cu prudență. Când dai avutul tău la persoane bogate și care n'au nevoie de ajutorul tău, faci același lucru, ca și când l'ai arunca în mare. Au nu scii, că l'ai consacrat pentru dragostea lui Dumnezeu spre alinarea săracilor? Se cuvine decî a'i împărți ca un avut ce numai este al tău și de care vei fi obligat de ați da sēmă. De mē vei crede,

vei regula pe viitor distribuirea ce vei face potrivit necesităților și nevoilor acelor ce vor cere ajutorul tău. Când vei face ast-fel, vei avea cu ce alina un mai mare număr de persoane și Dumnezeu nu va lipsi de a recompensa înțelepciunea cu care vei iconomisi bine-facerile sale. El avu încă și neînțelegeri cu mai mulți călugări și mai cu seamă cu Isac. El lauda foarte mult pre acei ce rămăneau liniștiți în monastirile lor și cari se aplicaū la exercițiile profesiei lor; avea grijă să nu li se facă nici un neajuns și să nu le lipsescă nimic. Inșă el nu putea suferi pre acei ce eșiau din singurătatea lor și cari se arătau prin cetăți și'i muștra cu asprime, că erau rușinea și scandalul vieții călugăresci. Acesta 'l făcea foarte uricios la o mulțime de clerici și de călugări, cari nu încetaū de a dice, că Ioan era un om supărăcios, furios, mândru și crud. Ei se sforțară încă de a'l descredita în spiritul poporului și pentru a face să se credă că în adevăr era ast-fel dupre cum il represintaū, ei diseră, că el nu mânca cu nimenea și că atunci când il ruga cine-va a prânzi, sau a cina, el se apăra de acesta. Nu știū alte rațiuni ce'l făcea să lucreze ast-fel, de cât aceea ce am aflat din gura unui om foarte sincer, care e, că fiind supus la dureri de cap și de stomac, ce'l pricinuisse aceste deosebite privațiuni, el nu putea să mergă la ospete. Cu toate acestea, acesta era subiectul celei mai mari acușării ce se făcea contra lui.

CAPITOLUL X.

Neînțelegere între Severian Episcopul de Gabales Anul D.N. 401.
și Ioan Episcopul de Constantinopole.

Teodosii,
Arcadie,
și
Onoria.

Severian Episcopul de Gabales în Siria, făcu să'i atragă ura Impărătesei. Acesta era un bărbat învățat și capabil de a predica tot atât de bine ca și Antiochus Episcopul de Ptolemaida în Fenicia. Inșă Antiochus avea vocea foarte frumoasă și pronunțarea foarte plăcută, ast-fei că mai mulți il numiau Chrisostom, pe când Severian păstrase un accent de Siria, care era foarte aspru. Inșă de altmintrelea, era stimat mai mult de cât cel-l-alt și mai profund în înțele-

gereea Sfintei Scripturi. Antiochus venise el mai întâiu la Constantinopole, își câștigase renume și avere, prin elocința sa și se reîntorsese la Eparchia sa. Severin, urmând ecsemplul său legă prietenie cu Ioan, predică în biserica sa, se făcu a fi admirat și intră chiar foarte mult în bunele grații ale Impăratului și ale Impărătesei. Fiind-că Ioan înșelat prin măgulirile sale credea de bună credință că era amicul său, îl rugă plecând spre a merge în Asia, de a avea grijă de biserica sa. Inșă principala sa grijă a fost de a se face plăcut poporului. Ioan avu nemulțumire pentru acésta și când s'a reîntors, el fu duple cum se pretinde, iritat contra lui, de Serapion cu ocasiunea următoare: Acest Serapion vedând pre Severian trecând, în loc de a se scula spre a'l saluta, rămase ședând în semn de despreț. Severian înturiat de mânie, strigă îndată: dacă Serapion va muri creștin, *Iisus Christos* nu s'a făcut om. Serapion plângându-se de acest cuvînt și producând marturi, Severian fu alungat de Ioan afară din Constantinopole, ca un hulitor și un nelegiuit. Erau amici ai lui Serapion cari suprimând o parte din discursul lui Severian asigurau, că el disese că Iisus Christos nu se făcuse om. E sigur că Ioan îl impută acésta. Căci chiar când s'ar întâmpla, dicea el, ca Serapion să nu mōră în cler, ar urma ore din acésta, că Fiul lui Dumneđeū nu s'ar fi întrupat? Impărătesa aflând de la amicii lui Severian acésta neînțelegere îl făcu să vină îndată din Clacedonia. Inșă Ioan refușă de a'l vedea și de a vorbi cu el, cu tōte rugăciunile ce i se făcuse, până când Impărătesa punându'i pre Teodosiū fiul său la genunchile sale în biserica sfinților Apostoli, ea obținu cu greutate de la el acésta grație. Iată cum am aflat că s'a petrecut acésta.

CAPITOLUL XI.

Dispută provocată în Egipt, asupra acestei chestiuni: Dacă Dumneđeū are o figură trupescă?

Se agită atunci în Egipt o chestiune, care fusese propusă cu puțin mai nainte; adică, dacă trebuie a crede, că

Dumnezeu are o formă omenescă. Mai mulți călugări luând sfânta Scriptură după literă, din o prea mare simplitate, credeau că trebuia să se creadă, că Dumnezeu are ochi și mâini. Acei ce i pătrunseră înțelesul susținură credința contrară și diseră, că nu se putea a o combate fără blestem. Teofil predică, că trebuie a ținea această din urmă credință și introduse în scrisoarea ce întocmi după obicei, pentru celebrarea sărbătorii Pascelui, că nu trebuia a ne închipui că Dumnezeu are un corp. Indată ce călugării din Egipt avură cunoștință de această scrisoare, ei alergară cu mulțimea la Alexandria, provocară răscolă și hotărîră de a ucide pre Teofil ca pre un nelegiuit. El se presintă înaintea lor și le duse: Când ve ved pre voi, cred să ve ved fața lui Dumnezeu. Acest cuvint îmblândindu i puțin, ei îi diseră, dacă creți cu adevărat așa, de ce nu condamni cărțile lui Origen, care se par că favorisază doctrina contrară? Am cugetat la acesta, răspuse Teofil și o voi face după cum doriți. Căci nici eu nu aprob pre cei ce urmăză vederile sale. Iată cum se desfăcu el de acei călugări și potoli răscolă.

CAPITOLUL XII.

Dușmănia lui Teofil către acei patru călugări ce se numiau marii frați.

Acastă chestiune era cu totul stinsă, dacă Teofil n'ar fi reînviat'o prin animositatea contra lui Ammonius, Dioscor, Eusebiu și Eutimie. Aceștia se numiau marii frați și era mult timp de când ei se făcuseră renumiți prin zelul cu care și îndeplineau la Scetis datoriile vieții călugăresci. Teofil i iubea mai mult de cât pre toți cei-l-alți și i aducea adesea ori la dînsul. El dădu chiar Episcopia cetății de Hermopole lui Dioscor. Inșă el deveni inimicul lor cu ocasiunea lui Isidor, pre care vroise să l facă Episcop de Constantinopole după mórtea lui Nectarie. Unii spun că o femeie convertindu-se din secta Manicheilor la biserica catolică, Teofil muștră pre Petru archidiaconul, contra căruia avea alte motive de antipatie, fiind-că a admis'o la par-

participarea tainelor mai înainte de a se fi lepădat de eresie. Archidiaconul susținu, că acea temee nu fusese admisă la participarea tainelor de cât după orîndueala bisericii și cu consimțimîntul lui Teofil și luă pentru acésta martur pre Isidor. El era atunci la Roma; dar când se reîntorse, el declară sincer că aceea ce archidiaconul spusese e adevărat. Teofil iritat contra lor, ca și contra unor calomniatori îi alungă pre amîndouî din biserică. Iată în ce mod povestesc unîl acésta afacere. Am auzit dicîndu-se de către un bărbat foarte demn de credință și care avea cunoștință de aprópe cu călugării despre cari vorbesc, că ura de care Teofil era animat contra lui Isidor provenia din două pricinî. Una care îi era comună cu archidiaconul că ei refuseră de a depune, că sora lui Teofil fusese numită moștenitoare printr'un testament. Ceea-l-altă care îi era particulară, că el refuseră de a da lui Teofil o parte din banii ce i se adusesese pentru ajutorul săracilor și care-i disese, că era mai bine de a-i întrebuița la nutrimentul bolnavilor, cari sunt bisericile vii ale lui Dumneđeu de cât a ridica zidiri. In fine, orî din ce cauză provenise ura lui Teofil contra lui Isidor, când se vedu alungat din biserică de Alexandria, el se retrase la Scetis cu călugării, vechii sîi prieteni. Ammonius se duse curînd după aceea cu alți căți-va la Teofil spre a-l ruga de a restabili pre Isidor. El le promise foarte bucuros de a o face; însă când constatară cu timpul că el își bătea joc de dinșii, ei îl constrînseră de a-și îndeplini promisiunea dată. Dar în loc de a o îndeplini, el puse pre un călugăr în temniță, cu scop de a însufla gróză celor-l-alți prin exemplul sîn. Foarte departe de a se mira de acésta, toți acei din comunitatea lui Ammonius se duseră la temniță și strejarul lăsându-i să intre credînd că aduceau de mîncare celor închiși, ei rêmaseră în temniță. Teofil aflînd că ei nu vroeau să iasă trimise să-i cheme. Ei cerură mai întaiu ca să vină el însuși să-i scotă din temniță, pretîndînd, că nu era drept că după ce ei fuseseră închiși în public cu infamie, să iasă din temniță pe ascuns, fără să fi primit vre-o reparație. Cu tóte acestea ducîndu-se la dinsul, el le făcu scuze și se arată, că nu mai avea nici un scop de a-i neliniști pe viitor. Insa el nu încetă de a avea în ignare și ură în adîncul inimii sale. Dar nescînd prin ce mijloc ar putea

face vătămare unor persoane, ce nu posedau nici o avere și care disprețuiau toate, afară de înțelepciune și de virtute, el se hotărî de a turbura liniștea singurătății lor. Fiind că el aflase prin desele conferințe ce avusese cu ei, că ei urmau credințele lui Origen și că condamnau pre cei ce atribuiau lui Dumnezeu o formă omenescă, el îi puse la un loc cu călugării cari aveau o altă doctrină. Acesta născu între dînșii furișe discuțiuni. Căci în loc de a vorbi rațional și de a se sili de a se convinge unii pre alții de adevăr, ei recuseră la injurii și se numiră unii Origeniști, iar alții antropomorfiști.

CAPITOLUL XIII.

Călugării fac recurs la Ioan Episcopul de Constantinopole.

Dioscor, Ammonius și cei-l-alți pustnici descoperind cursele ce le întindea Teofil, se retraseră la Ierusalim, cu vreo opt-zeci de persoane și de acolo la Schytopole, pentru că pământul e abundant în palmieri, cu care se serveau pentru lucrul mâinilor lor. Teofil trimițând în același timp câteva persoane la Constantinopole spre a-i face bănuiri acolo și spre a împedea rugăciunile, ce ei ar putea face Impăratului, ei se duseră înșiși cu Isidor și cerură ca afacerea lor să fie examinată în prezența Impăratului și a lui Ioan, în speranță că acest din urmă întrebuițând libertatea sa cunoscută, ar sprijini cu tărie dreptatea cauzei lor. El îi primi foarte omenesc și le permise de a face rugăciunile lor în biserică, fără totuși să-i admită la împărțășirea sa, pentru că afacerea lor nu era judecată. El scrisese chiar lui Teofil, ca să-i restabilească în societatea bisericii, pentru că credințele lor erau ortodoxe și că dacă totuși credeau, că ei trebuie să dea seamă de credințele lor, să trimită pre cineva care să țină locul de acuzator. Teofil nu dete de loc răspuns lui Ioan. Cât-va timp după aceea Ammonius și tovarășii săi se înfățișară Impărătesei și se plâneră de cursele ce Teofil le întinsese. Fiind-că ea era foarte bine informată despre adevărul și despre dreptatea plângerilor, ea

opri trăsura sa și scoțând capul afară, le dîse, ca să se rîge lui Dumneșeu pentru Impăratul, pentru dînsa și pentru Principii fii săi și pentru prosperitatea Imperiului. Voiu avea grijă adaoșe ea, ca să se țină un Sinod și să asiste și Teofil acolo. Un svon fals răspîndindu-se în Alexandria, că Ioan a admis la împărțășirea sa pre Discor și pre tovarășii săi și că el era hotărît de a'i sprijini cu tîtă puterea sa, Teofil începu să caute mijlîce de a'l alunga din scaunul său.

~~~~~

CAPITOLUL XIV.

*Epifanie condamnă scrierile lui Origen și
ridică pre poporul din Constantinople
contra lui Ioan.*

Acest prelat viclean ținu acel plan pre cât i-a fost cu putință mai secret și trimise o scrisore circulară în care condamna scrierile lui Origen. Considerând, că i-ar fi prea folositor lui de a avea pre Epifanie, Episcopul de Salamina în Chypru, din partidul său, pentru că era prelatul cel mai stimat și cel mai respectat din secolul său, pentru eminența virtuții sale, el câștigă amicitia sa, de și'l mustrase odinioară pentru credința, că Dumneșeu are o formă omeșcă. El i scris, că e de credința sa, ca și cu s'ar fi căit că a fost de o alta și mărturisi că nu aprobă scrierile lui Origen, de unde o luase. Antipatia ce avea Epifanie contra acestui autor 'l făcu să dea credare forțe ușor scrisorei lui Teofil și adunând pre Episcopii din insulă, el opri de a se ceti scrierile lui Origen. Apoi scris Episcopilor și între alții celui de Constantinople spre a'i îndemna de a proceda în același chip. Teofil vedînd că nu e nici o primjdie de a urma exemplul lui Epifanie, a căruî virtute atrăgea laudele și admirațiunea întregii lumi, adună pre prelații din Provincia sa și hotărî cu dînsii același lucru. Ioan din contră nu luă nici o dispoziție față de scrisorile lor. Inimicii ce avea, atât la curte cât și în cler recunoscînd, că planurile lui Teofil tindeau să facă ca să se isgonescă Ioan din Constantinople, cerură convocarea unui

Anul D.N.

402.

Arcadie.
și
Onorio.

Sinod pentru acest sfârșit. Teofil o grăbi el însuși cu o ardoare neasemănată; dădu ordin păstorilor bisericilor din Egipt de a se duce pe mare la Constantinopole, rugă pre Epifanie și pre ceia-l-alti preoți din Orient de a se alla acolo cât mai curând le-ar fi posibil și el însuși veni acolo pe uscat. Epifanie plecând mai întâiu, sosi la Hebdom, care e un loc aproape de Constantinopole și după ce și-a făcut rugăciunea în biserică ce e în acel loc, intră în cetate. Ioan îi făcu onórea de a i eși întru întâmpinare cu tot clerul său. El mărturisi foarte lămurit prin conduita sa, că el dăduse credemint calomniilor cu care se sfortase de a inegri pre Ioan; căci el nu vroi, nici a locui în casa sa nici a vrbi cu dînsul și adunînd în taină pre Episcopii, care erau în cetate, el le arată aceea ce hotărise contra scrierilor lui Origen. Cățiva din ei aprobară prin iscălitura lor condamnarea ce el le-o făcuse. Alții refusară de a o aproba. Teotime Episcopul de Scythia avu curagiul de a o condamna și de a dice lui Epifanie, că nu se putea fără nelegiuire a desonora memoria unui scriitor care murise de mult timp în împărțășirea bisericii, nici a desaproba fără cutezanță judecata favorabilă ce făcuseră cei vechii pentru doctrina sa. După ce a vorbit ast-fel, el scóse o scriere a lui Origen ce o adusese și cetind din ea un pasagiú foarte folositor învêțemintului credincioșilor, el díse: acel cari blamează această doctrină sunt nerușinați și ei trebuesc să bage sémă, că blamând-o, blameză și isvorul de unde e scósă. Ioan însă trată tot deauna pre Epifanie cu respect și l invită să participe la împărțășirea sa și a locui în casa sa. Inșă Epifanie îi declară că nu vrea nici să se róge, nici să locuiască cu dînsul, până ce mai întâiu nu va condamna scrierile lui Origen și va alunga pre Discor și pe tovarășii săi. Ioan necredînd că nu pôte face aceea ce doria Epifanie mai nainte de a se examina afacerea, ceru amânarea. Inamicii săi adunându-se proectară de aface ast-fel, ca în ziua în care credincioșii vor fi toți adunați în biserică sfintilor Apostoli, Epifanie să intre în biserică, să rostéscă în public anatema contra scrierilor lui Origen și contra lui Dioscor și a tovarășilor săi, ca și contra apărătorilor acestor scrieri și să atingă în mod obscur și pre Ioan și să l blameze că l protege, spre a micșora prin acest mijloc dragostea ce poporul avea pentru

102. Anul D.N.

102.

Arcadie,
și
Oscorie.

dînsul. În ziua următoare, în momentul când Epifanie plecă spre a se duce la biserică și spre a executa acest proiect, Serapion se duse înaintea lui, din ordinul lui Ioan care se înștiințase despre acesta și îi declară, că el caută de a face ceva care fiind nedrept în sine însuși, era primejdios pentru dînsul, pentru că l'ar face răsponsabil de urmările unei răscôle a cărei cauză va fi fost el. În chipul acesta înlătură acest plan.

CAPITOLUL XV.

Anu D.N. *Conferință între Epifanie și marii frați. Impre-*
401. *jurările plecării sale din Constantinople.*

Arcadio,
și
Onorio.

Teodosiū cel tînăr fiind lovit în acel timp de o bôlă primejdioasă, Impărăteasa care se temea de urmările ei trimise să înștiințeze despre acesta pe Epifanie și a cere ajutorul rugăciunelor sale. El îi răspunse, că Principele fiul său nu va muri, numai ca să evite convorbirea cu Dioscor și cu cei-l-alți eretici, tovarășii săi. Ea îi trimite răspuns, dacă Dumnezeu va vroi să'mi ea pre fiul meu, fie voea sa. El pôte să mi'l ia dupre cum mi l-a dat. Iar voi, dacă a'ți fi avut puterea de a înviea morții, archidiaconul vostru n'ar fi murit. Acest archidiacon care murise cu puțin mai nainte era Crispion, frate al lui Fuseon și al lui Salaman, călugări despre care am vorbit, povestind lucrurile ce saū întemplat bisericii sub domnirea lui Valens. Ammonius și tovarășii săi se duse la Epifanie cu permisiunea Impărătesei. Epifanie întrebându'i cine sunt, Ammonius îi răspunse noi suntem marū frați. Vē rog fôrte cu umilintă părintele meu de a'mi permite să vē întreb, dacă a'ți vēdut vre'o dată vre una din scrierile nōstre, saū pre vre unul din discipolii nōstri? Epifanie răspundēdu'i că nu, el îi dîse, cum dar ne-a'ți condamnat ca pre niște eretici, fiind-că nu aveți nici o probă că noi țineam o doctrină care să fie eretică? Epifanie răspundēnd, că a auđit'o dicēdu-se, Ammonius reluă cuvēntul și dîse: noi am avut o conduită cu totul contrariă conduitei Vōstre. Noi am vorbit cu discipolii voștri și am cetit scrierile vōstre și între altele Ancoratul.

Când am găsit persoane care pretindeau a fi cetit în acea scriere eresii, noi v'am apărat ca și pre părintele nostru. Trebuia ôre a ne condamna fără probe și a recunósce atât de rău zelul, ce noi aveam pentru interesele vóstre? Epifanie puțin îmblândit prin acest discurs le vorbi cu desulă politeță și'i concediă. El plecă curînd după aceea spre Chypru, fie că condamnă în inima sa călătoria din Constantinopole, fie că Dumneșeu 'i descoperi mórtea după cum e motiv de a se crede, fiind-că el nu muri pe mare. Se dice, că pe când era gata de a se sui în corabie, el díse Episcopilor, cari 'l conduseră până la țerm: vė las cetatea, palatul și teatrul, iar eú mē duc fôrte degrabă. Am auđit dicēdu-se de mai multe persoane, că Ioan 'i pređise, că el va muri pe mare și că el pređise lui Ioan, că va fi depus. Căci în aprinderea certelor lor, el trimise să spună lui Ioan: sper că nu vėi muri Episcop și Ioan i-a răspuns: și eú sper, că nu vėi intra nici odată în Eparchia Ta.

CAPITOLUL XVI.

Ura Impărătesei contra lui Ioan. Sosirea lui Teofil și a lui Cyrin.

Ioan predicând după obiceiul său în biserica sa de la plecarea lui Epifanie și făcēnd o aculare contra viciilor femeelor, în general, poporul o primi ast-fel, ca și cam ar fi fost făcută contra Impărătesei în particular. Inimicii Episcopului nu lipsiră de a o raporta acestei Principese, ast-fel în cât, fiind fôrte supărată de acēsta, ea se plânse Impăratului bărbatul său și grăbi sosirea lui Teofil și convocarea Sinodului. Severian Episcopul de Cabales, care nu era de loc sincer reconciliat cu Ioan urmăria aceeași afacere cu multă căldură. Și apoi n'ași putea spune, dacă Ioan făcu acea cuvîntare cu scop contra Impărătesei, pentru că el o bănuia, că a ațâțat pre Epifanie contra lui. Teofil sosi curînd după aceea la Calcedona și mai mulți Episcopi sosiră de asemenea său după rugăciune, sau din ordinul Impăratului. Acei pre cari el îi depusese în Asia, sau cari aveau vre un motiv de dușmănie contra lui, se adunară cu mai multă bucurie

403.

Anal. E. M.
403.

Arcadie,
și
Orosio.

și cu mai multă grabă de cât cei-l-alți. Când corăbiile ce Teofil aștepta din Egipt sosiră la Calcedona, inimicii lui Ioan discutară asupra mijloacelor de a face să reușească conspirația ce ei formaseră. Cyrin Episcopul de Nicomidia vorbi contra lui cu multă căldură, din politețe fără îndoială pentru Teofil, cu care el era unit prin rudire. Inșă Dumneđeũ il pedepsi curind dupě aceea, pentru acéstă înfuriere; căci Marutas, născut din Mesopotamia, călcându'l din întâmplare pe picior, el simți o durere atât de violentă, în cât nu putu trece la Constantinopole cu cei-l-alți Episcopi, de și serviciile sale le era foarte necesare, spre a întinde cursele ce ei pregătiau lul Ioan. Durerea se agravă ast-fel, în cât a trebuit să'i facă mai multe incisiuni la costă. Gangrena pronunțându-se se răspândi în tot corpul și până și la cel-l-alt picior. In fine muri într'un chip nenorocit în mijlocul celor mai mari dureri.

~~~~~

CAPITOLUL XVII.

Sinodul ținut de către Teofil. Citație făcută lui Ioan Episcopul de Constantinopole. Condamnarea sa.

Când Teofil intră în Constantinopole, nici un cleric nu'i ieși întru întâmpinare, pentru că ura de care era însulețit contra lui Ioan, era deja prea cunoscută. Inșă corăbierii din Alexandria ce se găsiră atunci din întâmplare în port, îl primiră cu mari strigăte de bucurie. In loc de a intra în biserică, el se duse la Palatul Impēratului, unde i se pregătise un apartament. Recunoscēnd că se allau acolo mai multe persoane foarte iritate contra lui Ioan și foarte dispuse de a intenta acușatiuni în contra lui, el luă măsurile ce cređu de cuviință și se duse într'o mahala a Calcedoniei, numită Stejarul și care are acum numele lui Rulin, hărbat consular, care a zidit acolo un măreț Palat și o prea frumoșă biserică în onórea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, unde el a aședat călugări, spre a face rugăciuni. Când Teofil s'a întrunit în acel loc cu cei-l-alți Episcopi, el nu cređu, că trebuie să mai vorbescă de scrierile lui Origen și in loc de a vorbi despre acésta, el îndemnă pre călugarii din Scetis a mărturisi părerea de rău pentru trecut și le promise de a'i erta, fără a le impune vre-o pedepsă.

Partisanii săi silind pre călugări de a cere ertare și făcându-i să credă, că Sinodul cerea ertare pentru ei, făcură în prezența tuturor acelor prelați, aceea ce călugării au obiceiul de a face, chiar când ei au primit ore-cari insulte și diseră: noi vă cerem ertare. Teofil le-o acordă bucuros și îi restabili în împărtășirea bisericii. Eu sunt convins, că afacerea lor n'ar fi fost terminată cu o atât de mare ușurință, dacă Dioscor și Ammonius ar fi fost de față. Inșă cel dintâiu murise puțin mai înainte și fusese îngropat în biserica sfintului martir Mocius, iar cel-l-alt cădu bolnav în timpul chiar, când se făceau pregătirile necesarii pentru convocarea Sinodului și ducându-se la Stejar cu totă bóla sa, ea se agravă ast-fel, în cât muri. Se dice, că Teofil a plâns, când a aflat vestea despre mórtea sa și că a șis, că secolul n'a produs alt călugăr de o valóre egală cu aceea a lui Ammonius, de și el îi făcuse mari supărări. Trebuie totuși a mărturisi, că mórtea acestui renumit pustnic era folositoare intereselor sale. Episcopii adunați în Sinod trimiseră să chieame pre toți clericii din Constanti-nopole și îi anenințară cu depunerea, de nu vor asculta de ordinele lor. Ei citară de asemenea pre Ioan, pre Serapion, pre Tigrius preotul și pre Pavel citețul, pentru ca să răspundă la acuzările ce se intentaseră contra lor. Ioan le trimise răspuns prin Dimitrie Episcopul de Possena și prin alți clerici din amicii săi, că el nu se temea de a fi judecat și că era gata de a se justifica înaintea unei adunări mai numerosă de cât aceea a Sinodului de la Stejar, numai să i se declare numele acuzatorilor săi și capetele de acușatiune: dar că el nu era atât de imprudent de a se supune judecării inamicilor săi. Episcopii își exprimară indignarea de neascultarea lui Ioan; unii din acei ce el trimisese la Sinod se spăimintară atât de tare de acesta, în cât nu se reîntórseră de loc la dînsul. Dimitrie și acei ce preferau interesele sale ori cărei alte considerațiuni, se reîntórseră. In aceeași zi un curier și un secretar se duseră din partea Impăratului să siléscă pre Ioan de a se înfașișa înaintea Episcopilor, iar aceștia să'l judece grabnic, dupre cum ei făcură în adevăr, căci după patru citații, el fu depus în lipsă; inșă el apelă pentru depunerea sa la un Sinod general.

Annal D.N.

403.

Arcadie,
și
Onorio.

CAPITOLUL XVIII.

Anul D.N.
403.

Rescóla poporului. Rechemarea lui Ioan.

Arcadio.
și
Onorio.

Poporul din Constantinople aflând către séră despre această condamnare, se mișcă într'un mod cu totul extraordinar, alergă cu mulțimea la biserică cum se revărsară zorile în ziua următoare, strigă, că trebuia să se adune un Sinod mai numeros de cât acela ce se ținuse și împiedică pre acei ce trebuia să ducă pre Ioan în exil de a executa acest ordin. Ioan temându-se de a fi acusat, sau că a desprețuit porunca Impăratului, sau că a provocat rescóla, fugi din biserică după trei zile, pe la amiață-zi. Când poporul vedu că'l duceau, el se mișcă cu o mai mare violență ca nici odată și se înfurie cu cuvinte injurioase contra Impăratului, contra Sinodului și mai cu sémă contra lui Teofil și contra lui Severian, pe cari poporul îi ținea că sunt autorii acestei intrigi. Acest din urmă predicând în acel timp, lăudă sentința pronunțată contra lui Ioan și dise, că meritase prea cu dreptul de a fi depus, chiar când n'ar fi fost de cât pentru mândria sa, pentru că Dumnezeu mândrilor stă împotrivă, în timp ce el iartă mai lesne pe acei ce nu sunt culpabili de cât de alte păcate. Acest discurs resculă poporul din nou, așa în cât nu mai era nici un mijloc de a'l liniști. Poporul alerga la biserică, în piețele publice și la palatul Impăratului, strigând cu furie grozavă, ca să se readucă Episcopul. Impărătesa învinsă de supărarea acestui popor, convinse pre Impăratul, bărbatul său de a'i îndeplini rugăciunea și îndată și trimise pre Eunucul, în care avea cea mai mare încredere, numit Brison, spre a'l readuce de la Preneta, cetate mică din Bitinia, unde se afla și protestă, că ea n'a luat de loc parte la intrigile ce se făcuseră contra lui și că ea îl respectase tot-d'una foarte mult ca pre păstorul său, din mâna căruia copiii săi primiseră botezul.

Anul D.N.
403.

Arcadio.
și
Onorio.

Când Ioan s'a reîntors în mahalaua Impărătesei, el se opri aprópe de Anaple și refuză de a reîntra în cetate până când nedreptatea sentinții, prin care fusese depus nu va fi recunoscută într'o mai mare adunare de Episcopi. Inșă acest refus întărâtând încă indignarea poporului și împin-

gându-l să țină în public discursuri contrarii respectului datorit Impăratului și Impărătesei, el se înduplecă. Poporul se duse întru întimpinarea lui, cu făclii aprinse, cântând imnuri compuse asupra reîntorcerei sale și l conduse astfel până la biserică. De și el se opuse de a intra în lăuntru obiectând că trebuia mai întâiu ca acei ce l condamnaseră să revöce Sentința, poporul l constrinse de a i da bine-cuvintarea și de a se așeza pe scaunul său Episcopal. El ținu un discurs în care spuse în mod figurat, că Episcopul de Alexandria vroise să facă violență bisericii sale, dupre cum Regele de Egipt vroise odiniöră să facă femeii Patriarchului Abraam, Sarra; mulțumi poporului de zelul ce arătase pentru interesele sale și aduse laude atât de mărețe Impăratului și Impărătesei, în cât poporul făcu atât de mari aclamațiuni în onörea lor, că el fu obligat să-și întrerupă discursul.

~~~~~

CAPITOLUL XIX.

Relele intențiuni ale lui Teofil. Plecarea sa. Mörtea lui Nilammon. Restabilirea lui Ioan Episcop de Constantinopole.

Anul D.N.
403.

Arcadie,
și
Onorie.

Orî câtă patimă avu Teofil de a acusa pre Ioan, că s'a pus iarăși de la sine-însăși contra regulilor în posesiunea bisericii sale, el nu îndrăzni totuși a o face, temându-se de a desplăcea Impăratului, căci sciea, că el nu-l rechiamase, de cât spre a potoli poporul. El primi o acuzare contra lui Heraclide în absența sa, cu plan de a autorisa condamnarea ce intervenise contra lui Ioan. Inșă amicii acusatului susținënd, că nu era nici drept nici conform legilor bisericii de a condamna pre un absent și Teofil pretenđënd din contră cu acei din partidul său, că afacerea putea fi judecată; locuitorii din Egipt și din Alexandria interesându-se din o parte pentru apărarea părerei Episcopului lor și acei din Constantinopole luând cea-l-altă parte, ei se înțară ast-fel, în cât se luară la luptă și mai mulți fură răniți și unii chiar uciși. Severian și cei-l-alți prelați din partidul său plecară în grabă din Constantinopole. Teo-

fil fugi el însuși și plecă cu corabia în Egipt împreună cu călugărul Isac, la începutul iernei. El fu împins de un vint favorabil la Geros, cetate mică, distanță aproape de cincideci de stadii de Pelusa. Episcopul acestei mici cetăți murind, locuitorii aleseră în locul său, după cum am auzit spunându-se, pre Nilammon, bărbat de o virtute exemplară și care ajunsese la culmea perfecțiunii călugărești. El locuia aproape de cetate, într-o chilie a cărei ușă era zidită. Modestia sa nepermițându-i de a primi demnitatea ce i se

Anul D.N.

403.

Aradie
și
Onorio.

oferea, Teofil 'i vizită el însuși spre a-l îndemna să consimță de a-l hirotoni. Nilammon aduse mai multe scuze spre a evita această onoare, însă Teofil ne primind nici una, el 'i duse: părintele meu, vei face mâine aceea ce 'ți va plăcea, ziua de astăzi e spre a da rânduială afacerilor mele. Teofil ducându-se ziua viitoare la chilia sfintului pustnic și poruncind ca să se destupe ușa, Nilammon 'i duse: Părintele meu, să ne facem mai înainte rugăciunea. Așezându-se la rugăciune fie care, Nilammon 'și dădu duhul. Teofil și cei-l-alți cari erau cu dînsul în afară de chilie nu sciură despre această îndată. Inșă, când partea cea mai mare a zilei trecuse și când a vedut, că Nilammon nu răspundea nimic, de și'l chiema cu voce tare, dărîmară peretele și'l găsiră mort. Il îngropară cu haina sa și zidiră o capelă în același loc, unde se celebrăză memoria morții sale cu mare solemnitate. Iată cum a murit, dacă însemneză a muri de a trece din această viață la o alta, în loc de a primi Episcopatul, de care el se dicea că e nevrednic. Ioan Episcopul de Constantinople fu mai mult iubit ca nici odată de poporul Eparchiei sale. Șase-deci de Episcopi adunându-se și examinând aceea ce se făcuse contra lui și Sinodul de la Stejar, declarară sentința nulă și hotărîră, ca el să rămână în posesiunea demnității Episcopale; să săvîrșescă liturgia; să facă hirotonii și să îndeplinescă toate cele-l-alte datorii ale dregătoriei sale păstorale. El hirotoni în acel timp pre Serapion și'l sfinți Episcop de Heraclea în Tracia.

CAPITOLUL XX.

*Ioan Episcopul de Constantinopole predică contra
statuei Impărătesei. El e depus de
căt-re un Sinod.*

Căt-va timp după aceea statuea de argint a Impărătesei, ce se vede încă și astă-dî aprópe de biserică din partea despre amia-dî în fața porții marelui Consiliu, fiind pusă pe o coloană de porfir și dedicată cu aplauzele, cu danțurile, cu jocurile și cu spectacolele obicinuite, Ioan se plânse întru una din cuvintările sale, că aceste ceremonii se făceau spre rușinea bisericii. Acéstă nouă injurie rechiemă în spiritul Impărătesei amintirea celor vechi, pe care vremea părea că le-a înlăturat ast-fel că fiind cuprinsă de o mânia mai violentă ca nici odată, ea provocă convocarea unui nou Sinod. Ioan în loc de a se sili să potolască mânia sa cedând furiei sale, o întărită, opunându-se la aceasta cu mai multă tărie de cât mai înainte și declarându-se mai pe față contra acestei Principese. Atunci el făcu aceea cuvintare care produse atâta sgomot și care începea cu acești termeni: Iarăși s'a infuriat Irodiada, iarăși se turbură, iarăși dăntuesce, iarăși cere să i se dea pe o tavă capul lui Ioan. Mai mulți Episcopi sosiră curind după aceea la Constantinopole și între alții Leontie Episcopul de Ancyra și Acacie Episcopul de Bereea și fiind aprópe sərbătórea Nascerii Mântuitorului, Impăratul în loc de a merge la biserică după obiceiul său, trimise să spună lui Ioan, că el nu putea să participe la împărtășirea sa până nu se va justifica de crimele de care era acusat. Ioan dând răspuns, că era gata de a arăta nevinovăția sa, acuzatorii nu îndrăsniră să se arăte. Judecătorii se exprimară că fiind odată depus ori și prin ce mod ar fi fost, nu trebuia a mai fi ascultat în justificarea sa. De aceea fără a examina cele-l-alte capete de acușatiune, ei îl constrinseră de a răspunde la aceea ce i se obiecta și anume că s'a aședat pe scaunul bisericii din Constantinopole, în timpul când fusese depus de către un Sinod și mai înainte de a fi fost restabilit de un altul. El aduse pentru apărarea sa părerea Episcopilor cari participaseră la împărtășirea sa, în urma

404.

Anul D.M.

405.

Arceadie,
și
Onisie.

Sinodului de la Stejar; însă judecătorii săi nu avură nici o considerație pentru acesta, sub pretext, că acei ce participaseră la împărtășirea lui Ioan, nu erau în număr atât de mare ca acei cari îl condamnaseră și că e un canon contra lui. El replică, că acel canon nu fusese făcut de cât de eretici. Inșă ei îl depuseră fără a asculta această replică. E sigur, că Arieni alungând pre Sfântul Atanasie din biserica sa din Alexandria cu false acușățiuni, făcură acest canon de frică, ca într'un alt timp, să nu se examineze modul, cu care ei se conduseseră spre a-l condamna.

~~~~~

CAPITOLUL XXI.

Violențe comise în biserică. Itreprinderi contra vieții lui Ioan.

Ioan nu mai intră în biserică de când fusese depus. El se mulțumi de a sta în liniște, în casa Episcopală. La finele postului mare și în noptea când credincioșii celebrau amintirea Invierii Mântuitorului și când sfințiții servitori

Ann. D.N. ai bisericii administrau botezul, soldații și inimicii lui Ioan
403.

Arcadio, Dintr'o parte se aușiau strigătele femeelor și ale copiilor;
și Onorio. din altă parte se vedeau preoți și diaconi bătuti cu cea mai de pe urmă sălbăticie, târiți în vestmintele sacerdotale cu care erau îmbrăcați și insultați, așa că acei ce au fost admiși la participarea tainelor noastre, pot cu înlesnire săși închipuiască și care eu cred că sunt obligat de a le tăcea, de frică de a da cunoștință despre acestea acelor ce n'au fost admiși acolo, dacă s'ar întâmpla ca această scriere să cadă în mâinile lor. In ziua viitoare poporul celebră sərbătorea Pascelui în baia lui Constantie care e de o vastă întindere, cu Episcopii și preoții cari țineau de partidul lui Ioan. Inșă fiind alungați de acolo, ei se adunară afară de cetate într'un loc pe care Impăratul Constantin ordonase săl niveleze și săl închidă cu gard spre a servi la jocuri și la spectacole. Ei s'au adunat de atunci când in acel loc, când in altul și au fost numiți Ioaniți. In acel timp un om, fie că era îndrăcit, fie că se prefăcea că e, fu prins cu

un pumnal ce'l ascunsese cu scop de a asasina pre Ioan și dus de popor inaintea Judecătorului. Inșă Ioan trimise Episcopi cari il scóseră din mâinile sale mai 'nainte de a'l fi pus la chinuri. Indată după aceea un sclav al lui Elpidie preotul, care era inimic declarat al diaconului, a-lergă în fuga mare spre casa Episcopală. Cine-va vroind să'l opréscă și întrebându'l unde alérgă atât de repede, în loc de a'î răspunde, el îi dădu o lovitură de pumnal. Un altul care era de față începând să strige, el îi dădu de asemenea o lovitură și încă o altă lovitură unui al treilea. Tótă lumea strigând să'l aresteze, el fugi și mai mulți îl urmăriră. Un om care ieșia din bae înfățișându-se spre a'l aresta, el îi înfipse pumnalul său în pânțece și'l aruncă mort pe piață. În fine poporul înconjurându-l și punând Anul D.N. 403. mâna pe el, îl duse la Palatul Impératului, strigând, că el vroise să asasineze pre Episcop și că o crimă atât de grozavă, nu trebuie să rămână nepedepsită. Magistratul potoli Archiepiscopul și Onisio. poporul punând în temniță pre acusat și promițând să instruiască procesul său.

CAPITOLUL XXII.

Plecarea lui Ioan Episcopul de Constantinopole. Aprinderea bisericii.

Cei mai zeloși din popor păziră rând pe rând casa lui Ioan, de frică să nu'l ia, iar Episcopii cari'l condamnaseră se plânseră că acesta e o violare vedită a legilor sfinte ale bisericii, că ei răspund de dreptatea condamnării ce rostiseră contra lui Ioan și că dacă nu'l vor duce afară din cetate, nici odată poporul nu se va liniști. Un om aducându'i din partea Impératului, ordin de a pleca, el ascultă și ieși fără să vadă acei din popor, cari aveau sarcina de a'l păzi, plângându-se numai, că'l tratau mai rău de cât pre înșelători, pre adulteri și pre ucigași, apoi că'l exiléză fără să'l fi condamnat cu dreptate. El trecu apoi pe o barcă în Bitynia și de acolo își continuă drumul său. Câți-va din inimicii săi presupunând că poporul va alerga după dinsul și'l va readuce de va afla de plecarea sa, se duseră și in-

chiseră ușile bisericii. Poporul care se afla pe strade și în piețele publice se împrăștie. O parte alergă spre mare, pe unde ducea pe Ioan, iar alta fugi cuprinsă de frică și așteptându-se de a vedea urmările grozave ale răscôlei și efectele teribile ale mâniei Impăratului. Acei ce se aflau în

Anul D.M. 404.

Arcadie, și Onorie.

biserică inghesuindu-se spre uși făceau deschiderea mai dificilă de cât mai înainte. Pe când se sforțau de a le deschide pe din lăuntru și le sfărâmau pe din afară cu lovituri de petre, de odată biserica era în foc și flacăra se întinsese până la Senat, sau la marele consiliu, care e aproape din partea despre amiață-și. Ambele partide se acuzară reciproc pentru incendiu. Inimicii lui Ioan diseră, că partisannii săi puseseră focul pentru ura sentinței ce se dăduse contra lui. Aceștia susținură din contra, că e o calomnie și că inimicii lor avuseseră scopul de a-i arde în biserică. Pe când incendiul creștea, acei ce aveau pre Ioan în mâinile lor, îl conduseră la Cucusa, cetate din Armenia, unde Impăratul poruncise să rămână. Alții duseră la Calcedonia pre Episcopii și pre clericii din partidul său și-i închiseră în temniță. Alții în fine căutară prin totă cetatea pre acei ce erau bănuți că susțin partidul lui Ioan, îi arestară și-i siliră de a pronunța anatema în contra lui.

CAPITOLUL XXIII.

Arsacie e ales în locul lui Ioan. Amicii acestui din urmă sunt persecutați.

Arsacie frate al lui Nectarie fu curind după aceea hirononit Episcop de Constantinopole. El era pios și foarte blând de naturelul său. Insa conduita violentă a câtor-va clerici cărora le lăsase puterea de a dispune în mod absolut de toate în numele său, îl făcu să-și perdă renumele ce-și câștigase atunci când nu era de cât simplu preot.

Anul D.M. 404.

Arcadie, și Onorie.

Trebue a mărturisi totuși, că nimic nu-i făcu un rău atât de mare, ca persecuția ce se deslănțui contra amicilor și apărătorilor lui Ion. Find-că ei evitau de a participa la slintele taine și chiar de a face rugăciuni publice cu dînsul, fiind-că el avea în împărțășirea sa pre inimicii Epis-

copului lor și pentru că se adunau separat la marginile cetății, el se plânse despre acesta Impăratului. Tribunalul având ordin de a-i alunga din locul unde și făceau adunările lor, năvăli asupra lor cu soldații lovindu-i cu petre și cu bastoane și aruncă în temniță pre cei mai însemnați. Soldații abusând de puterea lor, smulseră de la femei gherdanele și bratelele lor, cerceii și cele-lalte podobe. Aceste violențe îi mâhniră atât de mult și îi turburară atât de tare în practicarea religiei, în cât nu mai îndrăsniau să se adune; ele nu îi făcură cu toate acestea să părăsască nimic din dragostea ce aveau pentru Ioan. Ei nu se arătară mai mult în public, nu se mai duseră nici în târg, nici la băi. Au fost chiar unii cari neîncredându-se în siguranță în casele lor se exilară de bună voie.

Nicareta, acea feciără atât de cunoscută prin grija ce a avut de a-și conserva fecioria și prin râvna pietății sale fu din acel număr. Ea era din una din cele mai ilustre familii din Nicomidia. N'am cunoscut nici odată o persoană de sexul său care să fi avut o mai mare înțelepciune și o mai mare modestie. Ea preferă cu statornicie în tot cursul vieții sale serviciul lui Dumnezeu bunurilor vremelnice și suportă cu o neînvingătoare statornicie disgrațiile ce i se întâmplară. Ea se vedu despuiată foarte cu nedreptul de cea mai mare parte din avutul său, fără a mărturisi pentru această indignare și iconomisi cu atâta prudență aceea ce i rămase în cât de și era deja în o vîrstă înaintată, ea avu în de ajuns spre a veni în ajutorul familiei sale și al săracilor. Caritatea sa era atât de ingenioasă și atât de ajutătoare, în

Anul D.M.

404.

Arcadie,
și
Onoria.

Când răscolă fu potolită, guvernatorul cetății se arătă în public ca și cum spre a instrui afacerea acelor ce puseseră foc bisericii, însă fiind păgân, el nu se supărase de loc de această desordine.

CAPITOLUL XXIV.

*Cruđimi exercitate contra unui Citeț, contra unui
preot, contra unei dómne pióse.*

Un citeț, numit Eutropie fu interogat în același timp și silit de a declara cine dăduse foc bisericii. Inșă de și l'au sfășiat cu lovituri de bici, de și l'au sdrobot cu lovituri de baston, de și i-au smuls cóstele și obrajii cu cãngi de fer și l'au ars cu făclii aprinse, în tóte părțile cele mai simțitoare ale trupului și de și era încă fórte tînăr, el nu răs-punse nimic alt-ceva, de cât că nu avea nici o cunoșcință. După ce a suferit tóte aceste munci, fu aruncat într'o gro-zavă temniță, unde și dădu duhul. Cred de datorie să dau
Anul D.M. 404.
Arcadie, și Onoie.
despre acest Eutropie. I se păru că vede la colțul altarului bisericii pe care cel din secta ce el conducea, au înălțat'o în onórea sfintului martir Stefan, pre un om fórte bine făcut și de o fórte frumósă statură, care se plângea că probitatea e ceva rar și că căutând un om de ispravă prin tótă cetatea, nu găsise de cât pre Eutropie singur. Sisinie povesti visul său unul preot, în care el avea o deosebită încredere și l' rugă de a merge să caute pre acel om care merita singur de a fi stimat pentru virtutea sa. Preotul reflectând că era acela care fusese muncit cu o cruzime atât de grozavă de către guvernatorul cetății, se duse să l' caute din temniță în temniță și găsindu'l îi povesti visul Episcopului și se recomandă cu lacrimi rugăciunelor sale lată aceea ce privesce pre Eutropie.

Olympiada femeie piósă, ridicată la diaconat arată de asemenea în aceeași afacere generositatea inimei sale. Guvernatorul întrebându-o, pentru ce a dat foc bisericii? Nu ard biserici, îi răs-punse ea, fiind-că am întrebuițat tot avutul meu, care era fórte însemnat, a le repara și a le înfrumuseța. Guvernatorul spunându'i că el cunoșcea bine modul său de viețuire, ea îi răs-punse: trebuie deci să renunți la calitatea de Judecător și să ieși pre aceea de acusatator. Când Guvernatorul vedu, că nu avea contra el nici martori, nici alte probe, el își schimbă limbagiul și impută atât ei, cât și altor dómne nebunia că ele se de-

părtau de la împărtășirea Episcopului lor și și atrăgeau atât de supărătoare afaceri. Cele-lalte cedară la părerile sale. Însă Olympiada în loc de a ceda îi duse: Nu e drept ca fiind acuzată și nefiind nici cum dovedită, să fiu obligată de a răspunde la nisce plângeri ce n'au nimic comun cu acuzarea de care e vorba. Permite-mi să iaș sfat pentru acuzarea de care e vorba. Căci când vei întreprinde de a întrebuinta violență spre a mă constrînge de a participa la împărtășirea lui Arsacie, nu mă vei obliga nici odată a face nimic contra pietății, nici contra conștiinții mele. Guvernatorul neputînd să o convingă de a participa la împărtășirea lui Arsacie, o concedie, spre a lua sfat și a pune în cunoștință pre advocații săi, însă trimițînd să o chieime în altă țî, el o condamnă la o însemnată amendă. Această condamnare nu o făcu să și schimbe credința și plecînd din Constantinopole, se duse de se stabili în cetatea de Cyzic, îngrijindu-se foarte puțin de perderea avutului său. Un preot, numit Tigrius fu desbrăcat cu totul gol pentru aceeași afacere, biciuit în mod crud, legat și întins pe scară. El era strein și eunuc, însă nu din nascere. El fusese sclav al unui om de mare neam și căpătase de la el libertatea prin serviciile sale. Fiind după aceea ridicat la onórea Sacerdociului, el s'a arătat foarte de ispravă, foarte blînd, foarte modest și foarte milostiv către săraci.

Siricie murind după ce a condus cinci-spre-zece ani biserica de Roma și Anastasie după ce a condus-o trei ani, Inocentie fu ales spre a ocupa locul lor. Flavian care nu consimțise de loc la depunerea lui Ioan murind, Porfirie fu însărcinat după dînsul cu conducerea bisericii din Antiochia și iscăli condamnarea lui Ioan. Mai multe persoane se despărțiră de la împărtășirea sa pentru această cauză și suferiră o crudă persecuție în Siria. Căci cei mai dîntai și mai însemnați ai curții obținură o lege în favórea Episcopilor de Antiochia, de Constantinopole și de Alexandria, prin care era oprit ortodoxilor de a se aduna aiurea de cât în bisericii și prin care se poruncia ca acei ce ar evita împărtășirea acestor trei Episcopi, să fie exilați.

cu Anul D.N.

404.

Arsadio,
si
Gonorio.

CAPITOLUL XXV.

Turburări provocate de Stilicon.

Annul D.N. Desbinările ce agitaū biserica, fură urmate, dupre cum
404. se întâmplă adese ori, de turburări cari agitară Imperiul.
Arcadie, Hunii trecând Dunărea făcură stricăciuni în Tracia. O trupă
si Onorie. de tâlhari, adunați în Isauria, cutreerară țara și incomodară orașele și cetățile ce se întind până la Caria și la Fenicia. Stilicon, general al trupelor lui Onorie, cel mai puternic din secolul său, care avea sub dînsul flăoarea trupelor, atât Romane cât și streine avînd ură în contra acelor ce comandaū sub autoritatea lui Arcadie, căută de a pune vrajbă între ambele Imperii. Spre a ajunge la acest scop, el făcu ast-fel, în cât Onorie dădu dregătoria de Căpitan al miliției lui Alaric, șeful Goților și îl trimise apoi în Iliria, unde trimise și pre Iovius, Prefect al Pretoriului și promise de a se duce de îndată și el însuși acolo pentru a reduce această provincie sub ascultarea lui Onorie. Alaric plecă în fruntea Goților țării, care e între Dalmația și Pannonia și se duse în Epir, unde după ce a așteptat lung timp pre Stilicon, a cărui plecare fusese împiedecată, prin scrisorile lui Onorie, el se reintorse în Italia.

CAPITOLUL XXVI.

Scrisoarea lui Inocentie Episcopul de Roma.

Annul D.N.

404.

Arcadie,
si
Onorie.

Inocentie Episcopul de Roma aflând de violența persecuțiunii ce suferise Ioan Episcopul de Constantinopole, fu foarte mult mișcat de acesta, condamnă tîlă proce-lura ce se făcuse contra lui și se hotări de a aduna un Sinod ecumenic, spre a examina afacerea sa. Cu tîlă acestea el îi scrise lui și clerului său. Iată ale sale două scrisori, așa după cum le-am găsit traduse din latinesce în grecesce.

Inocentie: lui Ioan, prea iubitul său frate.

«De și o persoană care e sigură de nevinovăția sa trebuie să și promită tot felul de bunuri și să spere în bu-

«nătaea lui Dumnezeu, nu mă pot opri de a vă scrie prin
«Chyriac diaconul, spre a vă îndemna la răbdare, ca nu
«cum-va calomnia să aibă mai multă putere spre a slăbi
«curagiul vostru și ca nu cum-va increderea în voi să nu-l
«pôtă ridica. Nu este necesar de a vă demonstra voue,
«care sunteți părintele și păstorul unui atât de mare popor,
«că Dumnezeu încercă neconținut prin necazuri răbdarea
«omenilor de bine și că mărturisirea folositore ce le dă
«conștiința lor, le servește ca de un scut spre a respinge
«tot ce se pôte întâmpla mai întristător în viață. Cine nu
«suferă nenorocirile cu răbdare, dă motiv de a se îndoi ^{Annul D.N.}
«despre virtutea sa și de a se crede saũ că el nu'și pune ^{303.}
«în Dumnezeu speranța sa, saũ că nu suferă de cât aceea ^{Arcadio,}
«ce a meritat de a suferi și că conștiința sa 'i impută că ^{și}
«e vinovat. Un om de bine pôte fi încercat prin supărări ^{Onorio.}
«dar nu pôte fi desnădăjduit, pentru că puterea cuvintului
«lui Dumnezeu îl susține. Acest cuvânt dumnezeesc ce noi
«explicăm poporului, e plin de exemple care arată că mai
«toți sfinții au fost încercați în diferite moduri și că n'au
«câștigat cununile ce ei posedă, de cât prin meritul răb-
«dării ce ei au avut în mijlocul celor mai grele și mai
«crude încercări. Să se mângâe deci dragostea voastră, prea
«iubite al meu frate, prin mărturisirea ce trage din sine-
«însăși și prin încredințarea ce are despre virtutea sa. Când
«sullețul vostru va fi curățit din ce în ce mai mult prin
«supărările, ce sunt ca și nisce vijelii care-l turbură, el
«va intra ca într'un liman liniștit în prezența Mântuitorului
«și Învățătorului nostru comun.

*Inocentie Episcop: preoților și diaconilor, clerului
și poporului bisericii din Constantinopole,
care e sub conducerea lui Ioan, ai
săi prea iubiți frați: salutare.*

«Scrisoreă pe care Germano preotul și Casian diaconul,
«mi-au adus din partea voastră m'au făcut să cunosc su-
«părările și necazurile vóstre și încercarea ce credința a
«suferit în voi. Acesta e un rău la care nu e de loc alt
«remediũ de cât răbdarea. Dumnezeu va pune cuírnd ca-
«păt nenorocirelor vóstre și vè va fi folositor că le-ați su-
«ferit. Am cetit cu plăcere de la începutul scrisorei vóstre

4
Anul D.N. «mai multe pasaje ce servesc să arăte necesitatea răbdă-
403. «rei în necazuri. Voi ați prevenit prin această scrisoare, con-
Arcadie. «solațiunea pe care datoriam să vă aduc prin scrisoarea
și «mea. Domnul Nostru a obicinuit de a da servitorilor săi
Onorio. «puterea de a se consola ei înșiși în nenorociri, prin cu-
«getarea că nu li se întâmplă nimic întristător și supără-
«tor, care să nu se fi întâmplat mai înainte Sfinților. Eu
«trag chiar din vorbele vóstre consolațiunea ce mi se fă-
«cuse necesară prin partea ce dragostea m'a obligat de a
«lua la durerea vóstră. Căci cine ar putea suferi neorin-
«duelele ce au fost comise de către aceia chiar, cari erau
«cei mai obligați de a iubi pacea și de a întreține unirea?
«Inșă departe de a o întreține, ei isgonesc Episcopi nevi-
«novați din scaunele lor. Ioan fratele și colegul nostru a
«suferit el cel dintâiu această violență, fără să fi fost as-
«cultat și fără ca noi să scim de ce 'l acuză. Au póte fi
«vre-o adunare atât de periculoasă în cât să dea fără for-
«malitate și fără umbră măcar de dreptate, succesori E-
«piscopilor în viață și acei cari usurpă dregătoria pastorală
«prin o cale atât de uricioasă, mai pot ei trece în judecata
«persónelor drepte, de prelați virtuoși și capabili de a face
«vre un bine în biserică? Noi nu vedem nici cum ca pă-
«rinții noștri să fi făcut vre-odată ceva care să autorize a-
«ceastă purtare. Din contră vedem că ei au condamnat'o,
«fiind-că au oprit de a hirotoni succesori unui Episcop în

Anul D.N. «viață. O hirotonie atât de neregulată ca aceea nu póte
404. «lipsi pre un Episcop de onórea Sacerdociului, nici a o
Arcadie, «conferi celui ce e înaintat într'un mod atât de neregulat.
și «Cât privesce observarea canónelor, noi declarăm, că numai
Onorio. «acele ce au fost făcute în Sinodul din Niceea, trebuiesc
«să fie recunoscute. Iar dacă se produc altele óre-cari, ce
«se găsesc contrarii celor din Niceea și care au fost com-
«puse de eretici: ele trebuiesc să fie respinse de Episcopi
«ortodoxi, nefiind nici de cum permis de a pune în nu-
«mărul regulilor sfinte ale bisericii, invențiunile profane ale
«acelor ce s'au despărțit de împărtășirea sa. Ei nu lucrăză
«de cât spre a ruina planul, ce Sfinții Episcopi adunați
«în Sinodul din Niceea își propuseseră. Noi declarăm deci,
«că numai canónele despre care vorbesc, nu trebuiesc să
«fie recunoscute, ci încă ele trebuiesc să fie condamnate
«cu dogmele ereticilor și ale schismaticilor, după cum au

«fost condamnate în sinodul din Sardica, de către Epis-
«copii, predecesorii noștri. Ar fi mai bine, prea iubiții mei
«frați, a condamna aceea ce ar fi fost bine făcut, de cât
«de a autorisa în nici un chip, aceea ce ar fi contrariu
«canónelor. Ce remediū se póte óre aduce la un rēu atât
«de mare? Nu e altul de cât de a aduna un Sinod, dupre
«cum am mărturisit deja, că trebuia să se facă. Nu e alt
«mijloc de a alina vijelia și nenorocirea. Până când vom
«putea obține convocarea unui Sinod, noi n'am putea face
«mai bine de cât de a aștepta de la voința lui Dumne-
«deū și a Domnului Nostru Iesus Christos, remediul rele-
«lor ce ne bântuie. Vom vedea încetând tóte neorânduelile
«ce aū fost provocate prin zavistia demonului și care ser-
«vesc de încercare credincioșilor. Nu e nimic ce n'am putea
«spera de la bunătatea Dumneđeului nostru, de vom rē-
«mânea tari în credință. Noi cugetăm neconținut la mij-
«lócele de a aduna un Sinod general, unde tóte turburările
«să pótă fi liniștite dupre voința lui Dumneđeū. Să așteptăm
«decī încă puțin timp și fiind ca și acoperiți cu scutul
«răbdării, să fim incredințați, ca Dumneđeū va avea bu-
«nătatea de a pune iarăși tóte lucrurile în fórtē bună stare.
«Noi am aflat deja de la Episcopii confratii noștri, cari
«s'aū refugiat la Roma în diferite timpuri, adică de la Di-
«mitrie, de la Chiriac, de la Eleusius și de la Paladie, ne-
«norocirile ce diceți că suferiți și ne-am informat despre
«tóte, din gura lor, până la cele mai mici împrejurări.

Anul D.N.

404.

Arcadie

și

Onórie.

CAPITOLUL XXVII.

Mórtea Impărătesei Eudoxia. Mórtea lui Arsacie Episcopul de Constantinopole. Alegerea lui Aticus.

Aceste două scrisori ale lui Inocentie Episcopul de Roma ^{405.}
sunt probe fórtē convingetőre despre înalta stimă ce el
avea pentru meritul și pentru virtutea lui Ioan. În acel
timp cădu o grindină de o mărimē extra-ordinară și după
patru zile muri Impărătesa. Aceste două întâmplări extra-
ordinare fură privite ca efecte ale mániei lui Dumneđeū

și ale pedepselor cu care el pedepsea pre persecutătorii lui Ioan. Cyrin Episcopul de Calcedonia, care-l mahnise prin calomniile mai grozave de cât cei-l-alți, perise ticăloșesce cu puțin mai înainte, după ce a fost foarte mult muncit de medici. Arsacie nu se bucură mult timp de conducerea bisericii din Constantinopole. Dintre mai mulți, cari pretindeau demnitatea ce el lasase vacantă, Aticus fu ales patru luni după mărtea sa spre a o avea. El era preot din clerul acestei cetăți și fusese din inimizii și persecutorii lui Ioan. Era născut în Sebastia, cetate din Armenia. El fusese instruit din cea mai fragedă vîrstă a sa, în practica vieții călugărești de către călugării Macedonieni, cari erau foarte renumiți în acea țară și cari fuseseră discipoli ai lui Eustatie, despre care am vorbit mai sus, ca de un ilustru Episcop și de un renumit Stareț de monastiri. Când ajunsese în vîrsta de bărbat, renunță la secta Macedonienilor, spre a intra în împertășirea bisericii catolice. El avea mai mult naturel de cât studii, era foarte propriu la afaceri, foarte dibaci în a întinde curse și a evita pre acele ce i se întindeau. Era de o conversație plăcută și capabil de a câștiga dragostea întregii lumi. El nu reușia de cât mediocru la predicare și de și avea ore-care erudiție în cuvîntările sale, nu le găsea îndestul de bune spre a le scrie. El studia pre autorii vechi, când avea timp liber, însă nu câștigă nici odată renume, căci nu vorbea de ei ca un om, care i-a studiat. El favorisa duple cât se dice, pre acei de părerea sa și se făcea neînvins față de cei-l-alți. Inșă el le inspira mai mult frică de cât rēu. Cât pentru Ioan, el nu fu mai puțin considerat în locul exilului său de cât fusese pre scaunul capitalei Imperiului. Căci, fiind-că nu lipsia de bani și fiind-că mai multe persoane și mai cu sēmă Olympiada-i procura în abundență, el răscumpără din Isauria, o mulțime de prisioneri și-i înapoia rudelor lor. El ajută și pre o mulțime de persoane în nevoile lor. El câștigă prin dulcēta discursurilor sale pre acei ce n'aveau nevoie de ajutorul carității sale și se făcu atât de iubit, nu numai de Armeni, între cari se afla, ci și de alte popore de prin prejur, în cât în fie-care și alerga cu mulțimea din Antiochia, din Syria și din Cilicia spre a-l visita.

~~~~~

CAPITOLUL XXVIII.

Măsurile luate de Inocentie spre convocarea unui Sinod și spre restabilirea lui Ioan. Mórtea acestui din urmă.

Inocentie Episcopul de Roma dorind dupre cum o mărturisise prin scrisorile sale restabilirea lui Ioan Chrisostom, trimise Impăraților Onorie și Arcadie, cinci Episcopi și doi preoți cu cei ce sosiseră din Orient, spre a cere acestor Principi convocarea unui Sinod și locul și timpul în care ar putea fi ținut. Inimicil, ce Ioan avea la Constantinopole, făcuseră pre acéstă deputațiune odiósă și lucrară ast-fel, în cât acei Episcopi fură alungați cu rușine, sub pretext că ei recurseseră la Onorie, iar Ioan fu exilat mai departe. Soldații ce aveau ordin de a'l conduce la Pilonia sosind, se spune că Sfintul martir Basilisc i se arătă la Comane, cetate mică din Armenia și'i pređise mórtea sa. Puterile lipsindu'i în acel loc, așa în cât nu mai putea suporta arșița sórelui, nici a'și continua călătoria, el muri acolo.

CARTEA A NOUA

CAPITOLUL I.

Annul D.N.
408. *Mórtea Impăratului Arcadie. Venirea lui Teodosiū
cel tînăr la Imperiū. Educația sa. Laude
Pulcheriei, una din surorile sale.*

Onorie,
si
Teodosiū.

Puțin timp după mórtea lui Ioan Crisostomul și trei ani după ce Aticus fusese ales și ridicat pe scaunul său, Impăratul Arcadie muri sub consulatul lui Bassus și al lui Filip și lăsă de succesor pre Teodosiū fiiul său, care era încă în primii ani ai copilăriei. El lăsă și trei fete: pre Pulcheria, pre Arcadia și pre Marina. Mi se pare, că Dumnezeu a arătat foarte lămurit în această împrejurare, că numai pietatea e care poate salva pre principii și că fără ea toată puterea armatelor și toată mărimea Imperiului lor, nu le servesc nici odată la nimic. Providența, care guvernează Universul prevădend, că Teodosiū va avea într-o zi o deosebită pietate, însărcină cu educațiunea sa pre Pulcheria, sora sa. Ea nu avea încă cinci-spre-dece ani, însă avea un spirit, o înțelepciune și o prudentă, care erau mult mai presus de vîrsta ei. Ea consacră lui Dumnezeu fecioria sa, crescu pre surorile sale în același fel de viețuire, opri intrarea bărbaților în palatul său, pentru a nu da loc șgometelor său bănuelilor. Pentru a se întări din ce în ce mai mult în hotărîrea ce făcuse de a păzi fecioria, ea luă pre dumnezeu pentru acesta, pre preoți și pre toți Romanii de martori, oferind în biserică o masă bogată cu aur și cu pietre precioase, deasupra căruî scrisese cauza pentru

Annul D.N.
408.

Onorie,
si
Teodosiū.

care o oferise. Ea își indeplini foarte exact toate datoritiile guvernămintului, deliberând asupra afacerilor cu o maturitate plină de înțelepciune și căutând a se executa ordinarile sale cu o grabă de necrețut. Ea vorbea și scria bine atât în latinesce cât și în grecesce și dădea Impăratului, fratele său onorea pentru tot ce se făcea sub numele său. Ea avu grijă de a-l învăța tot ce era convenabil vârstei sale. Ea îi dădu învățători pentru a călări și pentru a-l învăța gramatica, retorica și științele. Insa ea însăși îl învăță să aibă o atitudine gravă și majestuoasă, să meargă, să și țină haina și să ședă cu un aer demn de un mare Principe, să se abțină de a ride, a se arăta blând sau aspru după împrejurări, a asculta cu bunățate pre acei ce i-ar face cereri și ale răspunde cuviincios. Ea îi inspiră mai cu deosebire pietatea, iubirea de rugăciune, zelul pentru biserică, de a le împodobi, de ale înfrumuseța, respectul către clerici și către toate persoanele onorabile. Ea împedica prin prudența sa turburările ale căror rătăcirii și false opinii erau de a agita din nou pre credincioși. Vom vedea în șirul acestei scrieri că numai ei datoresce veacul nostru folosul ce el are, că n'a fost infectat de nici o nouă erezie. Ar trebui să fac foarte lungi discursuri spre a descrie bisericile ce ea a ridicat, spitalurile ce a întemeiat în favoarea săracilor și ale streinilor, monastirile cărora le-a lăsat rente și venituri pentru întreținerea pustnicilor cari le locuiesc. Iar dacă cine-va va vroi să cerceteze prin sine însuși adevărul, în loc de a da creștinii povestiri ce așa putea face despre acestea, să ia ostenelă de a vedea registrele Vistierilor acestei Principese și va recunoște, că nu exagerez de loc. Și dacă aceste probe nu'l vor mulțumi, să asculte mărturisirea favorabilă ce Dumnezeu face virtuții sale, când el ascultă rugăciunile ei în momentul chiar, când ea le face și când îi descoperă lucrurile viitoare. Dumnezeu nu dă oamenilor semne de iubirea sa, dacă ei nu s'au făcut vrednici de ea. Voiu trece sub tăcere toate probele de iubire, ce Dumnezeu avea pentru dinsa, de temă să nu fiu acusat că uit d toria unul istoric, spre a face pre aceea a unul panegerist. Insa voiu arăta aici una, care are legătură cu subiectul meu, de și faptul s'a întâmplat puțin mai târziu.

Anul D.N.

403.

Onorie,
și
Teodora.

CAPITOLUL II.

Aflarea Reliquiilor celor patru-deci de martiri.

O femeie numită Eusebia, care avea funcțiunea de diaconesă între Macedonienii, poseda o casă și o grădină în afară de zidurile Constantinopolului, unde păstra reliquiile celor patru-deci de soldați, cari au suferit odinioară martiriul la Sebastia, sub domnirea lui Licinius. Când se simți aproape de sfârșitul său, lăsă prin testament casa sa la nisce călugării din secta sa, cu sarcina de a pune reliquiile sfinților martiri în sicriul său, de asupra capului, fără ca nimeni să aibă cunoscința despre acesta. Călugării făcură duple dorința sa. Însă, spre a nu lipsi pre martiri de onoarea ce li se cuvinea urmând intențiunile Eusebiei, ei zidiră sub pământ lângă mormânt o mică capelă și de asupra ei o locuință a cărei pardoselă era cadrată. Anul D.N. 408. Onorio, și Teodosiu. Cezarie, unul din cei mai puternici ai secolului, care fusese consul și prefect al Pretoriului, îngropă cât-va timp după aceea pre femeea sa lângă Eusebia, după cum dorise, pentru că ele avusese o strînsă amicitie și fusese de aceeași credință și de aceeași împărțășire. Cezarie avu dorință după aceea de a cumpăra casa și grădina, cu scop de a-și avea mormântul lângă acela al femeii sale. Călugării o vindură fără să spună că reliquiile martirilor erau acolo și se duseră să se stabilească aiurea. Cezarie puse de dărîmă casa spre a ridica în locul ei o biserică foarte mărêtă, în onoarea Sfințului martir Thyrsus. Sunt convins, că Dumnezeu permise ca casa să fie dărămată ast-fel, spre a se găsi sfintele reliquii și spre a face acastă aflare mai minunată, după un atât de lung spațiu de timp și spre a da probe mai vădite de iubirea sa către persóna, căreia reserva gloria acestei aflări. El o rezervă Pulcheriei, sora Impăratului Teodosiu. Sfintul martir Thyrsus i se arată de trei ori, îi declară locul unde erau depuse reliquiile celor patru-deci de soldați și îi ordonă de a le transfera lângă corpul său, pentru ca ele să primescă aceeași onoare a devotamentului credincioșilor. Cei patru-deci de martiri i se arătară de asemenea îmbrăcați în haine albe. Cu toate acestea lucrul se părea de necredut și nu se vedea nici o speranță de a găsi a-

ceste sfinte reliquii. Cei mai bătrâni, atât dintre clerici, cât și din mireni nu putuseră să spună nimic despre acesta, ori câtă îngrijire se luase de a se informa de la ei. Pe când se desepseră de a trage vre-o lumină din aceste în-Annul D.N. formări, Dumneșeu rechemă în memoria unui preot nu-408. mit Polycronius, fost domestic al lui Cesarie, că acel loc Onorio, fusese odinioară stăpânit de către nisce călugări din secta si Teodostiu. lui Macedonie. El se duse să se informeze despre ei la nisce clerici din aceeași sectă. Toți cei-l-alți fiind morți nu mai rămânea din ei de cât unul singur, care părea că a fost rezervat spre a arăta locul unde se afla depuse reliquiile prea-fericiților martiri. Polychronius îl întrebă, dacă n'avea vre-o cunoștință despre acesta și recunoscând, că el nu se explica îndestul de lămurit, ceea ce el făcea din cauză, că Eusebia îi obligase să păzescă secretul, el îi declară descoperirea ce avusese Pulcheria și neliniștea în care se afla. Atunci călugărul, îi mărturisi sincer că își aducea aminte, că în timpul tinereții sale, când începea să învețe sub conducerea stareților monastirii datorile profesiunii călugăresci, se depuseră reliquiile martirilor aproape de mormîntul Eusebiei, dar că anii ce se strecuraseră de atunci și schimbarea ce se făcuse în acel loc, îl împedica de a asigura, dacă ele erau sub biserică, sau în alt loc. 'Mi aduc aminte, îi zise atunci Polychronius, că eram la îngroparea femeii lui Cesarie și după cât pot spune prin situația stradel, ea fu îngropată aproape de locul unde e acum pupitrul. În acel loc deci, reluă călugărul, trebuie a căuta mormîntul Eusebiei. Căci ele erau foarte bune amice, se visita foarte adese ori și își promisera una altea de a alege mormîntul lor în același loc. Pulcheria fiind înscințată de toate acestea, porunci ca să sape sub pupitrul bisericii și când au săpat acolo, se găsi acolo sicriul femeii lui Cesarie, după presupunerea lui Polychronius. La orecare distanță de acolo în curmeziș se găsi o pardoselă Annul D.N. quadrată și o lespede de marmoră de aceeași mărime, sub 1408. care era sicriul Eusebiei și alătura o mică capelă îmbră-Onorio, cată cu marmoră roșie și albă. Capacul sicriului Eusebiei si Teodostiu. era făcut în formă de altar. De asupra unuia din colțuri, unde fuseseră depuse reliquiile sfinte, se vedu o mică ga-si ură, unde un Oficer al Impăratului, care se afla de față, Teodostiu. puse virful unei vergele ce ținea în mână și retrăgându,

răspândi în aer un miros foarte plăcut. Când s'a descoperit sicriul, se vădu corpul Eusebiei. Deasupra capului său era un mic sicriașu închis, legat cu fier și cu plumb și deasupra căruia era o mică deschidere. Idată ce lucrul se auzi, Pulcheria și Episcopii alergară la biserica sfântului martir și puseră să scotă cuiele bandelor de fier de către lăcătuși și să se ridice capacul sicriașului. Se găsi în lăuntru o mulțime de aromate și două mici cutii de argint unde erau închise reliquiile. Pulcheria mulțumi lui Dumnezeu, nu numai pentru că i descoperise acest prețios deposit, ci și pentru că o învrednicise să le găsească. Ea îl puse apoi într-o raclă de mare preț și îl aședă lângă raclă sfântului Thyrus, cu o pompă foarte măreță, la care am asistat și eu. Toți acei cari asistară la acea pompă ca și mine și cari trăesc încă, pentru că acesta s'a întâmplat în timpul când Proclus era Episcop de Constantinople, pot mărturisi despre acesta.

CAPITOLUL III.

Laude aduse Pulcheriei și surorilor sale.

Se dice, că Dumnezeu a descoperit adese ori lucrurile viitoare Pulcheriei și i-a dat ei ca și surorilor sale, probe vădute de o bunătate deosebită. Ele păzesc toate același mod de viațuire, sunt sîrguitoare la biserică și darnice către săraci. Ele nu mănăncă, nici nu ies de obiceiul, de cât împreună. Ele cântă împreună laudele lui Dumnezeu ziua și noaptea, lucrăză la lucrări de tapiserie sau de broderie, duple obiceiul doamnălor virtuose. Căci de și ele sunt născute și crescute în mijlocul măririi, ele evită lenevirea, ca foarte contrarii profesiunii ce ele au făcut, de a păzi fecioria. Pietatea lor a atras și protecțiunea cerului asupra persoanelor, asupra familiei lor și asupra Imperiului. Teodosiu fratele lor, a crescut mult puterea sa, pe când el creșcea însuși și trecea dintr'o vîrstă la alta și intrigile ce au fost formate, sau de inimizii streini, contra intereselor sale, sau de supușii rebeli, contra autorității sale și contra liniștei Regatului său, s'au risipit de la sine-însăși.

CAPITOLUL IV.

Incetarea ostilităților contra Persilor. Mórtea lui Stilicon.

De și Perșii luaseră armele în acel timp, totuși se împăcară curînd după aceea și făcură o încetare de ostilități pentru o sută de ani. Stilicon, general al trupelor lui Onorie fiind bănuît că a avut planul de a face pre Eucherie fiul său Impărat de Orient, fu ucis la Ravenna de către soldați. Avënd mai dinainte contra ură Generalilor trupelor lui Arcadie, el se silise de a arunca sëmînța desbinării între ambele Imperii. Obținënd pentru Alaric șeful Goților comandamentul trupelor lui Onorie, el îl sfătuisese de a lua în stăpânire Illyria și trimițënd acolo pre Iovius, Prefect al Pretoriului promisese de a se duce acolo spre a reduce această provincie sub ascultarea stăpânului său. Alaric plecase apoi dintr'un loc dintre Dalmația și Panonia și se dusese în fruntea Goților în Epir și după ce s'a oprit acolo cât-va timp. se reîntorsese în Italia fără a fi făcut nimic. Onorie avusese planul de a face o călătorie la Constantinopole după mórtea lui Arcadie fratele său, pentru a da lui Teodosiú oficeri buni, cari să vegheze la conservarea autorității sale. Inșă în timpul când el era gata de a pleca, Stilicon îl întórse de la acesta demonstrându'i, că prezența sa era necesară în Italia, pentru a se opune intrigilor lui Constantin, care se sforța de a usurpa în Arles suverana putere. Luând după aceea unul din stéguri, el plecã în fruntea a patru legiuni, cu scrisori de la Impăratul spre a merge să facă război în Orient. Inșă svonul răspândindu-se că el conspirase contra Impăratului și hotărîse de a înălța pre fiul său Eucherie pe tronul de Constantinopole, soldații se revoltară și'l uciseră la Ravena și uciseră cu dînsul pre Prefectul Pretoriului de Italia și pre Prefectul Pretoriului de Galia, pre principalii comandanți și pre primii oficeri ai curții. Iată în ce mod se sfârși acest bărbat, care căștigase o putere mai absolută ca nimeni altul și și atrăsese respectul și ascultarea Romanilor și a streinilor. Eucherie fiul său fu tovarășul nenorocirii sale și peri în același mod ca și dînsul.

Anul D.N.
408.

Onorie,
și
Teodosiú.

Anul D.N.
408.

Onorie,
și
Teodosiú.

CAPITOLUL V.

*Câte-va popóre streine se unesc cu Romanii.
Altele sunt risipite.*

În acel timp se întâmplă, că Hunii cari erau așezați în Tracia o luară la fuga, de și nu erau de loc inimiți cari să-i urmărească. Uldis Principe neînsemnat al unor streini ce locuiau de alungul Dunării, trecând acest fluviu în fruntea unei formidabile armate se aședă pe fruntaria Traciei și luând o cetate din Moesia numită Câmpul lui Mars el făcu năvăliri prin totă Tracia și avu îndrăsnela să refuze de a se uni cu Romanii. Generalul trupelor din Tracia făcându-i ore care propunerii de pace, el avu vanitatea de a-i dice arătându-i sôrele, ce răsăria, că lui 'i-e ușor de a supune puterii sale pre toate țările ce luminază această stea. Însă pe când el făcea amenințările cele mai teribile și vorbind cu un aer poruncitor pretindea să ne impună un tribut. Dumne-deu arată prin semne veditate îngrijirea deosebită ce avea de a ne protege. Cât-va timp după aceea, cei mai însemnați ofițeri ai armatei lui Uldis vorbind între ei de modul cu care Romanii guvernăză Imperiul, de bunătatea și de blândețea Impăratului, de genorisitatea cu care el recompensa pre cei ce se disting de cei-l-alți prin meritul lor, ei schimbară de odată partidul și se puseră sub stégurile noastre. Uldis părăsit ast-fel trecu pe cel-l-alt țerm al fluviului, după ce a perdut un număr foarte mare din ômenii săi. El perdu între alții pre Scirieni, popóre care erau foarte numeroase mai 'nainte de a li se fi intimplat această nenorocire: Însă rămânând în urmă, o parte din ei, au fost tăiați în bucăți, iar cei-l-alți legați și duși la Constantinopole. Magistratii erau de părere, că e bine de a-i despărți, ca nu cum-va rămânând uniți, să se pornescă la vre-o întreprindere; unii fură vînduți cu preț de nimic, iar alții dați în dar, cu sarcina de a-i duce în Asia, fără a-i lăsa nici odată să se reîntorcă în Europa. Am vedut eu însumi câți-va din ei cari lucrau la cultura pământului în Bitynia, în împrejuririle muntelui Olymp.

CAPITOLUL VI.

Asediul Romei.

Pe când Imperiul de Orient, liberat contra a totă spe-^{Anul D.N.}
ranța de téma inamicilor s^{ei}, era într'o fericită prosperitate, ^{409.}
Imperiul de Occident era expus ambițiunii și turburării ti-^{Onorio,}
ranilor. Alaric trimiț^{ându} să c^{er}ă pacea Imp^{er}atului Onorio. ^{și}
dup^ă m^{or}tea lui Stilicon și neput^{ându} să o obțină, asediă Ro-^{Teodosiu.}
ma și se făcu ast-fel st^ăp^ăn pe am^{ândou}ă ț^{er}murile Ti-
brului, în cât nu se mai putea aduce cele necesare pentru
hrană din port in cetate. Asediul dur^{ându} lung timp și ce-
tatea fiind f^{or}te b^ăntuită de f^omete și de ciumă toți stre-
inii ce erau în l^ăuntru eșiră spre a se duce la Alaric.
Acei dintre senatori, cari erau încă alipiți la superstițiile
p^ăg^ănismului, propuseră de a oferi ȕeilor jertfe în Capitol
și în cele-lalte templuri, iar ^ore-cari Etrurieni promis^{er}ă
de a alunga pre inimiți prin tunete și prin fulgere, dup^ă
cum ei se lăuda^u, că i-a^u alungat din Narni. o mică ce-^{Anul D.N.}
tate din Toscana. Int^âmplarea a făc^ut să se recun^oscă că lo-^{409.}
citorii n'avea^u să aștepte nici o alinare de la acei ^{Onorio,}
omeni. ^{și}
Pers^onele de bun simț recunoscea^u f^{or}te l^ămurit, că ne-^{Teodosiu.}
norocirile acestui asediu nu erau de cât un efect al m^â-
niei cerului și o ped^ăp^ăsă, cu care vroia să pedeps^ăscă luxul
Romanilor, desfr^ânările lor, nedreptățile și violențele ce ei
exercitaseră, atât contra apr^opelui lor, cât și contra stre-
inilor. Se ȕice, că un călugăr din Italia present^{ându}-se la
Alaric mai nainte de a fi făc^ut asediarea și rug^{ându}-l de
a cr^uȕa ac^ăstă cetate, el îl asig^{ur}ă, că nu se ducea acolo
de la sine însuși, dar că era neconținut împⁱⁿs de o pu-
tere secretă. Locuitorii îi făc^{ur}ă o mulțime de daruri spre
a-l obliga să ridice asediul și i promis^{er}ă de a face pre
Imp^{er}atul să consimț^ă la o împăcare și la un tractat de
pace cu dⁱⁿsul.

CAPITOLUL VII.

Ambasada trimisă la Alaric. Condițiuni de împăcare.

De și au fost Ambasadori trimiși la Alaric pentru acest sfârșit, inamicul ce avea la curtea Impăratului împedica încheerea păcii. Însă Inocenție, Episcopul de Roma, trimițând pe urmă deputați pentru același lucru și Impăratul chiemând pre Alaric, el se duse la cetatea de Rimini, departe două sute de stadii de cetatea de Ravena. El rămase în lagăr în afară de ziduri și Iovius Prefectul Pretoriului de Italia, discutând cu dînsul se duse să propună cererile sale Impăratului și între altele aceea ce făcea, ca să i se dea provisiunile de General al cavaleriei și al infanteriei. Impăratul lăsă libertatea lui Iovius de a acorda lui Alaric pensii și provisiuni, însă în privința dregătoriei, refușă în mod absolut. Iovius așteptând în lagărul lui Alaric pre acel ce fusese trimis la Impăratul avu imprudența de a i citi înaintea întregii armate inimice, ordinele cu care era însărcinat. De îndată ce Alaric vădu, că Impăratul îi refușă dregătoria ce ceruse, comandă să sune trâmbița și se duse spre Roma. Atunci Iovius temându-se de a fi bănuț că întreține ore-care înțelegere cu inamicul, comise o imprudență mult mai mare de cât cea dintăiu jurând pe mântuirea Princepelui și făcend să jure și cei mai însemnați Ofițeri, că ei n'ar consimți nici odată la vre-o pace cu Alaric. Acest din urmă schimbânduși îndată după aceea simțimintul, declară că el n'avea nevoie de demnitățile cele mai însemnate ale Imperiului și că va ajuta bucuros pre Romani în răsbóiele lor, numai să i acorde o cantitate ore-care de grău și o țară ce le era lor nefolositoare și unde el s'ar putea stabili în liniște.

Anul D.N.
409.

Chorie,
și
Teodosio.

CAPITOLUL VIII.

Attalus e proclamat Impărat. El cere ertare lui Onorie și o și obține.

El trimise de două ori Episcopi în misiune pentru această chestiune și neputând obține nimic, se întorse la Roma, o asediă iarăși și făcându-se stăpân al Portului, constrînse pre locuitorii să dea suverana putere lui Attalus, Guvernatorul lor. Principalele demnități fiind distribuite celor mai considerabili ai cetății, Alaric fu declarat general al tuturor trupelor, atât de infanterie, cât și de cavalerie și Ataulf frate al femeii sale, șef al Cavaleriei domestice. Attalus adunând Senatul ținu un discurs foarte lung și compus cu multă artă, prin care el promise nu numai a da acestei companii vechia sa splendor, ci și de a supune Egiptul și celelalte provincii de Orient Italiei. Iată excesul de vanitate, unde aduce pe acest om, care n'avea să posedă nici un an întreg numele de Suveran. Lăsându-se să fie înșelat prin promisiunea ce vrăjitorii îi făcuse, că el va reduce Africa sub puterea sa fără a se expune la război, el nu vroi nici să urmeze opiniunea lui Alaric, care-l sfătuisse de a trimite oarecare trupe la Cartagina pentru a se desface de ofițerii lui Onorie, la cas când ei ar face vre-o rezistență, nici a crede pre Ioan căpitanul ofițerilor, care-i propusese de a da lui Constant, ce hotărise de a-l trimite în Africa, un edict făcut sub numele lui Onorie, prin care dregătoria de General al trupelor din această Provincie fu rădicată lui Heraclion. Pote că această mesteșugire ar fi reușit în acea țară, unde nu aveau nici o cunoștință de întreprinderea ce Attalus făcuse de a lua în stăpânire autoritatea suverană. Inse, de îndată ce Constant plecase spre Africa, Attalus ce nu credea nici de cum că această Provincie nu va putea suferi jugul dominațiunii sale, după cum vrăjitorii îl asigurase, duse armata sa spre Ravena. Indată ce șgomotul se răspândi că el sosise la Rimini în fruntea unei armate compuse, atât de Romani, cât și de străini, Onorie îl recunoscu de Impărat și consimți ca să împarță cu el autoritatea suverană. Inse, Attalus refuzând cu mândrie de a împarți autoritatea pe

Annul D.N.
409.

Onorio,
și
Teodosiu.

Annul D.N.
409.

Onorio,
și
Teodosiu.

care el voia să o posedă singur, trimise să spue lui Onorie să își alegă o Insulă, sau un alt loc, unde să trăească ca particular și să păstreze totuși podóbele Imperiului. Afacerile lui Onorie fiind reduse la o extremitate atât de deplorabilă, încât avea corăbii pregătite spre a fugi și să mergică spre a i cere protecțiunea Impăratului de Orient, nepotul său, patru mii de ómenii sosiră de acolo chiar în nóptea aceea la Ravena. Neîncrederea ce el avea în trupele din Italia fu cauza că el încredința paza zidurilor acestor noui veniți. Heraclian omorînd pre Constant, făcu să se păziască porturile și laturile Africeii, ca nu cumva corăbiile neguțătorești să aducă provisiuni la Roma. Când locuitorii se simțiră strămtorați de fόμε, ei trimiseră deputații la Attalus spre a cere ajutor. Nesciind ce hotărîre să ia, el se întorse la Roma pentru a delibera cu Senatul. Fόμεtea crescînd ast-fel, în cât mai mulți mâncau pâine de castane și unii erau siliți de a mânca carne de om, Alaric propuse să trimită cinci sute de străini în Africa contra lui Heraclian. Inșă nici Senatul, nici Attalus nu fură de părere de a încredința această Provincie străinilor. Alaric recunoscînd, că ceriul era contra lui Attalus și că el nu putea mai mult fără pericol să se îndărătnicască de a l menține pe tron, trătă cu Onorie spre a l detrona.

410 Adunându-se deci toți în afară de cetate, Attalus aruncă jos podóbele Imperiului, iar principalii săi ofițeri descinseră brănele lor. Onorie le ertă trecutul și le păstră dregătóriile lor. Attalus nu cređu totuși că póte trăi în siguranță între Romani și se retrase cu fiul său pe lângă Alaric.

CAPITOLUL IX.

Zadarnice speranțe a le păgânilor și a le Arienilor Luarea Romei.

Anul D. N. Acest nenorocit succes al afacerilor lui Attalus aduse o
410. nemulțumire fôrte simțitórea păgânilor și Arienilor. Cei
Onorio, dintăi judecău dupre modúl cu care el fusese înălțat, că
Teodócsiu. ar fi favorabil superstitiúunii lor și că el ar restabili
templurile, jertfele și vechile lor ceremonii. Arieni sperău

de altă parte, că dacă el ar fi vreodată stăpân pacinic pe autoritatea suverană, i-ar face stăpân pe biserici, după cum fuseseră sub domniile lui Constantie și ale lui Valens, pentru că el primise botezul din mâna lui Sigesarie, Episcop al Goților. Alaric, curînd dupe aceea, luînd în stăpînire o trecătoare a Alpilor, departe aproape șese-deci de stadii de Ravena, discută cu Impăratul despre pace. Un strein numit Sarus, judecînd că nu era în interesul său ca Romanii și Goții să fie în bună înțelegere, întreprinse de a împedica încheerea tractatului și pentru acest sfârșit năvăli fără veste supra omenilor lui Alaric, în fruntea a trei sute de omeni din cei mai viteji și mai războinici și ucise un mare număr din ei. Alaric iritat și înspăimîntat tot de odată de această perfidie, se reîntorse spre Roma și o luă prin înțelegere. El părăsi casele și le lăsă la jaf. Inșă din respect pentru sfântul Apostol Petru, el opri de a se atinge de biserica cea mare, care e în jurul mormîntului său, unde mai multe persoane se refugiară și acele persoane înseși au fost cari au zidit pe urmă o nouă cetate pe ruinele celei vechi.

Anul D.M.
410.

Onorio,
și
Teodosiu.

CAPITOLUL X.

Virtutea unei dămne Romane.

Luarea unei cetăți atât de întinse și atât de populată ca Roma, fiind însoțită fără îndoială de un număr de împrejurări foarte însemnate, cred că nu trebuie să dau loc în Istoria mea de cât acelorora ce pot releva sfințenia bisericii. Voia raporta deci aici o faptă unde se arată pietatea unui strein și fidelitatea conjugală a unei Romane. Un tiner soldat din armata lui Alaric, căzut în rătăcirile lui Arie, vedînd pre o dămna creștină și foarte alipită la doctrina Sinodului din Nicea, fu fermecat de frumusețea sa și întreprinse de a o viola. Fiind că ea îi resistă din totă puterea sa, el scose sabia și o amenință că o ucide. Inșă, pentru că puterea sa nu îi permitea de a îi face mult rău, el se mulțumi de a îi atinge pielea gâtului. Sângele totuși curse în abundență. Ea îi presentă gâtul spre a muri mai bine,

de cât de a nu fi credincioasă bărbatului său. Soldatul făcând zadarnic mai mari sforțări ca mai nainte, admira curățenia virtuții sale, o duse la biserica Sfintului Petru și dădu șase monede de aur celor ce aveau însărcinarea de a apăra biserica spre a o păzi și a o da bărbatului său.

Anul D. N.
410.
Onorie,
și
Teodosii.

CAPITOLUL XI.

Perderea mai multor tirani în Occident.

Ingrijirea ce Dumnezeu avea de a protege pre Onorie, se arată atunci foarte vedut, în modul cu care fură risipite întreprinderile ce mai mulți făcură în Occident, contra auctorității sale. Unii fură prinși prin întâmplări neprevădute. Alții periră prin gelosia și prin armele acelor ce conspiraseră ca dinșii la ruina stăpânirii legitime. Soldații revoltându-se în Anglittera, proclamară pre Marcu ca Impărat. Inșă acest Marcu fiind ucis, ei aleseră pre Gratian și acest din urmă fiind de asemenea ucis de către ei înșiși, după patru luni, ei aleseră pre Constantin, în credința, că din cauza numelui său, el va rămânea în o posesiune tare și statornică a Imperiului. Ei aleseră și pre alți câți-va pe același temei. Constantin trecând din Anglittera în Bolo-
7 nia, cetate maritimă din Galia, el atrase în partea sa pre soldații cari erau atât în Galia cât și în Aquitania și supuse ascultării sale pre poporele ce se întind până la Alpii Cottieni. Apoi trimise în Spania pre Constant, fiul său cel mai mare, pre care-l declarase Cesar și pre care mai pre urmă făcu să-l declare Impărat. Constant făcându-se stăpân pe această provincie, stabili acolo guvernatori și comandă să i se aducă Didym și Verinian rude ale lui Onorie, ferecați în lanțuri. Ei erau în rea înțelegere de mult timp. Inșă

Anul D. N.
410.
Onorie,
și
Teodosii.

se împăcară când ei se vedură expuși la aceeași primejdie; uniră trupele lor ce nu erau compuse de cât din țărani și din sclavi, cărora le dăduse arme, se luară la luptă în Portugalia cu soldații ce trimisese Constant spre a-i prinde și uciseră din ei un mare număr.

CAPITOLUL XII.

Teodosiol și Lagodius se refugiază fie-care la unul din cei două Impărați. Constantin și Constant se retrag la Arles.

Însă acești învinși primind în urmă o întărire de armată, prinseră pre Didym și pre Verinon, cu femeile lor și i uciseră curând după aceea. Teodosiol și Lagodius frații lor, părăsiră provinciile unde erau stabiliți spre a se refugia; adică, cel dintâiu în Italia pe lângă Onorie și cel-alt în Orient pe lângă Teodosiu. Constant stabili apoi garnisone pe fruntaria Spaniei, nevroind să incredințeze paza locuitorilor naturali și se reîntorse la Constantin părintele său. Acest refus fu fără indoială cauza ruinei țării. Căci Vandalii, Suedezii și Alainii vedând că puterea lui Constantin era slăbită, luară în stăpânire trecătorile munților, se asigurară de mai multe piețe din Spania și din Galia și luară comandamentele trupelor usurpatorului. Afacerile sale totuși erau încă în stare destul de bună spre a-l face să spera, că ar deveni stăpân pe Italia. Când au trecut Alpii Cottieni, el intră în Verona și pe când era gata să treacă fluviul Pô, el se reîntorse îndărăt din cauza morții lui Alanic, care, având comandamentul general al trupelor lui Onorie, și fiind bănuț că a avut planul de a reduce Oc-
Anul D.N. 410.
Cucerio.
și Teodosiū.

cidentul sub puterea lui Constantin, fu ucis pe când se reîntorcea de la o ceremonie, unde se dusesse dupre obiceiul său întru întâmpinarea Impăratului. Acest Principe se scobori de pe cal îndată, spre a mulțumi lui Dumnezeu, că l'a scăpat de un inamic care atenta pe față la viața sa. Constantin fugi la Arles, unde Constant fiul său se duse în același timp din Spania. Vandalii și alte popore barbare luară în stăpânire, precum am spus, pre Pyrenei, munți bogăți și producători, alungară pre soldații ce lăsase Constant spre paza fruntariei și cari nu o păzeau de cât forte cu neingrijire și intrară pe pământurile Spaniei.

CAPITOLUL XIII.

*Gerontie face ca Maxim să ia podóbele Imperiului.
El e prins și ucis.*

Gerontie cel mai vitéz om dintre ofițerii lui Constantin, devenind inamicul său, cređu că Maxim amicul său intim ar fi propriu de a comanda, îl investi cu semnele autorității suverane și'l lăsă la Tarascon. Plecând îndată spre a căuta pre Constantin, el omori, ca în trecăt pre Constant fiul său, care era la Viena. Constantin aflând de vestea întreprinderii lui Maxim, trimise preste Rin pre unul din comandantii trupelor sale numit Edovic, spre a face acolo recrutări de Francezi și de Germani și dădu ordin lui Constant fiul său de a veghea la siguranța cetății Viena și a piețelor din prejur. Gerontie își aședă lagărul înaintea lui Anul D.N. 410. Arles. Inșă Constantie părintele lui Valentinian, care ajunsese mai pe urmă la Imperiu, alergând în ajutor în fruntea trupelor lui Onorie, și Teodosiu. Onorie, Gerontie se retrase cu o mică parte din ómenii săi, cei-l-álți înrolându-se sub steagurile Impératului. Trupele Spanionilor creðură că au dreptul de a'l desprețui, după ce el a fugit atât de mișeșce și asediară nóptea casa sa cu planul de a'l ucide. El trase din înălțimea casei sale cu unul din amicii săi numit Alain și cu un mic număr de sclavi o cantitate atât de mare de săgeți, în cât ucise mai mult de trei sute de soldați. Când ei nu mai avură săgeți spre a trage, sclavii fugiră. Lui Gerontie i-ar fi fost ușor de a scăpa în acelaș mod, inșă iubirea ce avea pentru femeea sa nu'i permise de a o părăsi. Soldații răpindu'i din dimineța zilei viitoare totă speranța de a'și garanta viața dând foc casei, el tăie capul lui Alain, amicul său și cu consimțimintul său. Femeea sa rugându'l apoi cu lacrimi de a proceda și cu ea în același chip de cât a suferi ca să cadă în mâinile vrăjmașilor și apropiindu-se ea inșăși de tăișul sabiei sale, el îi tăie capul. Ast-fel, această femeie care avea un curagiu de bărbat, muri de un fel de mórte demnă de generositatea religiunii creștine și merită o reputație nemuritoare. Gerontie dându'și trei lovituri, din care nici una nu era mortală, trase pumnalul din cónsta unde era înfipt și'și pătrunse inima.

CAPITOLUL XIV.

Invingerea lui Edovic. Mórtea sa.

Constantin susținea în continuă asediul de Arles, fiind că an. spera, că Edovic 'i va da ajutor, dupre cum 'i și aduse în adevăr. Asediatorii fură coprinși de frică la primul svon al sosirei sale și trecură grabnic Rônul. Constantin care comanda infanteria aștepta pre inamic gata de luptă, în timp ce Ulfila era pus la pândă cu cavaleria. Când armata lui Edovic înaintase și se luă la lupta cu trupele lui Constantie, Ulfila năvăli pe din dărăt asupra sa și o pusă în desordine. Unii rămaseră morți pe loc ; alții aruncară armele și cerură grație pentru viața lor. Edovic se sui pe cal și fugi la moșia lui Ecdicie, pe care 'l credea amic al său, fiind că odinioră 'l îndatorase foarte mult. Inșă el 'i tăiă capul și 'l făcu dar șefilor armatei lui Onorie, în speranța de a primi o bună recompensă. Constantie priimind acest dar dișe, că Imperiul era îndatorat lui Ecdicie, din cauza victoriei ce Ulfila câștigase. Inșă el nu vroi să sufere ca un om, care se purtase atât de rău cu unul din vechii săi amici, să rămână în armata sa. Astfel el nu câștigă nici un folos din o ucidere atât de mișească ca aceea.

CAPITOLUL XV.

Constantin e hirotonit preot. El e ucis.

Armata lui Onorie trecând iarăși Ronul spre a da asediul dinaintea lui Arles, Constantin se desbracă el însuși de haina Imperială și de cele-lalte podóbe a-le demnității suverane, îndată ce află noutatea de pierderea bătăliei și de mórtea lui Edovic și se duse la biserică unde făcu să fie hirotonit preot. Asediații capitulără și 'și deschiseră porțile lor. Acele provincii fură îndată readuse sub ascultarea lui Onorie și au fost după aceea guvernate de către ofițerii săi. Constantin fiind trimis în Italia cu Iulian fiul său, fu ucis înainte de a fi ajuns acolo. Iovin și Madim

Anul D.N.

411.

Onorie,
și
Teodosie.

despre care am vorbit deja, Sarus și mai mulți alții, cari vroiseră să usurpe autoritatea Suverană periră în același chip.

CAPITOLUL XVI.

Mórtea Impăratului Onorie. Succesorii săi. Fericita stare a ambelor Imperii.

Anul D.N.

423.

Teodosiū,
și
Valenti-
nian.

Nu e aci locul de a povesti mai pre larg în ce mod a fost el răpiți din lume. Mă mulțumesc că am însemnat acésta în general, spre a arăta că e de ajuns unui Principe pentru a conserva Statul său, de a fi privit, dupre cum era Onorie. Galla Placidia, sora sa din tată, care avea asemenea multă pietate și multă iubire pentru biserică, locuia cu dînsul. Ea fu măritată cu Constantie bărbat foarte considerabil prin mărimea curagiului său și prin știința sa în arta războiului, care ajunse la onórea acestei căsătorii și la societatea Imperiului prin învingerea lui Constantin și prin ruina tiraniei sale. Netrăind de cât foarte puțin timp, el lăsă doi copii; pre Valentinian, care mai pre urmă se urcă pe tron și pre Onoria. Imperiul de Orient se bucura cu toate acestea de o pace foarte profundă și vîrsta fragedă a Principelui, care'l guverna, nu împedica ca Imperiul să fie guvernat cu multă înțelepciune. Ast-fel era vedut, că Dumnezeu îl favorisa cu o protecție deosebită: înlesnirea și graba cu care el potoli răscótele și șomotul armelor, sunt probe convingătoare despre acésta. Inșă nu e probă atât de autentică ca harul ce Dumnezeu făcea aceluși secol, de a descoperi trupurile prorocului Zacharia și al lui Ștefan, cel dintâiu martir. Nu mă pot lipsi de a povesti cum s'a întîmplat acésta.

Anul D.N.

423.

Teodosiū,
și
Valenti-
nian.

CAPITOLUL XVII.

Aflarea trupurilor prorocului Zacharie și al Sfintului Ștefan cel dintâiu martir.

Voiu începe prin aflarea trupului sfintului proroc. La extremitățile teritorului de Eleutropole, cetate din Fenicia,

se afla un sat numit Cafar al lui Zacharie, unde Calemere era arendaș. El era credincios stăpânului său, dar supărăcios și nedrept chiar cu alții. De și el avea aceste rele calități, totuși proorocul i se arată și i dăse, arătându-i o grădină: sapă în acest loc, la două coți de la gard, dealungul drumului pe unde se merge spre cetatea Bitherem. Vei găsi două sicriuri, unul de lemn și altul de plumb, care acopere pre cel dintăi. Acolo aproape e o butelie de sticlă plină de apă și două șerpî de o neînsemnată mărime foarte blânde și cari nu au de loc venin. Calemere săpând la locul ce i se arătase și găsind cele două sicriuri, unul într'altul, vădu pre proorocul îmbrăcat cu o haină albă, ceea ce mă face a crede, că el era preot. Se află acolo un copil îngropat sub sicriu, la locul picioarelor, care avea o coronă și încălțăminte ca și Regii și o haină de o stofă bogată. Clericii și învățații fiind în încurcături de a sci, cine e acel copil și pentru ce fusese el îngropat ast-fel, se Annul D.N. 423. dice, că starețul monastirii de Geraris, numit Zacharie, găsi o carte veche scrisă în ebreesce și care nu era de loc Teo doct. Valenti- nian. dintre cărțile canonice, unde era scris, că Ioas Regele Iudovilor, omorînd pre proorocul Zacharie, perdu un fiu, pe care l iubia foarte mult și care i-a fost răpit șapte zile după aceea de o mörte grabnică. Acest Principe creșënd, că acéstă mörte e un efect al mâniei lui Dumneșeu, porunci ca să se pună fiul său sub picioarele proorocului, spre a expia, de ar fi posibil, crima sa prin acest fel de satisfacere. Iată ce am allat despre acésta. In sfirșit, de și erau mai multe vécuri de când proorocul fusese îngropat, se găsi încă întreg, ras bine, nasul drept, barba puțin lungă capul scurt, ochii infundați și acoperiți de sprâncene.

FINE.

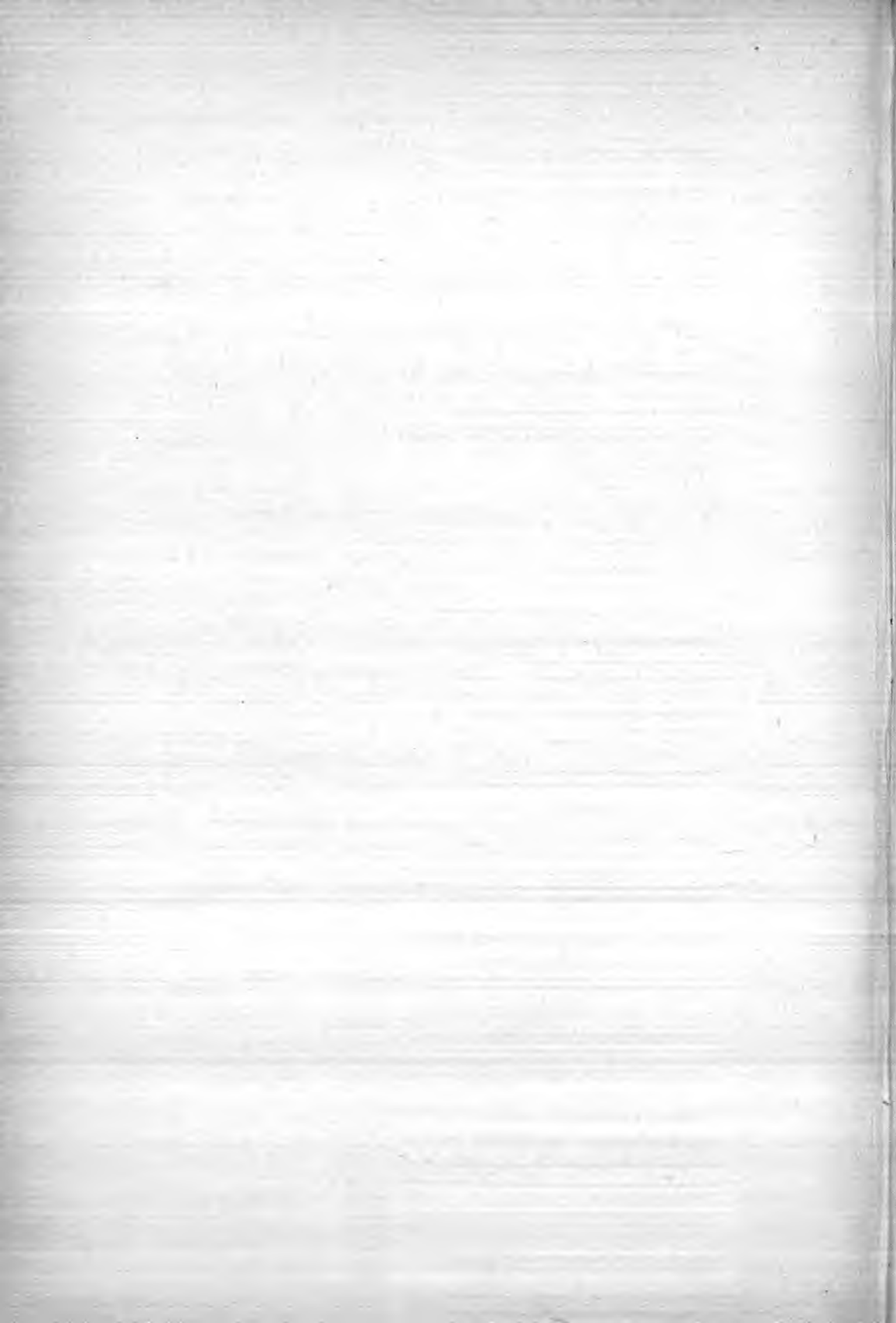

TABLA DE MATERII.

CARTEA ÎNTĂIA.

Capitol.

Pag.

	Cuvîntare adresată Impăratului Teodosiū, în care se espune rostul acestei Istorii.	1.
I.	Despre națiunea Evreilor. De unde a estras autorul cele ce scrie. Despre grija ce a avut să nu spună de cât adevărul.	5.
II.	Despre Episcopii cetăților mari, în timpul domnirii lui Constantin.	9.
III.	Constantin se convertesce la religiunea creștină prin vederea semnului Crucii.	9.
IV.	Constantin poruncesce să se pórte stégul Crucii în armatele sale.	10.
V.	Combaterea acelor ce spun, că Constantin s'a făcut creștin, cu ocasiunea uciderii fiului său Crisp.	11.
VI.	Constantie permite respândirea Religiunii creștine și Constantin o desvoltă el însuși.	12.
VII.	Neînțelegere între Licinius și Constantin cu ocasiunea Creștinilor. Invingerea lui Licinius și mórtea sa.	13.
VIII.	Constantin autoriză practicarea Religiunii creștine și dispune să se zidescă biserici.	14.
IX.	Legi făcute în favórea clericilor și a acelor ce observau înfrînarea.	17.
X.	Despre mărturisitorii, cari trăiau încă în timpul acela.	18.
XI.	Inalta virtute a lui Spiridon, Episcop de Cipru.	18.
XII.	Despre modul de viețuire al călugărilor și al fundatorilor lor.	20.
XIII.	Modul de viețuire al sf. Antonie și al sf. Pavel.	23.
XIV.	Admirabila viețuire a lui Amon și a lui Eutichian.	25.

Capitol.	Pag.
XV. Origina rătăcirii lui Arie. Progresul său. Certurile dintre Episcopi.	27.
XVI. Imp. Constantin îndemână pe Episcopi să se unescă în cestiunea consubstanțialității fiului lui Dumnezeu și în cestiunea celebrării Pascelui.	29.
XVII. Sinodul de la Niceea.	29.
XVIII. Două Filosofi convertiți la credința de către persoane simple.	32.
XIX. Cuvîntarea lui Constantin adresată Episcopilor.	33.
XX. Episcopii se unesc la aceeași învățătură. Partisanii lui Arie sunt condamnați la isgonire.	34.
XXI. Arie e condamnat și cărțile lui arse.	35.
XXII. Aesiu Ep. Novatienilor, e invitat să asiste la Sinod.	36.
XXIII. Pafnutie împedică să nu facă un canon, prin care obligă pre clericii la celibat.	36.
XXIV. Despre hirotoniile făcute de Meletie.	37.
XXV. Onoruri făcute Episcopilor din partea Impăratului.	38.

CARTEA A DOUA.

I. Afłarea Crucii și a cuielor Mântuitorului.	30.
II. Pietatea Elenei, mama lui Constantin.	41.
III. Intemeierea Constantinopolului.	42.
IV. Superstiția înlăturată de Constantin.	44.
V. Dărîmarea templelor țeilor.	45.
VI. Convertirea mai multor nenumuri streine.	47.
VII și VIII. Convertirea Iberilor, Armenilor și Perșilor.	48.
IX, X și XI. Creștinii persecutați de către Sapor.	51.
XII și XIII. Martirul Tarbulei, sf. Aicepsima și a tovarășilor săi.	55.
XIV. Martirul unui Episcop numit Mille.	57.
XV. Constantin scrie lui Sapor în favoarea creștinilor.	57.
XVI. Eusebiu și Theognis sunt restabiliți în bisericile lor.	58.
XVII. Atanasie e hirotonisit Episcop de Alexandria. Despre tineretea și educația sa.	60.
XVIII. Atanasie refuză să primescă pre Arie la împărțire	62.
XIX. Sinodul de la Antiohia.	63.
XX. Maxim urmează lui Macarie în conducerea bis. de Ierusalim.	64.
XXI. Unirea dintre partisanii lui Arie și ai lui Meletie. Rătăcirea lui Arie favorisată de Eusebiu și Teognis.	65.
XXII. Intrigile Arienilor și ale Meletienilor contra sf. Atanasie.	66.

Capitol.	Pag.
XXIII. Sf. Atanasie e pe nedrept acusat cum că a tăiat mâna lui Arsenie.	68.
XXIV. Indienii se convertesc la Religiunea creștină.	69.
XXV. Sinodul din Tyr. Depunerea sf. Atanasie.	71.
XXVI. Sfințirea unei biserici zidită de Constantin în Ierusalim.	74.
XXVII. Arie e rechemat din exil de către Impăratul. Confesiunea sa.	75.
XXVIII. Scrisoarea lui Constantin, exilul lui Atanasie.	78.
XXIX. Alexandru Episcop de Constantinopol refuză să primescă pe Arie la împărțășirea sa. Mărtea lui Arie.	79.
XXX. Părerea sf. Atanasie asupra morții lui Arie.	80.
XXXI. Nouă turburări în bis. din Alexandria. Scrisoarea Imp. Constantin.	82.
XXXII. Impăratul desființază diferite sate.	83.
XXXIII. Depunerea lui Marcel Ep. de Ancyra.	84.
XXXIV. Mărtea lui Constantin.	85.

CARTEA A TREIA.

I. Invățătura Sinodului din Niceea e din nou combătută de către Eusebiu și Teognis.	87.
II. Reintărecerea sf. Atanasie. Mărtea lui Constantin.	88.
III. Pavel e hirotonisit Episcop de Constantinople.	89.
IV. Răscola produsă din cauza hirotoniei sale.	90.
V. Sinodul din Antiochia. Depunerea sf. Atanasie.	91.
VI. Eusebiu de Emesa refuză Episcopia de Alexandria. Grigoriu o primesce. Atanasie fuge la Roma.	93.
VII. Restabilirea lui Pavel în scaunul bis. din Constantinople. Mărtea lui Hemogen.	94.
VIII. Scrisoarea lui Iuliu Ep. de Roma către Episcopii de Orient. Răspunsul lor.	96.
IX. Pavel alungat din scaunul bis. de Constantinople și Macedonia e restabilit în locul său.	97.
X. Scrisoarea lui Iuliu către Ep. de Orient în favoarea lui Atanasie.	98.
XI. Sinodul din Sardica. Depunerea lui Iuliu și Osius.	99.
XII. Ep. din Occident depun pe cei din Orient. Formularul lor de credință.	101.
XIII. Deosebiri de vederi între Orient și Occident.	102.
XIV. Sfinții Pustnicii în timpul acela.	103.
XV. Persoane renumite prin știința lor.	109.
XVI. Erudiție, pietate, caritate, umilința și alte virtuți ale lui Efrem.	111.
XVII. Progresele Religiei creștine.	114.

Capitol.	Pag.
XVIII. Sentimentele Impăraților față de credință.	115.
XIX. Sinodul din Rimini.	116.
XX. Reîntorcerea lui Atanasie în Alexandria. Episcopii de Antiochia etc.	117.
XXI. Scrisoarea Impăratului Constantie în favoarea lui Atanasie.	119.
XXII. Scrisoarea Sinodului de Ierusalim în favoarea lui Atanasie.	120.
XXIII. Nevinovăția lui Atanasie recunoscută de Valens și Ursacie.	121.
XXIV. Scrisoarea lui Valens și a lui Ursacie către Atanasie.	122.

CARTEA IV.

I. Mărtea Impăratului Constans.	123
II. Constantie favorizează pe Arienii și isgonese pe Episcopii catolici.	123
III. Mărtea lui Martiriu și a lui Marcian.	124
IV. Expedițiunile lui Constantie.	125
V. Arătarea unei Crucii.	125
VI. Sinodul din Sirmich. Condamnarea lui Fotiu	126
VII. Mărtea lui Magnentie, a lui Silvan și a lui Gallus.	128
VIII. Sosirea lui Constantie la Roma. Intrigile Arienilor contra lui Atanasie.	129
IX. Sinodul din Milan. Fuga lui Atanasie.	130
X. Atanasie a scăpat ca prin minune din multe pericole. George întrebuițează mari violențe.	132
XI. Exilul lui Liberie Episc. de Roma.	134
XII. Sărierea lui George Ep. de Laodiceea Episcopilor Sinodului de Ancira către Constantie.	137
XIII. Scrisoarea lui Constantie către Eudoxiu.	138
XIV. Liberie are permisiune să se întorcă la Roma și să conducă biserica cu Felix.	139
XV. Cutremur de pământ în Nicomidia. Minuni făcute de Arsacie. Greutăți asupra locului unde se va aduna un Sinod.	141
XVI. Sinodul din Rimini.	144
XVII. Scrisoarea Sinodului din Rimini către Imp. Constantie.	146
XVIII. Reaua primire făcută deputaților Sinodului. Răspunsul Impăratului. Aprobarea formularelor lui Valens și ale lui Arsacie.	149
XIX. Relele tratamente făcute apărătorilor consubstanțialității fiului lui D-zeu.	151
XX. Novatienii persecutați cu arme în Paflagonia.	152
XXI. Sinodul din Seleucia.	154

Capitol.	Pag.
XXII. Deputații Sinodului din Seleucia primesc formularul de la Sinodul din Rimini.	158
XXIII. Formularul Sinodului din Seleucia primit de partizanii lui Acacie.	160
XXIV. Depunerea lui Ciril. Contestații contra acestor depuneri.	163
XXV. Mărtea lui Macedonie. Turburări provocate de succesorul său.	164
XXVI. O nouă eresie inventată de Macedonie și sprijinită de Maratonius.	165
XXVII. Meletie e transferat de la Sebastia la Antiochia. El propoveduesce doctrina sinodului de Niceea. El e exilat.	166
XXVIII. Partizanii lui Acacie provoacă noi turburări și favorisază doctrina lui Arie.	168
XXIX. Persecuții lui George Episcopul de Alexandria. Episcopii de Erusalim.	169

CARTEA A CINCEA

I. Apostasia lui Iulian. Mărtea lui Constantie	170
II. Educația lui Iulian, chipul său de viață.	172
III. Iulian împușcă și slăbește Religiunea creștină	176
IV. Iulian persecută cu cruzime pe locuitorii din Cesareea. Maris Ep. de Calcedonia îi vorbește liber.	177
V. Falșa indulgență a lui Iulian.	179
VI. Reîntorcerea lui Atanasie la Alexandria.	180
VII. Mărtea lui Georgie.	181
VIII. Mărtea lui Teodor și a lui Iulian unchiul Împăratului.	183
IX. Eusebiu, Nestabie și Zenon primesc martirul în Gaza.	184
X. Umilința și minunile lui Ilarion. Martirul câtor-va feciore consacrate lui Dumnezeu și a lui Marcu Ep. de Aretusa.	186
XI. Martirul lui Macedonie, Teodul, Tatian, Busiris, Basiliu etc.	188
XII. Sinodul din Alexandria.	190
XIII. Neînțelegere între Paulin și Meletie, între Eusebiu și Lucifer. Ilarie lucrează cu Eusebiu.	191
XIV. Neînțelegere între partizanii lui Macedonie și ai lui Acacie.	192
XV. Exilarea lui Atanasie, Eleusius și Tit. Străbunii lui Sozomen.	193
XVI. Sirguințele lui Iulian pentru propagarea păgânismului. Scrisori în acest scop.	195

Capitol.	Pag.
XVII. Iulian întreb. vicleșug spre a distruge Religiu- nea creștină, fără să vrea să o persecute fâțiș.	198
XVIII. Iulian opresce pe Creștini să învețe literile u- mane. Serierile lui Apollinarie.	200
XIX. Scrisoarea lui Iulian contra locuitorilor din An- tiochia. Transportarea corpului sf. Babila.	201
XX. Statornicia lui Teodor Mărturisorul. Arderea templului lui Apollon.	204
XXI. Icoana lui Iisus Christos. Fântâna din Emaus. Arborul din Egipt.	205
XXII. Evreii obțin permisiune de la Iulian să-și reclă- desească templul. Ei sunt împedecați de la acesta prin focul din cer și prin crucile miraculoase, ce se arătară pe bainele lor.	206

CARTEA A ȘEASEA

I. Expediția lui Iulian contra Perșilor. Mărtea sa. Ce a scris despre această Libanius.	209
II. Vedenie despre mărtea lui Iulian.	212
III. Iovian e proclamat Impărat.	214
IV. Sinodul din Antiochia. Scrisoarea Sinodului către Jovian.	214
V. Virtutea lui Atanasie, recunoscută de Impăratul Jovian. Vedenia renum. Pustnic Antonie.	216
VI. Mărtea lui Jovian, Proclamarea lui Valentiman Asociarea lui Valens.	218
VII. Sinodul din Lamsac, Cato icii alungați afară din Biserici de către Arieni.	219
VIII. Revolta lui Procopie. Mărtea sa. Căderea lui E- leusius. Pocăința sa. Eunomiu îl urmăzează.	221
IX. Rele tratamente făcute celor ce susțineau Doc- trina Sinodului din Niceea.	222
X. Impăratul Valens persecută pre Catolicii. Ei tri- mit deputații la Valentinian și Liberiu.	223
XI. Profesiunea de credință a lui Eustațiu, Silvan și Theofil către Liberiu.	224
XII. Sinodul din Sicilia și Tyana. Persecuția Cato- licilor. Fuga și reîntorcerea lui Atanasie.	225
XIII. Demofil e ales Ep. de Constantinopole de către Arieni și Evagrie de către Ortodoxi.	227
XIV. Imp. Valens porunci să se omore 80 de preoți	228
XV. Neînțelegere între Eusebiu și Basiliu relativ la Biserica de Cesarea.	229
XVI. Basiliu urmă lui Eusebiu. El vorbește cu o mare libertate.	230
XVII. Prietenia dintre Basiliu și Grigorie.	231

Capitol.	Paș.
XVIII. Adunarea poporalui din Edesa, aproape de o biserică a sf. Toma.	232
XIX. Mórtea sf. Atanasie. Lucius Arian ia în stăpânire Biserica. Petru fuge la Roma.	233
XX. Călugării persecutați în Egipt. Minunile lor.	234
XXI. Statornicia Scyților în credință. Generoasă libertate a lui Valentinian.	236
XXII. Se decide că sf. Duh e de aceeași substanță cu Părintele și cu Fiul.	237
XXIII. Mórtea lui Liberiu. Neînțelegere între Damas și Ursin. Scrisórea lui Damas. Epis. din Ilyria.	238
XXIV. Ambrosius e ales Episcop de Milan. Novatienii serbeză pascele dupre modul Evreilor.	240
XXV. Eresii inventate de Apollinarie și susținute de Vitalle.	242
XXVI. O nouă eresie introdusă de Ennomin relativ la chipul de a boteza.	244
XXVII. Judecata lui Grigorie, Episcopul de Nazianz despre Eunomie și Apollinarie.	246
XXVIII. Sfinții pustnicii cari au înflorit în Egipt.	248
XXIX. Călugări renumiți din Tebaida.	250
XXX. Despre Călugării de la Scetis. Despre Origen, Didim și Cronion.	255
XXXI. Monastirile din Nitria și altele renumite.	257
XXXII. Călugării renumiți din Palestina	258
XXXIII. Pustnicii renumiți în Syria	259
XXXIV. Călugări renumiți pe lângă Edesa	260
XXXV. Filosoși persecutați de Valens	262
XXXVI. Mórtea Imp. Valentinian. Proclamarea tînérului Valentinian fiul său. Discursul rostit de către Themistius în prezența lui Valens.	263
XXXVII. Goții îmbrățișeză Religiunea creștină și urméză rătăcirile lui Arie.	264
XXXVIII. Răsboiul între Romani și Seracini. Pace încheiată între ei. Origina și Religiunea acestor din urmă. Convertirea lor la credință	264
XXXIX. Petru ia conducerea Bis. din Egipt. Valens se pregătesce de răsboiul contra Goților.	269
XL. Mórtea Impératului Valens.	270

CARTEA A ȘEAPTEA

I. Saracini dau ajutor Romanilor. Grațian lasă, fie-cărui libertatea credinții sale.	272.
II. Teodosiul e ales împérat. Sinodal din Antiochia.	272.
III. Neînțelegere între partisanii lui Meletie și ai lui Paulin p. scaunul Bis. din Antiochia.	274

Capitol.	Pag.
IV. Botezul lui Teodosiu. Ordonanță contra sectelor.	274.
V. Demofil Episc. Arienilor e alungat din Constantinopole.	276.
VI. Intriga Arienilor. Elocința lui Eunomiu.	277.
VII. Sinodul din Constantinopole. Demisiunea lui Grigorie.	278.
VIII. Alegerea lui Nectarie. Nascerea și moravurile sale.	280.
IX. Decretele Sinodului.	281.
X. Rara modestie a lui Martirie. Transportarea corpului lui Pavel. Inmormântarea lui Meletie.	282.
XI. Flavian e hirotonit Episcop de Antiochia.	283.
XII. Proiect pentru unirea Religiunilor.	284.
XIII. Tirania lui Maxim. Ambrosiū Ep. de Milan persecutat. Mórtea lui Grațian.	286.
XIV. Nascerea lui Onoriū. Triumful lui Teodosiu.	288.
XV. Dărîmarea templurilor idolilor.	289.
XVI. Nectarie scóte pe Penitencier din Biserica sa.	291.
XVII. Rătăcirile lui Eunomiū, Teofron și Eutihie.	293.
XVIII. O nouă rătăcire a Novatienilor. Serb. Pascelui.	295.
XIX. Observări asupra deosebiri obiceirilor și disciplinei Bisericilor.	298.
XX. Prosperarea Relig. creștine. Dărîmarea templurilor, vărsarea Nilului.	300.
XXI. Aflarea capului sf. Ioan Botezătorul.	301.
XXII. Mórtea tînărului Valentinian. Revolta lui Eugeniū. Predicarea făcută de un Pustnic.	302.
XXIII. Răscóla locuitorilor din Antiochia. Mânia împăratului potolită de Flavian.	304.
XXIV. Victoria câștigată asupra lui Eugeniū de Teodosiū.	305.
XXV. Masacrul locuitorilor din Tesalonic. Generosa libertate a lui Ambrosiū. Virtuțile lui Prelat.	306.
XXVI. Minuni făcute de Donat și de Teotim.	308.
XXVII. Minunile sf. Epifanie.	309.
XXVIII. Virtuți deosebite ale lui Acacie Ep. de Bereea, Zenon și Ajax.	311.
XXIX. Aflarea reliquiilor prorocilor Abacum și Micheea. Mórtea împ. Teodosiū.	312.

CARTEA A OPTA

I. Arcadie și Onorie urmază lui Teodosiū. Episcopii marelor cetăți. Mórtea lui Rufin Desbinări între eretici. Bunele calități ale lui Sisinie.	314.
II. Educația și modul de viețuire al lui Ioan Christostom. Ridicarea sa la Episcopia de Constant.	317.
III. Ioan retormază moravurile clerului său și reconciliază pe Flavian și Papa.	319.

Capitol.	Pag.
IV. Intreprinderile lui Gainas și mórtea sa.	320.
V. Puterea minunată a elocinței lui Ioan. Minune făcută cu o femeie necredincioasă	323.
VI. Ioan Episc. de Constantinopole își face visita sa în Asia și în Frygia.	324.
VII. Sórta lui Eutropiü, insolența și mórtea sa.	326.
VIII. Antifóne introduse da Ioan Ep. de Constantinopole. Efectul predicărilor sale.	327.
IX. Sfat dat Olympiadei de către Ioan Ep. de Const. Plângerile călugărilor și ale clericilor contra lui.	328.
X. Neînțelegere între Severian Ep. de Gabales și Ioan.	329.
XI. Dispută provocată în Egipt asupra acestei chestiuni: dacă D-zeü are o figură trupescă.	330.
XII. Dușmânia lui Teofil, către acei patru călugări ce se numiau marii frați.	331.
XIII. Călugării fac recurs la Ioan Ep. de Constantinopole.	333.
XIV. Epifanie condamnă scrierile lui Origena și ridică poporul din Const. contra lui Ioan.	334.
XV. Conferința între Epifanie și marii frați	336.
XVI. Ura împărătesei contra lui Ioan. Sosirea lui Teofil și a lui Cyrin.	337.
XVII. Sinodul ținut de către Teofil. Citație făcută lui Ioan Ep. de Const. Condamnarea sa.	338.
XVIII. Răscolă popoului. Rechemarea lui Ioan.	340.
XIX. Relele intențiuni a le lui Teofil. Plecarea sa, mórtea lui Nilamon. Restabilirea lui Ioan.	341.
XX. Ioan Ep. de Constantinopole predică contra statuiei împărătesei. El e depus de către un Sinod.	343.
XXI. Violențe comise în biserică. Intreprinderi contra vieții lui Ioan.	344.
XXII. Plecarea lui Ioan Ep. de Constantinopole. Aprinderea Bisericii.	345.
XXIII. Arsacie e ales în locul lui Ioan. Amicii acestuia din urmă sunt persecutați.	346.
XXIV. Crușimă exercitate contra unui citeț, contra unui preot și contra unei dame pioase.	348.
XXV. Turburări provocate de Stilicon.	350.
XXVI. Serisórea lui Inocențiu Episcop de Roma către Ioan.	350.
XXVII. Mórtea împărătesei Eudoxia. Mórtea lui Arsacie Ep. de Constantinopole.	353.
XXVIII. Măsurile luate de Inocenție spre convocarea unui Sinod și spre restabilirea lui Ion. Mórtea acestuia din urmă.	355.

CARTEA A NOUA

Capitol.	Pag.
I. Mórtea Impératului Arcadie. Venirea lui Teodosiú cel tânér la imperiú. Educația sa. Laude aduse Pulcheriei, sora sa.	356.
II. Aflarea Reliquiilor celor 40 de martiri.	358.
III. Laude aduse Pulcheriei și surorilor sale.	360.
IV. Incetarea ostilităților contra Persilor, mórtea lui Stilicon.	361.
V. Câte-va popóre streine se unesc cu Romanii. Altele sunt risipite.	362.
VI. Asediul Romei.	363.
VII. Ambasada trimisă la Alarie.	364.
VIII. Attalus e proclamat Impérat. El cere ertare lui Onorie și o obține.	365.
IX. Zadarnice speranțe ale păgânilor și ale arienilor. Luarea Romei.	366.
X. Virtutea unui dómne romane.	367.
XI. Perderea mai multor tirani în Occident.	368.
XII. Teodosiol și Lagadius se refugiază fie-care la unul din cei doi Impérați. Constantin și Constant se retrag la Arles.	369.
XIII. Gerontie face ca Maxim sa ia podóbele Imperiului. El e prins și ucis.	370.
XIV. Invingerea lui Edovie. Mórtea sa.	371.
XV. Constantin e hirotonit preot. El e ucis.	371.
XVI. Mórtea imp. Onorie. Succesorii săi.	372.
XVII. Aflarea trupului prorocului Zacharie și al sf. Ștefan cel întâiu martir.	373.

ANUNCIU.

A fost de sub presă și se afla de vânzare ca **Tipo-Litografia** **Cartilor Bisericesci**, **Icona Domnului nostru Iisus Christos și Maica Domnului în 13 culori**. Prețul 50 bani bucata, plus transport.

În TIPO-LITOGRAFIA „**CARTILOR BISERICESTI**” până în prezent au apărut următoarele cărți de ritual cu litere STRĂBUNE, edițiunea S-tului Sinod și care să vînd de Direcțiune cu prețurile mai jos notate:

I. APOSTOLUL, hârtie velină, prețul 7 lei, iar legat cu piele marochin, în plus 5 lei, iar cu pânză și piele 2 lei 50 bani. Transportul în țară nelegat 1 leu, iar în streinătate 1 leu 30 bani.

II. EVHOLOGIUL (Molitvelnicul), hârtie velină prețul 8 lei, iar legat cu piele marochin în plus 5 lei, cu pânză și piele 2 lei 50 bani. Transportul în țară nelegat 1 leu; iar în streinătate 1 leu 30 bani.

III. LITURGIA, hârtie velină, cu icône, prețul 4 lei, iar legată cu piele marochin în plus 5 lei, cu pânză și piele 2 lei, 50 bani. Transportul în țară nelegată 75 bani, iar în streinătate 85 bani.

IV. PSALTIREA, hârtie velină, prețul 5 lei, iar legată cu piele marochin în plus 5 lei, cu pânză și piele 2 lei 50 bani. Transportul, în țară nelegată 70 bani, iar în streinătate 1 leu 20 bani.

V. ACHIASMARUL, ediție II-a, nelegat 4 lei; iar legat cu piele marochin 9 lei, cu pânză și piele 6,50, transportul în țară 60 bani iar în streinătate 1 leu.

VI. PENTICOSTARUL, care se vinde cu prețul de 4 lei nelegat, iar legat cu piele marochin în plus 5 lei, cu pânză și piele 2 lei 50 bani. Transportul în țară nelegat 1 leu, iar în streinătate 1 leu 30 bani.

VII. OCTOIZIBI CEL MARE, hârtie velină, prețul 20 lei, nelegat; legat cu piele marochin în plus 7 lei, cu pânză și piele 3 lei. Transportul în țară nelegat 1 leu 30 bani, iar în streinătate 1 leu 65 bani.

VIII. ANTIERATICONUL 4 lei nelegat, plus transportul 30 bani.

IX. TRIODUL, hârtie velină, prețul 20 lei nelegat, legat cu piele marochin în plus 7 lei, cu pânză și piele 3 lei. Transportul în țară 1 leu 30 bani, în streinătate 1 leu 65 bani.

X. PROHODUL D-lui, așezat pe semne musicale bisericesti prețul 1 leu nelegat, iar legat 2 lei, plus transportul 15 bani.

XI. SANTA EVANGELIE în două spre-dece limbi, prețul 50 b, iar legat cu pânză și piele 1 leu 50 bani; transportul 15 b.

XII. OROLOGIU ediție II-a, format mic octavo, cu prețul 1 leu, iar legat cu piele marochin în plus 7 lei, iar cu pânză și piele 3 lei. Transportul în țară nelegat 1 leu, iar în streinătate 1 leu 30 bani.

XIII. CARMENASIER format octavo, prețul 2 lei nelegat; iar legat cu la Orologia mie.

XIV. PANINIDA sub Barabas prețul 1 leu nelegat, iar legat 2 lei plus transportul 10 bani.

XV. TIPICUL, prețul 3 lei nelegat, iar legat cu la Ordo-
gia mie; transportul 65 bani nelegat.

XVI. TIPICUL arhieresc, prețul 50 bani.

XVII. EVANGELIA, hârtie valină, cu leușe, prețul 10 lei,
iar legat cu piele marochin 17 lei. Transportul 2 lei.

XVIII. MINEILE PE 12 LUNI, costul corpului întreg este
de 120 lei, 180 lei legat cu piele marochin, iar cu pânză și piele
150 lei, transportul în țară prin C. F. R. 4 lei, prin poștă 3 lei,
iar în străinătate 10 lei. Molimă separată nu se vând. Când se
va cere transportul prin C. F. R. se va indica și gara unde are
a se expedia, iar prin poștă stațiunea apropiată.

XIX. CĂRTE DE ÎNCHIRIUNI, necesară de către episcopi,
Metropolit din sursele Bisericii aprobate de S-tul Sinod; prețul 1
leu nelegat, legat cu piele marochin 2 lei 50 bani, iar cu pânză
și piele 2 lei 25 bani, plus transportul 25 bani.

XX. BĂNĂRIȘTEA imprimată în format mic, care conține nu-
merul parimit, prețul 1 leu 10. B. plus transportul 25 B.

XXI. BĂNĂRIȘTEA PROSCOMIDIEI în tablou ilustrat;
prețul 20 bani, transportul 20 bani.

XXII. BĂNĂRIȘTEA PARACLIS al Epar. S. M. de B. care
lucrează pe note de parocchie, de D. D. Suceava cu prețul de
50 bani exemplarului transportul poștal 10 bani; iar re-omandă
45 bani.

XXIII. PARACLIS către Epar. cașiloru părintele nostru Di-
mitrie cel nou de la Buzarelov, prețul 25 bani plus transportul
10 bani.

XXIV. BIERGIANTE. IOAN, format 22, imprimată în două
culori cu o decorație îngrijită, pe hârtie fină și cu ilustrații
nume executate pentru neobstănate, prețul 50 bani, plus trans-
portul.

XXV. PARACLISUL ZECARISTEȘTE ȘI MIȘCĂ Curidaci Ba-
zarochova, prețul 50 bani, plus transportul 20 bani.

XXVI. CĂRTE DE ÎNCHIRIUNI. Prețul 1 leu legat cu
pânză și 1 leu legat cu pânză și hârtie.

XXVII. CĂRTE DE ÎNCHIRIUNI și de vânzare la Tipografia
„Bisericii Bisericești” din Buzarelov, Buzarelov pe mijloc, „Cărti
și pânze, necesare la stațiunea Bisericească pentru sf. Mac. Prețul
a Buzarelovului este: pe mijloc 2 lei, pe celălalt 1 l. și pe pânză 1 l.

